

3186187672

HRVATSKI KOLEDAR

ZA GODINU OD ISUSOVA NARODJENJA

1862.,

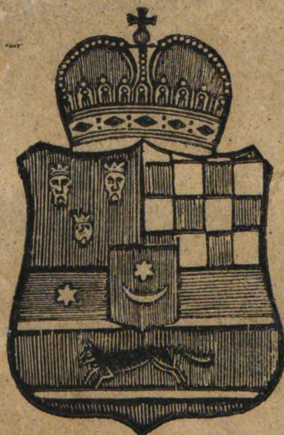
koja broji 365 danah.

NA KORIST I ZABAVU HRVATSKOGA NARODA

SASTAVIO I NA SVIETLO IZDAO O SVOM TROŠKU

MIJO KREŠIĆ,

trgovac, izdavatelj časopisa „**Naše gore list**“, kr. žup. suda u mienbenih stvarih prisjednik, zastupnik slob. i kralj. grada Zagreba, odbornik hrv.-slav. gospodars. družtva, odbornik i blagajnik „MATICE ILIRSKE“, komanditar bečke štedione i povjerenik družtva umjetnostih u Českoj.

PRVI TEČAJ.

U ZAGREBU.

BRZOTIS ANTUNA JAKIĆA.

HRVATSKI
KOLEDAR
ZA GODINU OD ISUSOVA NARODJENJA
1862.,

koja broji 365 danah.

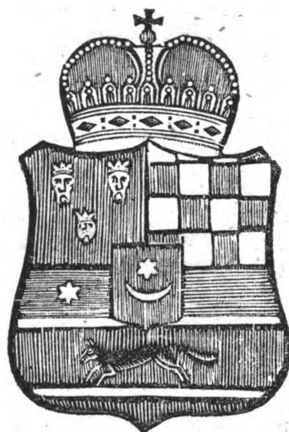
NA KORIST I ZABAVU HRVATSKOGA NARODA

SASTAVIO I NA SVIETLO IZDAO O SVOM TROŠKU

MIJO KREŠIĆ,

trgovac, izdavatelj časopisa „**Naše gore list**“, kralj. županjsk. suda u mienbenih stvarih prisjednik, zastupnik slob. i kralj. grada Zagreba, odbornik hrv.-slav. gospodarskoga družtva, odbornik i blagajnik „MATICE ILIRSKE“, komanditar bečke štedione i povjerenik družtva umjetnostih u Českoj.

PRVI

TEČAJ.

U ZAGREBU.

BRZOTIS ANTUNA JAKIĆA.

— Mudros, liepos, snaga, dika
Uzdržat se viek nemogu,
Nego bieżu jakno rika,
Sniezi i daždi kú premogu;
Snieg je, san je, sien je, siena,
Što bi i bit će, sve je miena.
Ginu svaka, samo vlada
Sama kriepost viek viečiti,
Prionimo dakle sada
Čim živimo, nju sliediti,
Nek nas čini tu čestite
A onamo viekovite!

Kavanjin.

Predgovor.

Prije 80 i njekoliko godinah nije bilo redovito svake godine izlazečih koledarah.

Istom u novije doba razvilo se je koledarstvo po svih literaturah manje više, a kako ga evo vidimo danas u literaturi njemačkoj najviše.

Kod nas Hrvatah, dok je latinizam gospodovao izlazili su kalendariumi latinski, a u hrvatskom jeziku jedini prosti pučki, tako zvani „šoštar kolendar“; zatim se je počelo ponješto više raditi, te izadje nasviet po domorodcu Tomašu Miklošiću god. 1819. stolietni hrvatski koledar, poslie slavonski u Osieku i Budimu itd., a kad zavlada njemština po naših krajevih, počeše se po domovini tiskat „kroatische Kalender“ poglavito u Zagrebu, Varaždinu i Karlovcu na tisuće iztisakah, a od domaće knjige nebi ni spomena.

Tek godine 1846. ugledao je bieli sviet krasni „zagrebački koledar“ nakladom Županovim, nu i taj prestade za koju godinu na žalost sviuh domorodacah.

Opet zavlada nehajnost tužna, što političkom pokretu pripisat valja, dok u obćoj žalbi nesvane narodna knjiga Švelčeva, Filipovićeva i Starčevićeva. — Koji je uzrok, da ista gospoda neizdadoše tih veoma koristnih i potrebitih knjigah narodnih i nadalje?

Budući da je to polje lani sasvim neobradjeno ostalo, zaboli duša svakog našinca, dakle i mene, pa stoga odlučih po nagovoru više prijateljah izdati ovom godinom o svojemu trošku novi „hrvatski koledar.“ Svaki početak je mučan, i zato molim slavno obćinstvo, da primi ovaj moj podhvat, ako i nije savršen u dobrohotnu zaštitu, da ga podupre kupujuć ga, a gospoda spisatelji naši, ako bude sudjeno ovom „koledaru“ i nadalje živjeti, da mu neuzkrate za buduću godinu svojega pera.

Nije materijalni dobitak, što me prinuka na ovo poduzeće nego ljubav za stvar domorodnu, koja me i kod izdavanja časopisa „Naše gore list“ vodi, te kod obilatog troška i velikoga zahtievanja a nedostatne podpore — i žrtvah stoji.

Što bih imao jošte kazati, jest to, da sam obterečen silnimi poslovi morao gdje gdje pravopis onako pustiti, kako mi ga je koji spisatelj uručio. Dapače sam ga i po želji spisateljah na njekojih člancih ostavio — kako u izvoru glasi.

Izdavatelj.

Ova godina je.

Odkada su Hrvati u današnju svoju domovinu došli . . .	1270
Odkada je hrvatski narod pobio junački silovitu franačku vojsku Karla velikoga pod furlanskim grofom Erikom kod Trsata	1063
Odkako se oslobodiše Hrvati pod Mojslavom izpod franačkog gospodstva	1029
Od smrti zadnjeg kralja iz hrvatske krvi Stjepana II. . .	770
Od kada su Hrvati poslie smrti narodnog svog kralja izabrali si iz Arpadove kuće Kolomana za svog kralja i Zvonimirovom krunom ga krunisali	760
Od kada je kralj Bela IV. bježeć pred tatarskom silom tražio utočišta u Hrvatskoj	620
Od kada su Hrvati na grobničkom polju potukli sve do zadnjeg Tatarina, iza kako su isti porazili bili svu Moravsku i Ugarsku	619
Odkad je zadnji kralj hrvatski iz kuće Arpadove Andrija III. umro	561
Odkada su Hrvati izabrali si za kralja Karla Roberta napuljskog i u Zagrebu ga krunili .	561
Od kada je poslie smrti Ljudevitove kraljevao u Zagrebu Karlo Drački	477
Od kad je kraljica ugarska Marija i njezina mati Elisabeta udova Ljudevitova od bana hrvatskoga uhvaćena i u Novomgradu zatvorena bila . . .	476
Od kada je Tvrtko kralj bosanski i neumrli junak hrvatski Ivan Palisna prior vranski umro	470
Od kada su Hrvati Ladislava napuljskog za kralja si izabrali (u to vrieme vladao je u Ugarskoj kralj Sigismundo) . . .	461
Od kada su Hrvati poslie nevjere Ladislavove Sigismunda ugarskog za kralja primili . .	453
Od kada je slavni ban Hrvoja umro	442
Od kad je biskup bosanski Josip Bera svoju stolicu u Djakovo premjestio	425
Od kada je grad Okić zidan .	370
Od kada je bio veliki potres u Hrvatskoj, da se je porušio zvonik svetog Marka i mnoge kuće u Zagrebu	360
Od kad je Ban Berislavić s turci boj bijuć kod Korenice poginuo	342
Od kada su Hrvati na svom saboru u Cetinu izabrali si za svog legitimnog kralja Ferdinanda I.	335
Od kada je preslavni ban hrvatski Nikola Šubić grof Zrinjski u Sigetu gradu pao	296
Od kako je Matija Gubec seljački kralj na Markovom trgu u Zagrebu sa u ognju razbieljenom krunom krunjen i pogubljen .	287
Od kako su Hrvati turke kod Siska hametom potukli . .	269
Od kada je blizu Središkoga kod Kupe hrvatski vitez Mrnjavić turskomu paši Badajnkoviću i njegvom konju jednim mahom odsjekao glave	235
Od kad su Hrvati na svom saboru u Zagrebu pragmatičku sankciju primili	150
Od kada je Slavonija od turakah očišćena	136
Od kada se izdaje prvi časopis Hrvatski po probuditelju nove dobe Dr. Ljud. Gaju . . .	27
Od kada su domorodne žrtve (13. ljudih) pale na trgu svetog Marka u Zagrebu (29. srpnja 1845)	17
Od kako su Hrvati pod svojim banom Jelačićem prestolj kralja Franje I. spásiv jurišali buntovni Beč	14
Od kako su se stare pravice hrvatske izgubile	13

Kratko rodoslovje
prejasne kraljevske obitelji.

Franjo Josip, kralj hrvatsko-slav.-dalm.; car austrijanski; kralj ugarski, češki, lombardski, mletački, galički, vladimirski i ilirski; nadvojvoda austrijski, veliki vojvoda srbski itd.; — rodjen u Šenbrunu 18. kolovoza 1830.; zavladao je 2. pros. 1848. počem se je prestolja odrekao stric mu car Ferdinand I., a nasljedstva otac mu nadvojvoda Franjo Dragutin. Vjenčan u Beču 14. travnja 1854. s Jelisavom, kćerom bavarskoga vojvode Makse, rodjena 24. prosinca 1837.

Djeca Nj. Veličanstva: Gisela (Ljutovita, Maria), carevna i nadvojvodkinja austrijanska, rodj. u Laksenburgu 12. srp. 1856. Rudolf, carević i nadvojvoda austrijski, rodjen u Laksenburgu 21. kolovoza 1858.

Braća Nj. Veličanstva: 1. Nadvojvoda Ferdinand (Maks, Josip), rodj. 6. srpnja 1832., vjenčan u Brüslu 27. srpnja 1857. s Dragojlom princes. belgianskom, rodj. 7. lipnja 1840. — 2. Nadvojvoda Dragutin (Ljudevit, Josip, Maria), rodj. 30. srpnja 1833., udovac. — 3. Nadvojvoda Ljudevit (Josip, Anton Vladoje), rodj. 15. svib. 1842.

Knezovi i kraljevi iz hrvatske krvi. *)

Trpimir,
Krešimir I.,
Miroslav,
Pribunja,
Domagoj,
Domagojevi sinovi 876. god.,
Sedeslav,
Branimir,
Mutimir, (kralj?)
Tomislav,
Krešimir II.,
Držislav 990—1000,
Krešimir III. 1000—1035,
Stjepan I. 1035—1050,
Petar Krešimir IV., veliki 1050—1074,
Slaviša 1074—1075,
Dimitar Zvonimir 1075—1087,
Stjepan II. 1087—1090.

*

Bezvladje do 1102. — a tada izabraše Hrvati Kolomana.

*) Prije njih vladali su s narodom samo župani.

Benkov duh na Medvedgradu
proriče za godinu
1862:
kojom vlada „*Bogovoj*“ (Mars). *)

Ljeto bit će u obće suho i manje močvarno.

Proljetje: većinom šušno, zračno i hladno. Ovacah niti marve da nepustjaš ni na strnište niti na sienokoše, inače imat ćeš slabu žetvu. Mraza biti će dosta. Vrieme hudo sve do 9. lipnja i počiniti će dosta kvara!

Ljeto: Ljeto biti će vele vruće. Sunce pádat će na mnogih miestih tako

*) Dali će se tako sve dogoditi. kako Benkov duh proriče — to nemože uredničtvo ujamčiti — dapače želi, da nas Bog od mnogoga oslobodi — česa se već prošle godine užismo dovoljno, najme suše i usljed nje raznolikog stradanja.

— koso, da će se i dublje po šumah upaljivati, potoci, kladenci i vrela sasvim izsušiti.

Jesen: Jesen biti će većom stranom suha, a malo mokra, vino čitavo, a sniega težko da bude pred došastjem (Adventom). Premda će se možda i listopad kadkad smrznuti, biti će i studen jošte ponješto topao.

Zima: Zima biti će ljuta — više smrznjiva — u obće promienljiva.

Ljetna žetva: Posijavši jari ječam na dobroj zemlji u sgodno vrieme nadaj se obiljatoj žetvi; ako ga pak kasno posiješ, bit će i miši gladni. U proljetju brini se odmah za žetvu, zob će biti dobra no mala t. j. nizka, izuzam, ako ju na dobroj zemlji posiješ. Grah, grahorica, leća dobro će uspievati na dobroj zemlji; na lošijoj malo hasni. Žito sij za rana, inače ti ga ubi vrućina; lan nebude pridan; konoplje bit će kratko i tanko, ali dobro, siena i otave malo.

Ozimina: Hrž dobra, puna i plodna; pšenica srednje ruke, na proljetje da je nepustiš popásti.

Jesenska žetva: Budući zima kasno počimlje, nemoj zato prerano sijati niti po strništu pášti pustjati.

Sád: Trešanjah i šljivah biti će malo, kano takodjer i orajah, krušakah poviše — tako i jabukah; žir droban — i riedko će ga tko imati.

Gorice: Vino biti će valjano; jesen liepa. Isto tako biti će i sliedeća dva ljeta posve vinska. — Dobro se je obskrbiti žitkom i vinom.

Opažka: Kiše, vietrovah malo, a grmljavine — preveć a strielah ognjevitih sila božja. Zmijah, (kačah), kobilicah i bez broja! — Groznica i griža glavne su bolesti ovoga ljeta.

Mieséčno vrieme:

Siečanj (**Januar** — *Prezimec):* Spočetka studen od 16. njekoliko danah smržnjavica; od 20. — 27. snieg sa kišom do konca.

Veljača (**Februar** — *Svečen):* Sprvince oblačno; kišovito vrieme od 9. — 10. liepo; zatim do 13. snieg, poslie hladno i smržnjivo; 11. kiša sa solikom i sniegom, zatim ljuta zima do 18., na koncu kiša.

Ožujak (**Marc** — *Sušec):* Početak vrlo zločest sve do 20.

Travanj (**April**): Navadno sve do 10. smržnjiv, zatim do 23. tiho vrieme, nakon toga mraz, zrak oštar do 29. poslje liepo i veselo.

Svibanj (**Maj** *Rožnjnak).* Tretjega počme grmiti; zatim zločesto vrieme, oblačno i hladno do 8; poslje jedno tri dana blažije 11. pojavi smržljivi i to ob noć pa tako traje sve do 20; zatim liepo toplo do konca.

Lipanj (**Junij** *Klasen.)* Počimlje s mrazom, sliedi oblačno, 9. mraz svietlo, toplo do konca.

Srpanj (**Julij.**) S početka velika vrućina ob dan i ob noć, grmljavina skoro svaki dan, tuče silne, a već put znade i striela odrapiti. Tako traje do 12. Zatim oblačno i hladnije, kiša sve do 28. napokon kišovito do konca.

Kolovoz (**August** *Velikomešnjak.)* Počimlje u jutro s maglami, dani liepi, topli, poslije vrućina do konca.

Rujan (**September** *Malomešnjak.)* Čisto, liepo vrieme sve do 13. zatim prihladno jesensko vrieme pak liepo sve do 28. Konac oblačan i kišovit.

Listopad (**Oktober.**) Počimlje s mrzlinom od 10—17. mraz, onda opet liepi ljetni dan, 25. hladno, poslije liepo vieme a napokon od 27—30. čvrsta zima.

Studen (**November** *Sesvetčak.)* Studen do 10. po poldan većinom liepo i toplo 11. mieša se ljepota s maglom i kišom do 13. onda se stišće do 30. a po poldan svieti sunce.

Prosinac (**December** *Gruden.)* Počimlje mrzlicom; oblačno, kišovito studeno s poledicom, 10. snieg — zatim se smrzava do 19. zatim kiša i zima do kraja.

Koledarski razbroj.

Tumačenje znamenjah.

I. Planete.

1. Ravnajući glavni.

1. Sunce *(Sol)* . . . . ☉
2. Dobropas *(Mercurius)* . . . . ☿
3. Danica *(Venus)* . . . . ♀
4. Bogovoj *(Mars)* . . . . ♂
5. Perun *(Jupiter)* . . . . ♄
6. Gladoljet *(Saturnus)* . . . . ♃

Neravnajući glavni.

1. Zemlja *(Tellus)* . . . . ♁
2. *Vesta* . . . . ⚶
3. Lucka *(Juno)* . . . . ⚵
4. Pallada *(Pallas)* . . . . ⚴
5. Živka *(Ceres)* . . . . ⚳
6. Uran *(Uranus)* . . . . ♅

3. Ravnajući pristupni.

1. Mjesec *(Luna)* . . . . ☾

4. Neravnajući pristupni.

1. Peruna 4.
2. Gladoljeta 7.
3. Urana 6.

2. Dvanajest znamenjah nebeskog pojasa.

1. Ovan *(Aries)*	♈	7. Vaga *(Libra)*	♎
2. Bik *(Taurus)*	♉	8. Štipavac *(Skorpio)*	♏
3. Blizanci *(Gemini)*	♊	9. Strielac *(Arcitenens)*	♐
4. Rak *(Cancer)*	♋	10. Jarac *(Caper)*	♑
5. Lav, Oroslan *(Leo)*	♌	11. Vodenjak *(Amphora)*	♒
6. Djevojka *(Virgo)*	♍	12. Ribe *(Pisces)*	♓

3. Razlika mjeseca.

● Mladi mjesec, mjena *(Novilunium.)*
☽ Urast, prva četvrt *(primus quadrans.)*
⊕ Puni mjesec, uštap *(Plenilunium.)*
☾ Manjak, zadnja četvrt *(ultimus quadrans.)*

Zlatni broj	I.	Rimski broj	3
Epakte ili mjesečni kazatelj	XXX.	Nedeljno pismo	E.
Sunčanica	XXIII.	Vladajuča obtečina ***Mars*** (♂).	

Četiri dobe godine.

Proletje počimlje na 20. ožujka, ob 9 uri 38 času, poslje podne, — s ulazom sunca u znamenje ovna.

Ljeto počimlje na 21. lipnja, ob 6 uri, 12 času, — s ulazom sunca u znamenje raka.

Jesen počimlje na 28. rujna, ob 8 uri, 21 času, s jutra, — s ulazom sunca u znamenje vage.

Zima počimlje na 22. prosinca ob 2 uri, 14 času, s jutra, — s ulazom sunca u znamenje jarca.

Pomrčanja

budu ove godine tri na suncu a na mjesecu dva; samo drugo na mjesecu vidjeti će se u zapadnoj Evropi.

I. pomrčanje mjeseca 12. lipnja, započimat će u 5. urih i 44 časa s jutra a svršit će se u 9. urih i 1. času prije podne; kod nas nevidljivo.

II. Pomrčanje sunca dne 27. lipnja, početak u 5. urih i 22. času s jutra, a svršetak u 7. urih i 41. času i vidit će se u Africi i Australiji.

III. pomrčanje sunca dne 21. studenoga, početak u 7. urih i 12. času u večer, svršetak u 8. urih i 17. min. kod nas nevidljivo.

IV. Pomrčanje mjeseca 6. prosinca početak u 6. urih 46 času s jutra, svršetak u 10 urih 36 času vidljivo samo na jednom kraju zapadne Evrope.

V. Pomrčanje sunca 21. prosinca, početak u 4. ure i 12. času s jutra, svršetak u 7. urih i 39. času s jutra, vidljivo skoro u svoj Aziji.

Josip Popović p. 6. 7 uzeo je šenokošu po
Gnojnicom težeću kositi i spravljati i to
prvu travu iz 3/4ne a drugu iz polovine
prez prava na pašu
Franjo Pavlović 2 komada senokose
u Kčjavinau uz Fivim težeću kositi i sp
jati iz trećine i to tako da meni 2 treć
a njega 1 dopasti imadu

Siečanj.

Januarius.

Ima 31. dan.

Malobožićnjak,

Pavlovčak,

Prezimec.

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne
Srieda	1	Mlado ljeto	20	D. Ignjatija
Četvrtak	2	Blagoje (Makar)	21	Juliana
Petak	3	Genoveva	22	Anastazia
Subota	4	Tito Biskup	23	10 Mučenikah
Kat. Po smrti Herodešovoj. Mat. 2.				
Nedelja	5	E Telesfor Pap. M.	24	A 4 Evgenija
Ponedelj.	6	Sveta 3 Kralja	25	Roždestvo Hristovo
Utorak	7	Valenta	26	Sobor-Bogorod.
Srieda	8	A 1 Epifan	27	C Stjepan mučenik
Četvrtak	9	Ljuboslav (Julian)	28	20,000 mučenikah
Petak	10	Pavao pustinjak	29	14,000 mladen.
Subota	11	Higin	30	Anisija mučenik
Kat. Kad je Isus 12 god. imao. Luk.				
Nedelja	12	E Blagoslav	31	A Melanija
Ponedelj.	13	Radovan (Hilar.)	1	Siečanj. Nova godin. 1862.
Utorak	14	Srećko	2	Silvester Papa
Srieda	15	Maurus	3	C Malahija
Četvrtak	16	Marcel	4	70 Blagovjest
Petak	17	Antun pustinjak	5	Teopemptus
Subota	18	Priska	6	Bogoj. G.
Kat. O piru u Kani. Ivan. 2.				
Nedelja	19	E 2 Ime Isusovo	7	G 1 Ivan krstitelj
Ponedelj.	20	Fabijan i Sebast.	8	Gjorgje
Utorak	21	Janja	9	Polievkt
Srieda	22	Vinko	10	Grigor
Četvrtak	23	Zaruč. B. D. M.	11	Teodosije
Petak	24	Timotija	12	Tacijana
Subota	25	Obrać. Pavla	13	Ermik
Kat. Isus ozdravlja gubavca. Mat. 8.				
Nedelja	26	E 3 Svevlad (Polik.)	14	G 2 Zakija
Ponedelj.	27	Ivan Zlat.	15	Pavao Teb.
Utorak	28	Dragutin Vel.	16	Petrove verige
Srieda	29	Franjo S.	17	Antonij
Četvrtak	30	Davorka (Mart.)	18	Atanasija
Petak	31	Petar N.	19	Blagoje (Makar)

Opazke

Prvi četvrt ☽ 7. u 11 urih 52 času na večer.

Puni mjesec ○ 16. u 3 ure 1 čašn u jutro.

Zadnji četvrt ☾ 23. u 7 uri 43 času u jutro.

Mladi mjesec ● 30. u 3 uri 55 času u jutro.

Na 10. mjesec izlazi u dalečinji zemlje u 9 uri u jutro.

Sunce stupi u znamenje Vodenjaka na 20. u 7 uri 10 času u jutro.

Na 26. mjesec izlazi u blizini zemlje u 3 ure u jutro.

—

Kad na novu godinu sunce sja, bit će dosta ribah, sáda i vina. — Sebastijan 20. vuče vlagu u rastlinsko carstvo. Vinko 22. kaže dosta žita i dobra vina ako nanj sunce sjaje.

Ako je 25. liepo eto sila vina, pšenice i žita ostalog — ako je pak taj dan maglovito, eto bolesti ako je napokon snieg — eto ti dražine.

Ako u ovom malo sniega imade i poldašnji vjetri pušu — biti će dosta bolestih.

Ako je siečanj kišovit, strn je slaba.

Grmljavica zimska velikom zimom pritiska.

Veljača.

Februarius.

Ima 28. danah.

Svečen

Veljak.

Svićan (slovenski.)

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne
Subota	1	Vatroslav (Ign.)	20	Etimia V.
		Kat. O brodiću Isusovu. Mat. 8.		
Nedelja	2	E. 4 Svietla Marije	21	G. 3 Maksima
Ponedelj.	3	Blaž B.	22	Timotea
Utorak	4	Veronika	23	Klimenta
Srieda	5	Agata	24	Ksene
Četvrtak	6	Doroteja	25	Grigor Bog.
Petak	7	Romualdo	26	Ksinofont
Subota	8	Ivan Ispovjednik	27	Ivan Zlatoust
		Kat. O dobrom sjemenu. Mat. 13.		
Nedelja	9	E. 5 Ep. Apolonia	28	G. 4 Triodium
Ponedelj.	10	Školastika	29	Ignatija
Utorak	11	Željko (Desider.)	30	Vel. Jerarh
Srieda	12	Eulalija	31	Ciriak i Ivań
Četvrtak	13	Katarina	1	Veljača Trifon
Petak	14	Valentin	2	Sreten gos
Subota	15	Faustin	3	Simeon
		Kat. O poslenicih u vinogradu. Mat. 20.		
Nedelja	16	E. Sed. Ljuboslava	4	G. Sed. Isidone
Ponedelj.	17	Konstantin	5	Agata
Utorak	18	Plavko (Flavian)	6	Bukola
Srieda	19	Konrad	7	Partenija
Četvrtak	20	Eleuter	8	Teodor
Petak	21	Eleonora	9	Nicefor
Subota	22	Petrova stolica	10	Karalampes
		Kat. O sijaču i sjemenu. Luk. 8.		
Nedelja	23	E. Sest. Romana	11	G. Set. Vasilia (Siropost)
Ponedelj.	24	Matija	12	Melet. (Siropost)
Utorak	25	Valpurga	13	Martin (Siropost)
Srieda	26	Aleksandro	14	Auxentia (Siropost)
Četvrtak	57	Leander	15	Onisimus (Siropost)
Petak	28	Roman	16	Pamfil (Siropost)

Opazke

Prvi četvrt ☽ 6. u 9 uri 16 č. u jutro

Puní mjesec 🌕 14. u 6 uri 11 č. u. več.

Zadnji četvrt ☾ 21. u 3. ure 22 č. u več.

Mladi mjesec ● 28. u 5 uri 55 č. več.

Na 7. mjesec izlazi u dalečini zemlje u 5 uri u jutro.

Na 18. sunce stupljuje u znamenje ribe u 9. uri 49 času u več.

Na 19. Mjesec izlazi u bližinji zemlje u 10 urih u večer.

Ako je na Svečnicu (?) malo toplije krmu marhi ipak navadno daji. Ako je taj dan zlo vrieme, izlaze jazavci na polje; jer se neboje više zime, dočim ako taj dan sunce sjaji jošte zime bude.

Sveti Matija led nam razbija ako ga nadje, ako ga nenadje, sam ga načinja.

Kakvo Fašnik vrieme ima, tako se ravna i korizma. Ako prerano toplo nastane, ljuta zima rado pristane. Ako po večerih sjeverni vjetar piri, znamenuje redovito liepo; no ako ga ovaj mjesec malo ima, imat će ga travanj tim više i škodit će trsju.

Ožujak.

Marcius.

Ima 31 dan.

Gregurjevščak.

Sušec.

Protuljetnak.

Dani	Za rimokátolike		Za pravoslavne		
Subota	1	Bjelan (Albin)	17	Teodor T.	
Kat. Isus sliepcu vid vraća. Luk. 18.					
Nedelja	2	E Quat. Prostko	18	G Lava P.	
Ponedelj.	3	Kunigunda	19	Arhipa	
Utorak	4	Mesopust (Fašinak)	20	Lava Ep.	
Srieda	5	Čista srieda †	21	Čista srieda	†
Četvrtak	6	Miroslav	22	Eugenjia	†
Petak	7	Toma Akv. †	23	Polikarp	†
Subota	8	Ivan bož.	24	Prestupno Ljeto	†
Kat. Isus napastovan od djavola. Mat. 4.					
Nedelja	9	E Četr. Ćiril i Met.	25	G 1 Q Tar.	†
Ponedelj.	10	40 Mučenikah.	26	Porfirija	†
Utorak	11	Heraklija	27	Prokop	†
Srieda	12	Quat. Grgu Vel. †	28	Vasilia Sp.	†
Četvrtak	13	Rozika	1	**Ožujak** Evdok.	†
Petak	14	Matilda †	2	Ezechia	†
Subota	15	Velesil (Long.) †	3	Eutropia	†
Kat. Preobraženje Isusovo. Mat. 17.					
Nedelja	16	E. Zlatibor (Her.)	4	G 2 Gerasima	†
Ponedelj.	17	Državin (Gertrude)	5	Kanon M.	†
Utorak	18	Slavoljub	6	42 Mučenika	†
Srieda	19	Josip †	7	Vasil	†
Četvrtak	20	Jaćim	8	Teofilakta E.	†
Petak	21	Benko †	9	Evtropij N.	†
Subota	22	Oktavian †	10	Gerasim Pr.	†
Kat. Isus izšćeruje vraga. Luk. 11.					
Nedelja	23	E Viktor	11	G 3 Sofronij Patr.	†
Ponedelj.	24	Gabrijel	12	Teofan Prep.	†
Utorak	25	Blagovjest B. D. M.	13	Nicifor Pr. M.	†
Srieda	26	Manojlo †	14	Benedikt	†
Četvrtak	27	Vrelovoj, Svetoslav	15	Agapij	†
Petak	28	Janja Andjelika †	16	Savina	†
Subota	29	Ćiril †	17	Aleksij	†
Kat. Isus nahranjuje 5000 ljudih. Ivan 6.					
Nedelja	30	E Zozim, Belka	18	G 4 Kirila	†
Ponedelj.	31	Amos Pr.	19	Hris. i Darij	†

Opazke

Prvi četvrt ☽ 8. u 6 urih 26 času u večer.

Puni mjesec ○ 16. u 5 urih 22 času u jutro.

Zadnji četvrt ☾ 22. u 10 urih 54 času u večer.

Mladi mjesec ● 30. u 8 urih 51 času u večer

Na 10. Mjesec izlazi u dalečini zemlje u 2 ure u jutro.

Na 18. mjesec izlazi u blizini zemlje u 9 urih u večer

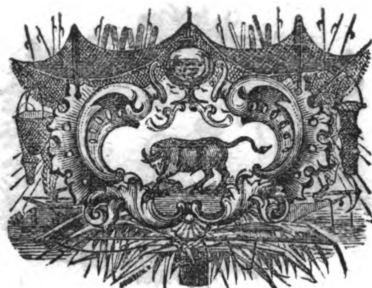
Na 20. Sunce stupljuje u znamenje Jarca u 9 urih 42 času u večer. Dan i noć jednaka.

Sušac suh, travanj mokar, a svibanj hladan, pune pivnice, sienike i hambare. Ako je sušac liep, travanj je većinom neugodan. Ako je korizma suha — obiluje u svemu. Ako pak taj mjesec sniežan, bit će strn slaba. Isto tako ako je kišovit neprija ni malo sádu. Grmljavica sušca obilnost donaša. — Ako cvietna nedelja nije čista, nenadaj se vrloj ljetini.

Travanj.

Aprilius

Ima 30. danah.

Jurjevšćak.

Traven.

Mali traven.

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne	
Utorak	1	Božidar (Hugo)	20	Obit. S. Save	†
Srieda	2	Muživoj (Franjo) †	21	Jakob E.	†
Četvrtak	3	Žarkoljub (Rihard)	22	Vasilij	†
Petak	4	Duhomir (Isidor) †	23	Nikon	†
Subota	5	Vinko, Milica †	24	Zaharija	†
		Kat. Židovi hoće da Isusa kamenuju. Ivan. 8.			
Nedelja	6	E Nebasin (Sikstus)	25	G 5 Blagovješćen.	†
Ponedelj.	7	Herman, Srdcovoj	26	Sob. Arh. Gav.	†
Utorak	8	Dionisio, Radimir	27	Matrona Mati.	†
Srieda	9	Marija Kl. †	28	Ilarion	†
Četvrtak	10	Žižko, Ezekija	29	Marko	†
Petak	11	Leo vel. †	30	Joan Lest.	†
Subota	12	Julio †	31	Ipatij	†
		Kat. Isus ulazi u Jeruzolim. Mat. 21.			
Nedelja	13	E Cvietna Nedelja	1	G Travanj Cvjetnaja	†
Ponedelj.	14	Jadviga Tiburto	2	Tito Čudotvor	†
Utorak	15	Bogovoj Anastasia	3	Nikita Ispov	†
Srieda	16	Anastasija †	4	Georg i M.	†
Četvrtak	17	Vel. četvrtak †	5	Teodor	†
Petak	18	Vel. petak †	6	Vel. Petak	†
Subota	19	Vel. subota †	7	Georg E.	†
		Kat. Uzkrsnuće Isusovo. Mark. 16.			
Nedelja	20	E Uskrs. Vazam	8	G Hrist. Voskr.	
Ponedelj.	21	Uskrs. Ponedeljak	9	Svetij Ponedelj.	
Utorak	22	Soter i Cajus	10	Svet. Utorak	
Srieda	23	Adalbert	11	Antipas	
Četvrtak	24	*Jurjevo*	12	Basilius	
Petak	25	*Marko Ev.*	13	Artemon	
Subota	26	Kleto P.	14	Martin P.	
		Kat. Isus ulazi kroz zatvorena vrata. Iv. 20.			
Nedelja	27	Mladi Uskrs	15	G 1 Aristarh	
Ponedelj.	28	Vitalis	16	Agap i Ir.	
Utorak	29	Petar Dom.	17	Simeona P.	
Srieda	30	Kata Sijenska	18	Joan. prep.	

Opazke

Prvi četvrt 7. u 11 uri 17 času u večer.

Puni mjesec 14. u 4 ure 2 času u večer.

Zadnji četvrt 21. u 7 urih 8 času u jutro.

Mladi mjesec 29. u 0 uri 32 času u jutro.

Na. 8. mjesec stupljuje u dalečini zemlje u 8 uri u jutro.

Na 16. Mjesec stupljuje u blizini zemlje u 10 uri u jutro

Na 20. sunce stupljuje u znamenje bika u 9 uri 46 času u jutro.

—

Travanj je većinom promjenljiv, vjetar, kiša, snieg solika i sunce neprestance se mienjaju.

Tople i tihe kiše obećuju obilatu jesen — dosta vina i siena.

Ako pun mjesec bez oblaka sjaje na cvjetje, to isto povehne — tako kod trešanjah kao kod žita i trsja. Ako je 14. liepo — veselit se možeš pšenici, ječmu i hrži. Koliko je mrazovah bilo prošle godine pred Miholjom toliko ih je ljetos po Jurjevoj.

Svibanj.

Majus.

Ima 31 dan.

Filipovšćak.

Rožnjak.

Sviben-.

Dani		Za rimokatolike.		Za pravoslavne
Četvrtak	1	Filip i Jakop	19	Joana veth.
Petak	2	Atanasia	20	Teod. Trip.
Subota	3	Našašće sv. križa	21	Januar
Kat. O dobru pastiru. Ivan. 10.				
Nedelja	4	E 2 Miseric Flor.	22	G. 2 Teodor S.
Ponedelj.	5	Pio	23	Juraj
Utorak	6	Ivan Dam.	24	Sava Str.
Srieda	7	Stanislav	25	Marko Ev.
Četvrtak	8	Miholjice	26	Bas. i Stref.
Petak	9	Grgur N.	27	Simeon
Subota	10	Izidor	28	9 Mučenikah
Kat. Za malo vidjeti ćete me. Ivan. 16.				
Nedelja	11	E 3 Jubil Tješimir	29	G 3 Jason i Sos.
Ponedelj.	12	Pankracijo	30	Jakov Ap.
Utorak	13	Dragomir	1	D 3 Svibanj Jer.
Srieda	14	Bonifacijo	2	Vodokrstje
Četvrtak	15	Sofia Udov.	3	Timotia
Petak	16	Ivan Nep.	4	Pelagija
Subota	17	Raso, Paskal	5	Irina Muč.
Kat. Polazim k onomu, koj me je poslao. Ivan. 16.				
Nedelja	18	E 4 Cant. Venanc.	6	G 4 Job
Ponedelj.	19	Celéstin	7	Našastje sv. †
Utorak	20	Bernardo	8	Ivan Bogos.
Srieda	21	Srećko	9	Isaia i m. S. N.
Četvrtak	22	Julija	10	Simona Zil.
Petak	23	Želimir	11	Mokia i Met.
Subota	24	Ivka	12	Epifanij
Kat. Što uzprosite od otca u moje ime. Ivan. 16.				
Nedelja	25	E 5 Rogate Urban	13	G 5 Gliceria
Ponedelj.	26	Filip N. †	14	Isidora
Utorak	27	Jvan P. †	15	Pakomius
Srieda	28	Vilelm †	16	Teodor
Četvrtak	29	Zastupljenje Isuso.	17	Zastupljenje
Petak	30	Ferdo	18	Petar i Dion
Subota	31	Angjelija	19	Patricij

Opazke

Prvi četvert ☽ 7. u 4 ure 29 času u jutro.

Puni mjesec 14. u 0 uri 4 času u jutro.

Zadnji četvrt ☾ 20. u 4 uri 44 času u večer.

Mladi mjesec 28. u 4 uri 31 času u večer.

Na 1. mjesec stupljuje u dalečini zemlje u 7 uri u jutro

Na 21. sunce stupljuje u znamenje dvojkah u 9 uri 49 času u jutro

---

Ovaj mjesec mora da bude hladan, a ne odveć mrzao, jerbo hladan kaže dosta siena i dobra vina; a studen svu rastlinu zatire. Okolo 1. i 15. biva rado mraza t. j. na Filipovo i Sofiju, za to se kaže: Filip popija, Sofija dopija. Pankrac (12) vedár i jasan kaže za vino veliku hasan; „Sam sebi zlo svietuje koji prije vinom trguje.“ Ako je na koncu liepo vrieme vinska lietina biva divna.

Ako je hrž tanka i riedka bit će i draga.

Lipanj.

Junius.

Ima 30 danah

Ivanšćak.

Klasen.

Rožencvet.

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne	Opazke
		Kat. Kad dodje utješitelj. Ivan. 15. 16.			Prvi četvrt ☽ 5. u 3 ure 48 času u večer.
Nedelja	1	G 6 Exaud	20	G 6 Talalila	Puni mjesec 12. u 7 uri 22 času u jutro.
Ponedelj.	2	Erazmo	21	Konstantin	
Utorak	3	Andrija, Klotildu	22	Vasilisk M.	
Srieda	4	Kvirin	23	Mihail	Zadnji četvrt ☾ 19. u 4 uri 17 času u jutro.
Četvrtak	5	Bonifacio	24	Simeon udg.	
Petak	6	Norbert	25	Obr. gl. Ivana	
Subota	7	Bogumil †	26	Karp. Ap.	Mladi mjesec 27. u 7 uri 59 času u jutro.
		Kat. Tko me ljubi, obdržavat će moju rieć. Ivan. 14.			
Nedelja	8	E Duhovi (Trojaki)	27	G Duhovi Trojstvo	Na 11. mjesec stupljuje u dalečini zemlje u 7 uri u večer.
Ponedelj.	9	Duhovni Ponedelj.	28	Duhovni Ponedelj.	
Utorak	10	Margarita	29	Teodosija	
Srieda	11	Barnaba †	30	Izakija	Na 21. sunce stupljuje u znamenje raka u 6 uri 17 času u večer, najdulji dan, najkraća noć.
Četvrtak	12	Ivan	31	Ermio Apost.	
Petak	13	Antun Paduan †	1	Lipanj Justin	
Subota	14	Bazilija †	2	Nikifor	
		Kat. Dana mi je svaka oblast. Mat. 28.			Na 14. mjesec stupljuje u dalečini zemlje u 4 ure u večer.
Nedelja	15	E 1 Trojstvo	3	G 1 Svi Sveti	
Ponedelj.	16	Beno Biskup	4	Mitrofan pat.	
Utorak	17	Adolfo	5	Dorotei Ep.	
Srieda	18	Gervazia	6	Hilarion	
Četvrtak	19	Telovo	7	Teod. svišen	
Petak	20	Silverio	8	Teod. strat.	
Subota	21	Vjekoslav	9	Kiril Arh.	Ako ovaj mjesec rose padaju, to su iste na hasan. Ako je lipanj vruć i suh, prija cvatućoj vinskoj lozi.
		Kat. O velikoj večeri. Luka. 14.			
Nedelja	22	E 2 Paulin	10	G 2 Timotia	
Ponedelj.	23	Edeltrud	11	Vart. i Varn.	
Utorak	24	*Ivan Krstitelj*	12	Onufrij V.	Ako trsje pred Vidovim danom ocvati, dobra vina donese.
Srieda	25	Prosper	13	Akilina M.	
Četvrtak	26	Ivan i Pavao	14	Elisea Pr.	Tielovo liepo, dobro obećaje lieto, dočim vidovska, tielovska i petrovska magla donaša samo snietljivu pšenicu.
Petak	27	*Ladislav Kralj*	15	Lazar kn. srbski	
Subota	28	Leo Papa	16	Tihon Čud.	
		Kat. O izgubljenoj ovci. Luka. 15.			
Nedelja	29	E 3 Petar i Pavao	17	G 3 Manuil	Grmljavina ovoga mjeseca nedonaša ništa dobra.
Ponedelj.	30	Uspomena Pavla	18	Leont. M.	

Sylvanus Michaël Hrenović 8/6 a. c. per
pis titulo salarii pro mense Maji 2 fl.

Sylvanus Michael Atrenovic 3/7 a.
percepit titulo salarii pro mense Junio 2 f. 16
10/7 cur. Ecclesiis mutuo dedi pro vectiferis
7 pocula vini
27/7 curr. Ecclesiis mutuo dedi pro vecti-
feris 8½ pocula vini

Srpanj.

Julius

Ima 31 dan.

Jakopovšćak

Srpen.

Mali srpanj.

Dani	Za rimokatolike		Za pravoslavne	
Utorak	1	Teobald	19	B 4 Judaš Ap.
Srieda	2	Pohodjenje Mar.	20	Metodia
Četvrtak	3	Helodor	21	Julian
Petak	4	Udalrik	22	Euzebia
Subota	5	Domicio	23	Agripa
		Kat. Petar lovi ribu. Luk. 5.		
Nedelja	6	E 4 Isaia pror.	24	G 4 Narod. Ivana
Ponedelj.	7	Vilibaldo	25	Febronia
Utorak	8	Jelisava Ud.	26	David
Srieda	9	Anatolia	27	Sampsona
Četvrtak	10	Ljubica (Amalia)	28	Ciril i Ivan
Petak	11	Pio P. M.	29	Petar i Pavao
Subota	12	Henrik	30	12 Apost.
		Kat. Ako nebudete pravedniji. Mat. 5.		
Nedelja	13	E 5 Margareta	1	G 5 Srpanj K. i Dam.
Ponedelj	14	Bonaventura	2	Polos Opr.
Utorak	15	Razdielj. Ap.	3	Hiacint
Srieda	16	Uspomena Mar.	4	Andraš
Četvrtak	17	Aleksije	5	Atanaz.
Petak	18	Miroslav	6	Sisona
Subota	19	Zlatica	7	Tomaš
		Kat. Kad Isus hrani 4000 ljudih. Mark. 8.		
Nedelja	20	E 6 Ilija Prorok	8	G 6 Prokop
Ponedelj.	21	Olga	9	Pankrac
Utorak	22	Mar. Magd.	10	45 Mučenikah
Srieda	23	Apolinar	11	Eutimia
Četvrtak	24	Kristina	12	Proklus
Petak	25	Jakov Ap.	13	Gabriela
Subota	26	Ana	14	Akvila
		Kat. O krivih prorocih. Mat. 7.		
Nedelja	27	E 7 Pantaleon	15	G 7 Kvirin
Ponedelj.	28	Vladoj	16	Antenog
Utorak	29	Marta	17	Marine
Srieda	30	Abdon	18	Hiacint
Četvrtak	31	Vatroslav	19	Makrin

Opazke

Prvi četvrt ☽ 4. u 11 uri 55 času u večer.

Puni mjesec ○ 11. u 2 ure 43 času u večer.

Zadnji četvrt ☾ 18. u 6 uri 19 času u večer.

Mladi mjesec ● 26. u 10 uri 10 času u večer.

Na 10. mjesec izlazi u dalečini zemlje u 2 ure u jutro.

Na 23. sunce stupljuje u znamenje lava u 5 uri u jutro.

—

Budući da već u prediducem mjesecu sunčani traci s visokoga padaju, to oni zemlju dobro ugriju, te iz zemlje vlagu povuku. Toga radi suši se trava neimajući hrane i postaje zrelom. Ako na 22. kiša pada, to pada ista takodjer i sliedečih danah. Ovoga mjeseca rado i živine osobito psi steku. Proti ujedu lieči se ovako: ulovi potočnog raka, osuši ga, stuci, sasiplji prah u vino pa pij. — Grmljavica u ovom mjesecu škodi hrži, ječmu. Povrh toga ako je taj mjesec suh, to je sád droban; debeo i krupan, ako je doba kišovita.

29. Srp. drže se svake godine zadušnice kod sv. Marka, za padše žrtve god. 1845.

Kolovoz.

August

Ima 31 dan.

Velikomešnjak.

Kolovožnjak.

Osemnik.

Dani	Za rimokatolike		Za pravoslavne	
Petak	1	Verige sv. Petra	20	Ilia prorok
Subota	2	Porciunkula	21	Simo i Josua
Hat. O nepravednom domaćinu Luk. 16.				
Nedelja	3	E 8 N. tiela s. Stefa.	22	G 8 Marija Magd.
Ponedelj.	4	Dominik	23	Trofina i T.
Utorak	5	Gosp. sniežnja	24	Hristina M.
Srieda	6	Preobraženje	25	Usp. S. Ani
Četvrtak	7	Kajetan	26	Ermol
Petak	8	Cirijak	27	Pantalajim
Subota	9	Roman	28	Proh. i Nik.
Kat. Isus plače vrhu Jeruzol. Luk. 19.				
Nedelja	10	E 9 Lovrenc	29	G 9 Kalinika M.
Ponedelj.	11	Suzana	30	Angel. D. Srb.
Utorak	12	Klara	31	Evdokima P.
Srieda	13	Svatopluk	1	Kolovoz Post
Četvrtak	14	Euzebija †	2	Stefan
Petak	15	Veliko Gospojino	3	Isakija i Fau.
Subota	16	Rok	4	S. 7 Otr. v. E.
Kat. Farizeo i očitnik. Luk. 18.				
Nedelja	17	E 10 Sibila	5	G 10 Eusignija M.
Ponedelj.	18	Jelina	6	Preobraženje Hr.
Utorak	19	Ljudevit	7	Domit. Pr.
Srieda	20	Stjepan Kralj	8	Emiljana
Cetvrtak	21	Ivka	9	Matija
Petak	22	Timotija	10	Lauren. Arh.
Subota	23	Filip B.	11	Evpla M. i D.
Kat. Isus i gluhoniemi. Mark. 7.				
Nedelja	24	E 11 Bartol	12	G 11 Focij
Ponedelj.	25	Ljudevit	13	Maksim Isp.
Utorak	26	Zeferin	14	Mihej
Srieda	27	Josip Kales	15	Usp. Bog.
Četvrtak	28	Auguštin	16	Sv. Urb.
Petak	29	Usjekov. Ivan.	17	Mirona M.
Subota	30	Ruža	18	Flora i Latra
Kat. Milosrdni Samaritan. Luk. 10.				
Nedelja	31	E 12 Angel Č.	19	G 12 Andr. Strt.

Opazke

Prvi četvrt ☽ 3. u 6 uri 1 času u jutro.
Puni mjesec ○ 9. u 10 uri 58 času u večer.
Zadnji četvrt ☾ 17. u 10 uri 52 času u jutro.
Mladi mjesec ● 25. u 10 uri 52 č. u jut.
Na 7. mjesec izlazi u dalečini zemlje u 9 uri u jutro.

—

U prvom četvrtu počimlju jesenski vjetrovi i pripomažu mnogo k zreloći, jerbo od Lovre počam nerraste više niti drvo niti trs. Rose hladne padaju rado. Poslje polovice mjeseca dižu se često tako guste magle, da se niti sunce neda viditi. Koncem pako nastaje žestok zrak s vjetrom i navješća početak jeseni.

Ako je 10. t. j. na sv. Lovru liepo, sliedit će liepa jesen i bit će vino dobro.

Jasna velika maša (15) dobro vino donaša.

Ako Lovrenac ili Bartol (24.) zrela grožđja nekuša — to je zlo po muža, jer što kolovoz neskuha, toga niti rujan neizpeče.

Ako na Ivana glavosjeka (29) pada kiša — nebude orajah.

3/8 1862 Murarii Kombol pro refectione Ecclesiae e meo marsupio ad rationem ejusdem p. Ecclesiae numeravi 31 fl a. v.

Sylvanus Michael Apenovic 10/8 a. c. percepit titulo solarii pro mense Julio . . . 2 fl. a. v.

11ª curr. sodales artis inauratoriae ad Capellam s. Michaelis Archangeli laboraverunt 2
12ª 3
3 3
4 3
15 3
6 3
7 3
18 3
19 2
20 2
1 2
2 2
3 2
4 2
5 2
6 2
7 2
8 2
9 . . . .
0 . . . .

1° curr. 2

2 2

3 2

Eadem die circa vesperum cum suo Magistro qui illos urgentioris negotii gratia abduxit Zagrabiam abiere

16 currentis 1

17 1

18 2

19 2

20 2

21 2

22 2

23 2

24 2

25 3

26 3

27 3

28 2

29 2

30 2

1/10 2

. . . . 2

. . . . 2

. . . . 3

. . . . 3

. . . . 3

. . . . 3

Rujan.

September.

Ima 30 danah.

Malomešnjak,

Jesenščak.

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne
Ponedelj.	1	Egidio	20	Samuil
Utorak	2	Stjepan	21	Thadeja Ap.
Srieda	3	Serapina	22	Agatonika M.
Četvrtak	4	Ružica	23	Lupa
Petak	5	Lovro	24	Eutiha Sv.
Subota	6	Veselin	25	Bartol Ap.
Kat. Isus lieči 10 gubavih. Luk. 17.				
Nedelja	7	E 13	26	G 13 Andria
Ponedelj.	8	Mala Gosp.	27	Pimena i H.
Utorak	9	Tješimir	28	Moj. M.
Srieda	10	Nikola Tol.	29	Us. Ivana kr.
Četvrtak	11	Bernardo	30	Aleksa
Petak	12	Milan	31	Čest. pojas B.
Subota	13	Ljubivoj B.	1	Rujan Sim.
Kat. Nitko nemože dva gosp. služit. Mat. 6.				
Nedelja	14	E 14 Ime M.	2	G 14 Mamaž
Ponedelj.	15	Nikomed	3	Antima
Utorak	16	Ljudmila	4	Babilas
Srieda	17	Kvat. †	5	Zakaria
Četvrtak	18	Toma B.	6	Eudok.
Petak	19	Januar †	7	Sozonia M.
Subota	20	Eustakij †	8	Rodj. Bogor. (M. G.)
Kat. Mladić Naimski. Luk. 7.				
Nedelja	21	E 15 Mato Ev.	9	G 15 Joakim
Ponedelj.	22	Mavro M.	10	Menodora
Utorak	23	Tekla	11	Teodora
Srieda.	24	Mateja	12	Avtonom
Četvrtak	25	Tvrdko	13	Kornel.
Petak	26	Radoslav	14	Izvišenje sv. †
Subota	27	Kozma i Damjan	15	Nikita V. M.
Kat. Isus lieči od vodene bolesti. Luk. 14.				
Nedelja	28	E 16 Venceslav	16	G 16 Eufem
Ponedelj.	29	Mihaljo Ark.	17	Sofija
Utorak	30	Jerolim	18	Eumenes

Opazke

Prvi četvrt ☽ 1. u 11 sat. 23 časa u jutro.
Pun mjesec ○ 8. u 9 satih 2 časa u jutro.
Zadnj četvrt ☾ 16. u 5 sat. 27 čas. u jutro.
Mladi mjesec ● 23. u 10 sat. 1 čas u večer.
Na 2. mjesec izlazi u blizini zemlje u 4 sat. u jutro.
Sunce stupi u znamenje vage na 23. u 8 satih 25 čas. u jutro. Dan i noć jednaka.

—

Ako je 1. liepo, to će liepa sliedit i sva četiri mjeseca. S početka dižu se iz zemlje slapi škodljivi, padaju mrazi ili rose; poslje polovice nastupaju tople kiše, za kojimi sliedi suhi vjetar.

Liepa jesen i topla, zima duga i oštra!

Ako početkom ovoga mjeseca grmi, bit će drugo ljeto čitava strn. Ako na Miholje grmi, bit će mnogo strnskoga, a malo sáda.

Na sv. Mateja (24.) vedrina obećaje za drugo ljeto dosta vina. Ako je ona noć pred Miholjem vedra, znamenuje čvrstu zimu.

Listopad.

Oktober.

Ima 31 dan.

Miholjščak.

Kozaprsk, desetnik,

(slovenski.)

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne
Srieda	1	Gideon	19	Trofim Muč. †
Četvrtak	2	Bogoljub	20	Eustak
Petak	3	Ljudimir	21	Kodrat
Subota	4	Franjo Ser.	22	Foka
		Kat. Najveća zapovjed. Mat. 23.		
Nedelja	5	E 17 Sv. čislo	23	G 17 Zač. Joana kr.
Ponedelj.	6	Višeslav	24	Tekla
Utorak	7	Pravoila	25	Eufrozia
Srieda	8	Bojmilo Brigita	26	Joana Bog.
Četvrtak	9	Slavomir	27	Kalistrat M.
Petak	10	Franjo Borg.	28	Haritona
Subota	11	Zvonimir	29	Kiriaka
		Kat. Isus lieči od kostobolje. Mat. 9.		
Nedelja	12	E 18 Maksimilian B.	30	G 18 Gregur
Ponedelj.	13	Koloman	1	**Listopad**
Utorak	14	Preslava	2	Kiprijana
Srieda	15	Terezija	3	Dionizija
Četvrtak	16	Trpimir	4	Hieron.
Petak	17	Jadviga	5	Haritina M.
Subota	18	Luka Ev.	6	Tomas Ap.
		Kat. O kraljevskom piru. Mat. 22.		
Nedelja	19	E 19 Stanica	7	G 19 Sergija
Ponedelj.	20	Zivko	8	Pelagija
Utorak	21	Uršula	9	Jakop Ap.
Srieda	22	Vladislav od Gieln.	10	Eulampija
Četvrtak	23	Ivan. Kapistran	11	Filip Ap.
Petak	24	Rafael Ark.	12	Probuša
Subota	25	Vilelmina	13	Karp. i Pap.
		Kat. O bolestnom kraljeviću. Iv. 4.		
Nedelja	26	E 20 Ljubobrat	14	G 20 Gervas i Prot.
Ponedelj.	27	Savina	15	Eutima
Utorak	28	Šimun i Juda	16	Longina
Srieda	29	Božidar	17	Oseas Prorok
Četvrtak	30	Godomir	18	Luka Ev.
Petak	31	Vukovoj †	19	Jocla Pr.

Opazke

Puni mjesec 7. u 9 sat. 50 čas. u večer
Zadnji četvrt 16. u 9 urah 47 čas. u jutro
Mladi mjesec 23. u 8 sat. 41 čas. u jutro
Prvi četvrt 30. u 0 sat. 49 čas. u jutro.
Na 13. mjesec izlazi u daljini zemlje u 1 sat. u večer.
Na 23. sunce stupi u znamenje štipavca (škorpiona) u 4 sat. 44 čas. u večer.
Na 25. mjesec izlazi u blizini u 9 sat. u jutro.

Ovaj mjesec miešaju se rado ljuti vietri, kiše, hlad i snieg. Ako list na drvlju dugo ostane jaka zima nastane, a drugo ljeto mnogo gusjenicah, kebarah i kukacah morati se je bojati.

Sv. Luka (18) rado sniegom frúka

Koliko prvi snieg trpi, tako će dugo i zima trpiti. Na koji dan snieg počme padati, onoliko će sniegovah (t. j. putah) iste zime biti. Ako dakle padne 18., to će snieg osamnaest putah padati.

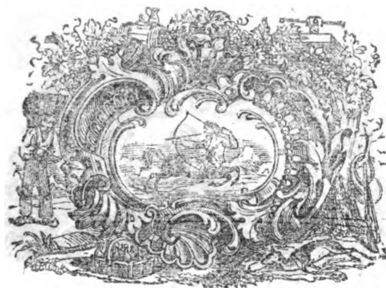
31/10 1862 Lovro Hojanić u ime
najma od Mina Kupnoga za 4 mese
platio 10 fr. a. v.

1/12. 862 Michaël Arsenović Sylvanicski titulo salarii pro mensibus Augusto Septembri, Octobri & Novembri percepit . . . . 8 fl. ae.

Studeni.

November.

Ima 30. danah.

Vsesvetčak.

Zimšćak.

Dani		Za rimokatolike		Za pravoslavne
Subota	1	Svi Sveti	20	Artemisija
		Kat. O kraljevom računu. Mat. 18.		
Nedelja	2	E 21 Vojsava	21	G 21 Ilarion
Ponedelj.	3	Dan mrtvih	22	Averkija Ep.
Utorak	4	Dragutin Bor.	23	Jakop Ap.
Srieda	5	Mirko	24	Areta M.
Četvrtak	6	Miladin	25	Markijana
Petak	7	Zdenko	26	Dimitrija V.
Subota	8	Bogdan	27	Nestor M.
		Kat. O stanarinskom grošu. Mat. 22.		
Nedelja	9	E 22 Božidar	28	G 22 Stjepan
Ponedelj.	10	Andrija Ev.	29	Anastasija
Utorak	11	Martin B.	30	Milutin
Srieda	12	Davorin	31	Stahija Amp.
Četvrtak	13	Stanislav	1	**Studeni** Kos.
Petak	14	Krunoslav	2	Acindina
Subota	15	Lavoslav	3	Akepsim
		Kat. Stotnikova kći. Mat. 9.		
Nedelja	16	E 23 Otmar A.	4	G 23 Joanidius
Ponedelj.	17	Gregur	5	Galakteon
Utorak	18	Semislav	6	Pavao A.
Srieda	19	Jelisava	7	Muč. v. M.
Četvrtak	20	Srećko	8	Mihajlo
Petak	21	Prikaz B. D. M.	9	Onisifera
Subota	22	Cecilija	10	Erasta
		Kat. O strahotah razorenja. Mat. 24.		
Nedelja	23	E 24 Milivoj (Clem.)	11	G 24 Viktor
Ponedalj.	24	Ivan od Križa	12	Ivan Milost.
Utorak	25	Katarina	13	Ivan zlat.
Srieda	26	Prelimir	14	Filipa Ap.
Četvrtak	27	Miloust	15	Gur. Sam. Ab.
Petak	28	Svjetoslav	16	Matej Ev.
Subota	29	Prosvietin	17	Gregorija B.
		Kat. Biti će znamenja. Luk. 21.		
Nedelja	30	E 1 Ned. Prišaš.	18	G 25 Platon R.

Opazke

Pun mjesec ◯ 6. u 1 sat. 53. čas. u večer.
Zadnji četvrt ☾ 14. u 7 sat. 15 čas. u večer.
Mladi mjesec ● 21. u 7 sat. 19 čas. u večer.
Prvi četvrt ☽ 28. u 11 sat. 6 čas. u večer.
Sunce stupi u znamenje strielice na 23. u 1 sat 26 časah u večer.

Već odmah početkom ovoga mjeseca biva studen večer, premda se okolo svih svetih jošte može toplina povratit. Stoga se i zove onaj dio godine babljim ljetom; samo žalost, što to bablje ljeto kratko traje.

Ako odsječeš od hrasta ili bukve svrž na sve svete, to znaj, da je zima mokra, ako je svrž vlažna; ako pak suha, da će i zima biti suha.

Ako je na sv. Martina (11.) danju i noćju oblačno, to znaj, da je zima nestalna, ako je pak vedro i jasno, da će i zima biti oštra.

Ako na Martinje kiša padne, pa se onda sve smrzne, to znaj, da je sve poginulo — da je dražina pred vrati.

Prosinac.

December.

Ima 31 dan.

Gruden.

Velikobožićnjak.

Dvanajstnik.

Dani		Za rimokatolike			Za pravoslavne
Ponedelj.	1	Naum		19	Abora
Utorak	2	Stražimir		20	Gregur
Srieda	3	Franjo Sav.		21	Uhod Bog.
Četvrtak	4	Barbara		22	Filemon
Petak	5	Savo Opat	†	23	Amfila
Subota	6	Nikola	†	24	Kata
Kat. Ivan u tamnici. Mat. 11.					
Nedelja	7	E 2 Ned. Prišaš.		25	G 26 Kliment
Ponedelj.	8	Začeće B. D. M.		26	Alimpija
Utorak	9	Bogoljub		27	Jakov
Srieda	10	Judita	†	28	Stjepan novi
Četvrtak	11	Savin		29	Param M.
Petak	12	Jelica	†	30	Andraš Ap.
Subota	13	Lucia	†	1	**Prosinac** Naum
Kat. Židovi šalju levite k Ivanu. Iv. 1.					
Nedelja	14	E 3 Ned.		2	G 1 Prišaš. Uroš
Ponedelj.	15	Vatrovit		3	Sofonija
Utorak	16	Čedomil		4	Barbara
Srieda	17	Kvatri	†	5	Sava Osv.
Četvrtak	18	Berta		6	Nikola
Petak	19	Dobrosav	†	7	Ambroz
Subota	20	Vitomir, Dinko	†	8	Patapija
Kat. 15. godine za vladanja Tibernjeva. Luk. 3.					
Nedelja	21	E 4 N. Priš. Tom. A.		9	G 2 Adv. Zač. Anin
Ponedelj.	22	Cvietko		10	Jovan D. S.
Utorak	23	Slava, Vlasta		11	Danilo
Srieda	24	Adam i Eva	†	12	Špiridon
Četvrtak	25	Božić		13	Eustrat.
Petak	26	Stjepan Muč.		14	Tirzuša
Subota	27	Ivan Ev.		15	Eleut.
Kat. Josip i Marija čudjahu se. Luk. 2.					
Nedelja	28	E Mladinci		16	G 3 Adv. Ageus P.
Ponedelj.	29	Toma Bisk.		17	Daniel Pror.
Utorak	30	Miloš David		18	Sebastian
Srieda	31	Silvester		19	Bonifac †

Opazke

Puni mjesec 5. u 8 satih 42 čas. u jutro.
Zadnji četvrt 14. u 11 sat. 37 čas. u jutro.
Mladi mjesec 21. u 6 sat. 9 čas. u jutro.
Prvi četvrt 28. u 0 sat. 50 čas. u jutro.
Na 6. vidlivo pomračenje mjeseca.

—

Ako ovaj mjesec imade malo sniega, nadomještjaju ga sledeća dva, pače isti Travanj. Za vjetrom grudanjskim dolazi većinom pozeba. Ako je vjetar na Božić tih, onda kaže dugu zimu.

Mokro vrieme pred božićem neškodi toliko ljetini, koliko po božiću. Ako je od Božića do trih kraljah magleno, bit će svakakve bolesti. Božić zelen i topao — Uskrs biel i studen. Ako je na badnjak ob dan i ob noć liepo vrieme, nadaj se dobroj godini, vjetar usuprot i kiša radjaju pomor. — Kakov vjetar o polnoćki puše, takav će puhat većinom i cielu godinu. Ako na Božić vino iz pune vože na piljak curi, bit će ga dosta druge godine. —

ZABAVNO-POUČNI

DODATAK

k hrvatskomu koledaru

ZA GODINU

1862.

— **M**ejdan svet je, boj ognjeni,
Naš je žitak u obrani:
Al naši su, jaoh, glaveni:
Sviet, put, djavo, zli dušmani,
A najgorje pak u vieku
Lukav čovjek svom čovjeku.
Zato se àrvat je potreba
Proti našim protivnikom;
Jer predobit njih je treba,
Svietom, djavlom i čovjekom,
Ko'e ako ti neprimože,
Oni tebe tad podlože.

Kavanjin.

Crtica iz hrvatske povjesti.

Zemlja, koju narod naš danas posjeduje, nebijaše sve do sedmoga stoljetja njegovom svojinom. U drugom kraju — pod drugim podnebjem njegovaše narod hrvatski svoju svetinju, svoje milo i drago, djeleći sreću i nesreću s inimi susjednimi narodi. — Njegova prva postojbina bijahu poljane — luci i dubrave za-tatranske u današnjoj istočnoj Galiciji. Tekar u prvoj polovini sedmoga stoljetja — krenu narod hrvatski iz sjeverne svoje domovine — bjele ili velike Hrvatske na jug evropejski — i to ne kano nomadički, skitajući se, ili razbojnički narod — već kano sila — velevlast.*) No kčemu —. s koga uzroka? — Na poziv druge krstjanske velevlasti — bizantinske najme, da upokori divlje čopore avarske, koji su pljenili i harali zemlju — kojuno danas obdjelavamo — koja nam i duševnu i tjelesnu podkrjepu uljeva. Ali Hrvati nebijahu sljepo orudje rimskoga cara Heraklija — koj ih u današnju stečevinu pozva. Najprije učini Hrvat pogodbe s njim — pa tek onda banu sa sjevera u današnjoj domovini — ponajprije u Dalmaciju.

Došadši u Dalmaciju nadjoše tamo ne samo divlje Avare no i paklene posljedice njihova posjetka. Cjela zemlja bijaše timi Azijati poplavita i poharana — gradovi popaljeni i porušeni, žitelji što poklani što zâsužnjeni. No čim Hrvati u Dalmaciju stigošè popanu se odmah posla. Povade junačke mačeve; udare na Avare; satru ih nakon višegodišnjega rata snažno i kriepko — te zauzmu svu njekadašnju rimsku Dalmaciju izim primorskih gradovah: „Zadra, Trogira, Dubrovnika i Spljeta — pa otokah „Osora, Krka i Raba“ — jer sve ovo osta još njeko vrieme pod bizantinskom upravom.

Već ovim staviše Hrvati dičan temelj svojoj povjesti. Nedodjoše bo oni kano drugi puci, da poraze carstva i kraljestva ili da gule s brata svoga kožu, već dojuriše svetom namjerom, da si brata oslobode, iz tudjih pandžah otmu, te zajedno s njim zlatnu slobodu uživaju. — Iztriebivši tim načinom zemlju od Cetine k sjeverozapadu do Vrbasa i Save, zatim uza Savu do Une te odavle preko Slunja do Senja — uvide Hrvati odmah, da bez reda neima gleda — zato urede odmah svoju domovinu na županije i banovine. Opaziv pako, da kršna Dalmacija neće moći mnogobrojnoga naroda, koji se sve većma umnožavaše — uzdržavati, pohrle Hrvati dalje na sjever, te zauzmu Ilirik i Panoniju. Osvojivši i ovdje zemlje posavske od istrijanske Rieke Raše do Kupe — zatim uza Sutlu do Drave — utemelje Hrvati dvije države. Jednoj bijaše središtem posavska Panonija — drugoj Dalmacija. I obje imadjahu posebne bane i župane sve do 10. vjeka.

Učvrstiv se tako u današnjoj svojoj domovini, zaželi narod hrvatski nješto drugoga, bez česa mu nebijaše stanka ni obstanka u ovozemnih predjelih. Čim upokori divlju krv i domovinu barem ponješto uredi, poželi živalj hrvatski luč spasonosne vjere — pohrli za Isukrstovom naukom. Pa kano štogod se je hrvatstvo politički najprije u Dalmaciji pa onda u Posaviji razvilo — isto tako uzcvjeta i u vjerozakonskom gledištu. Dalmatinska bo Hrvatska počuti slast svete Isukrstove nauke već pod Heraklijem 642—668 uplivom pape Martina I. i djelovanjem popa Ivana Ravenjanina — — te pod Konstantinom Pogonatom 668—685 djelovanjem spljetskoga nadbiskupa Ivana — dočim

*) U ondašnjem smislu.

posavska Hrvatska okusi milinu božje vjere nastojanjem oglajskoga svetjenstva.

Prigrliv tim načinom nauk spasiteljev prionuše Hrvati nuz poljodelstvo, trgovinu i sve, što je ljepo i plemenito. Pa upravo tim uze njihov političko narodni ugled na toliko cvasti, da im se je krstjanska država tako s vana kano s nutra sve bolje svjetljati — kriepiti — cvasti počimala.

No čim se Hrvatska na ustavan put pope, zagrozi joj pogibelj najprije od njemačke lukavosti. Već počam od osmoga stoljetja — pa sve do ovoga časa jasno se opaža u cjelom sdąnju njemačkom njeka potajno tinjajuća, opojena težnja na jug k sinjemu moru, k Savi i Dunavu — dakako sve na štetu južnoga slavjanstva. Najprije provali oko g. 772 bavarski vojvoda Thasilo II. u Korušku i predobije ju — a malo zatim g. 788 pade ne samo Koruška već i Bavarska pod franačku kapu. Tim bijâše živalj njemački u osobi Karla Velikoga već na medji hrvatskoj. — Ali je Karlu trebalo predobiti najprije bizantinsku Istriju. I to mu podje za rukom još iste godine — pošto se bješe zaratio s grčkom caricom Irenom. Predobiv Istriju — ostade mu sada još avarska i hrvatska krajina.

Karlo uvidi, da nebude pravi groš, ako odmah navali na Hrvate; s toga se poče prenavljati i lisičiti. Ali za dvije godine izadje svjetlo na vidjelo. Posvadiv se s Avárskimi poslanici, udari na nje i predobije ih već 799 — pa tekar sada napije Hrvatom zdravicu. Ali ju Hrvati i njemu odpiše! Kod Trsata potuku mu iste godine vojsku hametom a vodja njegov Erik plati glavom kod Trsata. No i ta sreća naroda hrvatskoga nebi dugotrajna. Iznemogli vječnim ratom, te zaboravljeni s bizantinske strane umole Hrvati oko 800—803 kralja franačkoga, da ih uzme pod svoju zaštitu, što on i učini!

Ali se brzo pokajaše naši pradjedovi. Uvidiv kako se u Koruškoj i Hrvatskoj nježno okolo ponjemčenja nastoji — kako se nečuveno s njimi postupa, kako im Njemac istu djecu otimlje i davi, osvjeste se najprije posavski Hrvati i ustanu listom na noge proti nasilnikom — a k njim pridružiše se Kranjci i Korušci. Na čelo ovomu ustanku stavi se hrabri Ljudevit, posavski veliki župan. Više godinah boraše se Ljudevit sa svojim vitežkim narodom i revnimi saveznici proti ogromnoj sili njemačkoj i zadade mnogo ranah neprijatelju osobito furlanskomu vojvodi Kaldolahu, koji po Hrvatih potučen s gnjeva umre. Ali baš u isto doba, kada se je Ljudevit s dalmatinskim županom na Kupi tukao, dopre Balderik, vodja, Karlov do Drave, predobije Ljudevitove saveznike i oslabi ga. Tri vojske udare na Ljudèvita no nijedna neopravi ništa sve dò g. 822. Tekar g. 822, pošto je neprijatelj udušio ustanak gornjo-savski — prebaci Ljudevit u Srbiju, a od ovud u Dàlmaciju, gdje ga ubije kleta ruka g. 823.

Po smrti Ljudevitovoj dobiše Hrvati njekakove tudje njemaćke knezove, no i njim odzvoni; jer već na početku X. stoleća proćeraše ih i sdružiše se sa dalmatinskimi Hrvati. Već dalmatinsko-hrvatski veliki župan Mojslav steče Hrvatom samostalnost — što više sinu zraka sunčane slobode narodu hrvatskomu za župana Trpimira. On bo dignu Hrvatsku na toliku slavu — kakove ona prije njega još nevidje. Jer dok je Hrvatska već u ono doba mogla dignuti na noge do 100.000 pješakah, 60,000 konjanikah, 5.200 brodarah sa 140 brodovah — zaključiti možemo, u kakovom je cvjetu slavni Trpimir stolicu narodnu nasljednikom ostavio.

Ta sila obielodani se po smrti Trpimirovoj, kadano Hrvati potukoše g. 852 bugarskoga kneza Borisa hotećega Hrvatsku podjarmiti. No i ova snaga našega naroda potamni već pod drugim nasljednikom te ujedno unukom Trpimirovim Miroslavom, sinom Krešimira prvoga. Jer pod njim buknu nutarnji rat, u kojem izgubi kukavni Miroslav ne samo prestolje no i žizot, budući ga ubi ban Pribunja. No i ovaj stavi Hrvatsku, koju su napadali Saraceni i Srbi, još u veći plamen unutarnjom vatrom. —

Župan i nasljednik Pribunjin Domogoj razdraži proti Hrvatom i Mljetćane a njegovi sinovi i nasljednici nebijahu opeta za županstvo — stoga poče Hrvatska padati. K malaksanju njezinu pripomognu i Neretvani, koji su baratali s ovim il onim i nepitajuć Hrvatah za savjet. A stara je poslovica „gdje se dvojica za vlasi čupaju — treći im se smije.“ Tako bude i s Hrvatskom. Opeta se nasmije Carigrad. No sreća po Hrvate; što odmah po Domogojevih sinovih zasjede kneževski stolac Sedeslav. On bo poče s nova Hrvatsku uzkrisivati pomoćju bizantinskoga cara Vasilija, kojemu se htjede hrvatskoga junačtva u slučaju, ako bi on na koga ili tko nanj navalio; čega radi naredi, da dalmatinski gradovi platjaju danak ne njemu no Hrvatom. Po tom dobivaše Hrvatska na godinu od Spljeta 200, Trogira 100, Zadra 110 — ostrvah: Osora 100, Raba 100 i Krka 100 dukatah.“ — No ni Sedeslav nepreživi svoga gospodovanja. I on postade žrtvom urote g. 879. Njega ubi Branimir. S Branimirom sinu narodu hrvatskomu nova zora. Jer čim na stolicu zasjede, proglasi se samostalnim nepripoznavajući ni bizantinskoga — a još manje franačkoga gospodstva. A samosvjest Branimirova upali živce i u njegovom nasljedniku Mutimìru. Jer čim se dočepa g. 892 slave predšastnikove sbaci i Mutimir sa sebe po primjeru Branimirovu svakako tudje pokroviteljstvo i prozove se *„milosti božjom neodvisnim knezom hrvatskim.“* Te upravo ova neodvisnost pribavi dvoru njegovu sjajnost i bogatstvo.

Pod Mutimirom pojavi se razpra u Srbiji o nasljedstvu a još silniji pojav strese s nebom na sjeveru. Godine 899 eto ti Madjarah u Panoniji — robe i pale nečuveno izmed Save i Drave — poimence izmed Kupe. Koncem devetoga stoljetja poletiše oni iz Azije neuredni — raztrkani i posjednu južnu Rusku; no opaziv, da im tuj neima sigurna obitališta — nahrupe u Madjarsku medju Tisu i Dunav pa nastave svoje nasilje kano pogani, dočim je Hrvatska već 300 godinah uredjena na temelju slobodnoga narodnoga zastupanja — te u državnoj svezi s istokom i zapadom svoje sjelo imala.

Madjari neostaše dugo mirnì. Odmah nahrupe pozivom njemačkoga cara Arnulfa na veliku Moravsku — pa svladavši nju, bace desnicom na same svoje saveznike — te započmu paliti i pljeniti po Evropi skoro pol stoljetja — kano skitalci.

Svladani Veliko-Moravci uteku u Hrvatsku u velikom broju. I dočim došaštjem Madjarah sjeverno slavjanstvo veliku ranu oćuti — poteče Hrvatom korist tim, što se politički sjediniše i njemački upliv sasvim uništiše. Povodom tim nestade doduše panonske Hrvatske; jer što bijaše preko Drave i Mure hrvatskoga osvojiše Madjari — ali se sve ostalo sjedini u jaku — veliku Hrvatsku. I mi opažamo, da je hrvatski narod u svakoj struci sve to snažnijim postojao.

Mutimirov nasljednik Tomislav nesamo da je važan s crkvenoga gledišta — sa slavjanskoga bogoslužja, koje se dokinu u saboru spljetskom g. 925, već i s boja sa Bugari, koji si htjedoše Hrvatsku podvrći no kojih se lubanje razlupaše o viteštvu hrvatskom. — A još više s toga, što je on prvim kraljem hrvatskim, premda znakove kraljevske dobi tekar Držislav. No stoprv po smrti Tomislavovoj zasja sunce Hrvatom. Sreća po cjelo južno slavjanstvo, što je po Tomislavovoj Smrti zasjeo na prestolje hrvatsko Krešimir II. a za njim 990 odmah njegov sin slavni Držislav. Jer već pod otcem bijaše Hrvatska silna svana i snutra — na kopnu i na moru — a kamo li ne pod njim. I samo prerana smrt preprieči Krešimira, da nemože slave svoga naroda još većma uzkrisiti. Ali to olakša dušu njegovu pri smrti, što znadjaše, da će narod njegov u vjekove njegovom obitelji svjetlost ćutiti.

Krešimirov sin Držislav zavjeri se Bogu i desnici, da će izpuniti, čega babo nemogaše. Pa čim na prestolje kneževsko zasjede sprijatelji se sa bi-

*

zantinskim carem Vasiljem pa Konstantinom i dobi po njih kraljevsku krunu žezlo, mač i zastavu — te okruni vitežku glavu narodno kraljevskom krunom g. 994. On dakle počme pravu lozu hrvatskih kraljevah iz narodne dynastije — i on ojača Hrvatsku kako nitko prije njega. U njegovo doba krune i Madjari prvoga kralja svetoga Stjepana. Pod njim dodje k Hrvatskoj i onaj dio Bosne — kojino leži med riekami Bosnom i Drinom — koji pod Mutimirom bijaše još srbskim. Osim toga priklopi on na jugu Zahumje i Neretvaniju. Tako zasegnu Hrvatska pod njim na sjeveroistok do dunavske obale u Sriemu na sjeverozapad do Koruške — prama moru jadranskom svelikom česti Istrije, na istok do Drine a na jug do zaokupa Neretvanije sa Zahumjem. —

Istina je doduše, da su Mljetčani oteli za Držislava one dalmatinske gradove, koji su Hrvatom do 127 godinah danak platjali, ali već njegov sin i nasljednik Krèšimir III. (1000—1035) nastojaše otet ih Mljetčanom. Pa što njemu i nasljedniku mu Stjepanu I. (1045—50) za rukom nepodje, izpade Krešimiru velikomu IV. (1050—74); jer pod ovim pope se Hrvatska na vrhunac svoje slave. Krešimir bo protegnu vlast svoju na dalmatinske gradove i otoke stupiv u sporazumljenje s carigradskim dvorom. Krešimir protegnu državu svoju skroz do Dunava — ote Bugarom Sriem, kojega bjehu koncem drugoga desetka jedanaestoga vjeka od nas odtrgli. Samo Krešimir mogaše uznešen uzavrielom krvi svoga naroda već god. 1069 u Ninu srietno uzkliknuti „Svemogući Bog razširi naše kraljestvo i na kopnu i na moru.“ Pod njim je grlila kraljevina naša malo ne čitav narod hrvatski; al i njemu okrenu g. 1074 stara zavidnica vratom.

Petar Krešimir veliki umre sladko, jer ostavi plemenit rod — glasovit narod. Pa kano što on slavnu državu ostavi, tako sačuvaše i njegovi nasljednici Slaviša — do 1075 i Zvonimir do 1087 sveta narodna prava nepovriedjena i nedotaknuta. Zvonimirovoj bo sjajnosti klanjaše se cjeli zapad; jerbo za njegova vladanja bijaše u Hrvatskoj zlatno doba — zemlja vesela, gràdovi svega puni a ugled krune od Italije i Njemačke — Carigrada i Madjarah štovan. Prâvo narodne krune osvjetlja Zvonimir kada no se g. 1076 okruni u staroj Saloni svetom narodnom krunom, koju mu posla papa Grgur VII. uz mač, plašt i žezlo. No zlatnoj ovoj dobi neprijahu traci sunčani dugo. I Zvonimir umre već 1087 a njega nasljedi slabi Stiepan II. do 1092. Ovomu bo iznevjeri se i Držislavova desnica i Zvonimirova glavica. Stjepan je najnesretniji kralj hrvatski. S njim izumre mužko koljeno Držislavovićevo — s njim prestade — utonu narodna dynastija. Sa Zvonimirom napuni se suza na oku naroda našega, koja sve do dana današnjega željno čeka, da padne opeta u svoj skut.

Dakle sve do godine 1092 ostade kruna hrvatska tudjom mišicom nedotaknuta. Ali po ovoj godini nastade u Hrvatskoj strašno medjuvladje — nastadoše borbe medju plemstvom hrvatskim. Velikaši naši hrvahu se do krvi za prestolje i krunu; ali litigantibus duobus tertius gaudet, „gdje se dva za kučku drže, treći im se kesi.“

Ovu sgodu ili bolje rekav nesgodu upotriebi ugarski kralj Ladislav i htjede, da otme narodnu svetinju — no dosegav do modruške okolice zauzbiju ga Hrvati natrag. To isto pokuša i nasljednik mu Koloman. Videći da se Hrvati nemogu o nasljedstvu pogoditi, prodre Koloman do našega mora; ali prodje zlo. Brž bolje diže se naš narod listom na noge junačke, zaobkupi Kolomana i protjera ga priek Drave.

Kolomanu dakle nepreostade ino, vèć da stupi s Hrvati ljepim načinom u dogovor. Tako i bi. Iznemogli desetogodišnjom unutarnjom neslogom priznaše Hrvati u osobi Kolomana tudju — arpadsku kuću svojom i to pod pogodbami, koje sè slagahu s česti i dostojanstvom narodne — Zvonimirove krune. Koloman bude okrunjen kraljem

hrvatskim g. 1102 i to ne madjarskom već Zvonimirovom krunom, zavjetovavši se ujedno, da će svake treće godine kano kralj hrvatski u Hrvatsku dolaziti i narodna prava štititi. Tekar sada imadjaše pristup u našoj domovini. Ali i njega preteče smrt god. 1114 kad je imao po četvrti put kao naš kralj k našim djedovom doći.

Njegovom smrti neotidje još hrvatska kruna s glave arpadovske, već ju metnu na glavu po njem najprije Stjepan II. do 1131, Bela II. do 1141. Geiza II. do 1161 ostalimi nasljednici sve do 1301, koje zagrmi nad Arpadovci — i koje zaspa mir, rekao bih i u Hrvatskoj i u Madjarskoj. — Jer poslje ove godine poče i jadransko more o naše primorje silnije lupati — počeše madjarske zasjede bjesniti — a Turci se sve bolje k Uni približavati.

I tako preživi Hrvatska skoro dva stoljeća pod kraljevi iz kuće arpadovske štujući neprestano svoj slobodni narodni živalj. Ali god. 1301 izumre Andrijom III. stara sveza medju Hrvati i Madjari. Po Andrijinoj smrti nastade tako u Hrvatskoj kano u Madjarskoj mješovita, izborna doba sve do g. 1527.

Još za Andrijina života ponudi se Hrvatom Karlo Martel, napuljski, no oni ga nehtjedoše za kraljeva života. A kasnije ga niti nemogaše, budući i Martel i Andrija u isto doba umrieše. No Hrvati pokušaše sreću u njegovu sinu Karlu Robertu. Godine 1300 pošalju ponj poklisare i dovedu ga u Spljet — a odovud u Zagreb na krunisanje. Madjari usuprot izaberu si českoga kralja Većeslava i okrune ga Stiepanovom krunom; no Većeslav ostavi Madjare i vrati se natrag u Česku. — Sada se mišljaše, da će Hrvatski kralj biti ujedno i Madjarskim no Madjari izabraše si Otona bavarskoga. Ali opaziv nakon dvije godine, da će zlo proći — ako im bude dulje na čelu — odstrane Otona i pozovu na svoju stolicu hrvatskoga Karola. Te tako odsjevahu sa hrvatskoga kralja dvije krune: Zvonimirova i Stjepanova. Robertom spoje Hrvati po starom običaju i obiteljno nasljedstvo. No budući Robertov sin Ljudevit nepravedan — i u sveta narodna prava diraše — vrate mu Hrvati žao za sramotu — protjeraše ga.

Badava nastojaše on da si steče ljubav i privrženost kod našega naroda, kad je narod znao štovati svoju svetinju. — Karlo umre 1382. — Sada nastade u Hrvatskoj sbog oholosti madjarske trogodišnje bezvladje. — Već u hrvatskom ponosu leži, da s Hrvati neupravljaju žene — već muževi. Kada je Ljudevit umro — izumre snjim i mužka Robertova porodica za nas. Madjari priznaše Ljudevitovu kćer Mariju kraljicom, ali toga nehtjedoše Hrvati. Oni bo neimadjahu ni za narodne dynastije žene na kormilu — a kamo li bi sada. Što će sada Hrvati za kralja? Opeta se zapute u Napulj i dovedu si u Zagreb Karola Dračanina 1385. Tako imádjahu Hrvati svoga kralja u Zagrebu a Madjari svoga u Budimu. Ali Madjarom omrznu žensko kormilo. Opeta ponude oni hrvatskomu kralju Karolu krunu sv. Stjepana, koju on i primi. Karlo se okruni i Zvonimirovom i Stjepanovom krunom, ali već g. 1386 — 6. veljače ubiše ga Madjari u Pešti — i baciše Hrvatsku u veliku smetnju.

Cjeli narod hrvatski od Drave i Dunava do Kotora uzpali se gnjevom, da osveti kralja. Sve živo ustade na noge, da osvetlja narodnu čest. I već 25. srpnja pade Pešta u hrvatske ruke. Ubojice plate glavom, a podpirivalice, kraljicu Mariju s njezinom materom i sestrom Jelisavom odvede ban hrvatski u Novigrad u sužanjstvo, da ocvile zasluženu kazan. Pa premda su sada i Madjari i Mljetčani Hrvate zaobkupili, osvjetljaše si oni starim ponosom i odvažnosti junačko čelo. —

Uvidiv Madjari, da neima šale sa Hrvati, pozovu brže bolje Sigismunda — muža kraljičina u Peštu, učine ga vojvodom i pošalju proti Hrvatom. Ali ga ovi g. 1387 po starački zauzbiše. Sada neznadoše Madjari ino — već povise Sigismunda na kraljevsko dosto-

janstvo iznevjeriv se kraljici i ostaviv ju u sužanjstvu. Medjutim obrate i Hrvati pozor na Peštu. Rat buknu najprije u Banatu. — Ali stim novim kraljem porodi se medju Hrvati i novi, kužni, nesrietni duh. Većina hrvatskih velikašah, kojih nevodjaše sveta idea narodnosti te uzajemnosti već zakoprena sljepoća, kojim, velju, bijaše pamet u peti a srieća u trbuhu — — ta veličina predje na stranu Sigismundovu i počme sama svoju krv proljevati. A povrh ovoga pobune sljepci i naši i madjarski još česku krv proti nami. Sada dakle imadjasmo tri neprijatelja na jedanput „Mljetčane, Madjare i Čehe.“ Madjari navale s Česi na Banat. Naši se povukoše natrag najprije do Sriema, a odovud pod banom Hrvatom do Požege, jerbo začuse, da im se i domaći neprijatelj iza ledja škulja. Ivan bo Frankopan predje k izdajničkoj stranci — a Dalmatinci podpireni već onda tudjim duhom iznevjere se svojini. — Videći dakle našinci, kojim je jedino slava i čest domovine na srdcu ležala, da se brat proti bratu mrči — a mač oštri — pustiše zarobljenu kraljicu — ne možda kano pobjedjeni — već kano pobjedonosci na molbu Mljetčanah. Jer dočim su narodne izdajice sve svoje — pače isti život Madjarom u Pešti žrtvovali, sačuva šačica narodna barem svoje i potomakah svojih poštenje, koje se do dana današnjèga u potomstvu neuzkolebivo razlježe.

Čim Madjari zarobljene u tom ratu velikaše hrvatske razkomadaše — popadnu se Hrvati poštenjaci posla. Odmah dopade kazan nevjernike i to najprije Dalmatince — poimence gradove, koji su kano danas s nami ljepo i veselo pijuckali — a već sutra poizdajničku šarali. Kotor predobi bosanski kralj Tvrdko, a Šibenik, Spljet, Trogir i Skadar počeše našinci skopna i smora jurišati. Što sada? Glas vapijućega u pustinji. Tuci bobom o stienu! — Rečeni gradovi zamole u Sigismunda pomoć ali — ljepa vjernosti — sladka nado i zahvalnosti — no *pravedna* kazni! —

Videći tudjim uplivom otrovani Dalmatinci, da je Pešta ogluvila, slože se medjuse proti Hrvatom ali podlegoše pravednoj mišici. —

Povrh tolikih neprijateljah, koji nastojahu samosvjest u narodu našem ugušiti i izkorieniti, pojavi se četvrti zlikonja od kojega jošte i dan danas — na sramotu Evropi mnogi krst na crveno toči. — Čim bo Srbi svoju slavu na Kosovu g. 1389 zakopaše, eto ti polumjesečine na naših granicah. No uza svu tu grmljavinu osta Hrvat jošte Hrvatom. Neplašeći se sile, upre se narod naš, premda razcjepkan proti svim neprijateljem. Sigismunda, koji sa dvije vojske u Hrvatsku provali, zatjeraše pradjedi naši natrag. Ban bo njegov Bebek bude junački potučen — a sam Sigismund junački opeta suzbijen — pa bježi glavom bez obzira preko Save. — Junačina, Janko Palisna, prior vranski, junački ban Hrvat te biskup Pavao spasiše u to doba sveti narodni stjeg.

Tako spašena ostade Hrvatska sve do god. 1392. Ali godina 1392. nesvanu za nas suncem proljetnim, već nas ošinu sjevernom poledicom. Odmah početkom iste godine spopade naš narod dvovrstna rana. Jer već u veljači 1391. razstade se junački Palisna — štit narodni — s ovim svjetom, a malo zatim preseli se i bosanski kralj Tvrdko u vječnost. Tim se zamješa Hrvatska u novi rat, jer po Tvrdkovoj smrti nastade borba o nasljedstvu. Hrvati se zauzmu za njegova sina Tvrdkošuru — a druga stranka opojena tudjim uplivom, podignu na prestolj njekoga Dabišu. A k ovomu zlu priskoči i drugo i tretje. Najprije navali Bajazit, turski sultan na Bosnu — no s njim se brzo oprostismo. Gojko bo Marnjavić zatjera ga kući. Ali drugčije bijaše s prekodunavskim susjedom. Sigismund se pojavi opet i to lukavije no prije. Nehtjede bo više, da s Madjari na nas udara — već pokuša prevarom. Opeta predobije pol naših velikašah na svoju stranku. — A na čelo toj izdajničkoj četi stavi se njeki protuban Gorjan, pa se požene sa slavnim banom Hrvatom. Ali kamo će suza — već na oko? Naš

ban bude izdat i smaknut — a narodna stranka zaobkupita. K tomu poleti i sam Sigismund sa česko-madjarskom vojskom i utabori se pod Grebernikom — no u zao čas! Morade sramotno pobjeći. Tim se očisti Hrvatska barem za njeki čas vanjskoga neprijatelja. —

Da se tomu zlu već jednom doskoči, pozovu Hrvati opeta Karolova sina na prestolje. Sam papa Bonificij II. poče podpomagati Hrvate u izboru. Sigismund se sve nepozvat i proti svakom pravu poče protiviti. Njegova četa pod Gorjanom haraše neprestance izmed Save i Dunava. On se sam opet poče lisičiti i narodni sabor sazivati — ali sve uzalud. Tko se jedan put opeče — taj se drugiput vatre čuva. Sve dakle Sigismundove težnje propadoše. Turci bo prislone na Madjarsku; on sam pobježe sramotno iz bitke Nikopoljske, Dabiša mu umre — a nasljednik Dabišin Ostoja prigrli narodnu stranku — savezniči pako popanu se za nos i pokaju — medju njimi i Bebek — pa priznaju Ladislava napuljskoga za kralja.

Sigismund utisnu doduše još dva protu-bana Hrvatom i tom Bestenyaca i Peha, no i ovi mu odoše osramoćeni iz Hrvatske. Godine bo 1403. 4. veljače zametne Bezenyei s junačkim Hrvojem bitku, ali bude ulovljen i u Napulj našemu kralju na dar poslat.

Pobjediv tako nasilnike prekodravske, učvrste se Hrvati kod Bihača i pozovu Ladislava u svoju sriedinu. Kralj Ladislav stade doduše oklevati, bojeći se sudbine otčeve; no uvidiv da u Hrvatu jošte teče krvca junačka, koja se rado za poštena i vjerna kralja proljeva, primi poziv i dojuri. Te već god. 1403. 5. kolovoza primiv narodnu krunu u Bjelom — gradu. I tim se dovrši osamnaestogodišnje krvo-prolitje.

Kad je Ladislav u Zadar prispio, donesoše mu i Magjari svoju krunu — još za života svoga kralja Sigismunda!!! ali im se on zahvali na njoj. Okruniv se kraljem narodnim imenuje Hrvoju najprije vojvodom spljetskim — a malo zatim podkraljem hrvatskim — a onda vrati se natrag u Napulj.

Ali gle čuda! Dok nam se je kralj krunio iznevjeri se Ostoja narodu i pobježe k Sigismundu. Tim se pojavi u gornjoj Hrvatskoj opet Sigismundova stranka. Ojačan ponješto, pomisli Sigismund, kako da napadne Hrvate sbog Bosne. No videći da je još preslab, umoli Papu, nebi li mu dao i novca i vojske, da uzmogne laglje tobože krivovjerce bosanske upokoriti. — Sakupiv do 60,000, prodre u Bosnu ulovi kralja Tvrdkošuru sa više velikašah bosanskih i pozdravi sve skupa sladkom čašom krvopijskom. Ali već god. 1407. i 8. ote Ostoja sve natrag štogod bjehu Magjari predobili.

Medjutim poče i naš kralj Ladislav sam svoju krunu ružiti, prava narodna gaziti, hrvatske primorske gradove i otoke Mljetčanom prodavati. Tim si odtudji srdca naroda i narod ga skinu. Sto sada? Sigismund se pomiri s Hrvati priznavši njihovu neodvisnost i obećavši prije, da će čuvati i štititi sveta prava hrvatskoga naroda — te ga oni priznaše svojim kraljem. Ali se brzo posvade Hrvati sa Sigismundom. Miesto da brani Hrvatsku kano kralj prekrsti Sigismund ruke i poče se nasladjivati kad su mlješani na Dalmaciju udarili, da zavojšte kupljene gradove. Zato se ogorče proti njemu srdca hrvatska i ona ga skinuše, a junački ban Hrvoja stupi na čelo naroda i opre se tako Mljetčanom kano Magjarom. Utanačiv mir s Mljetčani udari ban na Magjare koji bjehu u Bosnu nahrupili i zatjera ih natrag preko Save god. 1415. Ali za pet godinah naume se Magjari Hrvatom osvetiti i domovinu im oteti. Najbolji njihovi vodje izdajica Gorjan, Ivan Maróth i Pavao Csupór prodrieše 1419. u Hrvatsku. Stranke se zakvače na rieci Bosni, ali se brzo i odkvače. Magjari moradoše u bjeg. Hiljade i hiljade zaglavih u bjegu — i sam Gorjan s Maróthom pade u šake Hrvojine.

Godina 1420. zagrmi grozno na hrvatskom obzorju. Junački ban umre u Kotoru. Turci prevale Dunav, a Sigismund bijaše preslab, da bi se bio mogao slavom Hrvatah proslaviti — a ka-

moli Turke protjerati. Po smrti Hrvojinoj postade banom hrvatskim njeki knez Herman Celjski, ali njegova vlast kano i Sigismundova bude kod Hrvatah samo prezirana; jer su Hrvati dobro znali, da bi oba radi Hrvatsku podjarmiti, ali da im se nerači. Gromovi Hervojini oriše se i u madjarskom potomstvu nad Peštom.

Medjutim umre Sigismund 1437 a njega nasljedi Albert. Hrvatski narod pošalje svoga bana Talovca u Požun, da pozdravi kralja u njegovo ime. No i Alberto ostade slabišem. Turci navale i na nas i na Madjare, a on nemože ni jednim ni drugim pomoći, premda ga mi ni netrebasmo; jer su naši dobro znali, da vuk nije nikada po poruku sit. I dočim Madjari niti stenjati nemogoše pod turskom vatrom odbiše ju Hrvati odvažno.

U to udari i g. 1439! Kralj Alberto umre. Sada se razdvoji sama madjarska na dvije stranke. Jedna htjede Jelisavu, kćer Sigismundovu a druga poljačkoga kralja Vladislava slavnoga. I ovom prigodom sačuvaše Hrvati svoj narodni ponos. Nikad nenavikli na žensko gospodarstvo, pošalju oni bana Talovca k Vladislavu, da mu ponude krunu. Vladislav ju primi i za nas i za Madjare. Ali se u Madjarskoj podpiri buna, koja je dotle trajala, dok se god treći nenasmije. Turci navale opet na Madjare i na nas. Hrvatski ban održi pobjedu kod Biograda i posječe za sedmomjesečnoga obsjedanja preko 17.000 Turakah; a Madjari prodjoše nesrietno. Kod Varne 1444 budu hametom potučeni, gdje i sam kralj Vladislav zaglavi. —

Tako postadosmo i mi i oni bez kralja. U Madjarskoj primi upravu Ivan Hunyad a kod nas naš ban. Oba vladahu neodvisno jedan od drugoga. — Ali god. 1448 nastade rek bi sudnji dan za Madjare. Na Kosovu zakopaše Srbi prije 50 g. zlatnu svoju slobodu, a na Kosovu padè Hunyad u robstvo tursko i osta u njem dokle ga hrvatski junak Juraj Marnjavić neoslobodi a Ture napije potom i samoj Pešti zdravicu. —

Po smrti Vladislavovoj postade kraljem madjarskim Ladislav posmrtni — ali već po njegovoj smrti razdvoji se madjarska u sto granah. Madjari poklone se napokon Matiji Korvinu a Hrvati pozovu na prestolj rimskoga cara Fridrika. — Sljedećih godinah spasiše Hrvati triput madjarsku krunu potukav junački Turke, ali Madjari neznadoše toga scjeniti. Jer dočim je Hrvatska potukav i protjerav Sultana Mahomeda priek Bosne izrinula i madjarsku spasila naumi Matija u znak zahvalnosti Hrvatsku si podvrći; ali mu se nevidi pravi groš, jer Mohamed dignu silnu vojsku i naumi s polovicom u Madjarsku, Poljsku i Česku, a s polovicom mimo Jajca preko Hrvatske do Dalmacije, Istrije u Njemačku.

Tko da prvi okusi bjesnilo tursko? Hrvati! Ali gle čuda! Osim *Turakah* oružaše u isto doba i Madjari proti nami, nemareć za oluju, koja se proti Pešti — srdcu madjarskom — uzdignu. Osim toga poče nam se i doma kaša kuhati, nebo mrčiti, jer su Frankopani stranputice šarali. Madjari navale prvi ali drugi navale na nje sa sjevera, i oni se moradoše natrag povući, jer i Turci provališe u Madjarsku. Hrvati bore se i doma: na srednjem Dunavu; a Ture provaljuje u Italiju i vodi krstjanstvo u robstvo. Nu g. 1475 očiste Hrvati svoju domovinu od smetja turkoga i priteku hrabrim Madjarom u pomoć. Ali već 1480 provale Turci natrag do Koruške, i zarobe silu Kranjacah. No kod Dubice zametnuše Hrvati s njimi vatru i oslobodiše sužnje a Ture pobježe sramotno kući. — —

Godine 1490 svanu i Hrvatom i Madjarom nova zora. Šestoga travnja umre Matija Korvin. U Madjarskoj porodi se buna u izboru. S toga se poče ista rušiti te malo da se i nesruši — i to najviše s toga, što su uvjek na tudje zijali — a svoje neokrpano gledali. Po Korvinu izaberu si Madjari Vladislava II., a Hrvati Matijina sina Ivana; no Ivan se zahvali, jer se bješe zamješao u domaće spletke, pa stade oko toga nastojati da Vladislav postade i

našim kraljem; ali se Hrvati nedadoše prevariti, već sakupe 7000 momakah pa s njimi pod Peštu. Videći Ivan a i Madjari, da se s Hrvati neda šaliti i varati, odustanu od svojih varalijah. Ivan dodje u Hrvatsku i primi hrvatsko kraljevsko žezlo u ruke. No Ivan iznevjeri se brzo, ostavi Hrvatsku i pokloni se Vladislavu. Ali nehtjedoše Hrvati tako. Da svoju neodvisnost i sveto narodno poštenje sačuvaju izaberu oni Maximiliana nadvojvodu austrijskoga.

Dok su se tako ova dva susjeda čupala tretji se je opeta smijao i napijao. Već g. 1491 provali Turc sa dvije strane u Madjarsku a jednom golemom vojskom u Hrvatsku. Madjari nehtjedoše ni sada popustiti od svojih nastojanjah. Čega radi bude im cjela domovina popaljena i opustošena — a žiteljah sila u robstvo odvedeno, dočim su Hrvati s Turci drugačije kopuna na vilicah djelili. Na rieci Uni sukobi se ban hrvatski Mirko Derenčin, krbavski grof Karlović i Frankopan s Turci, razprše ih na sve strane i zarobe silu božju. Što nepade pod mačem hrvatskim — zadavi se u vodi. —

Videći medjutim Madjari, da bez Hrvatah neima ništa, a Hrvati opeta, da Maximilian za nje nemari — priznaše sve stranke Vladislava. Osim Madjarah počutiše i Turci, što će reći s Hrvati hrvati. Ljepe i laskave pogodbe stavi Turc Hrvatom, ako mu dopuste u Njemačku provaliti i roblje mirno kući pratiti; ali Hrvati toga nedadoše — premda Osmanlije obećaše, dâ će i najmanja mrvica naše zemlje nepovriedjena ostati.

Medjutim dovuče se smrt i odvuče Vladislava II. Mjesto njega izaberu i Madjari i Hrvati — dakako pod pogodbami — Ljudevita Mohačkoga. I ovo je zadnji kralj iz neuredne mješovite periode; jer kad isti g. 1526 kod Mohača zaglavi i Madjari sasvim pobijeni budu razveže se sveza med Hrvati i Madjari. Madjarska vojska bude sasvim razpršena a Madjarska sama ljepim plienom proždrljiva varvara. Poslje poraza mohačkoga htjede Zapolja da ugrabi krunu madjarsku, no Madjari nedadoše — već pozovu neimajući u sebi odporne snage na vječnu sramotu Turčina u pomoć, dočim je 2000 Hrvatah pod vitežkim Frankopanom na Dravi stajalo — da im nesreća neprovali u domovinu. Pa dok se je po Madjarskoj svake ruke gomilalo izabraše si Hrvati za kralja českoga kralja i austrijskoga nadvojvodu Ferdinanda I. habsburžkoga — i to g. 1527. I od toga vremena sve do dana današnjega nosi ista kuća polag svoje i našu krunu na tjemenu, koju dobi u Cetinu. — Pa dočim je dosad cjela Madjarska pod kopiti Janjičarskimi stenjala, neusudi se sultan carigradski silom u Hrvatsku već pošalje poklisare k našim djedom, da ga priznaju za svoju glavu. No ti poklisari tako odoše kano što dodjoše. I od otuda vidimo, da se naši pradjedi nisu bojali ni Magjarah ni Turakah — ni Mljetčanah — nego da im je dična povjest i poštenje narodno bilo jedina i sveta zadaća.

I od oto doba nastojaše naš narod sa svojim kraljem sve do onoga časa (1712.) kadano se ožitvori pragmatička sankcija, da se održi odvažno i pošteno proti nasilju i pohlepnosti Magjarah. I počam od 16. pa sve do 18. stoletja štitili su kraljevi barem sveta naša prava i počam od onoga dana kadano Ferdinand I. kraljem našim postade, bijaše srdce hrvatsko više drugdje — no u Peštu, koja nas od devetoga stoljetja do danas grize i podjeda, premda niti Beču neostade otrovna čaša nepoznata.

Istina je, da su se Magjari i za Maximilijana I. i Ferdinanda III., Leopolda I., Josipa I. itd. svakakovimi sredstvi pače i turskom pomoći nad nas dizali, ali je takodjer istina, da su obadva uvjek dugim nosom uprljane prste na Dravi i Savi prali. Stoji i to, da su Magjari mnogoputah oko toga nastojali‘ da nam bansku čast ili unište ili barem tudjom krvi okaljaju, ali su izposlovali i sebi, da su se tudjinci još jače po Pešti potrkivali i pete brusili nego po Zagrebu ili starodavnom Biogradu. Njim bo bijaše naš upliv u Beču golemi trn u oku —

osobito u 18. stoljetju. Zato su i nastojali uvjeke oko kraljevah naših i svojih, da se Hrvatska k njim približi. Postigavši to stranom — htjedoše opet a do ono, što se jedanput dogodi, takodjer u običaj — što još više — u dužnost udje. Pa ako je istina, da su Hrvati išli kadkad u Požun — to je takodjer istina, da nisu išli kano prosci — već kao zapovjedaoci i gospodari svojine.—

Slavohlepnosti svojom postigoše Magjari, da im je nesamo Pešta, već i Vesprim, Gran-Palota u osmanskih rukuh ležala — a Hrvati nesamo da su Turke sa svojih granicah tjerali nego se i nezakonitomu nasilju odvažno i odlučno protivili. Istina je, da su nam naši kraljevi sami zemlju cjepali kano n. pr. Banat i Istriju, ali je zato i naš sabor znao junački-neustrašivo odgovarati i čest svoga potomstva — osobito za Tome Bakača, kad nam se sabor izrazi: „da će radje s domovinom poginuti, nego čest njezinu pogaziti i tudjoj se krvi svojevoljno podložiti.“ A da je naš narod imao pravo tako odricati sljedi izmed stotih i iz ovoga primjera. Kad je g. 1594. Hasanpaša sa 30,000 Turakah u Hrvatsku prodro — i na Kupi se pod Siskom utaborio navale nanj Hrvati sa svih stranah i poraze ga 15. lipnja, Hasan se sam utopi u Kupi — a 12,000 Turakah pokri bojno polje. Svi topovi — svi barjaci — 12 ladjah i do 2000 konjah pade u šake Hrvatah. — I dok je u Madjarskoj skoro 200 godinah neprestano revolucija pod Zapoljevom kućom zatim pod Bethlenom, Bočkajem, Tökölyem i obadvimi Rakoczy u savezu s Omanlijami bjesnila, počini Hrvatska samo takova djela, koja su uzko skopčana sa sudbinom Evrope — a silom i neporočnosti hrvatskoga naroda. Jer da i nisu Hrvati prije nigdje lovorom glave kitili, bila bi im ga Evropa dati morala pod Kisekom i Sigetom. Jer kod prvoga opre se Nikola Jurišić sa 1000 Hrvatah proti 300,000 Turakah tako snažno, da je Beč, Njemačka, cjeli zapad veselo kavu srkao, dok su Hrvati pod Jurišićem utaboreni stajali. — Kod Sigeta opet sinu našoj česti novo sunce. Jer kada je Sulejman sa 300,000 proti Beču hrlio nanese ga nesreća na Siget, u kojem čekaše 2500 Hrvatah pod Nikolom Zrinjskim s naoštrenimi mačevi golobrado Ture. Najprije zakopa Sultan 30,000 Turakah sa sobom u grob, pa stopram onda mogahu ostanci naprjed ili natrag. I dočim Magjari izgubiše kako rekosmo Palotu, Gran, Budim itd., potukoše Hrvati pod svojim banom Patrii Amet-paše na ljevoj obali Save. —

Prije nego se 16 stoletje svrši, obsjednu Turci i Lipu, no i tuj prodjoše zlo. A sedamnaesto i poče slavno i svrši se pobiedonosno za narod naš. Magjarska usuprot stenjaše svojom krivnjom pod nogami Ahmed-Cuprisli-paše. — Hrvati im idu pod Nikolom Zrinjskim u pomoć sa 20,000! Te dok je Nikola Turke po Magjarskoj gonio i preganjao kano vuk ovce po toru potuče brat njegov Petar 7000 Turakah sa 2000 Hrvatah pod Čenginćem; polovi im Age i odpudi ostatak kući. Upravo takove pobjede dodijaše Ahmed-Ćuprišli-paši da je morao vrisnuti: „Lahko je s Njemcom i Magjarom, ali je težko sa Hrvatom se hrvati!“

Tako prodje 17. stoljetje za Hrvate — a tako bi i u 18-tom; jer dočim Magjari nemogaše ni tudjom pomoći sve do Laudona, uspjeti — potukoše Hrvati junački svoje dušmane i pomogoše Magjarom — otemši Turkom Zvornik, Banjaluku, Ostrovicu, Buševiće i Badiće.

Tako pobjedonosno orilo je ime hrvatsko po cjeloj Evropi, samo ga Magjari nehtjedoše priznati sve do godine 1848. Stopram te godine — pa dvanaest docnijih počutiše, što je Hrvat — a što njihova oholost. — I da nebude kroz stoljetja madjarske oholosti bila bi i Magjarska i Hrvatska dan danas na većem stupnju blagostanja; orila bi i danas po Hrvatskoj slava Krešimirova, Držislavova i Zvonimirova, te nam nebi trebalo izčekivati zlatne one zore, kojom će se morati koprena sa zlatne slobode naroda hrvatskoga odastrieti — a narod u vje-

kove — ako bog da — blago svoje njegovati!! —

Istina je doduše, da se je ob ovom predmetu već višeputah pisalo; ali je istina takodjer, da je to samo u odsjecih bivalo. Stoji i to, da su ti odsjeci često i obširno pisani — ali samo za učenjake — nipošto za narod, kojemu treba najprije povjestnih počelah, da uzmogne posebne periode shvatjati. Trebalo je dakle našemu narodu priobćiti povjest našu u kratko od postanka do danas, da znade, što je s njim bivalo od onoga časa kadano današnju domovinu posjede — pa se do ovoga trenutka. I budući si u novije doba mnoga gospoda imenito g. Rački, Kukuljević, Kvaternik — glede točnosti povjestne neumrlu slavu stekoše, to smo tim radje i ob ovoj struki, šaljući ovu knjižicu prvi put u bjeli svjet, njekoliko riećih nacrtali.

* * *

Izvadak iz „Kronike"

složene po njekom misniku iz reda Isusova

a tiskane u Zagrebu 1762.

Pretiskano u istomu provincialnomu nariečju

kako izvor glasi:

3. Leto od porodjenja Kristuševoga, Arkilaus po svojem otcu Herodešu ladal je Židove.

6. Rimljani vojuvali jesu suprot Moravcem, kisuse zvali Markomani, i zapovedal je njim kralj Maroboduk.

7. Doklam Rimljani vojuvali jesu suprot Moravcem, ostali Slovenski Narodi odvrglisu jarem Zapovedničtva Rimskoga, i suprot Rimljanom oružje zdignulisu, vučiniše velik pomor od Rimljanov, i Macedoniu oteli su. Bilo je Slovenskoga Naroda oboružneh osemsto jezer, napunoma; k tomu dvesto jezer konjenikov, a devet jezer peščev skupilisu (kak Vellejus Rimljanin piše) vojvode ove Vojske bili su dva Batana, i Pinet Slovenski Zapovedniki. Odvrgel se je od Rimljanov i Remetalac Tracie, aliti Drenopoljske zemlje Kralj, ki je takaj vnoge pobil. Odkuda nigdar vu vekšem strahu nisu bili Rimljani, kak onda. Osebujnum pak srećum njihovum, došel je Tiberius Cesar, Slovence potišil, i to leto vu Sisku zimuval je.

8. Došla je Rimska Vojska vu Dalmaciu, i same Makarčane s bojem pritisnula, i obladala je.

9. Bata, i Pineta Kralje Slovenske, Rimljani vlovilisu.

10. Moravci i Slovaki (Toti) Rimljane strašno razbili su.

19. Rimljani Moravce pod se podegnalisu; Maroboduk vu milošću prijet, vu Rovinju življenje svoje prebavil je.

29. Kristuša vu Jordanu potoku Ivan krstil je, kise odtud Krstitelj zove.

34. Kristuš je Muku trpel, pod Pontiušem Pilatušem, vu Jeruzalemu, razpet, vumrl, pokopan, treti den od mrtveh gore stal, zastupil je na Nebesa.

39. Kajus Kaligula, Rimski Cesar četrti postal je. Vnoge poštene muže, s gorućem železom prvo zaznamenuval, i pogrdil, pak ali rude kopati, ali pute taracati, ali med ljuto zverje odsudil: nekoje kakti neme stvari vu koše, i kotce zapirati, i onako moriti, a nekoje na polovicu piliti je vučinil. Bogom, iliti Kipom Bogov onoga vremena činil

je glave odhititi, ter svoju onde postavljati; dase njemu na mesto vseh Bogov klanjaju. Vu malom vremenu veliko blago Tiberiuševo je razpravil: nijedne halje dvakrat ni obłekel. Zlatum mrežum, svilenemi vuži ribe je lovil. Suprot njemu zdignul se je Puk Rimski, poklam bi tri leta, i deset Mesecev ladal, od trideseteh ran vumrl je, star 29. let.

44. Peter Apostol došel je vu Rim, ki je nekuliko let vu Antiokie Reč Božju nazvešćal.

Začetek prijela Rimska Cirkva Vere Krstjanske.

Vumrla je B. D. Marija, Mati Krištuševa.

54. Nero, šesti Rimski Cesar postal je; od koga nemilostivneišega človeka zemlja ni rodila; prveh pet let tih i dober: potomtoga svega zla, i okrutničtva već neg pun, vubil je Navučitelja Seneku, Mater, Tecu, Ženu, Šurjake, vnoge prijatele, i Gospodu Rimsku, i vnoga ostala neizgovorna zla je včinil.

66. Nero Cesar Rim vužgati je vučinil, za svoju nasladnost, i krivnju vrgel je na Kršćenike, odtud prvo preganjanje Kršćansko, četiri leta trpeće, počelose je.

Petar Apoztol razpet vmorjen je, a Paulu glava odsečena. Dvadeset i prvi den po smrti njih, Nero Cesar svem oduren, gdabiga bili na smrt lovili, sam sebe je zaklal.

Jerusalemski Varaš zatrl je Tit, sin Vespasianov, nato i Varaš i Cirkvu spravil, da (na jednu reč) kamen na kamenu ni ostal.

82. Zažganje Vesuvevske gore, kao i današni den gori: vu te odgnjene jame Plinius nejglasoviteiši naturalskeh pripovestih piscev poginul je hotomce.

Kirin Apostolski vučenik biskup Slovenski vu Sisku postal je, i vu Kupe vode za Ime Božje vtopljen vumrl je.

170. Markomani, aliti Moravci, znović suse suprot Rimljanom podignuli. Vandali najprvo došli su vu Slovenske strane.

176. Složilisuse Markomani s ostalemi Slovenci od Severa; suprot Rimljanom: kojesu čudnum srećum Rimljani premogli.

181. Vumrl je M. Aurelius Rimski Cesar vu Križovljanah na Slovenskom orsagu.

244. Ladal je na daleko Slovenskimi državami Svates Kralj Slovenski.

252. Decius vu Sremu plemenitoga pokolenja rodjen, od Ilirskeh aliti Slovenskeh Šeregov Rimskem Cesarom vučinjen.

260. Licinius Galienus Valerianov Sin po sužanstvu Otčinskem Zapovedničtvo Rimsko obudil je, kraljuval je jedenaist let. Vubijen je o Cekropa Dalmatina 50. let star.

271. Flavius Klaudius Slovenec Dalmatin, najvrleiši Rimski Cesar postal je. Gote, Scite, i Vrle obladal, i predobil je Nemce na Sloveni, od kuge vumrl je, ni ladal ni 2 letta.

273. Aurelian od Srima Rimski Cesar, i Zapovednik, Vitez od ruke vmorjen, po naputu pisca svoga. Ladal je pol šesto leto.

276. Kuga velika po Srimu, i Slovenju okolnem.

280. M. Aurelius Valerius od Srema (neki vele, da je bil Dalmatin) Cesarom Rimskem postal je; obladal je na Francoske zemlje četiri sto jezer Nemcev: na Slovenske Sarmate, a vu Drinopoljske Gote, jako težek vojnikom, od njih vu Sremu vmorjen je, poklambi ladal 6 let, i 4 mesece.

281. Kajus Dalmatin Papa Rimski. Ov postavil je rede popovske, i da Redovnik nema na pravdu stati pred Sudca svetskoga.

288. Dioklecian Rimski Zapovednik Dalmatin, ladal je s Maksimijanom 12. let. Pod njimi deseti, i najvekši pregon Kršćenikov je bil. Ostavilisu obodva poglavničtvo. Maksimijan od zeta svoga zagutjen, a Dioklecijan sam sebe otroval.

302. Ovo leto vnogi jesu bili mučeni za Veru Krščansku vu Slovenskeh državah, a največ po Srimu.

314. Silvester Rimljanin Papa bil je 21. leto. Ov je začel Bermanje, i od Biskupov sameh davati, i svetiti Krizmu. Oltarska takajše ruha, i Mešna ov je zmislil, i š njimi živeti začel.

336. Vandali Panoniju, aliti Slovenski orsag obudilisu s dopušćenjem Cesara Konstantina.

338. Rodil se je sv. Hieronim Slovenec vu Štrigove od Eusebiuša.

350. Kraljuval je ovo vreme nad Horvati Šuring.

373. Huni iz Scite ovo vreme najprvo vu Panoniju, aliti Slovenski orsag deset sto, i osamdeset jezer ljudi velikeh, i maleh, obojega spola, je došlo. Vu Panonije jesu stali na jednom delu Slovenci, a na drugom Nemci, vezdase zove vugerska zemlja, i Slovenska: Štajer, i Austrija.

388. Teodosius Veliki, ali stareiši, Španjol Cesarom postal je, s Teodosiušem pobil se je Maksim blizu Siska, i obladan ostal. Pobilse je takaj Teodosius s Marcelinom bratom Maksimovem, i predobitel je bil.

395. Goti, i Uni robilisu orsage. Istrijanci poleg vode Rike zezidali jesu dug zid za obrambu suprot neprijateljom.

396. Fritegila Moravska Kraljica Veru Kršćansku prijela je: i podložniki nju gledeć.

398. Alarik Gotski Kralj robil, i zatiral je Slovence, i Dalmaciju: po nagovoru Stilikonovom.

400. Radigost iz Scitije s vojskum došel je vu Dalmaciju, i Slovenske orsage, jakše je vučinil.

401. Goti vzeli su Rim. Njihov kralj je bil Alarik. Atila prvi Unski Kralj postal je.

404. Došli su Uni vu Dalmaciju; suprot kojem jesu se postavili Makrin Dalmatinski, i Tetrih Istrijanski vojvode, vučinilisu strahovit boj. Makrin mrtev opal je; a Tetrih vu čelo strelum ranjen, ovu strelu vu glave tia vu Rim donesel je. Drugi pišu da se ovo pripetilo leta 441.

420. Faramund prvi Kralj Franczki.

421. Benetački varaš početak prijel je.

429. Sv. Hieronim zamrl je vu Betlemu 91. leto star, Navučitel sv. Matere Cirkve, vnoge knige Djačkem jezikom popisal, i Glagoljsku knjigu, i pismo on našel, i spravil je.

433. Genserik s Vandali vudril je na Latine.

439. Mamerkus Bečki vu Francije Biskup, najprvlje procesije aliti sprovode začel je.

446. Dubrovnik počel se je zidati.

451. Atila kralj Nemšku zemlju, i druge orsage robil, i trl je. Bil je razbijen od Etija Rimljanina vu polju Katalonije.

452. Atila zatiral je Trogir, Šibenik, Belgrad, Senj, Pul, Parencu, i ostale grade po primorju.

453. Atila porušil je Aquileju, i vnoge druge varaše.

454. Atila star 124. leta oženil se je znović zdivojčicum jednum, onu noć, ku je svadbu, aliti veselje obvršaval svojum krvju jese zadušil.

456. Gorica Grad vu Istrije zidan je.

457. Ardarik Gepidski Kralj s drugemi Slovenci, zdignulisu vojsku na Atilove sine, koje je predobil, i pobil Unov više od 30.000 gde je Elak najmlajši Atilov sin poginul. A drugi k črnomu Morju komaj vušel je. I ovak opalo Kraljestvo Atilino veliko, ali malo trpeće. Onda Uni poginuli, i zatreni jesu.

460. Dinčizić Atilov sin došel je s vojskum vu dolnje Slovenje, podsel Grad Bosanje, ali razbijen, i odtiran je bil.

473. Teodemir kraljuval je poleg Save: vzel je Grad Nisu, Prizrien, i vnoge ostale.

475. Odokar s Turingi zadobivši Rim, vučinilse je Kralj Latinski, aliti Laške Zemlje. Odokar je bil Kralj Slovencev, kisuse zvali Verli, Heruli, i Vandeli. Ov silnum rukum došel je vu Dalmaciju, Ojaca Kralja zatrl, Kraljestvo njegovo zavjel, i svoje raširil je: od onud odišel na Lahe.

493. Tudorih, vubivši Odokara, vučinilse je Kralj Latinski. Goti vekšem delom zavjelisu Italiju, i Dalmaciju.

501. Došli su Bulgari od Rike Bulge najpredi na ovu stran Dunaja vu Slovenska držanja. Pobilse je z njimi Arist Vojvoda Slovenski, skem je bilo 15 jezer Junakov, pet sto i dvadeset kolij; ali nesrečno; ar više od 8 jezer njegoveh Junakov poginulo je.

502. Bulgari zegnavši Gote, Sriem zavjelisu. Kralj Tudorih poslal je Pečamina s Vojskum, ki Trafarika Kraljića prognavši zajel je Srim Grad. Sabiniana Vojvodu Slovenskoga pri Moravičih pobil. Tak Munda Vojvodu, ki je od Atile zaostal bil, Slovencem postavil.

Kopar Grad vu Istrije Jusin Cesar zezidal je.

526. Kraljuval je ovo vreme vu Dalmacije, i Horvatskoj zemlje Silimir, ali Selimir, koga nekoi Selimirom zovu, Svevlada Kralja sin.

535. Mundus Slovenski, i Dalmatinski Kralj, pobilse je s Goti i obladan poginul. Konstantian na mesto Munduša poslan od Justiniana Cesera, oslobodi Solnu, pregnavši Gote, i ostale neprijatele, iz Slovenske zemlje, i od Dunaja. Zavjel je Dalmaciju, Liburniju, Istriju.

541. Neki vele, da je bil ovo leto došel, i zavjel Horvatsko, i Dalmatinsko Kraljestvo Ostrivoj Got Slovenec. Ov je zezidal Ostrovicu vu Dalmacije, i Slovenci Gradec vu Slovenske zemlje, sada vu Štajerskeh Kotareh.

548. Slavi, aliti Slovenci došlisu tia do Dračeva.

549. Slovenci porobilisu Drinopolsku zemlju.

550. Povrnulise jesu zopet nazad vu Grčki Orsag Slovenci, i porobili Cesarevu vojsku.

Kraljuval je vu Dalmacije, i Slovenju Svevlad Ostrivojev sin.

552. Rečeni Slovenci vlezli jesu vu Macedoniju, i Iliriu, i onde ostali, prozvaše onu zemlju Slovenskom.

554. Slovenci Kapitane, i ostale Šerege Gotske obladali jesu, i Siciliju Orsag robili. Od onudsu zegnani od Grmana Vojvode Cesarovoga.

564. Justinu mlajši Slovenec, osemnajsti Carigradski, petdeset i šesti Rimski Cesar postal je.

To leto došlisu na ovu stran Dunaja Avari, aliti Abari. Kralj pako Srema, i vsega Horvatskoga onoga kraja teda je bil Kunimund: koga Abari obladali jesu, i Istrijance. Oveh Abarov Banu Carigradski Cesari davalisu harač na leto osemdeset jezer zlateh dukat: na potlam i sto jezer.

568. Albuin Kralj, putujući iz Sriema vu Latinsku Zemlju, zezidal je Kraljevicu vu primorju Horvatskom, aliti Vinodolu, kase sada stara Kraljevica zove.

587. Kralj Autarski poslal je Evivina Vojvodu Tridenskoga s vojskum na Istriju, koi poklambiju porobil, i pošgal, mir vučinil je, vu jednom letu vnogo penez Kralju donesel je.

591. Abari Dalmaciju napastuvali jesu. Gregur Papom postal je. Ov počel je prepovedat Carigradskomu Patriarke, dabise nepisal občinskem Biskupom. Ceremonie vu Cirkve najbolje začel: i da na strane vu Korušu popevaju Popi, i Djaki.

593. Vumrl je sv. Rubian Sisčanin, Biskup Komenski.

596. Rodilse je Mahomet, vu Arabskoj zemlje, Varašu Medine, od Otca Abdulaha, i Matere Emine.

599. Abari četerdeset Varašev vu Dalmacije porobilisu, došel je na pomoć Gvidon Vojvoda, nekaj plena, i robja otel.

604. Slovenci Istriju malo da nesu opustili: pobivši Soldate, aliti Vojnike Cesara Grčkoga.

611. Heraklius, kije Fokasa Cesara činil vmoriti, Cesar postal je.

615. Deusdedit, aliti Bogdan Papa. Isidor navučitel Hispanlenski, Gal, sv. Martinian Sisčanin biskup Kumenski, sada bilisu.

618. Abari Drinopoljsku Zemlju robili jesu: od kojeh Heraklius Cesar mira prosil je.

Bulgari Veru Krščansku prijeli jesu vu Carigradu od Nicefora Patriarke.

628. Došel je neki Trgovac, imenom Sama, vu Slovensku Zemlju, koi Slovencem suproti Abarom velik pomoćnik je bil, da jarem Abarski izhite, Sama Kraljem vučine. Ta Kralj imal je dvanajst žen, koje sve bilesu Slovenkinje: od kojeh dobil 12. sinov, i 15 kčeri. Vučinilse je kruto jak, i zmožen, raširil je kraljestvo svoje po Koruške Zemlje, i tia do Moravie.

631 Vumrl je Mahomet Turske vere početnik, koga Turci za Proroka drže, i diče.

632. Ivan Dalmatin četrti toga Imena Papa.

637. Dalmatini poseli jesu Sipont vu Latinskom Orsagu, gde vubili jesu Aja Vojvodu, i Vojsku njegovu pobili.

638. Slovenci skoro svu Dalmaciju zavjeli: i prek morja Italiju robili jesu.

639. Veliko ljudomorstvo po svoj Sirie činili jesu Saraceni. Avari po cele Dalamacie robili, ražali, i žgali jesu. Slavni on veliki, i glasoviti Varaš Solin, Diokleciana Cesara zmožnoga domorodno mesto, porušili, i Zemljum zjednačili jesu; stari takaj Dubrovnik, i druge velike Varaše, Grade, i Mesta.

640. Došlisu iz prek Babineh Gor Horvati najprvo vu Dalmaciu, i ove vezdanje Horvatske, i Slovenske strane, i vnogemi boji stirali jesu Abare, i ovdese nastanili. Pred ovemi bilo je pêt bratov Klukas, Lobej, Košočeš, Muklo, Horvat, i dve sestre, Tuja, i Vuga, od njih Dalmacia, ka je od Morja do Mure, i Dunaja dosegala Horvatsko ime prijela, i do današnjega dneva obdržala je.

641. Konstantin sin Herakliov Cesar postal je. Od Mačahe svoje s čemerom napojen vumrl je. Atiokia od Saracenov potrena je bila.

642. Heraklion, sin Herakliov, Cesar Carigradski, i Rimski. Ladal je s svoju Materjum 2 leta, obodva vu vuzu vekivečnu vržena vumrli jesu: Cesaru nos, a Materi jezik obrezan je bil.

Povadilise jesu, i pobili Abari s Bulgari. Bulgari obladani jesu. Kojeh 9000 muži, s ženami i sdecum išlisu pod Dagoberta Kr. Francozkoga: koji poklam bise bili z njegovem dopušćenjem vu Bavarie jedno vreme zadržali, vu jednu noć po Francozov tolnaču, svi himbenem zakonom nevoljno poklani poražani, i vmorjeni jesu.

650. Vitelian od Senja, Papa Rimski postal je. Ov zapovedal je vu Cirkvah Orgule držati.

Okolu ovoga vremena nekoi vele, desu tri brati Čeh, Leh, i Rus, Horvatska Gospoda, zarad ludomorstva, z vnogemi priateli, slugmi, i podložniki prek Drave, i Dunaja otišli, i Čeh Česko, Leh Leško, aliti Poljski, a Rus Rusko Kraljestvo zazidali jesu.

655. Saraceni Rodus Otok zazjelisu. Iz koga veliku vnožinu zlata iznesli jesu, i Kolos, aliti Kip Sunčeni kruto lep, sto i deset nog visok, iz čistoga mida napravljen, i Židovom jesuga prodali: koga potrenoga devet sto kamil imalo je kaj nositi.

667. Francuzi pobilise jesu Slovenci vu Korutanski, aliti Koruški zemlje: Boj sgubili jesu, vu kojem i Vojvoda njihov Andagis Pipinov sin poginul je.

670. Konstantin četrti ovoga imena Cesar. Ladal je 17. let, s palače svoje na glavu dole hitćen vumrl je.

676. Rimljani, t. j. Carigradčani (arse i oni Rimljani zovu, i Carigrad novi Rim, i Carigradski Orsag Romania) razbili jesu Saracene. pobivši ih trideset jezer.

Med Kajanom Kraljem Slovenskem i med Cesarom postal je mir, da skoro vekši del sveta počinul je.

677. Bataja Kralj Bulgarom, i Slovencem zapovedal je.

679. Drugi put med Rimljani, i Saraceni mir včinjen je bil: tak, da svako leto Saraceni Rimljanom dnžni budu davati tri jezera funtov zlata, petdeset plemeniteh sužnjev, i tuliko dobreh konj.

681. Spravišće Cirkveno veliko vu Carigradu je bilo.

683. Benedik drugi toga imena Papa. Ovomu Pape Cesar dopustil je; koga goder od te dobe na Papinstvo

odberu, bude Papa odebran; i potvrdjen, prez dalje moći i oblasti Cesarske.

Trebelin, Kralj Slovenski, i Bulgarski postal je.

Franki (aliti Bavari), veliko zlo činili jesu po Hrvatske Zemlje, da Dečicu od prs materineh trgali, sekli, ter psom hitali jesu. Ovo Hrvati nemogući trpeti, zdignuli su se suprot njim, i pobili vse Glavare i Vojvode Francuzke. Zato velika Vojska Francuska došla je nad Hrvate: koju skoro sedem let komaj jesu predobili: pobivši vse hametom Francuze s Koclinom Vojvodum njihovem. I ovak se je su Hrvati postavili vu slobošćinu, Krst od Pape Rimskoga prosili; Papa Biskupe poslal je, od koje su kršćeni. Kraljuval je vu to vreme nad Hrvati Porin.

700. Grak, ali Krak, Krakoviu Varaš vu Polskoj vu Polskoj zemlje zezidal je. Rimljani robech Siriu, dve sto jezer Saracenov pobili jesu.

706. Slovenci robili jesu Furlane i Longobarde: došli su i drugoč vu Furlansku zemlju, vubili su obodva Vojvode Ferdulfa i Ajaidu, i skoro vsu Gospodu i Plemenitaše Furlanske: odkud s velikem plenom i dobičkom povernuli se je su.

708. Ladal je ovo vreme nad Slovenci Borut.

709. Črnci iz Afrike zavjeli su skoro ves Spanjolski Orsag.

Filip Bardesan Cesar postal je. Zapovedal Pape Rimskomu, da bi Kipe nepoštuval i nemolil, zato od Pape Heretnik ozvan je bil.

718. Vu tri jezera brodov, aliti Barki dovezlisu se iz Asie Saraceni, ter iz morja i iz suhoga Carigrad podseli.

To leto 25. jezer Saracenov vu Bulgarskoj Zemlje pobijeno je bilo.

730. Karol Martel vu Spanjolskoj Zemlje, pobil je Saracenov tri sto i osemdeset jezer, njegoveh ne već neg jezero i pet sto junakov poginulo.

744. Huni, ali Vugri s velikum vnožinum došli su vu Pannoniu, ali Slovensku Zemlju; pred njimi bilo je sedem Vojvod; po imenu Almi, Zabolk, Gjnla, Keund, Lehel, Berbulko, Vurs. Ovi je su se najpervo postavili vu Erdelj; ter se zato i sada zove on Orsag Nemškem jezikom sedem Šatorov. Od oveh sedmera stališa, Stajniče, aliti prebivališća jesu.

746. Vugri prešlisu Dunaj, i došli na ovu stran vu Slovensku Zemlju, ka se zove Pannonia, vkanivši Svetopulka kralja z belem Konjem za zemlju, pred kemi pak i z Orsaga je pobegel. Sedel je Svetopulk, Kralj vu Wesprinu, zatem pobegnul vu Veligrad, i obdržal je Gospodstvo svoje med Dunajem i Vagom Otoki. I odtud ona Slovenska Zemlja Urgersko ime priela je.

747. Dominik Monagar Slovenec, šesti Benetački Vojvoda.

750. Ladal je vu Dalmacie i Slovenske Zemlje Sadimir Kralj.

Okolu ovoga vremena zepovedal je Horvatom i Dalmatiuom Budimir Kralj Sveti. Ov razdelil je Orsag vu dele i Banie.

757. Pavel prvi toga imena Papa. Ov začel je Cirkve svetiti, i imena im davati.

763. Došel je zopet jeden Slovenski Narod iz prek černoga Morja, i postavil se poleg vode Atarne.

765. Bulgari izvrgli su Umara svojega Glavara, koga im bili su Rimljani postavili: i na mesto njega položili Totka Bulgarina Banovoga Brata.

769. Karol veliki Francuskem Kraljem postal je.

772. Adrian Papom postal je. Poslal je Karolu Velikomu pomoč proti Desideriu Kralju Longobardskomu, koga Karol je pobil i živoga vlovil; i konec Kraljevstvu Longobardskomu sada je bil.

790. Karol veliki zvan, proglasil je suprot Abarom vojsku, aliti Rat. Koje je potlam i obladal, z velikem krvnem prelejanjem. Razmetal Kraljevsko mesto, Vrhunac, aliti Rohunac, odkud blago neizgovoreno odnesel je.

796. Huni, aliti Vugri s pokornošćum pošiljali jesu dare Karolu.

Trsaćani vu Liburnie vubilisu Erika, ali Henrika Vojvodu Cesarskoga nad Friulom i Istriom postavljenoga.

800. Karol veliki prvi vu Nemške Zemlje Cesar Rimski sada postal je, Augustus, to jest Čestit nazvan. Ladal je z Zapovedničtvom 14. let. Vumrl je vu Aquisgrane Varašu.

811. Nicefor Grčki Cesar vu boju od Bulgarov razbijen je, ki su Carigrad podseli bili.

813. Mihalj Cesar na 22. Klasna Meseca od Bulgarov razbijen je bil pri Drinopolju, došavši u Carigrad Leonu Ameniu Zapovedničtvo izručil; a sąm Kalugjerom postal je.

817. Ljutovid z ognjem i železom Dalmaciu trl je, ali ne prez svojega kvara.

818. Lajuš Cesar Dalmaciu z Leonom Cesarom razdelil je. Ovo vreme Ljutovid dolnjeh Slovencev (to jest Požege, i Srema) Poglavar odvrgel se je od Cesara Lajuša.

819. Borna Kralj (koga drugi Vojvodum zovu) Dalmatinski, i Hrvatski pobil se je s Ljutovidom pri Kupe vode, ali ostavljen od Gudušanov, od Dvoranskoga Šerega zmenjen vušel je. Poginul je vu tom boju Dragomuš, Tast Ljutovidov, ki se je bil Borni Kralju pridružil.

820. Došla je od trih stran Cesarova Vojska nad Ljutovida, ali mu nikaj ni mogla, neg požgavši kotar nazad odišla, podpunoma prisilila Kranjce i Korušce, da od Ljutovida pod Cesara pristupe. I onda prvi put Nemci vu Kranjsku i Korušku, Slovenske države, došli su, počeli zapovedati i nastanjuvati se.

827. Dalmatini Hrvati odstupili jesu od Poglavarstva Rimsko-Carigradskoga, i sami svoji vučinili se, nikomu nehteći biti podložni. Ovo vučinili su, i bližnji njim' Narodi, Srbli, Zahulmci, Tribljani, Diokleciani, i Hipogjani. Ar to leto Mihalj Carigradski Zapovednik na Kreti Otoku suprot Saracenom Boja bijuć, tak pobijen je bil, da ne ostal živ, ki bi listor glas od njega donesel.

829. Bulgari nasopet po Drave dovezli su se vu Slovensku Zemlju, i požgali nekuliko bližneh sel.

Kraljuval je vu Dalmacie, i nad Hrvati Mislav: koga nekoi Tomislaom, a nekoi samo Miom zvali su.

832. Gistimul, ali Gustumil, Kralj Slovenski, i Raban Doktor, aliti Navučitelj, ovo vreme bili su.

837. Po smrti Miroslava, kraljuval je vu Dalmacije, i nad Hrvati Trpimir; Dvor je držal vu Klušane.

839. Senjani, i bližnji Hrvati robili jesu Friul, iz Morja, i iz suhoga, aliti kopna.

844. Saraceni po Dalmacije vnoga tolvajstva činili jesu, i Dubrovnik napastuvali.

846. Iliriju, i Dalmaciju Saraceni napastuvali jesu, i prezvali Adriansko, aliti Sine morje, Ankonu, aliti Jakin Varaš porobili, i pošgalisu.

850. Celje, i Ptuj počel se je popravljati.

864. Domogoj Kralj, i Inig, zmožen, Vojvoda nad Hrvati gospoduvali jesu.

865. Vumrl je Piast, Kralj Poljski iz težaka človeka vučinjen, ki je razumno, mirno, i srećno svoje ljuctvo ravnal, i Orsag obdržal; da vezda na odebranju Kralja Poljaki (koi izmed puka radi bi Kralja) vele, hoćemo Piasta. Živel je sto i dvadeset let.

867. Bulgari silum oružja Cesarovoga prisiljeni, opet su se Carigradskomu Patriarke podložili.

869. Slovenci, kisu vu Dalmacije stali, razbili su Papinske Posle, iz Carigradskoga Spravišća iduće, polovili je, i vsa Pisma im vzeli.

872. Francuzi Gerki, s Papom Rimskem, s Hrvati, Srbli, Dalmatini, i ostalemi Slovenskimi Narodi, spravili se jesu, i zavjeli od Saracenov Bar Varaš: Hrvatske pako i Slovenske Poglavare vu Dobrovačkeh Barkah poslali su za šužnje vu Longobardiu. Metemtoga Neretvani njihove hiže, i stanja porobili jesu. Vrnuvšise pako od Bara nazad, Medved Vojvoda Benetački odvrnul je Neretvanom sramotu; vučinjenu Hrvatom, i Slovencem, njegovem tovarušem.

Po smrti Domogoja Kralja prognavši njegove sine, Sebeslav, ali Sedislav, kraljuval je po svem primorju, i Hrvatskoj Zemlje.

879. Vojvoda Branimir, vmoril je Sebeslava, i Kraljestvo Hrvatsko zavjel.

880. Metodius Biskup veliki, i Apostol Moravski sada je bil.

Vičin prvi Biskup Slovenski, vu Nitre sada postal je.

884. Branislav kraljuval je med Savum, i Dravum.

887. Peter Kandian, Vojvoda, došel je s Vojskum nad Hrvate vu primorju, kojeh nekuliko Barki posekel, i razbil je. Povrnuvši se pak oni razbili jesu Vojsku njegovu, njega vubili, i sedem njegoveh brodov obdržali. Telo njegovo po tatski odnesli Istrianci. Otud velik strah vu Benetačkom Gospodstvu, aliti Držanju.

Arnulf Cesar Nemški. Ov prosil je Vugre na pomoć suprot Svetovladu Kralju, svojemu nepriatelu, ali Vugrom samem pomoći potrebno je bilo; kojesu Moravci, i Slovenci preganjali.

Došli su, i razglasili se najprvi put Vugri vu Slovenskom Orsagu, odkud su Abare iztirali.

890. Zapovedal je ovo vreme vu Slovenskom Kraljestvu Branislav, t. j. med Savum, i Dravum. Z ostalem pak svem do morja, i poleg morja ladal je Mutimir.

Ovo vreme robil je po Slovenskom Orsagu Zventivlad Kralj Moravski: suprot komu Karol Debeli tia od Bulgarskoga Kralja Ladimira pomoć prosil je.

891. Vugri Daciu Orsag, t. j. od Tise vode poleg Dunaja dole iduć izprosili jesu, odkud su Abare iztirali, i njihovo ime onda se je dotrgnulo.

Slovenci razbili su Bavare, i Francuze, i pregnali Markomane, Orsag njihov, ki se sada Moravija zove, zavjeli.

Kraljuval je vu Dalmacije, i nad Hrvati Mutimir.

892. Arnulf Cesar robil je' i žgal Moraviju.

Leo Carigradski Cesar napravil je Abare i Vugre, da oni po Dunaju na jednu stran vudru na Bulgare, a on s Grki od druge strane. Vnogi Bulgari pobijeni, i njihov Orsag porobljen je bil.

896. Vugri pobilisu se s Bulgari: ter akoprem su Bulgari predobiteli ostali, ništar manje poginulo ih je vu tom boju dvadeset jezer konjanikov.

901. Vugri robili su Korušku zemlju, gde ih je poginulo 18 jezer.

910. Mihalj Ban Hrvatski vlovil je Petra Benetačkoga Hercega sina, gdabi bil išel iz Carigrada: i poslal ga Simonu Kralju Bulgarskomu.

914. Tomislav veliki Vojvoda, aliti Kralj Hrvatski sada je bil.

915. Vugri složivši se s Berengariom, vnoge kvare vu Latinske, i Nemške Zemlje vučinili su. Od Nemcev pako, i Bavarov pobijeni jesu.

917. Vugri Nemšku Zemlju robeć, žguć, i zatirajuć tia do Fulde Varaša došlisu.

920. Ravnal je ovo vreme Hrvate Mihalj Ban.

923. Benetčani vojuvali jesu suprot Istriancem: i zajeli velik del Istrie: išli su i na Dalmaciju, ali iz njê vrlo iztirani jesu.

931. Čehi svojem Vojvodum Spirenom Veru Kristušèvu prijeli su.

936. Simeon Bulgarski Kralj vojuval je suprot Hrvatom: ali i sam poginul, i vojska skoro hametom bila mu je pobiena. Hrvati zatem robili su širom po Bulgarskoj Zemlje.

941. Stefan osmi. Ov najprvi zmed Nemcev Papa je bil. Hugo Kralj Latinski, Fraksinera vlovivši, Saracenske brode zešgal je.

949. Pribina Ban vubil je Miroslava Kralja Hrvatskoga.

955. Vugri od Ottona Cesara poleg Auguste Varaša bili su pobijeni.

965. Kralj, i Orsag Polski postali su Kršćeniki.

969. Sv. Stefan Kralj rodjen je od Gejze Vojvode vu Ostrogonu, i od sv. Adalberta Biskupa Pragskoga kršćen.

Slovenci Neretvani prevezli su se vu Latinski Orsag, Saracene pobili, potukli, i iz Gore Gargane zegnalisu je.

970 Drčislav Kr. Dalmatinski, i Hrvatski ovo vreme je ladal.

989. Ves Vugerski Orsag po Gejze Vojvode Sveti Krst prijel je.

990. Trpimir kraljuval je vu Dalmacije, i Hrvatske Zemlje.

991. Suring Kralj Dalmatinski; i Hrvatski; zegnan je iz Kraljestva od brata Murcimira: ter došavši vu Trogir, včinil je prijatelstvo s Benetčani, i Hikleu, Benetačkoga Hercega kćer, Štefanu sinu svojemu zaručil.

994. Držislav Herceg, aliti Vojvoda, Krešimira Kralja sin, Dalmatinskem, i Hrvatskem Kraljem postavljen, i pozdravljen ovo vreme je bil.

997. Benetčani buduć objačeni, nesu hoteli navadni Harač davati Hrvatom od Morja: i zato ljudi, i Brode Benetačke Ban Hrvatski, po Zapovedi Kraljevske plenil je.

1000. Diokleu vu Dalmacije, ali Gornoj Hrvatskoj Zemlje Stolno, i Ersečko najprvo mesto Gabrilo Bulgarin je požgal.

Odlomak ovaj, koji želimo za buduću godinu nastaviti, priobćujemo štovanom našem čitateljstvu za opetovani *dokaz*, kako su stariji naši pisci crpeći nauke svoje iz literaturah inojezičnih odtudjili se sasvim od sloga naravnoga i narodnoga, kojim se naše pučke pjesme odlikuju toli krasno, i koji se i dan danas opažuje u svakom nariečju, makar još tako bio pokvaren, što ga govori prosti naš puk ma u kojem predielu prostrane naše hrvatske zemlje, — i kako su oni zaostali daleko za prastarimi pisci, koji nam navlaš u Dubrovniku i Dalmaciji ostaviše spomenike jezika hrvatskoga koji nas blagoglasjem milinom i bogatstvom i sad još zatiče te nam i dan danas uzorom služi; — ali je odlomak ovaj ujedno nami sviedokom, kako su oni uz sve to, što neimadiahu snage dosta otresti se duhu tudjemu i, — zaviriv u stare knjige te obazriev se po narodu, — prisvojit si vlastitosti bogatog i blagoglasnog jezika naroda svoga, — ipak jezik svoj ljubili, te nam tako uz ljep primjer rodoljubja ostavili u baštinu i ostan, da sad, u skrajno ovo doba, gdje svi narodi oko nas oko jezika svog nastoje, i mi se čvrsto podhvatimo posla, te oko naučenja jezika našeg nastojimo, a prestanemo radi griešnog nepoznavanja istog bjedit ga ubožtvom, nespretnostju i surovostju.

Učimo poznavati pojedine rieči i znamenovanje njihovo, učimo poznavati duh narodnog jezika, pak kad to má i naporom i uztrajanjem nadvladamo, uvadjajmo ga sve to više u knjigu i dvorane, pak ćemo se divit i bogatstvu njegovu i spretnosti njegovoj i ljubkosti njegovoj, — a ponajpače nastojmo da ga obljube znankinje i ljube naše, žene i kćeri naše, pak, ako je mio i zvučan tvrd inače jezik magjarski u ustah rodoljubne magjarkinje; — da vidimo, neće li jezik hrvatski potekav iz koralnih ustah hrvatske domorodke u provodu biser-zubićah njezinih i smiešenja ljubkog, osvjedočit i najhladnijeg nehajnika: *da je divotom divan!*

Evo sliedi u istom nariečju nu iz novije dobe takodjer veoma zanimiva pjesma:

KIP

majke domovine *).

Anda vu Morje vre vekivečno
Jedno nam Leto kapnulo srečno! —
Naimre kad vre nit Cveta v Dolice,
Nit već zelenog Lista v Gorice,
Nit bi gde videt z Grozdekom Tersa,
Nit Poljodelcu odperta persa;
Nego vsu Goru sedu postati,
A v Polju drobneh Ptičic nestati;
Videti k tomu, kak Marhu hrani,
Kak Muž prot zimi z bundum se brani;
I čuti vuka, kak strašno tuli,
Kak koru gladen hrastovu guli:
Staro, znaj, Leto da je gotovo,
Koje nut! zniklo, vidimo Novo.
Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam Leto kapnulo srečno! —
Neg, jel' nam drugo ovak tam zaide,
Jel' mod' nâs predi tamo nenaide;
Al nam pak takvu porodi Tugu,
V-kojoj življenje bu nam predugo!
Nut! to z-Vidjenja, vu ovoj Noći
Koje sem imal, bojat se moći;
Koje kad v-Pesmi kanim van dati,
Srdce od plača nemrem zderžati. —

* * *

Vre bil ostavil Mesec planine,
Da nosi svetlost v-nizke doline,
Vse bilo tiho, i noć gluboka,
Jedinog' šumet čul bi potoka;
Najenput pako nut) od Polnoći —
Puhnuše Veter — iz cele moći,
Oblake sim tam razprestre černe, —
Hoće da Nebo z-Zemljum preverne;
Vre i Neptunuš — sam se začudi,
Kad mu prez znanja Morje se budi,
Ar već tjam Dunaj z-Slapmi v-zrak djiple,
Hoće, da Savu z-Blatom — zasiple;
Som — vre z-mustači gizdavo miže,
Lampe prot Savskem Ribicam — zdiže;
Vrė nut! i Pozoj v-Zraku putuje,
Vse zlo prot samoj Savi šetuje;
Mesec potemne, svetlost nestane,
Zemlja, i drevo tužno postane!
Nut! pako Drage Kip Domovine!
Da svoje speće — pobudi Sine,
Zmed Gor po ravnoj javčuć dolici
Vidi se k-Savskoj letet Vodici. —
Al' kakva bila pretužna Mati!
Jel' Duh, al Vila, ni ju poznati,
Ona, ká negda je na Stolicu
Kraljevsku sesti mela pravicu!
Nit već na Glavi Korunu zlatu,
Nit ima zlatni Lanček na Vratu,
Nit njoj po Persah Gjungj se preleva,
Nit baršun Telo njejno odeva!
Ni već na Persteh drago Kamenje,
Da je Kraljica nema Znamenje;
Nego (kaj bolje naj Serdce rani
Onog', koj Mater svoju nebrani)
Z-slamicum Kitu nosi povitu,
A Glavu s-černum pečum pokritu,
Ter tak žalostna sim tam se trudi,
Hoće, da Sinke svoje prebudi;
Ali kad vidi nje tverdno spati, —
I za zlo Vreme nikaj neznati,
Sebe pak samu v-tulikoj tmici
Kad se premisli kakti v-temnici, —
Kaj bu sad' delat'? v-Serdcu se pita,
Ter na kolena tužna se hita,
Ar nit Čoveka kakvo Znamenje,
Nit je gde živo čuti Stvorenje,

*) Kod nieke dražbe kupismo ovih danah medju ostalimi knjigami i ovu pjesmicu nu bez naslova, bez imena i godišta. Pročitav ju domislismo se, da smo njekoč istu u „Danici hrvatskoj“ ako se nevaramo oko 1835—1836 godine već čitali. Budući da će se danas malo naći i „Danice“ od ovog godišta a i istih izvornih odtisakah, što ih je kako čujemo veleč. gosp. sastaviteljj Pavao Stoos tada tiskat dao, to pomislismo da se neće nikojem kupcu ovog koledara krivo vidiet, ako ovu domorodnog duha punu, te zato vazda krasnu pjesmu na novo ovdje pretiššćemo i to doista ne radi pomanjkanja pjesničkih proizvodah.

Nit je gde spazit hutieu moći,
V-kojoj bi ognjec žaril se v-Noći —
I, kaj još bolje čudi se, v-zraku
Sove — v-tak černom nigdi ni Mraku. — —
Vidi se onda, kak da bi bila
Zopet tak k-sebi progovorila:
Kad mi se anda morat' predati,
I v-Domovini mertvoj postati, — —
Idem još Mertveh — Grobe odpreti,
Kaj ak' nehasni, hoću vumreti. —

* * *

Ovak se plače, i briše lice,
Ter počne v-Goru iti z-dolice,
Tamo! gde negda Horvatski Kralji
Svoje Palače jesu imâli,
Tamo! gde z-mehnom, sada pećine,
Pokrite vidiš stare zidine,
Tamo je pošla tužna Bogica,
Horvatske Zemlje stara Kraljica.
Ali kam ideš predraga Mati!?
Z-nîkem se nećeš tamo zestati,
Puste Zidine, strašne pećine
Objimlje Beršljan sam na visine —
Kad pak vre doide, počne javkati,
I takve reći od sebe dati:
Domorodci! gde ste Dragi Sini!
Koji ste negda v-ovoj Zidini
Pustili za me vašu Kraljicu
Čez persa letet' vašn Strelicu,
Al' prah, al' pepel mesto pokriva,
Al' Zid, gde Telo vaše prebiva,
Meč me žalosti, ah! mê želenje
Pepelom vašem naj da! Življenje;
Naj da Življenje onomu Kipu,
Koj negda z-smertjum branil je Diku
Horvatske Zemlje, živuć do Groba
Za Glas, i Ime Naroda svoga!
Ar potlam žitka kak vam nestalo,
I vaše Pepel Telo postalo;
Z-Kraljestvom skupa Ime mi gine,
Nit' gdo za Diku moju se brine.
Narode druge svetlost obstira.
A mene černa Senca podpira;
Drugem vre Sunce sveti po Noći,
Mû tmicu v-danu pipat je moći. —
Narod se drugi sebi raduje,
A z-menum Sinko moj se sramuje:
Vre i svoj Jezik zabit Horvati
Hoće, ter drugi Narod postati;
Vnogi vre Narod sam svoj zameće,
Sram ga, ak Strainski Horvat mu reče,
Sam proti sebi jel nešetuje,
I ovak slepec! v-zube si pluje.
Neg' kaj raztepljem reči po Svetu,
Kad je već istom znano Detetu,
Da se nepozna već Horvatica,
Misleć rodjena da je Nemica; —
Nut! vse vu Strainskeh senjah vre gine,
A za svu Mater niš se nebrine. —
Takvo je anda sad moje Lice!
Takov je Stališ tužne Kraljice!
Takva mi Dika! takvo Poštenje!
Tak se dokanča moje življenje!
Ah! zakaj nis još negda vumerla!
Ter tak v-početku Grob si odperla,
Nebi sad v-špotu takvem živêla,
Da se nis tužna nigdar začela!

* * *

Komaj to zreče v-onoj Pušćini,
Nut! čuje pucat Kamen v-pećini,
Osupne malo vu tmičnoj Noći,
Ar kaj to bude, nevide Oči —
Za tog' pak oblak v-zraku razpukne,
I Mesec beli van se nalukne;
Onda podigne Oči u visinu.
I gleda serčno v-jednu zidinu,
Kaj sad to bude? z-rukum se podpre,
I nut! v-pećini jen Grob se odpre,
Odstupi — pazi — serdce ji tuče —
Spazi, da belog nekaj van luče,
Vmir' serce vmir' njoj još vekše biva,
Z-kem bolje Duh ov van se poriva.
Nut! pak Sin dragi! stane pred oči,
Ona ga pozna, i suze toči,
Koje on Angel taki izbriše,
Kada k-njoj milo progovoriše:
Čul sem predraga Mati, Kraljica!
Kakva je Tebe obsterla Tmica — —
Čul sem Tvog Glasa vu ovoj Noči,
Nemoj zdvojiti, hoću pomoći:
Hodi Predraga! Tvoje Krivice
Nosi do Banske v-Zagreb Stolice;
Gde kad buš vidla, da Sablje pašu,
I Velikaši v-Spravište jašu,
Pazi! tam doide jen z moje kervi,
Koj za Tve Dobro vsigdi bu pervi;
On Domorodec ...... zvani!
K-Njemu se vteci! On Te naj brani!
Nut! kak to z-reće z-tihom prehadja,
I kakti Sunce k-Grobu zahadja!

Onda pak Mati njega objeti,
Hoće, ter želno v-Naručaj deti,
I vre se nagne, da ga ogerne,
Nut! praznu tmicu k-sebi pogerne,
Ar Mesec v-hipu v-Oblak se skrije —
I njega v-Grobu kamen pokrije —
Onda plačuća k-Grobu se stane,
Čekajuć, doklam Zorja postane. —

Ti anda našeg' Kraljestva Zorja!
Koj tišiš strainskog' burkanje Morja,
I kog' za drage Štit Domovine
Duh je nazvestil Maiki v-Pušćine,
Zidi ah! zopet — zidi ter Traka
Pusti! kog' Mati pri Grobu čaka,
Da černi Veter z-meglum — prestane,
I Nebo njejno vedro postane! —
Daj! njoj Pravice Sablicu*) naše,
Da prot' bahatnem s-njum se prepaše;
S-njum naj vojuje! s-njum se naj brani!
Da ju krivična Ruka nerani —
Onda pak Venca**) drage Kraljice
Pomozi skopat' z-gliboke Tmice —
Da bar vu ovom kakti vu Kipu
Kraljestva čuva negdašnju Diku!
Ovak bu z-nova živet počela!
Z-nova od Tebe bu se začela —
Ovak Ti Mati Kčercu postala
Ter te iz Sina Otca nazvala! —

Milica Ljubićeva.

Od M. St. polag pjesme I. T.

Sa Kapele teče Una, sa planine u ravnicu pored Novog ka Dubici, pored selah i stanovah mutna voda hiti žurno k' Savi, u koju se izljeva kod Jasenovca. Mutna Una krvi puna. Mutna, što je puna suzah pogažene, potlačene, izmučene, turske raje, koja plače gorke suze i uzdiše za slobodom, za hranicom i životom. Sve je raji oteo Turčin, i slobodu i hranicu, i život joj oglodao; iz ponosne njekoč Bosne učinio ruglo svako, učinio naselbinu bjednog roblja neoplakana, iz slobodnih vitezovah učinio poturice i hajduke i robove; vjerne vjeri praotacah sapeo je u verige, kakvim neima nigdje para. Raja plače suze lije, a bjesan se Turčin smije. Puna Una gorkih suzah izmiešanih toplim znojem, u kome se raja umiva gospodarom, Turkom robujući, nemože se izbistriti, od stoljetjah teče mutna, jerbo suze neprestaju iz očiuh raje teći, znoj sa čela curkom curi robujuće bjedne raje, brez odmora muči muka raju, brez melema rane zjaju, brez počinka traje patnja, brez milosti ond' se gnjete, kolje, davi, zulumčari, sječe peče, oči vade, s' živih ljudih guli kožu, srdce čupa iz njedarah od brezbožnih otmičarah. Ptica ima svoje gnjezdo u zabitnom mirnom kutku, gdje spokojne traje čase ležeć milu omladinu, i slobodno leti zrakom i po šumi i po gaju, po dubravi i poljani i vesele pjesme pjeva, veseli se svom životu; ali raja mirna nije ni u svojoj kolibici od zuluma kletih krvopijah. I zvjer gorska prosto hodi i prolazi šumom prosto, po šikarju ponosi se i prolazi brez bojazni; ali raja kudgod hodi od dušmanah svojih zazira, nigdje neima sladkog mira, ni u domu, ni u polju, ni u gori, ni u dolu, ni na putu, ni u selu, svud ju vrazi okružuju, krvopije obletaju; raji na nogami težke negve,

---

*) Ozdese razmeva on Zavjetek Pravic, komu Napisek: De Municipalibus Juribus, et Statutis Regnorum Dalmaciae, Croatiae, et Slavoniae" i koj veliku Početnika proti Domovini Ljubav pokazuje.
**) Naimre Jezik Horvatski.

a na rukami lisičine, robstva lanci svuda zvektju, a zasjede i busije oko raje svuda guste; na nju sovske oči izbuljene, vučji zubi izkešeni, naperene oštre strelje, napereni samokresi, zamanjene krive sablje i ljuti noži, jatagani, opružena koplja ubojita sa svih stranah; strašna ždrela od uzdajah razvaljena, te gutaju žive ljude.

Milica je Ljubićeva ljepo djete kao gondže zametnute rumene ružice, nerazvijen prekrasan pupoljak, nježna kao ljubičica, uzorita kao cvjetak, čedna kao struk bosilja, djete ona još névino kao jutarnja biser rosa, u desetoj godinici. Otac Sime čuva čedo kao zenicu oka svoga, jedinicu ljubi otac kao svoju samu dušu, kao najveće svoje blago i sve svoje milo i drago, ona mu je sve bogatstvo, za krunu ju nebi dao i za cielog svieta blago, ona mu je slast života. Sunce ga je ogrijalo s' ljubimice kćerce mile i danke mu razvedrilo, robstva lance olakšalo.

Ali eno nepogoda i udari grom iz vedra. Šeće Turčin Milakovcem, pijan Turčin pobjesnio, zla u njega ušla para, hoda selom balokotan i zlostavlja bjednu raju. Smotri Turčin ljepo djete, Ljubićeva Sime čedo pak pohrli za Milicom kao vuče za jagnjetom. Bježi djete poplašeno i od težkog straha strepi kao šiba na rieki silnim vjetrom uzburkanoj. Turčin laska, milo sbori, vabi djete k' sebi u krilo, sladke mnoge trati rieči; ali djete poplašeno i nehaje na laskanje, nego bjega od djavola kao od bjesna kurjačine, bjega djete brez obzira, i umira od straha težka, kopne, sane, iznemaga. Turčin viče: „Stani krste!“ a Milica bjega bolje, i zaklinje crnu zemlju, da ju skrije u svoje krilo i sestrimi Bogom vodu, da ju poždre i utopi i Turčina tog mentuje. Kada vidje Turčin kleti, da će mu se izmać djete, trže pušku iza pasa, nanišani i opali, puče puška, glas odjeknu i okolo razleže se, tane ljosnu i pogodi, natle pade mrtvo djete i ogreznu u svojoj krvci. Nedužna se proli krvca i poteče mutnom Unom, topla, žarka kao ruža. Usta Turčin, pušku nabi i za pojas ju zatače, pak kamena srdca hladna ode selom pjevajući, kao da je ustreljio sjenicu pticu malu, to je njemu sve za šalu.

Nije dugo vrieme postojalo, al' eto ti bjednog otca, po zloj sreći ide doma Sime, duša mu je puna njeke slutnje, te se Ljubić zamislio; tužna raja kad da sluti dobru? Nezna raja, što je dobro, naučena na gorčinu, na nevolju i na jade.

O Ljubiću, što sagrieši tvoja kćerka nevinica, da od turske sile gine; zašto li ju Turčin smače? Sve je sila otela raji: Sime neima svoje puške, neima svoga samokresa, neima noža, neima strelje, niti ima buzdovana, niti noža pouzdana. Nesmije se branit' raja, kada Turčin globi selo i zlostavlja bjednu raju; Turčin pali, Turčin žari, i od raje čini, što mu drago, raja mu se opirat nesmije; jedva raja smije umirati od nevolje i od težka jada, od nasilja i od prieke gladi, ili od tuge silazi s' pameti.

Videći tužan i jadan Sime, nesrećni otac nesrećne Milice, krv svoje mile kćerke, upropasti se i osupni, ljuta mu strelja ljutje žalosti proleti grudi, prodje kroz srdce, u kome junačka uzavrije krvca i žućju gnjeva ogorčeno čemerno poleti k' glavi, k' stolici pameti; misli mu se izmakoše, oči poskočiše, suze ni jedne, krv mu zabljesnu, zenice oka ukočene stadoše, krv zaokupi mozak, poludi bjednik od težke muke, gorke žalosti, i lud se sruši dole i sobom lupi o tla.

Zenice oka obastira gusta magla brezumja i ludjan Sime neprestano bunca: „Eno Una — krvi puna, teče Sava sva krvava! Očiuh mi, veli, Una — krvi puna! Zdravlja mi jest, veli, Sava — sva krvava. I ibrici turski puni krvi. Gle Turci se umivaju, peru ruke, miju glave, metanišu i klanjaju, zamazani Turci krvju; Una — krvi puna, Sava — sva krvava! Piju Turci Unu i Savu, krvcu piju — pijavice. „Eno Una — puna krvi, teče Sava — krvava sva!“ Na oto se kune ludjan Sime, a Turčin se, ubojica, podsmejava. Ali rieč je,

da djeca i ludjaci istinu govore. Nebi Una bila krvi puna, niti Sava tekla sva krvava, da u Bosni, ljepoj zemlji, nije turskih zulumdžarah; da u Bosni nisu Turci, da u Bosni neima raje. Dok je Turakah krv će se proljevati i Una — će biti krvi puna i teći će Sava — sva krvava; dok u Bosni bude raja, suze će se proljevati i Una će mutna biti, jadna raja nevina ginuti i krv svoju proljevati. Krv i suze gdje se liju, onde vladaju jad i tuga, žalost, bjeda i nevolja; onde se kuka i leleće, onde vapi i uzdiše, gine ili silazi s' pameti.

I po noćnoj gluhoj dobi, kad se ini glas nečuje, po Savi se jauk čuje iz talasah žuborećih: „Jao, jao! kuku, lele! jao, pomagaj, jao, jao!"

Vele ljudi: Miličina dušica se oglašuje, i nevina njena krvca vapi k' nebu za osvetom; krv nevina prolivena bjedne raje vapije k' nebu i duhovi posmicane raje — oni tuguju, vapiju plaču i nariču i leleču, dok se raji Bog smiluje; i osveta stigne Turke i sapne jim zvjersku silu; doka raji svane danak, srećni danak od slobode, kad će jim se skršit lanci kleta težka robovanja, koje nosi bjedna raja od vjekovah na sramotu i na ukor te prosvjete, s kojom vjek se naš ponosi; doka sunce bolje sreće neograne i za raju, te ogrije uboge sirote. Utješi se bjedna rajo, i otaj će danak doći, i tvoji će minut jadi; i za tvoje ljute rane bratska ruka i pomoć Božja jaka naći će lika i melema; samo nesdvoj u nevolji, vjeruj Bogu, ufaj se u Boga, koji vedri i oblači, koji ravna ovim svjetom, i udese ljudske udesava, koji udara i miluje, koji rane zadaje i vida i iz smrti život daje. Iza noći dan dolazi, iza zime gizdavo proljetje; poslje kobne olujine, opet žarko sunce sine, poslje tuče i mećave prirodne se sile oporave; poslje boli i nemoći, običaje zdravlje i snaga doći; žalost mine a radost prosine kao sunce iza oblačine; tuga se utaži i srdce razblaži, samosvjest probudi i ohrabre grudi, plam u njedri bukne, zora nade pukne, i duša se oporavi, staru brigu zaboravi; a iz roba potlačena i nemilo izmučena slavan junak oživljuje, koji ljubi i miluje kriepost svaku i vrlinu, koji štiti pravdu i istinu, koji skršiv lance robovanja od nepravde svake se uklanja, i pravice tudje nezatira, nego suze nevoljnom utira, kadgod, kako i koliko može. Daj, smiluj se gospodine, Bože! oslobodi bjednu raju, satri glavu turskom zmaju, koji ždere žive ljude i njihove guta tuge, i smiluj se, Gospodine, da nam Bosna nepogine, nego da se gore stane, nanovo da postane i čuvena i slavljena, srećna, slavna i čestita u kriepost ponosita.

U Zemunu o uskrsu 1861. godine.

Izpovjedna tajna.

Moja gospodo! Neznam, što biste mi rekli, kad bi vam kazao, da je moj rod bio isto plemenit kao i siromašan. Moja se obitelj ravnaše po drugih obiteljih naše domovine, koje su hvatale, grleći bogoljubna načela — ne za mierilom, da si kesi zadovolje — no za mačem, da si kućište spasi. Otca mi ogrli već davna grobna tmina, kao podpukovnika. S toga spadosmo pod majčino skrbničtvo. Ona nas odbi kukavnom svojom penziom od mladih noguh. Brat mi se posveti pomorstvu, a mene kano mladjega odpratiše u Z... na bogoslovne nauke. Godine 1790. budem zapopljen — i za kratko vrieme postadoh župnikom u S.......—.

Malo vrieme postojalo, eto ti brata k meni u pohode. On bijaše došao samo u trgatbu. Kad mu izteče rok — morao

bi bio natrag, odkud bješe dojurio, no mati ga nepusti nikamo od sebe, budući su baš u ono doba grozni oblaci cieloj Europi prietili — i sa inostranci se svagdje mrzko postupalo. Njoj za volju morade brat svoj stališ ostaviti. Pa gle! Upravo tom nevinom namjerom izkopa mu sama sve iznenada grob!

Brat moj bijaše veseo — živahan momak. Njegova čast, dà, stališ obuzdavaše ga sveudilj na mir i red dok se god u zabitnost nepovuče. Ali bezposlenost kuje vêle misli! On nebijaše sam po sebi zle naravi i srdca, ali mu djela njegova prišivahu sve to grdje krpe. — Nemogav najme bezposlenosti odoljeti pohadjaše on marljivo pivare i vinare — igraše od jutra do mraka — od mraka do zore. Kadijaše ponajbolje i najdraže. Tjeraše čudnu trgovinu! Trpaše dug na dug, pa napokon zadobi i ljepo ime! —

Majka, koja bijaše tako rekuć unj zaljubljena, neudje tomu dugo u trag. No napokon dodje i to do njezina uha. Začuvši pazar svoga djeteta, raztuži se veoma. — Opetujem, da mi brat nebijaše nikakov zlikonja. Izuzam rečenu neumjerenost — bijaše inače duša.

Da ga kako zauzdamo i na umjerenost privadimo naumismo ga oženiti. U to ime dade nam ruku i obeća, da će nam sve učiniti za volju, što god zaželimo. — Imadjasmo oko na kćer njekoga suknotrže, djevojku krasotu, bogatu, odgojenu, srdca plemenita!

Stanje povoljno! — Zapriekah s nijedne stranke. Zato nebijaše ni dvojbe o skorom pirovanju. Mladoženja nehtjede si pohadjati vjerenice — jer je bio osvjedočen, da bi za njim poginula. On čekaše samo sgodnu priliku — da se spoje. Ali dok je on tako oklevao, zaprosi djevu njeko drugo mlado momče, trgovče. Moma bijaše već sklona, da mu pruži desnicu — al kad na jedanput pojavi se moj brat — stade mu na put.

Takmičenje njihovo rastjaše od dána do dana. — Gnjev njihov bijaše i drugim poznat — a razjarenost plamtjaše sve to bolje; s toga se bojasmo i dvoboja.

Jedno večer sastaše se takmaci u pivari. Odmah zametnuše ljutu borbu i kavgu unutra, a onda ode jedan za drugim van. — Nebi tomu dugo — eto ti nadjoše u njekom predgradu bratovljeva takmaca mrtva — probodenih rebarah. Pokraj njega ležaše čist mač u koricah.

O dvoboju dakle ni spomenka. Pokraj njega ležahu dvije ure i kesa s novci — a na njem poderana suknja. — To sve bijaše trag robije i ubojstva. — Odmah pobrini se poglavarstvo, da udje zločincu u trag. Nemogavši ga izpipati — pitaše se: „tko mu bijaše neprijateljem?“ —

Ta čast pade u dio mojemu bratu. Brže ga potvore zločinci ubojicom — uhvate i odvedu. Na njegovu nesreću bijaše mu mač na vrhu odškrnut. Iztraga bude odmah učinjena — tjelo razsudjeno — a on ubojstvom potvoren — premda ob istom neznadjaše ni mrvice. Veliko sudište uzme njegov mač za dokaz krvoprolitja — utamniči ga i nehtjede pod nikakvu platju pustiti. Za dva mjeseca imala bi se parnica izreći.

Položaj mojeg brata bijaše takav, da bi ga i ja sam — na mjestu sudčevom — bio odsudio. Svi ga potvorismo — samo se mati protivljaše tomu, tvrdeć i dokažujuć na sve načine njegovu nedužnost — premda je i ona s početka sumnjala. — Nemogu vam kazati, kako mi težko bijaše na srdcu, kad sam motrio njezinu obsjenu. Rado bi joj bio pomogao, ali u takvih okolnostih moradoh drugim putem udariti. Naumih najme s njom cielu stvar pretresivati. — Svako večer iztraživasmo grozno to djelo — mišljasmo, kako da izbrišemo ljagu, koju bratu nanesoše. Nu neopravismo ništa. Starica osta kod svoga osvjedočenja. I uzprkos svim težnjam i naporom, nehtjede baka ni za dlaku popustiti i odstupiti. Poče me mrziti, kad joj predočih uzrok, sbog kojeg joj je sin zločin učinio.

Medjutim pohadjah i ja brata svaki dan u tamnici. Na sve moguće načine kušah, da izmutim kako zlosretnu tajnu — nadajuć se — ako ga već na to sklonim, da mi počme pripovjedati — da ću barem iz njegovih riečih moći

saznati, je li mu moguće pomoći ili ne. Ali uzalud sve nade!

S početka navali on na zlosretna ogovaranja žestoko — a kasnije složismo se u tom, da mi poče pripovjedati, koliko bi se stvar mogla njega ticati — premda se je svejednako svojom nedužnosti zaklinjao i za svojim dobrim glasom jadikovao. — Čim se je bolje odsuda približavala tim krotkijim i odvažnijim bijaše on. I mjesto da počme misliti, kako da se opravda, čitaše on sveto pismo — govoreći sveudilj: „moji su griesi mnozi — težki, ali se nadam, da bog neće drugoga računa tražiti, kad dopuštja, da me već na ovom svietu ljudi potvoriše zločinom — kojeg nikad neučinih.“ — Dà, doda jošte „da je bog s njim dosta strog, kad mu poštenje ote — za koje se je uvjek — pri svakoj sgodi trsio, da si ga uzčuva — čisto i nepovriedjeno!“

Moja gospodo! Ja nisam znao već, što da počmem. Kad sam ga promatrao — morao sam mu se samo čuditi. — Ja si nemogoh nikako predstaviti, da je on čist u tom pogledu. Kudgod sam išao pratjaše me sljepo njeko osvjedočenje — i činjaše mi se, kao da mi brat pretvaranjem još veće griehe trpa. Zato se pobojah zla „da mu je duša prokleta — da će zajedno s tielom propasti.“ — A da ga ikako spasim, oprosti me moj biskup svih službah, da samo mogu prosto vrieme s njim sprovesti. Za njekoliko tjednih dodje i sam biskup k meni u pohode. Predoči mi uzaludne napore — i savjetova mi, da opeta službu uredno nastavim — da se tobože tim više tuge riešim — ali da zato i brata kad i kad pohodim. Potješi me, da ja s bog brata neću ništa glede pouzdanja u narodu izgubiti. Ja ga posluhnuh tim radje — što sjaše mudrosti i dobrotom. Ja dakle počeh opeta prodičiti i izpovjedati — dà boljim uzpjehom no prije. Nutarnja žalost bijaše me na toliko potištila, da mi je već i glas pokazivao tužno njeko osvjedočenje i ganutje!

Tako propovjedah jedno veče o muči Isusovoj. Misao moja na brata pred sudijom, tako mi se spoji u duhu, da ga prispodobih s Isusom pred Kaifom i Pilatom. I moje srdce malo da nepuče s boli, kada pomislih na muke olivetanske — na stid očitoga sudije, na strah i muku — težku smrt pravednika. Nemogu shvatiti, što me je osvjedočilo o pravednosti i nevinosti bratovljevoj. Tuge Marijine opominjahu me na tugu moje majke — pobožne i poštene starice — koja nepoluči sreće, da bi si vidla sina sretna i slavna. A što da vam pridodam? Govorah tako, da su mi svi slušaoci plakati nagnuli. —

Sgotoviv propovjed, išao sam uvjek u izpovjedaonicu. Svjeta dohadjaše mnogo na izpovjed. I taj put bijaše ga sila — jer imadjasmo upravo veliki tjedan. Dodjoše dakle i oni, koji se inače kroz cielo ljeto ni jedanput neizpovjediše. Izpovjedajući tako, zateče me i sumračina u crkvi. Kada bijah već pri tom, da prestanem i kući krenem, sgrabi me njeko momče za haljinu. — Stade me molit, da ga izpovjedim. Ja mu odvratih, da sam strahovito trudan, pa da si neka ili drugog izpovjednika traži ili pak do sutradan čeka. No ono mi odvrati, da je stranski, da nikog drugog nepozna i da samo u me pouzdanje stavlja; jer da sam ga ja svojom propovjedju na toliko ganuo — da podnipošto nemože bez utjehe do drugog dana čekati — da je ono samo veći griešnik no svi — što ih danas izpovjedih. Na to nedade mi savjest na ino, već se sjedoh natrag, da ga saslušam.

Neprevari me, jerbo rovaš opačinah, koje preda mnom izbroji, bijaše pun i strašan. Rekao bih, da su se sve sramotne i ništetne strasti oko njegova srdca usporedale, kojimi nevladaše bogoljubna ćut — no strah vječne kazni. Dà — njegova ćut bijaše već tako duboko pala, da je jednom nabitom kuburom silio svetjenika — da mu odpusti griehe!

Pri svakom sramotnom djelu — pri svakoj opačini, koju mi odkri, poče drhtati, plašiti se i jecati kano kakov skupac, kojemu se sve komadić po komadić blaga otimlje. Ja ga obsipavah

sad grožnjom, sad blagosti — sad ga počeh tješiti, da mi kaže sve,, što zna — ali — — Napokon izjavi, da je *ubojica!* Ha! Tuj je zec! Podvostručih opreznost! —

Kaza mi, da je služio u novčari, u kojoj su se kraljevske srećke prodavale i da je jednu njekomu svomu znancu izpustio. Za njekoliko danah, veli: stignu popis dobitnikah — iz kojeg uvidih, da je upravo onaj br. sa 22,000 fr. pogodjen. Prije nego što su dobitci izloženi bili, dakle prije nego moj znanac sreću svoju dozna, zatekoh ga u njekom predgradu. ubih ga, oduzeh mu biljet, pa s njim brže u novčaru, da dignem dobitak — u ime druge osobe, kâ tobože nehtjede, da joj se za ime znade." — Nato pomislih, da žrtva toga ubojstva nije nitko drugi, no takmac mojeg brata!

Prva mi briga bijaše, da bogu zahvalim. A kad mi zatim moj stališ na um pade, počutih grozni svoj položaj. Zavrisnuh kano guja — padoh u nesvjest — na koljena tog strahovitog pokornika — koj mi glavu pridrža. Bijasmo sami u staroj njekoj crkvi. Već se nevidjaše ni prsta pred očima. — Osvjestiv se, podignuh oči i zavrisnuh opeta:"

„Nevoljniče — to je moj brat, koga potvoriše zločinom."

„Što? — Vi da ste brat Josipa G....?"

— Dà, i sin njegove razcviljene majke — razumiješ li?"

„„Bože moj! Gle! Ja nesrietnik kazah pred vami ubojstvo! — Nećete li me izdati — nećete li tužiti? — Izpovjed je sveta!""

„To je istina — ali opeta nemogu dopustiti, da moj brat umre na stratištu sasvim nedužan!"

„To je još gore! I ja neću da umrem — osobito sada, kad se dočepah bogatstva. Stante i čekajte me ovdje u kapelici pri božjem grobu, pa mi se zakunite svetom hostiom — da me nećete izdati — — ako neće...."

„Moj dragi! Već je minula godina danah, kako ja kano svetjenik položih prisegu pred boga. Nisam dužan, da ju opeta pred tobom polažem — niti ću ju položiti."

Nato me pograbi za vrat — no ja mu se iztrgnuh i uhvatih ga za ruke. Stisnuh ga tako čvrsto, da je mogao počutiti, da sam jači od njega. — Sada poče on drhtati i plakati — no ja ga dorivah njekako do crkvenih vratah. Onda mu rekoh: „Zapovjedam ti u ime presvete trojice, da me sutra na večer na ovom istom mjestu dočekaš. — Ja ću se dotle premisliti, što ću učiniti s tobom — sjediniv dužnost brata i svetjenika zajedno. Ti ćeš biti svakako slobodan i prost — ići ćeš, kuda budeš htio!" —

Došavši kući, htjedoh po navadi u postelj. Ali spanju ni spomenka. Cielu noć premišljavah — što da počmem! Mogao sam učiniti samo dvoje — ili tajnu izpovjedi prekršiti ili dopustiti, da mi brata objese! Što da odaberem?

Čim jutro svanu, napisah list biskupu. Razjasnih mu cielu stvar — da kako neimenovav osobe — Opisah svoju skrb i brigu i umolih ujedno za savjet i utjehu.

Malo vrieme postojalo — eto ti odgovora. Ja ga nošah uvjek uza se, kao jedino sredstvo, kojim bi mogao brata osloboditi. — A po smrti bratovljevoj bijaše list kod mene stranom iz navade — a stranom opet iz počitanja prama velikoj osobi, koja mi ga pisa. Evo odgovora:

Mili i ljubljeni sinko!

„Čim jutros ustah, dodje mi tvoj list u ruke! Ja ti odgovaram suzna okarazcviljena srdca. Bog, koji ti posla tako težku kušnju, primiti će ovo njekoliko riečih kano molitvu.

Dopusti mi, da se najprije radujem, što je tvoj brat sasvim nevin. Obadva sagriešismo, kada pomislismo, da je krivac, i kada ga kano takova osudismo. Sbilo se, štogod mu drago, biti će ti uvjek na utjehu, kada saznaš, da onog mača, kojeg zabaštini po otcu, neokalja bratinskom krvi.

Zašto, da ti govorim o niečem — što ti je isto tako poznato kano i meni? Nisi li čitao u svetom Bernardu: *„ako*

svetjenik u izpovjedaonici saznade, da ga taj i taj dan, na tom i na tom mjestu razbojnici čekaju, da mora upravo onaj dan mimo prolaziti, ako je inače navadan ili ga sila tjera." To nas uči crkva. A zašto? Jerbo svetjenik mora i najmanju riječ zamučati, čim iz izpovjedaonice izidje. Tim manje smije — bilo u kakvom god slučaju, izpovjedju drugomu škoditi, koji je cielo pouzdanje unj stavio.

Mudro i hvale-vriedno si učinio, što si samo svoje krstno ime naveo. Ali tvoj pokornik nesmije biti žrtvom ote pohvale. Vjerojatno je, kad bi on bio znao, da si ti mladji sin plemenite kuće Miroslava G. — da se nebi bio upravo na te obratio. Ti se dakle ponašaj prama svomu pokorniku tako, kano što bi se svaki drugi izpovjednik kad bi bio na tvom mjestu. Kao takav *„jezik za zube."* — Ali si dužan obvezat ga na zadovoljštinu. — Prvi pako korak ote zadovoljštine jest, da tvoj pokornik nedopusti drugomu pasti mjesto sebe — pa bio taj drugi tvoj brat ili ne. —

Nastoj dakle, da svoje izpovjedimče opeta dobiješ. Razloži mu, da će još jače sagriešiti no prviput, ako mjesto njega drugi žrtvom pade. Moli, zaklinji ga, da se samo poglavarstvu predade. — Ili ako toga nebude htjelo, da ti gleda brata izbaviti. Kako i pred kim bi se imalo to obaviti ostavljam tvojoj mudrosti — i razsudi!

Ako se pako to momče nebude dalo na to sklonuti — te ako ti Bog neda te milosti, da ga na pravi put dovedeš, to znaj, da je bog s tobom i s tvojim bratom drugo odlučio. Neka bude njegova sveta volja. U ovom slučaju, moj sinko, biti će ti dužnost tegotnijom, ali ti nepreostaje ino, nego moli — i opeta *„jezik za zube."*

Ovo tvoje pustupanje biti će usuprot tvomu bratu i vriednoj ti majci težko i mučno. Meni se neda na ino, nego da očitujem pred njom — pače pred cielim svjetom, da je tvoj brat nedužan. No ti mi se čuvaj, da ni okom nenamigneš, da krivca znadeš. Ja ti još jednom ponavljam, da je prva dužnost svetjenička u toj struci *„jezik za zube."* Najveći zločin, što si ga čovjek može pomisliti, bio bi — kad bi ti to prekršio. „Taceat etsi moriturus" — muči ma i umro!

Bog imade, sinko moj, uzvišenu namjeru s tobom — budući ti već u tvojoj mladosti takovu kušnju stavlja — kakve možebit ni povjestnica nepoznaje. Budi srdčan — i uzdaj se u boga. Tvoj biskup će te sam u tom pomagati — ako bude od potrebe. Već sutra u jutro — i od sutra svaki dan biti ću uza te — da te jačim — i moliti pomažem."

Zdrav bio — eto ti moj biskupski blagoslov!

* * *

Ovaj list pročitah jedan put — pročitah i drugi — i odlučih po njem se ravnati. Pomisliv, da će bog svakako jednom svim, dakle i mom izpovjedimčetu sreću krojiti — nemogoh dulje oklevati — već odoh, da si brata zagrlim. — Činjaše mi se, kao da neću moći zatajiti onog sumnjičenja, kojim ga prije izklevetah.

Čim ja u tamnicu — bacih se nanj. I nemogav počekati, dok bi sami bili, kliknuh: „moj braco — slatki, kukavni moj braco! Oprosti mi, što sam dvojio o tvojoj angjeoskoj čistoti. Nevin si. — Čuješ li, sladki brate, ja sam osvjedočen, da si nedužan." —

„Slava bogu — odvrati on i poče plakati. — Pa kako si saznao, da sam ja nevin — i kada ću biti opet prost?"

Ovim pitanjem podpiri u meni težku muku. Držeći se strogo prepovjedi biskupske, neznadoh, što da mu odgovorim. Počeh buncati! — Rekoh, da neznam ništa više. A onda odoh.

Ostavih ga još tužnijeg, nego ga nadjoh. Moje nesmotrene rieči pobudiše u njem novu nadu — koju sam morao opet utišiti.

Kući se neusudih vratit, bojeći se, da mi nebi isto i s materom bilo. Zato sprovedoh skoro ciel dan što u crkvi — što na šetnji — dok nedodje vrieme, da ovršim sveto djelo. Čekah već više

od pol ure u izpovjedalnici na momka, Već se stadoh bojati, da ga nit nebude. Kad na jedanput začuh koracanje — za čas opazih i njega sasvim u zabunjeni. Kad mu se oglasih, poče drhtati. Pogledavši ga malo bolje, opazih, da imade pod kabanicom nož u ruci. Vidivši, da sam sám u crkvi, htjede mi o bok kleknuti — no ja mu nepustih.

„Hajdte sa mnom kući, tamo ćemo se moći dulje i mirnije pogovarati.“

Pogleda me mrko! „Ja mislim, da je izpovjedaonica prednija i svetija, odgovori on.“ — „Ali je svetjenik svagdje svetjenik. Da sam te htio izdati — bio bi već ulovljen.“ —

— „„Ali vi morate brata osloboditi.““

„Doista! No moram i jednu dušu izgubiti!“

Čim to izrekoh, pogleda me oštro — otegnu još malo — a onda me uze izpod ruke i podjosmo iz crkve. Uzput neprogovorismo ni rieči. Došav pred kuću, umolih ga, da sasvim polagano stupa, da mi matere neprobudi. Izvadih ključ iz žepa, i otvorih mu. — Nehtjede bez svieće. Zato moradoh najprije gore po svieću a onda ponj. Teda negda, dodjosmo na mjesto!

Nemogu vam doista kazati, što smo sve ovdje govorili. Možda nisu nikad dva čovjeka u takvu govoru bila u kakvom nas dvojica. Počeh o bratu govoriti. Predočih mu, kako je grozno gledati, gdje drugi na stratištu glavu gubi!

Na to mi odgovori, da je to doista žalostno, ali da sada nemože drugčije biti, jer se njemu — veli — neće podnipošto umrieti. Stadoh mu opisivati tugu i pečal svoje majke, ali sve uzalud — kamen ošta kamenom. Taj vam čovjek bijaše ko kano divlja zvjer, koja gine samo za pljenom i životom. Prvo večer bijah ga nagnao u strah, govoreći mu o paklu i strahovitu računu, kojeg će morati jednom položiti u ruke svevišnjega. Poče plakati — skucati — grčiti se. Ponudi mi sto — dvie sto, tri sto dukatah, da ga odvežem griehah.

Odmah s početka uvidih, da bi uzaludno bilo, kad bi mu samo spomenuo, da se sam javi i poglavarstvu predade. A i sam neznam, bili mi bilo srdce dopustilo, da mu što takava spomenem. Ja mu počeh razlagati, da je samo jedna staza, kojom bi mogao moga brata osloboditi — i nebojeći se za svoju slobodu. Rekoh mu, da otidje u inozemstvo — a doma, da ostavi dokaznicu potvrdjenu sa dva svjedoka, kojom priznaje, da je on zločin učinio! — ali? Taj čovjek neimaše u nikoga povjerenja. Bojaše bo se, da bi ga svjedoci još prije izdali nego što bi utekao. Osim toga nehtjede mu se niti domovine ostaviti — osobito sada, kad imadjaše toliko novacah, koje ote nedužnoj žrtvi. Dapače poče mi govoriti, kako će on sada trgovinu započeti — i ovo malo, što još ima — povećati — dà, kako će se sada ljepom kćerju njekog mlinara oženiti, koja mu se tim više srdca držaše — što bijaše jedinicom u majke!

Nemogu vam kazati koliko pretrpih za tog dogovaranja. Slušao sam ga velikom ustrpljivosti. Kušah sve moguće, samo da postignem žudjenu svrhu — — ali? U isti čas zaboravih na svoje uzvišeno zvanje, pa mi uteče — da ću ga sam poglavarstvu predati, ako se nepusti sklonuti. Nato potegnu on bodež — no ja mu ga iztrgnuh — pa s njim kroz prozor. A onda bacih mu se na koljena zasramljen, što se poslužih takovim sredstvom. Počeh plakati i prositi ga, da mi oprosti. Ali sve uzalud! Taj čovjek neimadjaše duše! Bijaše tvrd — kano zvjer ljuta!

Čim je zora lice pomolila — izpratih ga van. A onda legoh sve opravljen u postelj. Probudiv se, opazih pokraj sebe mater, gdje stoji bljeda i iznemogla do zla boga. Počeh sumnjati, nisam li možda štogod na glas sanjao — dà, drhtati, nije li mi se možda kako ona strahovita tajna izmakla. — Hvala bogu, nebi ništa! Samo mi toliko uteče, da je mogla zaključiti, da nješto znadem — ali što? — U snu govorah o nedužnosti bratovljevoj — govorah s ubojicom — no neimenovah ničijeg imena — tko je isti — kada i kako se s njim sastadoh! —

Sada uze mati izpitivati, no ja joj nehtjedoh odgovoriti, jer nisam smio. Ali se ona razsrdi. — Poče me karati, vlasi si čupati, o tla se bacati, zaklinjati me — težkimi i gorcimi suzami — da joj djete povratim! —

Na to eto ti biskupa! Čim ga opazi ode starica van. Ja mu počeh odmah pripovjedati, što se je sve od onoga večera sbilo. Slušaše me tronuta srdca. Kad izgovorih uhvati me za ruku i uzkliknu: „Hvala bogu — sinko moj — tebe trese zimnica. Bog bo, koji znade scieniti vriednost žrtve svoje, šalje ti evo bol, da ti duh barem za njeko vrieme odpočine. Od ovoga časa odriešujem te svake odgovornosti, ako bi ti se što izmaklo. Ja ću tajnu čuvat. —

I doista neprodje visoki taj gost od mene, dokle god sasvim neozdravih. Dok sam god bolovao nepusti k meni ni živa stvora — iste moje matere ne. Tim bijah na toliko oslabio, da nisam ni za se znao — pače ni za onaj dan, kad mi se brat imadjaše preseliti u vječnost. Onako slab, počeh svašta buncati — a najviše o bratu — veseleći se, da će možda odpušten biti. —

„Što?“ Zaviče njeki slušalac kao izvan sebe! „Zar vam je brat na smrt odsudjen?“

„Obješen je moja gospodo — već obješen! Lišiv ga najprije plemstva, skončaše ga na stratištu putem lanca. Pred zadnjim časom prekinu mu krvnik grb i mač plemički nad glavom!“ —.....

Približiv se dakle taj nesretni dan, kleknusmo oba, ja i biskup i pomolismo se oba za njegovu dušu. Višeputah nas prekinu vika i buka vanjska. — Velike pripraye činjahu se za smrtni dan milog mog brata. — Krstjansko pouzdanje i nedužnost, o kojoj je sve do zadnjeg časa govorio — pribavi mu silne prijatelje. S toga se bjesmo pobojali, da bi se mogla i buna dići. — — —

„A vaša mati?“

Ni ona nepoživi dugo! Za osam danah preseli se i ona k svom ljubeznom sinu. U isti hip kad se poče protezati prignu častni moj biskup glavu vrh njezine postelje. Neznam, što joj reče. No radostna zraka zasja s njezina oka — kad ga prama nebu podignu.— Prije nego će dati bogu dušu, zazove i mene: „moj sinko — poljubi me.“ Još jedanput reče mi, da sam njezin sveti — blaženi — da sam mučenik — a onda preminu — primivši od biskupa sveti blagoslov.

„Niste ništa o bratu kazali — je li se oslobodio ili ne“ — zapita njetko?

„Bog mu udjeli tu milost. Zločinac se izdade sam!“ —

Po Barthélemi Maurice.

Smrtna osveta.

(Noveletta iz mog vilaeta.)

I.

Da su meni gusle javorove, —
I s gudalom od suhoga zlata
Divno pero, — oči sokolove,
Niz dragu'jah zvučna oko vrata:
Objan suncem, — zavijen u mrake,
Opjevô bi svog roda junake!
Ja.

Tavna i mukla rana jesenska noćca 184* pritisla je poput môra ravnu Slavoniju i kršne joj gore. Ugasle su bliskavice zvjezde, sakrio se bljedovit mjeseče, da negledje, što u noći biva, te nebude Bogu odgovoran; — da nečuje zaklinjanja strašna; jer su težke djevojačke kletve! Zamrle su pojke, svirale i harmonike — jošte je živa u domu tamburica s deset tankih žicah. Jedanajsti teče sát. Mrtvu tišinu zavladalu gradom brojećim osim glavna devet pomanjih iz njega tečućih sokakah prekida božanstveni njezin sklad, mužko grlo Vilkovo, romon nedaleka potočića i užasan kadkadanji glas sive sovurine, noćobdijke, zlogatnice ove tice, štono iznad kućah dvih ulicah s brda na brdo preljećuje i tajnosti, kojim se sve osujetilo, uzprkos nasluškuje. Na protusjevernoj strani, pod visokim, šumom, koštanikom, voćem, vinovom lozicom i vrtovî, ukrašenim brdom ugledna je kuća Alizićeva sa tri pričeljna stara prozora. Kraj prvoga (od grada) sjedi Milka — kći blagospomena danas Alizića — Milka, Amorova boginja, vranokosa, crnooka, tankostruka, visoka i kroz poluotvorene poljke (kapke) tako se često naviruje, kano da neuztrpljivo nješto izgledje. Pred njome je svakdanji njezin šivaći stolić; za njom jošte nerazpremljen, bjelinom pokriven krevet; poniž ovoga trpezica puna cvietja razzlikova, kojim je drûga kitila, momke dočekivala; do nje dva sanduka povelika; u jednom novci staroga kova i nova papira, a u drugom cjena roba i spomeni joj darci. Nad njima visi iztegljana odjeća, a do ove kolo u okolo malane sobice s njekoliko slikah božjih, izboriti kipovi njenih poznanikah, kojeno je od dobrih rukuh za poklone dobila. Na šivaćem stoliću otvorena je pred njom pjesmarica s pjesmom: „Čekat ću ga — —“ Iz nje bi pjevela, al nesmije i nemože; nesmije; jer bi ju možda majka u drugoj sobi spavajuća karala; nesmije; jer bi se Vilku svomu zamjerila, dozivljuć time druge momke na razgovore i buneć u snu slatko uljuljani komšiluk — već nasloniv se na prozor o desnicu nježno-bjelu, a ljevu si spustiv s cvjetkom u nježno krioce — utješivo sjećaše zadane rieči, kojuno je romon-potok sa sjaj-mjesecom, kraljem noći tavne čuo, — te ju održati mora.

Dan je mlade nedjelje prošo a skoro će mu i zaostavštivna noći proći. Noćobdija je jur i po drugiputa žalobno odjeknuo: „Hvaljen Isus i Marija! — Gospodari, Gospodarice! — jedanajst satih udarilo — čuvajte vatre i svieće, da

vas Bog oslobodi svake bjede i nesreće i blažena djeva Marija i sv. Florian! — Hvaljen Isus! — —“ stanovnikom na razkršću kraj starodavne crkvice u Milkinu sokaku; — a Vilka sveudilj neima te neima. Djeva se već sita naspavala, ljepih sanjah nasanjala, — naštila uzkrisiteljice naše „ilirske danice“ i slavonskih pjesamah, a kad deset satih minulo i po novih čitapih nesmjede se svjetlo u kući vidjeti, utrne myllisvieću i zaroji nedvojeno mislih o svome životu, o svojoj sreći, o preblaženoj prvoj svojoj ljubavi! Izpod prozora je prošlo mnogo momčadi — i svi su nemal pokucali na kapkah Milkinih, nu ona zatvoriv kapiju i nutarnji prozor ni nepomoli glavice na take zlikovce i nemilince. Budna, zamišljena, uspana, usnena, — uzdisaše svejednako: ah! Vilko! Vilko; a te uzdisaje čuje sám Bog i ćuti njena ljuboželjna duša i nevino mladjano srdašce.

Na tornju Franjevacah i Popovacah dotiče predpônoćje. Sokakom pritisnula grobna tišina, koju — tako se čini barma u ovaj pár djevi — ništa neremeti do sagriešenih a nepokajanih se duhovah, štono rosnu tminu zmajskom hitrinom sjeku, uzdišu, i traže pomoći za počinjene a neokajane griehe. Taj šušanj uzduha i miloglasne žice, štono iz daljne — daljine — ko iz zemlje crne glascî angjeoski u sobicu Milkinu dopirahu. začu ona na pô budna, — razbistri se i podigne, pa osvjedočena o dolazku Vilkovu, zaguče. I zbilja! kroz tanane mrake razabire uz tamburu skladnoglasno riečce ove:

Primi žiće mom’ životu
Primi mene ah! sirotu
Ljubo u srce! —

Srcem uzhitjena, a dušicom tronuta, zatoči suze od milinja; dolazi bo zlatni časak prve jarke ljubavi! uzvisi vilinski stas, uzbudi angjeoski glas i čarobijom slastnom odpjeva evo nedaleko zvučnoj tamburici:

O jesenska duga noći
Reče dragi da će doći —
Dje si Vitko — dje!
Pônoći se veće sprema
Tebe Vitko jošte neima
Ah! ah! do mene! — —

Djeva prestane i tambure neima; nečuje se; tad ponovi stražnji redak — i, nuto! njezin glasak zamjeni Vilko uzhitjen pod prozorom uz božanske zvuke divne tamburice:

Evo dragi pjevajući
Svedj za tobom čeznujući —
Milko evo me! — —

Kao izvan sebe cikne vila do neba i zadjene mu za prsluk neven-zelen ružmarin. „Ah ljubo zar si tu?! uzklikne joj praobražen Milko plivajuć u milinju rajskom. Činilo mu se je kanda ga sunce obsja u pô noći tavne i da mu za života zaći neće. Grud mu se uzburka, a srce ognjem ljubavi prve, ljubavi najsladje, nezaboravne uzplamti. On joj prozorom pruženu ručicu miljevom dragosti prihvati i poljubi, — a Malkinim licem kanuše mu na prsa dvije biser-suze, s kojih cvatijaše do groba neuvehlo cvjetje sumbul i ružica.

„Milko! Milko! začarala si oči moje, obsjenula pamet moju, zatravila srce moje! ti boginjo bitja moga! — — Sretni čase od Boga nam dani! — rujna goro ti skoro nesvani! Oskrûni se zidu razdioni. — Nepukni mi srdašce u grudi! — — Moje oko suzu tebi roni — — od veselja! — Milko! Milko moja budi! Riečica nas djelila, gora nam priečila — Majka te nedala — — nikomu; — mene si dočekala; moja — ti moja i druga ničija — to mi je zemlja s nebom obećala!“ i stisne joj ručicu zlata-viticom urešenu.

„A gdje ti dosele Vilko moj?“ tko će žalovito krasotno djevojče.

„Ah! strah me je morio od majke tvoje i moje; bojao sam se boktera (noćobdije) i mjeseca, plašio se stupovah i sjenkah sokačkih, — čuvao sam se pogledah djevojačkih, — zazirao sam se od tananih žicah! — — a sada, kad nebo pomrčà, zemlja potavnì, svjet listom pospà — i sve se grobnom tišinom zaodjè — evo me Milko u ruke tvoje — na nježno krioce tvoje. — — Tako mi činit valjade dočim hoćemo da za našu ljubav nitko do Boga neznade.“

„Majka moja već odavna spava. — Cjeo sokak mrtvu boravi tihoću; noćobdije već pô sata nije — a tebe jedva jedvice?“ muklom će djeva reći:

„Ah! izvini me izvini od krivde ljubo — — druzi su me u p..... zadržali; a ja se oteti nemogoh!“

„Nisam ljuba; jer me još neljubiš, — a da me ljubiš — ljubav bi obećanjem vjerno izpunio. — —“

Aj molim te, molim, božice moja! oprosti krivcu, smiluj se robu! nebo će i zemlja proći a on će uz riеč —“ zauzdan čuvstvom nutrnjih stratih — pojače vrisne Vilko i maši se za maramu, da si suzu pelinovku obriše;

„Žao ti je, — vidim, žao ti je — —! praštam ti i puštam ti se *ljubiti* — — Ti si moj Vilko ti — ljubovnik; ti moje sve na svjetu i od noćas ničija jedino tvoja — —“

„O Bože! o srećo svjeta ovoga!“ uzklikne mladić u vatri ljubavi „ti li me srećiš srećom nebesah. — — Višnje biće! ti li dosudi cvasti cvjetom rajske miline zarobljenomu dosele životu momu! Ah! ljubo da te zagrlim! O nedjeljo mlada — odkupiteljice sužnjevah — tko u tebi sládni ljubav ga ogrieva! Noći tavna, noći — nemoj — nemoj jošte proći“ — — djeva ga stisńe za ruku, a on ko na krilih uzdignut do okna utisne joj prvi cjelov na koralne medne ustne. „Ah sunce nebesko zašto sjaš! mjeseče noćni zašto nas gledaš? — — Nekaži nikomu, nekaži prvu ljubav, prvu sreću moju!“ zabunca udivljeni i ljubavju očarani Vilko, komu od noći tavne prikazà dan, kog od djeve ogrijà sunce i, koj se sám pretvorì u mjesec.

„Nestrastvuj — —“ izusti potiho ljubovca mlada; a Vilko se sjeti riečih i obuzda se ponješto.

„Koliko je to?“

„Dvanaest kao jedan“ reče Vilko.

„Dakle pônoć?“ znalično će djeva:

„Za pokojne pônoć a za mene pôdana! Noći, noći samo traj mi traj! moj živet iz tebe, moj u tebi raj!“ zanovetne opet mladić. — — —

„Vrieme nam se je dieliti“ bje rieč ubitačna srcu njegovû.

„Ah! ljubo pa kad — i gdje ćemo se viditi? — — daj doskora, ja bo bez tebe umrieti, neživiti! Od kad mi reče doći, sveudilj sam očaran, sveudilj smeten; ništa nemogoh početi, ništa svršiti, ti mi vavjeke bje na pameti, vavjeke u srcu — bez tebe neima mene! — — ja venem, kano što bez rose vene u poljani mladi cvjet — ja bez tebe! kad bi došo? kad ćemo se viditi?“

„Ako ne prije — —“ prekine joj rieč pričinak ko da mati čuje i nješto govori — te postane dulje — a kad se umiri sve „ako ne prije — reče — danas tri nedjelje u p....i. — —“

„Ah! to je vjekovječnost za mene! Nemori me, nemori! ja dotle mrtav bez tebe!“

„Drugčije nije moguće; *ja bo odlazim ovaj koi dan k ujaku u L.... a do toga će mi i tetka amo na vašar* — ko i svake godine. —“

„Milko! Milko dopusti da upišem bar u mraku u listak nezaboravnu nikada noć ovu! —“

„Nemoj Vilko — ja ću svjeću zažgati, sáma ću ti napisati.“ — — Svjetlo pline po sobi i sokaku, mladić se ogledne na okolo i, kraj nizke — podalje kućice spazi predmet čovjeku sličan, te vas zabunjen jedva dočeka da mu djeva listak pruži. „U njem ti je evo: 24. rujan. 12 satih noći. Kroz 20 danah! — pazi da nefališ!“ reče ona i utisnu mu podebeo list u nutarnji džep. Da i nje neuzbuni pitanjem za onaj predmet, obrne se prije k njoj, nego mu pòče govoriti; nu zahman; jer osim njega uznemirena spetila ga je i ona te podulje onamo motrila.

„Nije ništa“, reče Vilko — „stup je kolarov, pa se čini kô da je čovjek“ — i tim zabašuri nutarnosti strah. —

„Primi ovaj darak male cjene ljubo u znak prve uspomene“, reče mladić i dade joj nješto u ruku. Na to zapjeva opet ponoćnik, — zakukurikaše pjetli i navjeste svjetu užasni pônoćni čas a izza onoga stupa zamrči mukó glas. Vilko uzplamćen poljubi ljupče, „s Bo-

gom“ — reče — „i lahku noć, ja ću doć“, kako reče: „ljubo ja ću doć!“ stegnuv poprsje haljinom i odmaši zmajimice mimo kuće put pijaca. U to zagrmi i počme dažditi.

Milka zalupi kapke i prozor, razpremi postelju, utrne svjeću i spokoji se na cvistene dušeke: Izvidljivac priskoči pod pendjer, sgrabi s petljice tamburicu, koju bješe Vilko zaboravio i odtisne se istom ulicom njemu na protivan kraj.

Ona je čula šušanj izpod prozora; on se je sjetio tamburice sred pijace; nu ona bojeći se duhovah zamuknù, a on misleći, da je tamburica u dobrome mjestu, krene premda u gloho doba — k udaljenoj kući.

Na putu nesusretè ni žive duše. Vàs u misli utopljen koracaše hitro kraj obale izvan grada, al za petama počù táp i primiv junačku zaušnicu uz rieč: „Kletniče, gdje si bio? ja il ti!“ — — Munja sjevnu — Vilko se obrne i spozna svoga napadatelja, koj u bundu zamotan izmače. — Nenavidnost je četvrti izmedj sedam glavnih griehah.

II.

Nepoštenoj pet ne više,
A poštenoj tri se piše;
Poštenija jednog znade,
Najpoštenia neimade
Nijednog!

Ako je tako — onda neznam kako da sudim naše krasotice; riedko bo je kojá da ljubi jednoga; a još redje je takovu naći, koja nijednoga; a zašto bi i bila, da Slavjana sramoti i da budući Venerina srca i duše, nebude u vrsti nježnoga spola.

Dan je vedar kano ribje oko. Poljutje zaladnje slepušalo je zelen-lišće s rodnih stabalah. Jutra i večeri premda hlade o pôdana bjè ipak nužno zagasiti vrućinu žestokim moslavčakom tim više, što je danas dan Bogom izabran, kadno se domari i gostovi veselit imadu. U trgovištu K. pogranične naše Slavonije živi kapetan Veselković od starinah, vrli ljubimac bujne mladeži obojega spola. Budući neima mnogo posla a usuprot posjeduje ljepa dobra, da mu se u čestitu domu djeve razigraju, mladići povesele a prijatelji ponapiju, častit će ih ko svake i ove godine častju gostoljubnom, na koju pozva mužko i žensko, domaće i stranjsko; jer počastit i razveseliti mladež najveće mu je veselje na svjetu.

Na tu večernu zabavu pozvana je iz bližnjega sela i naša Milka s tetkom i ujakom si župnikom.

Tetka neodrečè poziva a ni Milka, stranom da se razveseli nakon osam danah, a stranom da vidi, kako i u Hrvatskoj vladaju običaji kod zabavah; nu ujak njezin što zaprječen poslovî, što nemoćju s kostobolje, našav im do K...... kola, ostane doma.

Čudan ti je to put iz Posavja u Zabrdje! Sava tjera kano pomamna; jer ju podupire Kupa, Una, Trebež, Lonja i drugi potočići da je strahota, i pomoliš li se s koli u jarak na kakvih bedevijah, zašene te skupa š njimi brzica pà s tobom niz vodu; sjedneš li na dva vilovnjaka hata, — gotova vratolomija! — A šta da duljim gdje skratiti moram? — Riečju: Milka se s tetkom váljala do tam u dvá maha, — nu svedj sretno; osim što si je pijani kočijaš na punu čuturu nos ogulio i lulu utopio.

Mi smo s našimi putnici u prostranoj avliji g. Veselkovića, punoj kočijah svake fele. Kuća mu samo vrvi gostovi, koji stranom plešu; stranom pjevaju, razgovaraju, naklone režu, — piju, nazdravljaju itd. U dugome krajkućnome triemu svira šest najmljenih ciganah mladih, a na čelu im gudalom u ruci mjestni svirač imenom Čep s bodljičastim kao dobra paprika sa zrielim i od pedlja dugim nosom. Kraj njih su dvije škafice vina, dvije šunke, dvije proje i dva tanjura pijanac-kolačah. Time timare sebe i dočekuju uz pozdrave druge.

U zdanju Veselkovićevom su tri sobe; — u najvećoj se srednjoj igra, u pročelnoj se mladež cifra — kiti, gladi, češlja, miluje, šćipuca i, — spoznaje! — a u stražnjoj se pri nakićenom du-

gom stolu ostali gosti, kao: matere, pratilice svoje djece i dobroželjke suvih grlah i peših želudacah, otcevi, ljubitelji uskupi pokuluma karitatisa i drugi, koji se ufaju u pravdu i domaćina, — ugodno zabavljaju, te svojimi pjevačicami plesačicami i glasovir — sviračimi vise i ponose.

Zdravo da si pobro,
Došao nam dobro,
Ti ostaj kod nas —
I potrati veseo čas! — Živio! Živio! i trećiput živio! zaori za ovom pjesmicom kuće domaćina, cjelo družtvo mjestnomu župniku i š njim ljepo obučenomu, bjelopùtomu, plavokosu, plavooku, uzraslu, mladomu došljaku Stanku. Poznaju ga svi. On je listak K........ gorah; vrli ljubimac svjeta, a ponajveći p...ž... krasnieh djevojakah, u kojih gradu sve dosele radio i iznenada — znat ćemo zašto! — amo se požurio. — Jedva što su ovi dva u krug gostovah stupili i divno se slavonsko narodno kolo počelo — puknu strune kano prenapete, — a svirači čaše u vis opet uz gromoviti: živio!

„Šta je? tko je? gdje je?“ zavlada obće pitanje i svi posrnuše kući na vrata — a pred svimi Veselković i žena mu Kata, koja je sáma znala, da još samo njena prijateljica iz L.... fali.

Obća tišina vlada. Suton zaokupio oči gledalacah, njekoga vide, al nepoznaju — i, dok su Milka i tetka joj stupile u svjetlo hodnika dotle si je i Stanko brčiće ufrko, kosu narusio i jezik pokvasio, te kupom u ruci potrko duž hodnika prvi do Veselkovića pred d-tr. došeljke naše i nazdraviv tetci ognjevit u srcu i licu nakloni se i nasmjehne vili krasnoj.

„Djeco! zaori stari satnik veselu Slavonku u dobrodošljicu našim milim Slakvonkam!“

Svirka zaciči do nebesah, a kolo zatitra čudesah, tako, da se stara i mlada, mužka i ženska shvati ruka za ruku i hitre noge s cičnimi grlî nestaše doklegodjer gudalacah ruke neklonuše. Svi upaljeni vatrom radosti potrče za čaše, — a starina klikne: „to u milinje gospodičnih naših! da živu!“ — „Živile!“ odjekne družba — i stane propitkivati, tko je ona mlada?

Volji Stankovoj bijaše zadovoljeno. On nepleše, nerazgovara s nikim, negledje, neobhadja nikoga do jedine Milke. Ona mu je nebo, a dva oka njena dva su mu plamteća sunca o pônoći tavnoj. On je mjesec, od nje svjetlo dobiva i svjetlost njihova sve ljepo, milotno i krasotno obsjenom potavnjiva: „sretna mili Bože“ mišljaše on, „u ovom položaju!“ — To mišljaše i još k tomu, da će djeva vjerom zaokrenuti i njemu ruku dati; — zato, dočim oni svi za gostbenim sjede, veselo se šale, razgovaraju, piju i nazdravljuju te ih tamo ostavljamo — prenesimo se duhom u pročeljnu sobicu na dvoje osamljenih nesudjenikah: na Milku naime i Stanka, koj pošto bi uza znojnu djevu na dívan sjeo, ruku joj rukom stiskó i opetovano cjelivao tihim nu ozbiljnim glasom zače ovako:

„Gospodično — oprostite smjelosti, kojom prisustvujem ovoj nezaboravnoj svečanosti — ovoj slatkoj večernoj zabavi. Smješno će vam se viditi, što mene ovdje u mom rodnom mjestu nalazite; — prvi razlog toga jeste: da Vam obistinim svoje rieči, dą ja naime i ovdje imam krasotah i milotah, prigodah i sretnih časovah za razveseljenje duše i srca, nu bez Vaše prisutnosti i medne rieči da mi je život tužan i tašt, da mi je svjet svimi razkošji prazan i pust, i da mi je uvjek na umu ona kitica našega pjesmotvorca:

Prazno mi je srce moje
Prazan mi je cjeo svjet;
Kudgod hodim samcat stojim
Ko u pjesku klonut cvjet — —
bez Vas!“

„A drugi?“ hladnokrvno će ponješto probljedjena djeva; „Drugi je uzrok — da Vam pokažem i svoj dom; — Vi ćete dakako dva, tri dana u našem krugu ostati!“ — „Bože sačuvaj, — to podnipošto — nesmijem; jer ujak reče, da se sutra već vratimo, ako želim njekamo dalje; a ja baš imam želju viditi

K.......cu, P......u i druga hrvatska mjesta.“ — —

„O! pa zar vi morate s ujakom?“ upane joj mladić u rieč, „tà eno kočije i četiri hata — pa ja s Vami kud hoćete — —“ laskavo će nastaviti.

„A tetka?“

„Tetka“ reče „neka ide kući; a ja ću joj kazati, da ćete Vi za *vrieme* doći.“ — —

„Za vrieme? — — kamo?“ uznemirena će Milka.

„U P.....“ ovaj će zloradnim posmjehom „na zadatu rieč!“ tu mu trže djeva ruku iz ruke, i hoće da ga ostavi, al on ju nanovo zaoptači i kraj sebe posadi, te da izvine svoju dosjetljivost, dodat će.

„Treće — i najvažnije, — što da okolišam? — jest, da Vas odvrnem od one sklate Vilka, pa da mi ruku pružite, da me volite ko i ja — Vas — —“ dršćućim će po nješto riečju laskavi Stanko, komu će tiho Milka:

„Moj Stanko! zaludu Vam sav napor, — ja, premda nesporazumljena jošter, najvolim Vilka, te što rekoste njemu, rekli ste meni. Ja vas štujem na vašem i na svom domu, nu oprostite: značaj i zavjera slavonkinjah je nedvolična, ako je gdje drugdje suprotivan običaj ovomu, glava nas neboli; a da izbilja jeste, pokazaste vi ovo kratko vrieme, došavši iz samoga Z...... grada s kupa s drugimi, u našem krugu boraveći ... “

Te ozbiljne ženske rieči upališe vatrom osvete gnjevno, srdjbeno i opako srce stieni slična Stanka, koj ustade osoran veleć „ah! to je ipak velika uvreda za me i krasotne drugarice moje!“

„A ono je još veća za me i za sve slavonke!“ priklopi oštro uznemirena Milka, „ako Vi toliko do Slavonkinjah držite — onda Vam je bolje ostati ovdje na medji, nego — oprostite — licumjerno medju nje doći. Vas nikoja neljubi, jer ste nemal’ svaku prevarili; pa ste najposlje meni dodijavali — a ja sam Vas ko i svakoga primala — jer to ljubezno srce i ućtivost zahtjeva — al nikada ljubila — — niti ću.—“

Stanko uguši strasti — nadvlada se u ovaj hip — „jeste“ reče „i opet ćete“ priskoči k njoj i poljubi ju; al otrovan poljubac otrovne poljeva staze osvete! djeva se odkine i na zov tetkin pohiti u blagovatnicu, gdje bijaše sa Stankom nazdravljena.

„Valaj kletniče!“ zamrmlja lavskim glasom zaostalo momče, „dobio si ćušku — mà ćeš još i kuglju!“ te sve svjeće pogasi dolim jedne; — pane opet na dívan i strahovite misli zakrižaju mu umom — kako da prekine ljubav medju ovima. „Ne! nikako! nego š njime na olovo!“ to bje zaključan vapaj grozovitih mislih njegovih; „a sad s Bogom kućo!“ sgrabi škrljak, zagrne kabanicu te se putinom bez da ga tko čuo i vidio vinuo iz dvorišta uz brežuljak doma; zaklev se još jednom na kapiji Bogom i osvetom.

Noć je gluha i njema. Deset satih je udarilo. Ostavivši Veselkovića i vesele mu goste, koji zabrinu se za Stanka — a čas okrom nesudjene mu ljubovce i nanj zaboraviše, — nastavivši plese i zabave njegdje do zore gdje se je Milka sad već poznana i obćeljubljena osobito odlikovala, odoše najposlje svako ksebi. Bacimo se duševnim okom nad hladni grob, štono se u kutu prostrana zidom obáljena crkvišta nalazi, i u kojem pred dva ljeta u sedamnajstoj godini usnula djevojka vječni pokoj sniva. U uzglavju joj zasadjen vidimo tvrdocrni križ a na njem sbliza čitamo: „ovdje počiva M..... St...... itd.; spomenik ovaj stavi joj u zaruci vjerni St..ko Krilatić“, koj u crno uvijen, gologlav, kraj njega sklopljenima rukama kleči, moli i plače kano ljuta godina. — Bljedoviti traci mjeseca upirahu nanj kroz gusto granje sjenaste lipe, kojano je tužno šuštila i preveliku bol još mu jadnijom i čemernijom činila. U mirogoju pokojnikah mrtva tišina vlada, ništa nečuješ do težkih uzdahah uvehnujućega srca; — a napakon:

Bljed mjeseče tebi tužim
Moj na zemlji tužan stan!

Tebi tužan ruke pružim
Tražim ljeka svojih rán'! —
Cjeo svjet mirno spava
Sve po svjetu mûči sad,
Samo moja suza plava
Lije moga srca jad!

Žalobno jekne u čvrste zidine crkve i odbije se još žalobnije i užasnije u sva četiri zida četvorasta cintora. Na bližnjem sjeniku spavala momčad i pripovjedala sutradan, da je Stanko oplakao noćas Mariju, njekadanju ljubovcu svoju, da je pjevo pjesmu, koju je u P... gi naučio, i da je žive zaklinjo, da *ga už nju polože.*

Nu pokraj svega propitkivanja i traženja, Stanku u jutro nebi traga ni glasa u trgovištu, te kako je prije jedan dan k starašnim roditeljem došao, tako ga je iznenada poslje dva dana nestalo. Prijatelji mu i znanci nadjoše se u čudu — a on se povrnu starom stazom da nišani prsa svomu protivniku. Nenavidnost k propasti vodi!

III.

Na tratini na zeléni
Oj angjele božanstveni
Daj dar s poštа srcu mom'! —
Nebom ću ti omiliti
Tja i u njem mâ ćeš biti
Sdarim li te prstenom!

Krasna li je Padež-šuma kraj P... ge grada, a još krasnija i ugodnija ladovina spod gustih granatih stoljetnih dubovah na sve božje strane u obhodu na vilinkonju od dva dobra sata! Mili Bože i nediljo mlada, da je komu licem na sv. Tereziju spod njih listnastih pogledati bilo, gdje se vije grana oko jergovana, gdjeno Milka zagrlila Vilka! gdje ga ljubi poljubcem slobode; mislio bi da mu odonle zalazeće sunce roditi se ima!

Tamo u debelu ladu pod granatim hrastom na mekoj zelen-travici, kraj romon-potočića a divni žuber-slavuljića i nebrojeno drugih pticah ljube se, mêd si ljubavi rajske s napitkom božjim slatkim srcu uzajamno s cjêlovah koralnih jagodi-ustnah, šapuću, posmjehuju se razgovaraju i šale! Tko? dvoje dragih jednoga srdašca! O slati rajske! o božjega milinja! — Grud si na grud stišću; — srca hoće da izkoče, te se sjedine — za uvjeke sjedine! Burna li mora u nemirnih zaljubljenih grudih! Čudnih li moći ljubavi! kojano rieke suši, gore sravnjuje, sunce ustavlja, mjesec začaruje — zvjezde zastidi, i samo u njoj — u njoj dragoj ljubovnik si nebo, zemlju dà istoga Boga vidi! To je Vilko i ljuba mu Milka.

Dan je treći nedjeljni od prvonoćne ljubavi velikim žumorom, vikom, bukom i radoštju — ko i jeste dan sajmovni u veselju minuo. Neopisivim čeznutjem izgledao je ljubovnik punih petnaest danah putujuću i sretno se povrativšu ljubovcu svoju, — nu zaušnice one nikada zaboravio nijo. I tko da opiše onu radost, kojom ju uoči; tko da izbroji, koliko joj je putah izpred prozora zatvorena prošao, koliko je putah uzdahnuo i mater joj upitao: je li se vratila! Večer-zlatna nu ladovita večer je zasjela na plodno površje divnoga predjela i blagim svojim povjetarcem razblaživala pooštar parokrug i sumorna tjelesa ljubovnikah i utrudjenih putnikah.

Kad se je sve uokolo smirilo i utišilo — i blaga majka narav pozavila si u nježno njedarce sve krasote prirode divne, da ih tim ljepše i čarobnije pokaže u jutro zlatnim trakom sunašca žarkoga: spomenu se i ljubovnici hore polaznice u one južne tam gorice; spomenuv se, da nebi roditelji s izostatka tako dugovita sgriešili; jer je već i blago kući odmašilo, i pozdravljenja se zvono javilo; jer su veće polja i brdine zamuknule; jer su se jur i Milkine parovnjače i drûge iz pivare k rodu vratjale a i rieči su bučnih tržacah sred pijaca jurve podobro smalaksale, — spomenuv se, rekoh toga, late se pod ruku i vrate kući. Kad bili šumi na izmaku i gledali čarobiju tamno-modra neba — ko kad nije jesensko doba! — u dražesti pliva im duša i srce a glas Vilkov zaori miloglasno tja do Ivanove crkvice:

Zvjezde eno po nebeskom hramu
A u tvrdu snu glej zemlje cjele,
Sva je noćca u ljubljenom plamu

Idem s tobom u tvê dvore bjele,
Gdjeno mislim, da ću ljubit sámu
Opet tebe, — tebe moj angjele! —
i poljubi ju u nevino vedro čelo poljubcem nevinim.

„Oh!“ — reče, — „da si ponesla tamburicu, — pjevanju momu i gučanju tvomu ljubovco mila, nebi bilo kraja ni svršaja!“.

„Čiju tamburicu?“ ponješto će udivljena djeva.

„Moju!“ pridade hitro Vilko.

„Nije kod mene!“

„Ne?! — — Da gdje je — —?“

„Gdje si ju ostavio?“ Milka će posmješno.

„Zaboravio sam ju onda pod tvojim prozorom.“

„Pod prozorom!? — — ah! šta si učinio. — — Zato ja već jedno dvije večeri slušam njene glase, al ne tvojih udaracah; — ah! Vilko! ona nas je izdala! — —“ ozbiljno će ljuba.

„Pa neka; — i onako će doskora cjeo varoš znati da smo si svoji; pa najposlje zašto da ono svjetu tajimo što već nebo i zemlja znade, a k tomu sjećam se uvjek one naše poslovice: zaklela se zemlja raju, da se sva otajna znaju; — prije dakle ili poslje bilo probitačnije, ja sam ti baš sada naumio svoju i svojih roditeljah želju odkriti. — ljubo! — Milko! — ja sam te naumio uzeti. — —“

„Bog s tobom Vilko!“ jedva što poču stražnju rieč, reče djeva „ja sam jošte mlada, neuka, a ni mat' me nebi pustila od ruke svoje; jer znaš da nikog neima u pripomoć do mene. —“

„Kako bilo — ti oprosti Milko moja! — ja ću materi svaku pomoć najmiti, ja ću ju ma smrti dohraniti skupa s otcem, samo mi dopusti — ako je tebi povoljno — i, ja ću te doći prosit.“

„Nebude ništa Vilko — ja ti zato pripušćam volji — al nebude ništa, moja bo je majka tvrde ćudi. Vidi ona, kake su kućarice mlade udavače, te mi često grozi, da ću na njenu krilu i dvadeset preživiti. —“

„Oh! to nećeš; jer bi se dotle ja sám skoačao bez tebe! — Ti si moja — ljubo moja! i druga ničija!“ — —

„Al' ti ljubiš Vilko i druge? — —“ znalično će Milka.

„Tako mi neba i zemlje, — neljubim nikog do tebe!“ zaklinjuć se mladić pogleda očajan tvrdinu nebesku.

„Kad sam ja tvoja — Vilko moj! i ti si moj; — ljubovnik moj i drugi ničiji! pod nebom! duše mi tako i tako i Boga!“ — — — i jedno u drugo kao njemi gledajuć nataknuše si desnicami u zamjenu prsten i viticu.

„Ja ću doći na Lućinje u večer! izusti blaženi Vilko predju oboje most V... čanke i bez da igdje živu dušu čuše ol vidiše, al kao iz vedra grom posmukne se kraj njih čeljade više udobi, nego čovjeku slično. Na glavi mu kučma dobro natučena, a od ledjah duga kabanica, u koju se zamotao, pete podbrusio i zmajevskom, rek bi, hitrinom prešav most Papučkoga glavnoga potoka i skrenuv na ljevo prama gradu odmašio.

„To ti je pravi Stanko Krilatić“ šapne Milka Vilku u uho; i dočim vidje da odmače, — stane mu pripovjedati sve svoje čudne sgode i nesgode, koje su ju š njime snašle. A kad reče: „ustavši s divana zamrmlja lavskim glasom valaj kletniče! — dobio si ćušku ma ćeš još i kuglju“ pobljedi Vilko kao stiena i htjede za njim da se ogleda nu pošto ga djeva Bogom zaklinjala i jedva suzdržala, čuje grozovitu napola izušćenu rieč: „osveta!“ — i prestrašena do Boga baci mu se u naručaj i stane ga na sve božje načine zaklinjati da odustane od nasilja „Ne!“ — žestoko će momče „prokleta mu duša! u njega je tambura moja!“ — — i videć uza se uplašenu ljubovcu, obhrva srce, svlada dušu, ugasi krv i odmetne strasti, samo da ju neupropasti; — a u srcu — tajnom srcu i misli, zadoji bjesnim otrovom grozovitu „osvetu!“ —

„Nemoj Vilko, ako Boga znadeš, ako mene ljubiš i rad imadeš! nemoj mu se osvećivati; znaj da osveta strašne posljedice prate! Ja ti čitam na obrazu,

da ti je srce valovi grozovitosti uzburkano, da su ti misli zarojene strašne — strahovite — i, ti 'š mu se osvetiti — — —! Nemoj! nemoj — ljubovniče moj!" —

„Što tko ljubi, neka neizgubi — dok na nebu Bog stoluje —!" užasne su rieči drhčućega Vilka.

„Juh!" cikne djeva ko u procjepu guja i pane mu onesvješćena na valovite grudi i već nečuje udarca srca junačkoga — nu junak se i opet osvjesti i primiri a krvca vruća — ko kada mu miloladnom postade, — odigne joj glavicu i pogledje pune oči suzah — —

„Ah! — tà neplači božice moja!" — i tri se i njemu otisnu niz litice. „Neplači ljubo moja! životu moj! ja ću se njega mentovati, — ja ću biti samo tvoj!"

„Nemoj Vilko Višnjega ti Boga! nemoj Vilko maternjeg ti mljeka! nemoj rode svetoga ti Krsta! i blažene djevice Marije! sám si time grob si otvorio, — u njeg mene sobom ugrobio! Oj sudbino! oj udesu! oj ljubovniče!" — — — iznemogne.

Nevoljni Vilko — samo zato bi mu sada srce prostrielio što mu je toli nemilo ljubu raztužio; — al — — — „doći ćeš prokletniče" kuvaše u sebi on, „doći ćeš mi, dopast ćeš mi šakah! što rekoh neporekoh!" — — I da ublaži bjedu i nevolju svog angjela — počè ju tješiti i zaklinjati se, da mu ništa — ništa učiniti neće! — Bože mili u težku li je viru srce ljubovnikovo, onamo plamti i čežne za osvetom, — ovamo ju guši i trne — sebe živa umara! — za djevinu volju! Ah sretan i blažen! — je li je?! — tko nikad ljubio nije! Al' i tu je, u toj najžešćoj borbi sáma sebe nadvladao Vilko — zato je junak nad junake!

Svi njegovi pokusi sva optačenja prem inače od srca proiztičuća — nemogoše utišiti rajske djeve — koja uvjek imaše na umu: noćas ti je Vilko stražnja noć života! i premda je on bio junak i u tielu: plavokos, vitkostás, modrook, košćunast i hitronog kano jelen a i domišljat, rek bi, nad sve svoje vršnjake: — to se ona ipak veoma bojala za njega, tim više: što ga je — preko običaja! — onu noć obustavljala na konaku u kući majke svoje — pa nije podnipošto htio ostati i, — što i najvećemu junaku oblo olova bilo za smrt dosta!

Vilko ju propratio do matere, koja je već s izostatka njezina težko sgriešila i na molbu se njegovu odaljila, — hoće da se vrne domu svomu veleć „s Bogom Milko! — Na Lučinje!" — — — al mu se djeva ovije oko vrata kako zmija oko noge, te stavši težko jecati izpusti ove rieči: „Ne na Lučinje — — ne — nikada — — sreću svoju i moju utopit ćeš Vilko ti — — grob zarani mene i sebi izkopat ćes Vilko ti — — — Ah! — ah! ah! Bože — — je li moguće da te stražnji puta vidim!? — — — Umrieti ću, izdanut ću — —:

Ja sam njegda mirna bila
Nit sam znala što je jâd;
Za malo sam sretna bila —
Slatki danci gdje ste sad?! —

bit će odsad pjesma moja! bit će tužna pjesma moja!" — — —

Odsudjeni junak gleda ju kao njem; srušiv se na stolac gorko plače u onoj istoj sobici, u kojoj je na prozoru pred tri nedjelje rajsku slast prve ljubavi okusio, — — te šuteć njeko vrieme, — nadhrva sám sebe i po treći puta ustav kuražno i obrisa bistru suzu s koje mu se na ljubovcu traci bljeda mjeseca sjevahu — golubinjim glasom: „svršeno je. — — Nu ti ljubo nesdvoj! već me prati svuda! kratka ljubav stvorit će nam jednoč vječnu — bezkrajnu. — S Bogom! — s Bogom svjetu na razkrižju života, — u teb' živjet nij' mi više milota! — S Bogom ljubo! dok se vidimo pjevaj mi ovu u mog srca vrtu uzgojenu pjesmicu, — čitaj i drugu stotinu, koju sam tebi — o tebi i u tebi živeć izpjevao — pa se sjeti da sam te neizrečeno ljubio — do smrti vruće ljubio — — —!"

To izustiv — pruži joj zlatnu pjesmaricu otvorenu na sljedećih redcih:

Spomeni se mene.

Kad sunašcé put skrleta
Razprostrani jasne zêne
Na sve četir strane svjeta —
Spomeni se Milko mene!

Uzplamćeno kad okolo
U modrine vršne krene
Spod iztočnih gora' oholo —
Spomeni se Milko mene!

Kada dodješ u hram sveti
Pred žrtvenik hladne stjene
Gje 'e na krstu krst razpeti:
Suzami se sjeti mene!

A kad podješ milom domu
Oči sakrij u koprene;
Jer su Milko srcu momu
Prvi darak uspomene —

Prvi ljek su ljutih rana'
Bez koga mi tjelo vene,
Bez kog slava razasjana
Pobjedah mi neima cjene.

Uzmi listak, što ti dado'
Na polazku ruže obrene,
I sjeti se srce mlado
Da za tobom isto vene!

Kad zapadno tiho veće'
Strese s gorah odbijene
Zrake sunca, zrake sreće
Spomeni se Milko mene!

A kad rujna rudne zora
I duh roda od sna prene
Bila u ravju il' u gora' —
Oj sjeti se Milko mene!

Znaj k tebi ću svako doba
Upravljati mutne zêne —
Kojih ćeš mi i prek' groba
Vredna biti uspomene!

Stisnuvši joj zatim ruku i davši ljubki cjelov, primjeti još nješto nerazumljiva — no prstom kažuć — u knjižici napisana! uze šešir, pogne težku glavu i izčezne, a za njim prhne strašno ime: „Vilko! — — Milko! — — zlobni Stanko! — —“ i, mjesec se stuži, te se sakri za oblake, štono su se poput zmajevah vrhu tužna grada nadgonili.

IV.

Oj Osječe sokole troglavi
Zar ti neimaš volje i ljubavi —
Pokloniti meni život jadnoj?

Da se je čitatelj ove pripovjedke na samo Blaževo četrnaest mjesecih i toliko danah poslje kobne one oprostne noći dvajuh ljubovnikah prije zore rane zaputio samo na pol sata u šetnju prama iztoku od P..... grada vidio bi u ljevoj strani puta pod kipom sa sinkom okrunjene Bogorodice čudan prizor, čuo bi težke uzdisaje i gučanje golubinje njeke sinje kukavice, jadne sirotice, štono s nevolje il' s kê druge bjede curkom suze lije, rubcem oči krije i, sad prama divnomu kipu, sad prama nebu i rodnomu si gradu, sad pram Osjeku i cjeloj domovini ruke krili i velikim glasom vapije: „O Majko božja! o Višnji Bože! oj grade — oj Osječe! — domovino! — oj slatki nezaboravljeni Vilko moj!“ — te mu nebi ni na kraj pameti bilo, da je to — povehnula ruža djevičanskog razkošnoga vrta, koju si je mnogi mladić o prsa zadjeti čeznuo — da je to vjerna ljubovca Vilkova Milka A....ć! — Sva u crnini od pete do glave, ukrala se domu preko praga, ostavila majku i babajka, te izpred Gospina oltara Popovacah svećenikah ukrala dovle. Na kaludričkih crnih, prama tvrdini nebeskoj podignutih rukuh obješene su patrice do crne zemljice, a na suvih, već od ciče zime i bjesnoga sjevera potavnjelih ustnah titra joj plamenom pred prestolje Boga živoga sjevajuća molitva. Oči su joj se ostaklile u glavu uvukle, a crna kosa od boli i nevolje napol opuzla te izpod zimske marame po plećih razgranile. Crnim pijavicam obrvicam samo je znamen iznad mutnih zenicah i ukočenih trepavicah a angjeoskoj onoj ljepoti u obrazu

i pogledu ni toga neima. Tuga i žalost, bjeda i nevolja, strah i stid — vjekoviti stid, u crnu ju zemlju živu satjeraše! Tuj otac i majka, tamo rodjaci, poznanci i poznanice s jedne — a grizodušje, čemer — jadi i klete goropadi tako ju strovališe, da se u obće već dvojilo o njezinu dva, tri mjeseca trajućem životu. Zahman liečnici, zaludu ljekarije: ranjenomu srcu neima lieka do Boga! — Plesi i zabave, pjesme i davorije, čijanje i kominjanje, poklade i liepe u Slavoniji zimske sigre blisnuše i minuše kao žarka munja u bezkrajnom parokrugu; al sve bez nazočnosti i veselja one — koja je u kolu takovih prigodah prva znala bivati — a ta je tužna i nesretna na smrtnoj eno postelji u sobici svojoj ležeća Milka A.... ć. K njoj se sgrnulo jato djevojakah, sve po izbor drugaricah; — svakoj oko proronilo, svakoj se srce raztužilo gledajući nevoljne djevice — tajne ljubovce i vjerenice dalekoga tamničara! Oh! tamničara Vilka Lj ... ća! Kraj nje stoje tri liečnika prve struke te se savjetuju o trodnevnom jošter njenom životu; — a ona okrenuta k duvaru ćuti neizrečenu bol u stotinu djelah razkomadana srca.

Dan je svibanjski, dan svečani i ugodni: Našaštja sv. Križa. Kobna godina ugarske samosilnosti, štono si željeznimi svojimi krilî liepu Slavoniju htjede podjarmiti, pritisla je strahom, trepetom i bojazni divno polje p.... ko s njegovimi bielimi selî i gradovî na sve mile kraje; — zato je trebalo sve božje ljudstvo države a najpače pogranične junačke Slavonce i Hrvate od sedamnaest do šeštdeset ranih godinicah dići na svjetlo oružje, da brane domovinu od dušman-vraga, od kuge i glada, te da mu onako skrše rogove, kako ga i patri. No to se neučini odmah a u toj pripravi i oguževanju proteče opet njekoliko danah. — Izmedju strašnih bitakah, štono u kratko vrieme riekami junačke krvi natopiše goleme poljane magjarske, dodje 16. lipnja na noć, i do one nezaboravne krvave sječe kod Hegyaša i Földvara, gdjeno junak junaku nemilo i strahovito smrtonosne priši rane pod magjarskim Bem-vodjom i vitežkim Jelačićem banom, koj se je dvostruko manjom četom, hrabro se opiruć nesmiljenu dušmanu, — do Titelja i Drave malo pomalo povuko; — stiže utješiva viest za sve uapšenike, krivce i zločine, da se puste na slobodu, nu da s inom braćom junacî štite i brane kralja i dom od bezdane propasti. —

Mi smo svojom pripovjedkom sa jakih bedemah troglavoga Osiek-grada, gdjeno je jaka posada tvrde stiene i pećine posjela, a druga opet ogroman drven most dravski silno zaokupila i zaoružala, pretekli izpod divna aleja u krasotnu njegovu gornju varoš. Po njoj su snažne ulice kano srča, a visoke raznobojne sgrade poput lijer-cvietja na ogromnih poljanah. Naše oči na se povlači ona, štono je pijaci s iztoka iduć na lievo, — a crkvom si gledje čelo u čelo. Mnogobrojno ljudstvo samo vrvi van i unutar u to golemo zdanje. Silne sobe popunjene su jur krivci i uhvaćenici. Tu je znanacah i ljubovacah, braće, prijateljah tu cielih obiteljih: to je županijska (reštana!) — Na malenoj stražnjoj sobi gornjega kata pod brojem prvim čista su plavetna vrata i dva visoka čista prozora jedan s juga a drugi sa zapada. U sobi je drven, ulašten stolić sa stolcem i ponješto priprostom posteljinom popunjenim krevetom.

— Krasno je lipanjsko veče; — sedmi sàt po pôdne teče. — Na stolci sjedi bjeloputan, no sasma u licu propao mladić. Naslonjen je na trpezicu o suhu ljevicu; desnicom drži listak tamnoplava papira; na njem štije njekoliko redakah ženskom rukom napisanih, te kad dodje do prve točke, podigne iznemoglu glavu i potavnjele pelin-suzah pune oči tamo k zapadu milomu, tam na ono golemo polje i vrletne gore — gdjeno mu tužna duša i razkoljeno srce danke danuje i noći noćuje. Uzburkani njekoč gorostasi talasi grudih njegovih umirili su se i utišili poput mora iza strašnih vjetarah i olujah, i već mu nebi

do ničesa na svietu — nego samo da još *jednoč* pogledje srce svoje drago — jedinku pod nebom Milku svoju. — Znamo dakle, da to bijaše Vilko Lj.... ljubovnik njezin, — koj otrv suze zaredi nanovo štiti riečpo rieč zanimiva toga listka do kraja. I tad pogledav najprije u razpelo pred sobom uzdahne u veliko, zalomi rukami i zavapi: „tvorče Bože! strašni li su sudi tvoji, nedostižni puti tvoji! Ah! jadniče! nevoljniče — ah! šta ti sada ona radi?" — — Čitatelj će ovdje sasma pravo zamjetiti da je ovo bio podavni listić, štono ga je nesretnik od ljube dobio; došav u isti mah zato ponješto k sebi, lati se pera i crnila, te napisa: „Mila moja! Milko! — —" i hoće da počme od kraja riečju: „Davno — —" al u tom pokuca na vratih podvornik, stupi u sobicu i pred zapanjenoga Vilka metnuv list biela crnim pečatom zapečatjena i poviš njega povećim križićem znamenovana papira, — i izadje.

Tužno momče pusti pero i dršćućimi rukami otvori pismo ovako glaseće: „s Bogom Vilko na smrtnome času. — — Kratka ljubav na ništa me spravi. — — Bol za tobom u grob me postavi. — — Neima na zemlji više Milke tvoje.— Stražnji čas joj evo odkucnuo je. — — — Vilko! Vilko! još njekoliko časah!" — — — ah! tu će jadnik iza svega glasa: „Bog ubio onog, — koj nas je razstavio!" — — i zacvili kao ljuta zmija, — a zatim nastavi i štije istu kletvu „grom ga ubio koj nas razstavio! — — A ti Milku u nebu vidio! — — — Primi cjelov — stražnjeg ti ga dajem; — sa svietom se i s tobom razstajem! — — — s Bogom listu — s Bogom do mog Vilka! — — Nek se žuri zaklinje ga vjerna Milka! — — —"

Nevoljan mladić na ove rieči, što mu ih stražnje ljubovca napisà, pane u nesvjest i sruši se na pôd. „Aj! aj!" iza male stanke bjehu grozoviti glasi njegovi:

Što me stvori Višnji Bože!
Što me nosiš zemljo crna
Tà proždri me da me neima — —
ja sam kleti sužanj, nevoljni rob, — preda mnom je strašni ponor — grob!" U tom užasno zaruče topovi i zagrmi zemlja pod oblaci a na vratih zaori „Vilko! spas!" njekih uznikah.

Vojska pala kano zemlja crna po nedohitnom ugarskom ravju i slavonskom Podravju, te dušman dušmaninu golim mačem prieti i smrtonosnom se puškom približuje. Mili Bože i nedjeljo mlada! da je komu pogledati — tam na ravje u pó noći tavne, rekao bi: tu je borba svieta, cieo sviet je tuj sgrnjen, ciela zemlja, to je polje borbe. — Po ulicah je velika živahnost, metež, cika, buka i strašna nesklad; jer se nadula bojna sila hrabrih Magjarah do zla boga; al im je uzstručila i krepka mišica junačkog Slavjana, te ih do kapi krvi nepušta dalje. Rus i Hrvat, Srbin i Dalmatin, Slovenac i Slavonac — sinci junačke Slave majke — pružiše si jake desnice, i ogriešiše kletvom do Boga junačka srca, da utamane silna dušmanina svoga. Tu vidiš silne gomile vojakah i topovah, tamo čuješ plač i naricanje žiteljah za kućom i dobrom svojim; nu tu pomoći neima! Široko polje — a po njem nebrojni prteni šatori — bješe im u nesretno kratko ovo doba — tužna kuća i kućište.

Dok se je ta strahota tako sbijala — dodje Vilku do pameti, zamotana pisma u žep turi, te izišavši u dugački, prostrani hodnik i nevideći nigdje žive duše — ni stražarah! — spopane kapu te pohiti na sokak. Goloj soldačiji pane kaput u oči, tim nenadnije, što nevidiš drugo u gradu — gornjoj i doljnjoj varoši, do vojačkog klobuka, kabanice, telećaka i ubitačne puške.

Gromki „stani! odakle si?" probode mu bjedno srce i jedva da se obazrio, priskoče tri vojaka i pograbe ga snažno kao gladni iza ledjah vuci. Nu gdje je pogibelj najveća, tu je okajaniku božja pomoć najbližja. U toj biedi prepozna ga jedan od trojice i upità „tà jesi li to ti brate Vilko?" — te odvrativ šaptom onu dvojicu od napada umukne u suton već u reštanu, natuče mu kašketu na glavu a obuče suru

kabanicu na bolno tielo i rekne: „to ti je jedini spas — bjež u goru, u vodu kuda znaš!“ — a jadnik se otisne — ostavi bojne čete, strahote, poljanske jaze i osvane zorom na krdijskih pećinah u krndijskih bogazih.

I od sada svaki korak suza mu je namočila, svaku stienu uzdah mu zadahnuo; — sve ga ostavilo — on sve ostavio, na sve zaboravio; — samo jedinu misao nevjere nije odmetnuo, — spavao il čuo, duh mu viek klicaše a usta besjedjahu: „ona jošter živi!“

V.

Kako psuje do Boga se čuje;
Jer su težke djevojačke kletve.

„Ah moj sinko što te spravi na to! težko li si sagriešio Bogu; — jer u tebi mladost s mladim srcem uvehnù. Ti si na težkom; očituj dakle griehe redovniku — po koga da pošljemo — i pomiri se s Bogom!“ — —

„Neću valaj dok je Boga i svieta i dok nevidim na dlanu srce krvoloka Vilka“ — odvrne težko oboljevši Stanko strašnom ovom kletvom rieči staroga si otca u poznatom nam trgovištu K...., a u kući svojoj. — „Neću!“ ponovi „te se neposvetio, dok mu se neosvetim!“ — zaklopiv divji pogled vêdjama, škrine zubî kao neman, sbaci suho lice s otca i s majčice, štono mu kraj postelje stajahu i suze proljevahu. Tko je živ poznavao Stanka odprije, krstom se je krstiti morao nad slaboćom, koja ga je poslie smrtne rane snašla i kao sjenu sablasti po ulicah i župnome crkvištu povlačila. — Nu kakova bje ta rana, ta uzročnica tolike osvete? — vrieme je, da već jedared kažem.

Iste one kobne noći, kadno se je Vilko u sobici tužno s Milkom razstao, kad joj je stražnji cjelov čelu i ustnam utisnuo, kad je s nerazumljivosti ljubovce prstom u knjigu na „stražnji s Bogom!“ upro, i kad se je na tu strašnu rieč isti mjesec stužio i nehtijući Milki svjetliti, da ju proštije, za tmaste oblake šakrio: dogodio se užasni slučaj otrovom zapijene klete osvete. Dva put se junak zastidio — treći se put osvetio! Nebo se namrčilo ko da će se prolomiti. Gore su zahučale a zvjerine zaručale; — sieva, grmi i puca, a zemlja se u svesilju stresa i zabjesnilomu nebu strahom i užasom odaziva. Gdje je šta živa, našlo si je pribježište, sklonulo glavu, začepilo uši, zatisnulo oči, samo da nečuje i nevidi strahote — kojom Bog na pokoru neharne grješnike pozivlje. U gradu P..... nigdje žive duše! — sve se je to upropastilo, sve u zidine i pukotine povuklo i tukuć prsa za počinjene krivde, môlilo i čekalo na osudu Boga pravednoga; — a izvan grada, mili Bože — u nemili pônoćni čas — sastaše se dva junaka, osvetnika — ko dva čila hajduka, te se zaratiše tako, da su se ista nad njima dva oblaka razhrvala čudom čudesah strašnu dvo-borbu gledala; škripu kostih junačkih je zveket britka smrtonosna oružja slušala.

„Ne ’š, neba tî, prokletniče dalje!“ — zagrmi izpod nebna groma grom Stankova glasa Vilku iza grma.

„A ha! — — tu si kujo jedna! da si mi dobro!“ — — cikne Vilko i preskoči šikaru, — u tom plane šarka iza grma, a tane prozviždi kano striela nuz Vilkovo uho; — Stanko skoči na put — „da pseto“ — mišljaše — goloruko, ubijeno, „baci pod ćupriju“ — al u to ga pobrà Vilko na nišan i primjeri mu tane pod desnu sisu „pađaj!“ cikne i zubi škrine — puška puče ljuta neman sinu, jûnak pade i prigrli zemlju, i zavapi velikim glasom „osveta!“ Nu ubojica se neodvrnu odanj, veće poleti, pruži mu ruka — osovi ga, začepi mu ranu, odvede doma, pa se preda sudu. Sud sudio i dosudio: ubojica plati liekare i ljekove; — ranjenik se ima kući odpraviti a Vilko u Osiek odpratiti i na pet godinah zatvorom kazniti. — U to bukne krvavi onaj rat — koj mu se činjaše u toliko spas, da si Milku vidi, bez koje mu života ni zdravlja. — I to vam je osveta! — Nu je li se svršila time? — — Nije. Zato pratimo jošte malo Stanka, — Milku te Vilka.

*

I Stanku je danas drugi puta deseti mjesec kolovoz od one nesretne i nemile noći, te premda se je izliječio i još koje vrieme proživiti mislio, ništanemanje na njem se od dana vide tavniji potezi, vide veće strasti one nemani, o kojoj pjesnik pjeva:

Osveta je njegvih mislih stenje,
Osveta je svako odahnutje,
Osveta mu udar krvi vruće,
Osveta mu ufanje i želja — —
Sám si u njoj nadje osvetnika!—

Svakdanji njegov poso iza smrtne one rane bijaše sladki posjet groba Marijina — svakdanja želja osvetit se svomu ubojici. A danas je za to najljepša odluka.

Dan je čaroban Velike Gospojine, petnajsti 1848. godišnjega osmoga mjeseca. Zlatni traci ljetnoga sunašca paše jur davno za nebeske visine. U zapadnom kraju naše domovine jedva se ponješto utaložila buna i žudjeni mir zavladao svietom, na granici slavonskoj eno se zametnu nevidjena, nečuvena borba, te čvrstih kulah i paklenih bedemah Osiek slavne s gusta dima, ubojita praha i olova ni vidjeti nije!— I jedva što se ovdje utišà plamena bjesnoća silovita — neprijatelja ljuta vatra kod Temišvara pod Haynauom — koji s Rusi jezgru Magjarah utamanì i Görgeya predobi — čudesa postvarà; Jelačić prejuri hrli Dunaj zmajevskom hitrinom i stvori se u najsgodnije vrieme pod zidinami sjajnoga Temišvara. — Posljedice toga bjehu, da se je predao Munkač, tvrdog živca Petrovaradine i sve dosele nepredobitni Komoran-grade, te da se taj nesretni rat svršio — i obćežudjeni mir povratio.

Vesela ta viest raznese se poput munje na sve kraje svieta. Nju je dočuo Stanko svejedno kao i ono, da su krivci Osiekgrada u ovom ratu služeći na slobodu pušćeni; te zapiljiv si u glavu, da će Vilko sada nanovo u P..... htjede do tamo; nu namjeru njegovu skrše ogromna nebesa.

Jutrom petoga dana od Gospojine na sámo kraljevo nadju mu mrtvo tielo duž groba M...jina. Došavšemu po običaju onu noć u crkvište „osvetila se osvetniku“ žarka striela pravednoga neba. —

A Milka? — —

Oj! oj! da je tko isto jutro u svu ranu zoru uzletio na laganih krilih divnomu nebu pod oblake, pa da je od Papuka do Gojila vinobrda mogao zvučne glasove poslušati: oj kako bi čuo skladnoglasna zvona triuh crkvah; kako dvoja zvona Popovacah i Franjevacah Milki Alizića — i razliežu tužne glase tavnimi gorami i crnimi poljanami, — a kako druga muklo biju u stranu sve u tri rožnja nesretnomu Stanku Kriljatiću i raznašaju žalobni romon-tutanj gustimi dubravami i mutnimi vodami prama ravnoj Posavini, bregovitoj Moslavini i ladnoj Ilovi rieci.

Bjedni Vilko što ćeš sada ti? — Bijaše obći vapaj poznanacah junakovih. Bijaše glas malane sobice, uzdah bujne Padež-šumice; bijaše šúm hajdučke krndije - žuber ticah pjevicah i neprestani tek suznih kapljicah, „što ćeš Vilko ti?!“

* * *

Svirka svira al žalobno svira. Prostrani sokak pun je bieline i crnine. Gdje tko božji stoji suze roni. Na kapki mile sobice visi danas treći dan po kraljevu crna i biela marama. Lies nakićen, otvoren, položen je na nosilih. U njem počiva mrtvo tielo — koga usta hoće, da progovore. Oko njega liepa kita bieloobučenih mirtovnimi vienci ovjenčanih djevojakah. Sva svjetina uprla oči stranom u stare rukami zalamajuće i iza glasa narikajuće roditelje, stranom u lies, a stranom opet u blagosivajućega sjedoglava župnika i dva mu pripomoćnika, — te nitko ni nespazi a kamo li spoznà uz kapiju stojećega i grozne, — grozne suze ronećega žalostnika, koj se samo naluknuo — svog angjela opazio — i odmah udaljio za ledja svemu puku, da mu srce nerazpukne.

Sprovod krene uz žalobnu svirku sviračah i tužnu pjesmu pjevačah kroz grad prama sjeveroiztoku. Šest mladićah uz nebrojne pratioce i pokopače

izmjene i prihvate lagano sanduk i uznesu ga uz vrletno brdašce k crkvici blagomu mirogoju na vrhunac. — — Sve tronuto, muklo i žalostno uprlo suzne zêne u duboku raku za spuštenim ljesom. Župnik zapjeva titrajućom dušom: „Pokoj vječit neka njemu bude“ — Svirka odzove: — „I vječita svjetlost svjetila mu.“ — Svjetina zaplače a junak nazorcé iza lipe zalomiv rukami prama provodu zavapi s pjesnikom Poljakom što ga ponese:

Ah što silno ljubljah od mora do mora
Ni za grob si sada neimam već prostora! — —

Zatim će polakše

Ah! daklem ću sad do vieka
Robovati sudbi zloj? — —
Neima za me — nikog neima
Da već sládi život moj — —! — — —

Na to se sgrnuše i sperjaše tamnosivi oblaci sa zapada. Neba grudi procure, a svjetina se doma razbježa. Nad glavom je pokojnice zaboden neznakovan crni križ, onj obješen tmastozeleni lovor- vienac. —

Preko groba je poslje osam danah od sprovoda — više putah u molitvi zatečen i vidjen našast junak puknutim srcem u dvoje.

Bio je to na grobu tužne svoje Milke nemilo izdahnuli junak Vilko.

Napisao
B. M. Lonjanac.

Stric Juro.

Priobćio M. Žukić.

U svakoj kući mora da bude po koja okostnica — tako glasi njeka englezka poslovica. To je grozna istina, koja se žalibože svakdanjim iskustvom potvrdjuje. I u našoj obitelji bijaše jedna takva okostnica — stric Jure!

Sve pomalko saznadoh, u čem sastoji rečena okostnica. Bijah još djetetom, kad se u meni pobudi znatiželjnost, u čem bi ta neman mogla sastojati. Tekar onda, kad se dočepah muževnih godinah, uvidih, da sam obsjenut.

Otac mi bijaše liečnikom i imadjaše golemi djelokrug. Stanovaše u njekom primorskom gradu. Bijaše oženjen — ali ne po želji svoje obitelji. Plemenu, odgojenju i značaju moje matere nije nitko prigovoriti mogao — pa ipak su ju svi mrzili. Djed, baba, ujak i tetka svi joj govorahu, da je lukava i bezdušna ženetina. Njezin obraz bijaše svim omrznuo — izuzam jedinog najmladjeg otčeva brata po imenu Jurja. —

Stric Juro bijaše najnesretnijim članom naše porodice. Svi drugi bijahu sposobni i tjelesno veoma liepi, jedini on posjedovaše posrednju sposobnost — jedini on bijaše tako ružan, da ga nije nijedna ženska rado gledala. Drugim je u životu sve za rukom išlo — jedini on znao je često promašiti. —

On se bijaše istom zvanju posvetio, kojemu i moj otac; ali nepostiže s njim nikada osobnih sredstvah i potrebah, koje bi ga mogle uzdržavati. Siromasi, nemoćni, koji nebijahu u stanju, da si po volji liečnika izaberu — zvahu njega k sebi. — Samo takovi imadjahu ga rado. Bogati pako — osobito gospe — nepozivahu ga nikada, kad su samo drugoga mogle dobiti. — Iskustvom bijaše na glasu — a kesom ni prieko praga!

Malo je ljudih, pa bili kako ograničeni i slabi — u kojih se prsijuh nebi nikakova klica strastih za kojigod pred-

met nalazila. — Sve strasti — sve ćuti mojega strica Jure bijahu izražene samo u ljubavi i udivljenju prama starijem njegovom bratu — mojem otcu. Njega počitovaše kao kakovo višje bitje. Kad mi je otac mater uzeo izraziše svi ostali članovi moje porodice nezadovoljnost u tom izboru, no stric Juro, koji se prije proti nikomu ustati neusudi, ustade i počme braniti snahu si takovom žestinom i rječitosti, da sve u metež natjera. —

Izbor njegova brata bijaše zanj nješta sveta i neoskvrniva. Akoprem ga je gospa tajno prezirala te se njegovoj nesposobnosti i pentavu govoru smijala — za sve to nije stric mnogo mario. „Ona je supruga moga brata“ — i ništa više. To mu bijaše na srdcu i na jeziku. I upravo ta okolnost učini ju pravom kraljicom pred njegovim očima.

Čim mi se otac oženi uze si mladjeg brata za pomoćnika. Pa da su ga izabrali upravo za predsjednika ljekarstva nebi bio ponositijim i sretnijim, nego u tom položaju. Meni se čini, da moj otac nije nikada duboke ljubavi prama njemu gojio. Svi mučniji poslovi spadoše na strica. A osim toga bijahu njegovim svakdanjim poslom: „noćna putovanja, liečenje ubogih bolestnikah — koji su najviše pijanstvom bolovali. No on obavljaše to bez svakoga mrmljanja dan na dan — mjesec po mjesec. Kad god je njegov brat svojom suprugom kamo na objed pozvan bio — nebi njemu nikada na um palo, da bi se srdio — što morade zaboravljen kod kuće ostati — isto tako ni onda kad je moj otac sobjet davao — a njega nepozvao — nebijaše on ni najmanje zlovoljan. On se smatraše domaćim orudjem — smatraše sve za svoju dužnost, što god je brat dobrim pronašao. —

Sve, štogod saznah iz ustah drugih o svojem stricu — to rekoh. Moja bo vlastita opažanja — bijahu ograničena dobom djetinstva. No prije nego štogod i ob tom napomenem prosboriti ću koju o svojih roditeljih, sestri — a i o samom sebi. —

Moja sestra bijaše majčino najstarije — al ujedno i najljubeznije diete. Ja se rodih četiri godine poslje nje — a mene nenasljedi nitko više. Dragojila bijaše nježne mladosti — pravi uzor divne ljepote i zdravlja. Ja usuprot bijah jako malen i nemoćan — a da istinu priznadem — malone tako ružan kano i stric Juro. To bi bila nezahvalnost, kada bih se usudio izreći odsudu o nepriklonosti otčevoj prama materi. Njezina djetca nisu imala nikada uzroka potužiti se na nju. Ja se jošte spominjem njezine čiste ljubavi i ponosa s ljepote njezine djetce — a ništa nemanje dobrote i uztrpljivosti prama meni. Moja tjelesna nemoć i lomnost bijaše joj velikim teretom, ali ipak neprizna niti mati niti otac znatne razlike medamnom i sekom Dragojilom. Kad god je ona kakov dar dobila, nisam niti ja prazan ostao — ili kad su roditelji seku u naručaju nosili i grlili, došao je i na me red — premda kasnije. Ali mojemu djetinskomu nagonu i naravi neizmače ipak, da su oni Dragojilu nježnije gledali i smijuć se toplijimi cjelovi darivali — i da su ruke, koje su nam trle suze s nježna oka — blažje seku doticale nego mene. Ali ti znaci tihoga preimućtva bijahu tako slabi, da nisu na me ni najmanjeg utiska učinili — akoprem su preko mene prelazili. Sada stopram sjećam se svega, i nenoseć kakve ukorne misli na srdcu prama svojim roditeljem. I otac — i majka ljubljahu me još njekako — ali stric Juro slabo.

Kako me je rado imao pokaza, dadši seki prvenstvo. Kako god sam ja njega u djetinstvu za duge, razkuštrane i oskudne vlasi čupao, tako je i on meni odvratjao; a Dragojili pustio bi se vući i derati, dok bi mu se od boli i suze pred očima kresile. Kad je mene na ramenu nosio skakao je konjskim skokom poda mnom; a kad bi seka projahivala — kasao bi on krotko i tiho. Ili kad bi ga stali u poslu smetati, rekao bi meni, da čekam dok bude gotov, a njoj za volju očistio bi odmah prlje — uzeo ju izpod ruke kao kakovu

odličnu damu! — O! kako je nju — a kako opet mene ljubio! —

Kad je Dragojila dvanaestu, a ja osmu godinu navršio, moradoh na njeko vrieme od kuće. Bijah najme bolestan — pa moradoh, da se bolje oporavim, na selo k tetci. Tetka moja bijaše još djevojka i obitavaše u njekoj kupelji južnog primorja. Blizu nje bijaše njeko jezero. Opaziv ga, uzradova me već na prvi pogled na toliko, da sam bezbrižno domovinu ostavio. Stric Juro bio bi me rado izpratio, ali mu poslovi nedopustiše. S toga me utješi samo obećanjem da će mi izraditi jednu veleliepu osnovu za ladju.

Dok sam ja ovo pisao prispje rečena osnova u ruke. Ali kakva? Stara, prašinom pokrita — boja joj odpala — uža smršena, vesla požutila — crvi raztočena — dakle puna manah. Jer svaki mornar, koji ju god vidje, poče joj se smijati. No polag svega toga — odbacio bi ja radje svako drugo blago, nego taj brodić — jedino radi toga — što mi je bio uspomenom od Jure.

Na obali spomenutog jezera bijaše moje životarenje vele sretno i uspješno. Tamo sam boravio skoro godinu danah. Mati me je često pohadjala; jer je želila znati, na koliko se je moje zdravlje popravilo. S početka znala je sobom i Dragojilu dovesti. No pod zadnje nevidjoh seke ni jedanput. Čim mi mati dodje bez nje opazih čudnovatu promjenu na njezinu licu. Bijaše bo mledna — strašna — blieda ko smrt. Kad god je k meni došla držaše s tetkom duga, tajna dogovaranja.

Napokon prestade i ona u pohode dolaziti. Mjesto nje dolazile su poslanice. A što čudnije — nedade mi se ni otac na oči. Svi su me malo prije pohadjali sve po redu — a sada prestadoše na jedanput. Isti stric Juro prekinu dopise. Takove promjene prouzročiše naravski u meni udivljenje. Zato počeh navaljivati na tetku, da mi odkrije tajnu. Spočetka je izbjegavala svako moje pitanje; no napokon morade priznati, da mi se je nješto neugodna u kući dogodilo. Odkrije mi najme, da mi je sestra bolestna. A kad ju zapitah, na čem boluje, odgovori mi, da mi nije potrebno znati. Nemogav ništa izpipati, obratih se na družinu, nebi li mi ona znala štogod kazati; ali i po njih saznadoh, koliko sam i prije znao. Poslje dugotrajnog izpitivanja, dokučih napokon, da joj se nješto na vratu djela. Ja se pobojah, da joj nebi rana ljepoti uštrba nanesla — a možda i života ugrabila. Još i sada spominjem se groze, kosa me uhvati, kada na tu smrtonosnu lubanju pomislim. — Njeka neodoljiva požuda tjeraše me, da se svojima očima osvjedočim o stanju svoje mile seke. Zato umolih tetku, da me pusti kući, da si uzmognem sestru njegovati — nu molba mi bude odbačena!

Tako prodje i više uzaludnih nedjelah — i moji svi napori i sve moljakanje ostade bez uspjeha. Od kuće dobih samo golu viest „da mi je sestra bolestna“ — i ništa više. —

Nemogav se od nikuda točno o stvari obavjestiti, uzpisah sve potajno stricu Juri i umolih ga po djetinsku, da dodje k meni i izvjesti me o Dragojilinoj bolesti. Požurih na poštu — bacih listić u ormar, s muknuh u bašću, i skočih kroz prozor u sobu. Moja sobica bijaše tik tetkine spavaonice.

Jedva što u sobu duknuh — već dopre iz druge sobice do mojega uha njeko jecanje. Tetka pokazivala se je mirnom i tihom, s toga niti nepomislih na to, da bi to jecanje moglo od nje dolaziti. Sav u zabuni poletih dolje u kuhinju da družinu popitam, što bi mogao taj glas značiti. Kad ja dolje, nadjoh sobaricu šapčuć s kuharicom. Kad me uzrieše, ustrašiše se, kao da bi ih njihov gospodar zatekao kod kakva zanemarena posla.

„On je još premlad, da bi mogao duboko ćutiti — bolje sada — nego da poslje saznade — začuh samo to — kada prag prekoračih.

Za njekoliko minutah saznadoh sve. Bijaše to moja teta — koje se jecanje začu. — — Dragojila umre!

Taj udarac kosnu se jače moga srdca, nego što je tko i suditi mogao.

Ali sreća, što bijah djetetom. Da sam stariji bio, nebi bio mogao ni tetke onako motriti kako sam ju motrio. — Ja se nisam ni najmanje čudio njezinim nabuknutim očima, kad me u naručaj uze. Bliedo njezino lice — pa čase kapljuće suze uzbuniše me dosta — što više strah, koji ležaše u njezinom licu. Da oplakuje smrt moje zlatne seke — o tom nisam dvojio — ali k čemu onolika groza u njezinih potezih — to mi osta tajna.

Da li nam se je još koji nesretni slučaj osim Dragojiline smrti pripetio — zapitah ja? Neobičnim glasom, koji joj smrtju zagrozi, odgovori ona „ne" — i krenu licem od mene. Je li mi otac preminuo? — Nije! Mati? Nije! Stric Juro? Nije! — oglasi ona na moje pitanje po treći put. — Na to strepta sva — pa mi zabrani dalje ju zapitkivati — bijaše bo slaba i iznemogla.

Ja odoh od nje. Drugi dan u jutro, stignu mi glas, da se kući vratim, čim pokop mine. Na večer podje kućarica sa mnom dadši mi crninu izmjeriti na polje. Čim se s krojačem oprostismo, umolih djevojku, da prodje sa mnom malo uzduž jezera. Pristade. I mi se zaudrismo. Uzput izpripovjedah joj ujedno sve prigode glede svoje izgubljene seke — kojih se u onako žalostnu stanju samo sjetiti mogoh. Djevojka slušaše me pozorno. I već bijaše sunce na izmaku — a mi ni nepomislismo na povratak!

Večer bijaše maglena — a sumrak navrnu još prije nego grad domašismo. Djevojka poče samnom drhtati na obali — i plašiti se. Najedanput stisnu mi čvrsto ruku:

„Samo brže — da se čim prije gori na greben popnemo!"

I tek ona to izusti — eto ti nječijih stopah za mnom. Čovjek njekakav skoči k meni — iztrgne me dievi iz rukuh — i baci u svoj naručaj. Što se ja više plašiti počeh, zače me on sve bolje cjelivati. — Osjetih da plače, dok mi je obraz od njegovih suzah mokrim ostao. Ali bijaše odveć mračno — da razpoznam barem odjelo njegovo — a kamo li lice! Samo njekoliko časakah držaše me u naručaju, jerbo djevojka poče vikati „pomoć — pomoć!" I čim ona izusti nesta duha. — — —

Došavši kući, počeh pripovjedati tetci taj izvanredni slučaj. S početka poče se ona samo čuditi. Ali za trenutak pokaza se druga slika na njezinu licu. Najprije poče boju mienjati — a onda ostade sasma blieda kô smrt. Napokon poče pospješnim, nenavadnim glasom:

„Nemisli dalje — i negovori više o tom. To bijaše samo njeki lud mah. Njetko te htjede prestrašiti." — Zaboravi samo na sve — bit će najbolje."

Lahko bijaše tako svjetovati — ali težko savjet izpuniti. Jer mnoge noći mislio sam ja samo na tog stranog čovjeka, koji me je plačuć cjelivao. Mnogo put sam sve sam sobom govorio: „Tko bi to mogao biti?" — — „Na svaki način njetko, koji me vele ljubljaše." Tako daleko dovede me moja djetinska logika. —

No da sam sve ljude prebrojio — nebi bio našao ipak med svimi nijednog, koji bi me ljubio do otca i ponješto strica Jure. —

Dovedoše dakle i mene na odredjeni dan kući, da budem svjedokom tužnoga prizora, koji je duboko dirao moju nježnu dobu. — Došav kući, nadjoh majku zabrinutu, zaplakanu i niemu, a otca očajana od nieme tuge! — Prvi sukob po smrti sestrinoj, bijaše mi pokratjen barem po tetci, koja me je rukami držala, — ali drugi? Iztrgnuvši joj se iz rukuh — poletih odmah u radnicu stričevu, da nastavim staro naše — staru igru — koju sam s njim i spokojnom Dragojilom znao mnogo putah zaigrati. — Odmah otvorih vrata — stupih u nutra — al u radnici ni živa stvora. — Gluho — pusto — tiho — ko u grobu. Zahman se počeh obazirati — prebacivati amo tamo — te suze trti — radnica stričeva bijaše samotna — ko stoljetna jela medju silnim dubljem. Pohitih gore u spavaonicu — ali strica ni tuj. Na stolu nadjoh sćetku, češalj i staru njekakvu brijaćicu — kojom mi se je još pokojni djed služio. — Samo to bijaše u spaonici —

više ništa. — Izidjoh van. Počeh ga zvati: „Striče Juro!" — Ali glasa odnikuda! — Pomislih „valjda se je kamo drugamo preselio." — — Trčim gore — letim dolje — ali strica opet nigdje — od nikuda. —

Na to doleti tetka: „Tiho, diete! Da mi više nikada neizustiš toga imena ovdje."

„Zar je i stric Juro mrtav, prihvatih ja?" —

Tetka, najprije pocrveni — a onda pobliedi ko peča. Počme nješto pentati; no ja nehtjedoh čekati, što će ona reći — već brže bolje niz skale dolje! Srce mi htjede pući — groza me hvatati. — Sav uzbunjen posrnuh u sobu. — Nadjoh otca s majkom pri stolu. Poletih najprije k njemu — izvinuh njekoliko putah rukom i cielovom, a onda kliknuh plačnim glasom — potočinom suzah."

„Zar je i stric Juro mrtav?"

Na to zavrisnu mi majka kano guja ljuta — a ja se uciepih polag nje. Otac se prestraši. — Povuče brže za zvonce — da služavku dozove. Sgrabi me za vrat i smuk sa mnom preko praga. — Zatim poleti za mnom van. Odvede me u stričevu radionicu; siede na stolac — pa sa mnom na skut. Lica mu pobliedише — ustne pomodriše — ruke počmu drhtati. — — — Pograbi me još jedanput za rame — pa:

„Imena stričeva nesmiješ više nikada ovdje izustiti." — — Zatim razjarenim — treptjućim glasom: „nikada niti preda mnom — niti pred materom — tetkom ili pred kim drugim — nikada — nikada više." —

Opetovanje ovih riečih ustraši me jače no žestina, kojom me napade. Opaziv, da treptim od straha, utaži malo glas, ali na skoro:

„Strica Jure nećeš ti nikad više vidjeti." Ja i majka ljubimo te srdčano; ali ako ti zaboraviš, što ti sad kažem, tako ćemo biti prisiljeni poslati te iz kuće. — Nikad — — nikad, da mi neizustiš tog imena. „A sada mi daj cielov — pa hajde."

Njegova drhtjuća i ledena usta prilepiše se na moja. Čim izusti „hajde" — odoh ja iz sobe i pohitih u vrt, da se gdjegod sakrijem. —

„Stric Juro ode! Ja ga nevidjeh više nikad! Pa da ga nikad više ni nespomenem?" To bijahu rieči, koje sam neizrečenom boli opetovao. U toj tajni nahodjaše se za moju mladu ćut i mladi duh njeki neodoljiv strah. Otac, mati, tetka — svi mi se prividjahu, kao da ih njekakva nepobitna stiena od mene dieli. Otčinska mi kuća nebijaše više izvorom blaženstva od kada mi Dragojila umre. Strica Jure nigdje — a medju menom i roditelji tajna — ko od zemlje do neba!

Akoprem nisam nikada proti tomu radio, jer me obuzdavahu s jedne strane stroge rieči otčeve a s druge pako vapaj razcviljene majke, koji mi je neprestano u uhu zvonio — ipak nemogoh nikada tajne želje u grudih svojih sasvim udušiti. Uviek me vodjaše želja, da odastrem tajni pokrov, koji zastiraše sudbinu moga strica Jure.

Dvije godine boravio sam kod kuće, ali nemogoh ništa obresti. Družinčad mi kaza samo to, da je strica Jure njeko jutro na jedanput nestalo. — Sestre otčeve nemogoše mi ništa kazati, — jer bijahu preveć daleko od nas — a malo kad su nas i pohadjale. — Tetka pako sakrivaše tajnu u sebi, kano i otac ili mati. — A ja opet nezaboravih nikad na onu promienu, — koja se bješe na njezinu licu pokazala, kad joj kazah, kako se bjeh sukobio s onim stranim čovjekom na obali jezera. —

Čim sam čestje mislio, povrativši se u otačbinu, na onaj slučaj, tim vjerojatnije bijaše mi pred očima, da onaj strani — koj me je tako srdačno cielivao i gorko plakao, nebijaše nitko drugi već stric Juro!

Nakon dvih godinah odoh ja — i to na more. Želja mornarom biti uzklija i učvrsti se u meni, dok sam još kod tetke u primorju obitavao. Ja obljubih taj zanat na toliko da mi napokon i roditelji uzto pristadoše — samo da mi želji zadovolje!

Meni se dopade taj novi život. Zato sprovedoh do četiri godine izvan domovine. Povrativ se natrag — postiže me opet novi udes. Njekoliko nedjeljah prije mog dolazka umre mi i otac. — No polag svega toga dugog odsutja i preinaćena života, neuduši se u meni požuda za stricom Jurom. Poradi nezdravlja materina oklevao sam dugo i napominjati joj štogod o tom predmetu. — No napokon usudih se izjaviti, da se sada netreba ništa ustručavati, kad sam domašio dobu čoviečju, na one uzroke, s kojih je ona za vrieme mojeg djetinstva tu tajnu čuvala. Rekoh joj dakle, da mi odkrije sve, što i kako je.

Što će ona na to? Odvrati mi, da neizustim o tom više ni slova. „Volja tvojeg otca bijaše — i jest još i sad — da te okolnosti na vieke tajnom ostanu.“ On me pred smrtju neopunovlasti — da tajnu prekinem. A sada — kada već u grobu počiva — neću da odstupljujem od njegovih zapoviedih.“ — To isto odgovori mi tetka — kad se na nju obratih. — No sve to neustraši mene. — Vidiv, da neima kod kuće ništa — naumih ja k drugoj tetci — ali namierom — pokušati, nebi li kod nje mogao odkriti tajnu sudbinu pokojnog strica. —

Trudi moji neostaše bez uspieha — ali nipošto povoljni. Strica Juru prezirahu njegove krasne sestre i sretna braća, sveudilj. Revna obrana sa strane pokojnog mi otca nije mogla nikada njegova položaja promieniti. Oni nebesjedjahu ni sad prijazno o njem. Počeše me sigurati, da nisu ništa o njem čule — te da zato ništa ni neznaju — već samo to, da je ostavio kuću poradi nečedna ponašanja — te da se je njekamo odselio. —

U Londonu ga vidjoše — rekoše mi — gdje si je imetak, što ga zabaštini po otcu — u gotove novce obratio. Kazaše mi tetke i to, da su čule, da je njekoliko danah kasnije odputovao na brodu u Francuzku. — I više ništa.

U čem se je siromak nečedno ponašao, nehtjede mi nitko kazati. To je istina, da je on bio uviek crna i šugava ovca u obitelji — ali se on nije nikada nastojao opravdati! —

Miesto da me tetke čim točnije izvieste, služilo mi je njihovo izviestje na toliko, da mi je taj razlog sve tamnijim postajao. — Da bi onako tiha, milosrdna duša, kakova Juro bijaše — mogla brata uvriediti — bijaše pred mojim očima nevjerojatno. I da bi on za vrieme, dok sam ja u primorju boravio mogao komu kakvu zloću učiniti — bijaše preda mnom nemoguće. — Što je pak sestra sa stricom istog tjedna umrla, bijaše mi zagonetkom! —

O sliedećih godinah svoga životarenja mogu vam malo kazati. Moje stanje bijaše tako tužno — da sam se morao od svoga roda — iz svoje domovine seliti. Ali štogod dielah ili kudgod putovah svuda me pratijaše sladka uspomena na strica Juru — kao i želja, da saznadem, kamo je dospio i gdje boravi. —

Često sam se siećao na svom putu onog mračnog večera — i onog stranog čovjeka, koji mi je polio svojimi suzami obraz — te koji izčeznu prije, nego ga poznati mogoh. — Siećao sam se često i nejasnih slučajevah, koji sliedjahu po smrti moje sestre. — A još više brinio sam se, kakovo da pronadjem sredstvo, kojim bi mogao sklonuti mater ili tetku da mi odkriju tajnu — što se dogodi sa stricem. I kao što sam dvojio, da ću moći mater na to sklonuti — tako mi se činjaše moguće, da ću barem tetku moći na to dovesti. Pa da moja nada i u tom pogledu golom obmanom bude? — Gle čuda! Kada k tetci dodjoh, nadjoh ju upravo kapljom udarenu — niemu. I ona preminu — na mojih rukuh. Eto sreće! Postadoh baštinikom njezina dobra. Čim se ključah dočepah — pohrlih odmah po papire i stadoh premietati, nebi li možda med njimi kakvu takvu tajnu glede strica našao — ali badava! Ništa nemogoh naći; budući su svi listovi, koje je moja mati za vrieme tetkina bolovanja pisala — hotimice spaljeni. —

Za njekoliko godinah — nasliedi i mati tetku i otca. A ja ostadoh sa stri-

čevom sudbinom na starom mjestu. Eto ti i drugoga zla. Odmah poslje ove druge nesreće poče se i moje zdravlje kolebati. S toga mi nepreostade ino — već za liekom. I na savjet njekog liečnika moradoh u njeku kupelj sjeverne Francuzke.

Putovao sam jako polagano — najviše radi pristaništah; jer gdje mi se bolje sviknu tuj sam i dulje boravio.— Tako kad sam jedno veče putovao — i od rečenih kupeljih samo dva dana daleko bio, pade mi u oči njeki gradić. Ležaše pak isti na brežuljku nedaleko od glavnoga druma. Hoteći ga bolje pregledati sidjoh s kolah. Opaziv — da je već iz daleka liepa izgleda — pomislih, da će iz bliza bit još liepši. Odmah pobudi se u meni želja, da prenoćim u njem, — Potjerah u grad. Gostiona, u kojoj odsiedoh — bijaše ukusna. Naručiv si konak, podjoh malo — da se po gradu razgledam. — Nesreća me naputi najprije u crkvu. — Kad sam u nju stupio, nepade mi stric Juro ni na pamet. Nu gle! Upravo ovdje imao sam se sa sudbinom njegovom upoznati.

Budući mi u crkvi ništa osobita u oči nepade — nisam se dugo u njoj zadržavao. Ali kad sam upravo nakan bio ostavit ju, pokaza mi se na jedanput njekakav izgled sa strane kroz otvorena vrata. Pohitih, da vidim! — Kad ja na pozorište — eto ti preda mnom groblja. — Podjoh malo dalje — eto ti i župnika na groblju, gdje se šetje izmed grobovah i moli svoj breviar. I budući bijah sasvim vješt francuzkomu jeziku — pustih se s njim u razgovor. Odmah počesmo govoriti o izgledu i položaju groblja. S početka idjaše polahko — a kad se razigrasmo, poleti živahno. —

Idući uz njega gore i dolje opazih jedan grob od ostalih sasvim udaljen. Taj grob povuče na se svu moju pozornost — jer izgledaše drugčije od ostalih. Jer dočim su svi drugi vienci nakitjeni bili — stajaše isti samotan — zapuštjen. A najčudnije činjaše mi se — što križ neimadjaše nikakva nadpisa.

Čim redovnik opazi, da se moji pogledi na rečeni grob svratjaju, poče on drmati glavom. Izpipav već prije što sam i odkud sam — reče mi: „ovdje počiva njeki vaš domorodac.“ Prije nego što preminu, bijah kod njega. On je živio dugo vremena med nami obteretjen težkimi brigami. Njegovo ponašanje povuče nas sve za sobom. Kad preminu svi ga počitovasmo.

„Nu kako je to — da mu nije ime na križu zabilježeno — upitah ga ja?“

„Tako je on htio — odgovori svetjenik poslje male odvlake.“ — A onda nastavi: „Pred smrtju izpoviedi mi, da je živio ovdje pod osobitim imenom. Ja ga zapitah, kako se je prije zvao — on mi kaza. Pače priobći mi i potanje okolnosti i poviest svoga života. Njegova želja bijaše, da se po njegovoj smrti nebude zanj znalo. Što je tako želio i hotio — imadjaše i temeljitih razlogah. Posljednje mu rieči bijahu: „„O da ime moje sa mnom izčezne!““ — Zadnja njegova molba, koju u me stavi, bijaše, da toga nikomu nekažem do jedne osobe.“

„Po svoj prilici mišljaše pod otom jednog svog rodjaka — pridodah ja.“ —

„Jest — jednog netjaka — odgovori svetjenik.“

Na te rieči prodre kroza me nenadana slutnja. Počeh boju mienjati. Sad pocrvenih — a sad opet probliedih kano stiena. To stanje neizmaknu niti svetjeniku. Odmah poče me motriti. — I prije nego ću dalje — poče on:“

„Jednog netjaka, kojega je on strastno ljubio — Još mi i to reče — ako bi netjak ikada njegov grob našao — pa zanj pitao — da mi je slobodno kazati mu, što je on meni očitovao.“ — Ja želim, da moj mili Dragutin istinu sazna — doda on. — — Jer i nemareći za našu različitu dobu, bijasmo prije njekoliko godinah prijatelji i drugovi u igri.“

„Srdce moje udari na glas i uznemiri se vele, kada začuh svoje ime. Kad se malo razabrah, javih mu ime svoje obitelji. Zatim ga upitah, nije li morda i to jedan dio povjerite tajne?“

Svetjenik se usuče — stupi nekoliko koračajah natrag — pljesnu šakami: „Je li moguće — kliknu on i pogleda me strašno?" —

Na to mu pružih putni list, pa se okrenuh ka grobu. Odmah me poliše suze, čim se probudi u meni uspomena na prošasta vremena. Kleknuh se na grob — skoro izvan sebe. — Počeh gladiti i cielivati travu nad stricom Jurom.

„O striče! Zašto nepriobći tajne svojemu Dragutinu? — Za što se mora tja ovud ubijati?"

Župnik me dignu nježno sa zemlje i odvede u kuću. Uzput spomenuh mu i više osobah — nebi li ga možda sietio na koju — o kojoj je morda stric s njim govorio, da ga osviedočim, da sam za istinu ona osoba — koju moj stric prije smrti napomenu. Kad u sobu stigosmo, te se sučeljno siedosmo — počesmo se tako razgovarati — kao da bi se već Bog zna od kad poznali. Razloživ mu obširno svoje stanje, poče župnik:"

„U koliko scienim — moći ćete razumieti, što ću vam kazati — ali me izpričajte, što vam nemogu svega. U koliko sam opunovlastjen, toliko ću vam kazati; ali vas najprije moram upozorniti, da poviest vašeg strica Jure sadržaje njeke okolnosti, koje bi vam morda i pečal kakovu prouzročile."

„Što bi moglo mene pečalit — kano njegova sinovca — upitah ga ja?"

„Ne — ali kao njegova sina — odvrati župnik — obrativ se na stran. Za taj naklon zahvalih mu se — a onda ga umolih, da mi nezateže dulje. već da mi kaže bez odvlake istinu — pa dirala me kako pečalno."

U pripoviesti vašoj, poče on: „ubilježili ste vi ovaj dogodjaj kano osobito sudaranje, javivši mi, da se smrt vaše sestre i izčeznutje stričevo u isto doba dogodi. Jeste li vi ikada pomislili — kakvom bi smrtju mogla vaša seka umrieti?"

„Ja nepoznam drugog uzroka, do onog, kog mi malo prije otac izusti — te kog ciela naša obitelj prizna — t. j. da je preminula od rane na vratu."

„Ona preminu usljed reza — kojeg liečnik preuze, hoteći ukloniti grdi otok — a rezač bijaše vaš stric — odgovori župnik."

Tako saznadoh malo po malo sve tajne.

„Dakle se tiešite tom mišlju, što njegova dugotrajna nemoć i bieda jur prodje — te on već u grobu počiva? — On je sada sa svojim ljubimcem; jerbo govoraše uviek o vašoj sestri — o svom sladkom ljubimčetu. Jedina mu utieha bijaše, znao je on reći, do me ista na drugom svietu čeka. — Tko bi rekao, da je to laž? —

„Ja doista ne — i nitko, koji je ljubio i trpio."

„Bilo bo je to samo osobno požrtvovanje i ljubav, što mu seka dopusti rezati nježno tielo — reče župnik." — Niti vaš otac — niti nijedan njegov drug, kojeg je za saviet pitao — neusudi se sreće pokušati — već mu svaki kaza, da se što takova nebi ni dalo poduzeti. Samo vaš stric bijaše posebnog mnienja. On bijaše doista hrabar poduzetan i razborit. Majka vaša nemože trpiti, da bi njezino diete takovu nagrdu cieli svoj život podnašalo. To ju skloni, što pristade na saviet stričev. Nju je jako srdce peklo gledajući, gdje njezino diete toliko pati. Groza me ıvata ali vam moram kazati, kako se vaša mati lati toga pogibionoga posla. Ona izmuti sve tajne vašemu stricu. Saznavši, da on namierava rez poduzeti — nahuska ga na to dielo, kad vam je otac odsutan bio. — Prevari ga najme, da mu je brat dopustio, da učini — ako što može. On ode, veli, od kuće — jer nemože gledati ni šlušati gdje bi njegovo diete muke patilo i gorko cvililo. — Kazavši to, nehtjede vaš stric otezati. Sve, čega se je pri tom poslu bojao, bijaše ljubav prama djetetu. — Samo za nju bojao se je, da mu se nebi iznevjerila — a ruke potrebne sigurnosti uzkratile! Zato morade sve sile napeti, da samo pri svojoj nakani hrabrenost uzčuva."

Ja se nemogoh obraniti, da me nepopade pri tom groza i užas.“ —

„Bližjih okolnostih nije potrebno opisivati, reče župnik, — Dosta, da je vaš stric baš u onaj čas stalnost izgubio — kad je naviše trebalo. Čim donese nož na lubanju, zadrhta desnica — promaši! — Kad vam se je otac povratio, nadje kćerku na umoru. — Bies očajanosti uzavri u njem, kad začu uzrok smrti. — Odmah poče strica tući i zaklinjati, da će ga predati sudu. — Vaš stric bijaše tim nesretnim uspiehom vas uzdrman — a još više pecijaše ga stid i sram, što promaši. Hitaše pogledom samo na snahu — neusudjujem se reći vašu mater — da čuje i vidi, hoće li priznati, da ga je ona sama na to nahuskala. Ali gle! Ona nenapomenu o tom ništa, već ga proklinjaše neprestano — zoveći ga ubojicom zlatne svoje kćeri.“

„Ovdje stade župnik — pa me pogleda brižno. Ja nemogoh ni slova reći od žalosti — već mu dadoh samo tiskom znak, moleći ga, da mi dalje pripovieda.“

To on učini — i to ovakô: Tada obrati se nesretnik na vašeg otca — i izusti zadnje rieči kano brat svojemu bratu na ovom svietu: „Ja sam zaslužio kazan, kojom me tvoja pravedna jarost ožigosa. No ja ću tako uraditi. da ti nebudem na sramotu — i da me nesudi obći sud. Gdje je gori sud — već progon iz drage domovine — te udaljenost za uvieke od mojeg sladkog roda. Ja se podlažem dragovoljno težkoj otoj kazni. Bog mi neka bude sviedokom, da sam samo u svetoj nakani dielovao — da diete oslobodim i od propasti spasim. Ja bijah napeo i posljednju silu, ali mi se iznevjeri srce i hrabrenost. Ja nevriedim više ništa — s toga idem da operem svoj stid pred svim svietom. Biti će dobar kakav kutić gdje god u svietu. Odtuda se neću povratiti, niti tebe za milost prositi da uzmogneš po mojem odlazku nježnije misliti. Samo te molim, da tajiš tu prigodu, da i druga usta neizrekni onoga suda, kojeg izreče ti svojom gospom. Na me zaboravi već na ovom svietu — a na drugom ćemo se vidjeti — gdje će se tajne svega svieta odkrivati — i gdje će nas nedužno diete pomiriti.“ — — Izustiv oto, ode od kuće i skučišta — ostavi domovinu za uvieke.“

„Sada tekar znadem, radi česa nepovjeri otac nikomu tajne — pače ni istoj braći. Valjda je i mati pod pečatom sestri tajnu izpoviedila — ali drugi nitko nemože toga dokučiti.“

Vaš stric reče mi „zaključi župnik svoj govor“ — da se je on ostaviv domovinu u njekom primorskom gradiću na njekom jezeru s vami oprostio — i to kradimice. Njemu srdce nedade, da vas nebi još jedanput prije svoga odlazka od srdca poljubio. Ostavljajuć sladku domovinu pritisnu vas na svoja prsa — pusti vas i razstade se s vami na uvieke.“

„Pa pošto dodje amo — zapitah ga ja?“

„On bijaše došao amo s njekim svojim prijateljem, da u zabiti pati — i umre. Mi vidjesmo — da ga je teška muka i briga stezala. I upravo radi toga počitavasmo toga nesretnika. On je živio u tišini. A izlazio je iz sobe samo na večer. I tada pohadjao je samo jedan brežuljak s kojeg je gledao prama domovini. To mu bijaše najugodnije miesto — za to ga i sahranismo polag njega. Svoje prvašnje poviesti nehtjede nikomu povjeriti do mene. Kod zadjeg njegovog časa — bijah samo ja — i na mojih rukuh umre. — Za vrieme svoga boravljenja mnogo je on pretrpio, ali ipak nečuh iz njegovih ustah nikada nikakve tužbe. — Kad mu se je konac približavao — poče zvati mlado svoje ljubimče. — No napokon predade bogu dušu.

Sada zamuča župnik. — Za njeko vrieme progovori opet — pa se onda odputismo na onaj brežuljak, na kójem je moj pokojni stric sladke nade o domu gojio. — Vrativši se natrag, zahvalih mu, što mi odastre kóprenu — kojom bijaše sakrita sudbina moga strica — pa odoh…

Mok-Ličba.

(Amerikanska prevejanost.)

Mok? — Što je to — Mok-Ličba? — Mok-Ličba, u prispodobi govoreći, jest rupa mravolovca za sve one, koji nepoznaju prve zapoviedi u amerikanskom katekizmu — „drži oči otvorene." — Ličba je nadalje pokrajni dio kakvog duba, iz kojeg je teta lija nudila svomu stricu meda — dakle ličba za onakove ljude, koji bi rado samo s lahka i u priličnoj cieni kupovali. Po tom je ličba životna učiona i način, kojim bi se dala prostoti prilično, razgovietno i praktično protumačiti, razjasniti — te za uviek uglavu uciepiti poslovica „da nije sve zlato, što se svietli." — Ali je ličba i zavod prevare, iz kojeg izvire nesreća, što se tom sistemom kakva god igletina, ako je samo srebrom preobučena — sve po 10 dolarah, a galvanisirane uretine triput tako drago kupuju, te za nespretne i traljave novce ličbeno prodaju.

Ali gle! I takav zavod nemože da bude bez posebnih zakonah i uvietah. — Da može obstojati — mora da ima sliedeće sprave: „sobu razi zemlje i to u živahnoj ulici — uru od suhoga zlata, ormar pun nevaljalih urah i druge tvorine skladište s prividnimi uresi, nadalje dasku, stol za izplaćivanja i čekić."

K svemu ovomu treba i više osobah: „ličbar gladka jezika a gluhonieme ćuti i saviesti, pisar vješt prenavljanju i stiskanju s ledji — te krivo-kletvam i prisegam; zatim dva do tri pomoćnika, da uzmognu obnašati izprazne zapoviedi, probudjivati u drugih pouzdanje, brisati sumnju — plesati za drugoga, te dieliti plien medjuse nakon izigrane sreće. — Junak — dà glava pri tom mora da je prostak, koji se dade zavesti, te ovču kožu na se navući.

Tim ortakom prišio je humor javnog amerikanskog mnienja ime „Petarfunk" a prostaka pokrstio je ličbenim srećolovcem ili „Grenhornom." — Postupanje pako samo imenuju članovi liepoga toga ceha „pluking." — — I pod ovimi imeni izdaju se onda i tobožnje kazalištne cedulje.

Pozorište na Ohiju! Na pozorištu daska. Na dasci stoji ormar preobučen crvenim baršunom — svilom. U ormaru spomenute stvari. Na vratih priliepita je cedulja s nadpisom: „vele primierni uvieti" — t. j. da se sva platjanja izpod sto dolarah bezodvlačno u gotovu polože, dočim se na veće svote mienbenice o šest miesecih uroče. —

Kad se igra zaigra prisutan mora biti ličbar se svojim pisarom i s četiri druga gospodina srednje dobe, koje ćemo takodjer polag svega njihovog častnog i pristojnog držanja ukupno „funci" nazivati. Izpred ulaza smucati se mora jedna osoba amo tamo, kao da bi i ona pri tom prisustvovati rada! —

Eto! prizor se već poče! Ali slabo ide od ruke. Ponude dižu se u vis — najprije ura, a onda ostale stvari!

Ličbar — opaziv me — „Gospodine! Ovaj komad, kojeg se usudjujem vašoj milosti predložiti, jest zlatna ura vriedna do 50 dolarah, dielo valjano" (otvori ju). „Gospodine! Odsieva sa osam rubinah! Ja sam dajem deset dolarah!

Prvi funk: „Dvanaest."

Ličbar: „Dvanaest dolarah! Što? Nije moguće! Kršan, zlatan cilindar, najnovije ruke, s rubini — pa samo 12 dolarah!

Promislite dobro Gospodine! Osam rubinah pa samo 12 dolarah!

Drugi funk: „Petnaest!“

Ličbar: „Što petnaest? Hvala Gospodine! Ali na prvi put samo 15 dolarah za ovakovo dielo, umietno i sjajno!“

Nato stupi unutra gospodin Grenhorn, koji je baš mimo putovao, da si sa Ohija zaostavšu obitelj dovede, pratjen s njekoliko drugovah funkove bratovštine. Držeći ruke u žepu: „Hm“— baš kao da sam u lavskoj špilji.“ —

Treći funk — njegov pratilac: „Pst! Nezaboravi na moju opomenu. Čuješ li?— Uši, oči, odtvoriti, a usta zatvoriti.“ —

Grenhorn: „Dobro — dobro! — Znamo kamo to smiera.“

Ličbar: „Ponavljam, gospodo — 15 dolarah za ovu zlatnu uru. Cilindar — ide na osam rubinah, sastavljen po najnovijem i najfinijem ukusu. Ponudja se za 15 dolarah. Zapamtite si, gospodine — za petnaest ponudjeno, a vriedi možda i do 70 — sigurno pak 50. Samo zlato! — Nitko više?“ —

Četvrti junak: „Osamnaest.“

Prvi funk hitro — „Dvadeset“ — ali pod uvietom, da mi se svota povrati, ako gospodin s čekićem istine negovori. Nadam se, da mi neće zamieriti, što sumnjam. Neka zna, da sam ja nevierovani Toma! — Vierujte, gospodo, da je opreznost koristna!

Ličbar: „Pristajem, ali još samo deset dolarah; jer ako isti predmet i nevriedi podpunih petdeset to sigurno dvadeset. Ali poslite, gospodine, i na onih deset, koje ja iz svoje kese pridodajem — ako“ —

Grenhorn: „Dvadeset i jedan dolar.“

Ličbar: „Dvadeset i jedan! Hvala vam, gospodine.— Dvadeset i jedan dolar za predmet, koj vriedi i petdeset — a s deset ujamčen — to je sigurno smiešno.“

Treći funk uzimlje uru — okritje na svietlo: „Tko urani — nekaje se — živa poslovica. Dvadeset i dva.“

Drugi funk: „Dvadeset i tri.“

Ličbar: „Dvadeset i tri. Hvala! Nitko više! Dvadeset i tri dolara.“

Grenhorn: „Dvadeset i četiri.“

Prvi funk: „Trideset.“

Grenhorn: „Puf! — Taj je njegov. Taj mora kvariti.“

Ličbar: „Trideset dolarah! Nitko više? Trideset! Hm! Šteta što nisam ovdje bio prije nego što su se te ure obrele! Trideset dolarah — kakov je to udarac za jednoga trgovca! Neda nitko više? Nu dakle (odrapi čekićem) — evo je — vaša je. Čestitam vam. Dobar ste lov ulovili.

Prvi funk: „Lagano! Čestitajte mi tek onda, kada od bisernara donesem potvrdjenje vaše preporuke. Opreznost je uviek koristna. Evo ja polažem cienu. Ova gospoda neka budu svjedoci. Vi pako prijatelju — izpratiti ćete me, da čujete, što će bisernar reći?“

Grenhorn bijaše odmah na to pripravan. — Odoše. Za čas eto ih natrag! — Ličbaru zarumeni lice od radosti. A Grenhorn obiesi srdito ćube. Dostalac pohiti svojim kupom — namieravajući i drugi dan vabcem biti. —

U to eto ti i drugoga prizora! Predmet na kog se vabi, jest opeta jedna ura od najčistjega mjeda. — I za ovu svjedoči Grenhorn sve bez ličbarova znanja. I za ovu tvrdi, da je od suhoga zlata.

Vrli ovaj najemnik obsienut prvašnjim prizorom i pobudjen pohlepnosti govori svomu pratiocu, koji ga je prije prevario, da ga odsele savietuje — a da će mu on opet protivno raditi. — U kratko. Gospodin Grenhon zrio je za prevaru — tup za predstavljanje, sliep za harpinski *) pogled — prosti bože — što još i niem nije!

Ličbar: „Gospodine! Slušajte, da vam nješto kažem! Prije osam danah putovao je njeki mladi gospodičić od Luisvile ovamo gore do Cincinati. Kako mu je ime, to nas nezanimlje. Dosta da znademo, da je sin njekoga velikaša iz Kentuke. Po nesreći, dospje taj inače vrli mladić na parobrodu u kolo takove kartaške čete, koja se poput gusarah

*) Harpije su tu paklene grabežljive ptice ženskoga obličja jastrebovih krilah i pandžah.

gore i dolje klati. Neizkusnoga toga mladića namamiše kradikese u svoje kolo, pa mu oteše vele znatnu gotovinu. — Došavši amo, dade svoju uru — skupu uspomenu a i više drugih dragocienih stvarih pod priličnu cienu. Ja ga tekar jučer vidjoh, i mogu vam kazati, da tako iskrena i vrla mladića nisam još dosad nigdje vidio. On mi ódkri svoju nevolju tužnimi izrazi. Ja mu obećah, da ću mu pomoći, u koliko budem mogao. — Ovdje je evo ta ura — starinsko velelieplje, kako vidite, najfinijega ukusa, koj se samo pomisliti dade — izradjena mogućom točnosti. To vam je bez dvojbe jedan umotvor vieka prošastoga — kupljen u Engložkoj za najmanje petnaest funtih šterlinga."

Treći funk (tiho Grenhorn): „Ta stara škloca nevriedi niti petnaest šilingah, a kamo li toliko, koliko ličbar reče. U cieloj toj poviesti nije niti da bi samo jedna rieč istina. — Same klete basne i bajke!"

Ličbar: „Krasno divno dielo! Valja koliko staro dobro — zlatno doba — ustrojeno po pravilih, koja su se od onda, žalibože, zaboravila. — Tko da više?"

Treći funk: „Jedan dolar! — O stotinjaku ni spomenka."

Ličbar srdito: „Jedan dolar?! To je uvrieda, za koju ćete mi poslje račun dati. Zar mislite, da ja ukradjene stvari prodajem. E! — Jedan gubavi dolar za predmet, koj vriedi stotinu, da ga brat bratu prodaje! To je ludost, kojoj neima para! Uzmite u šake — razgledajte — pa sudite. Jedan dolar dati za ovakvo dielo, kojeg sàm posao stoji do deset futih sterlinga!

Drugi funk (promatra uru pa onda k četvrtomu). Doista krasna ura — umno izradjena. Gospodine po bogu, ded ju malo potežite. Koja teža! — Vi ćete kao zlatar znati i uviditi, da je ta ura morala biti vriedna njekada i sto dolarah.

Četvrti funk (gleda — promatra — kima glavom): „Što vam na um pade moj gospodine? Najviše šestdeset i pet."

Drugi funk (ka Grenhornu): „Što velite, vi gospodine? Koliko bi slobodno dao? Meni se taj komad dopada budi s toga, što današnji viek starine traži — budi s česa drugoga — no ipak mi se neda preko četrdeset!

Grenhorn neće, da odgovara, jer ga peku njegovi eagli (sieveroamerikanski novác od 10 dolarah). Napokon se ohrabri i on, pa puf sa „deset dolarah."

Ličbar. Deset dolarah! Tko da više? Barem nješto — makar i tim počeli. Nitko više?

Treći funk ka Grenhornu: „Nebudi diete! Čuj što ću ti reći. „Ako se polje deset godinah sastanemo, da mi se nepresenetiš, samo ću još popitati, je li se ura može ujamčiti."

Grenhorn: Što se mene tiče — slobodno — ali mi više nemoj ništa kazivati, jer ja za tvoj saviet nedam ni napršnjak duhana.

Treći funk: „Možete li mi ujamčiti, da je ova ura baš suho — čisto zlato?" Ličbar: S radostju; jer mi izlažemo i prodajemo samo poštenu robu. Na ovoj neima ni najmanje mrvine kakve druge kovine — već samo zlato."

Ali gospodin Grenhorn dok to govori misli već, kako da prevari — i da dade kakav kov u jamstvo. Medjutim smieraju i druga dva funka, kako da se dočepaju te ure, koju ličbar neprestano u zlato kuje — a Grenhorn cieni na takmačku — razpaljuje se sve više i više, uzvišuje svoje ponude, pa gubi za namišljenom dragocienosti i pamet. No napokon dotjera sve prevarom, da mu mjedeno to dielo na 32 dolara poskoči. Petar dobi ali mjeden dobomir. Ode k srebrenaru, da se osviedoči. — Namrgodi se i razjari na Grenhorna — što izgubi — Došav od srebrenara, dignu groznu halabuku — a ličbara pokrsti huljom.

Varalica Grenhorn pozivlje se na sviedoke, veleći, da on nije ni jedanput izreko rieči „zlato." — — Nemogav se pogoditi medjuse, dodje odluka napokon i sudbenim putem. Ličbar izgubi;

a Grenhorn ostade prav. — I zastor pade!

A kako glasi Epilog? On ti je apostrof na svu gospodu Grenhorne, koji se dadu zavesti od funkah. — — Takova je glasba preveć tiha, da bi mogao miša s njom jedva iz škulje izmamiti, a kamo li pravedno dobiti i steći. — Čudnovato je doista, da se isti funci — mrži i gorji od razbojnikah, kao i varalice ličbari, koji su pogibeljniji od gomile razbojničke, nemogu zakonom pokoriti. Pitamo, kakva bi posliedica bila, kada bi se svi Petar-funci amerikanski na jedanput razkrabuljili? — Ako smijemo vjerovati, to ti je u cielom amerikanskom životu tako trulo — takova krabuljašija. — Počam od vinara na trgu, koji bojadiše vino a čaj truje, pa sve do najmanje prodaje, koja svoje domorodce otrovnom žganicom vara i poji — sve je laž — prevara — i varka — a funci gadno su načelo — kleti izvor amerikanskomu vrtoglavju.

To ti je Mok-Ličba! Pa se čudi bezobraznosti amerikanskoj. Kano suho zlato teče krotka riečitost s njihovih ustnicah. Pomisli da si na šetalištu toga otmenoga svieta. Jel de, da ti se gospe, koje se šetju mimo tebe, čine najčistjim dievozlatom? Ta dievozlatna kriepostna ugledala uzrokuju iza ledjah supruga s ljubovnikom dogovore — a tompak — kleti tompak — krivi prorok su ona — i ništa više! — Stupi u sudnicu, gdje se mali kraljevići viešaju, a veliki u jamstvo pustjaju. — Tompak im je tralja — a samcato zlato jest ono, čim su podmitjeni. — Tompak je spekulacija koja skupim najmom siedalah i klecalah svoju korist traži. — — Tumpak — humbug — čitava Amerika nije ništa — nego gola, strašna i neizmjerna Mok-Ličba —

PJESNIČTVO.

I. HRVATSKO.

Ljudska sila i Božja volja.

Svim svodom nebeskim
Zaiskrile zvjezde
Kô iskrica cvjet;
Prekasno je doba,
U miru počiva
Sav umorni svjet.

Dvanajsta već ura
Na turnju odbil'a,
Prevali se noć;
Preslađjahni sanak
Nadkrili sve duše
Razkrili svu moć.

„Ej vatra u gradu!“
Zavapila straža,
Zapalila top.
Na gromovnu jeku
Probudi se zvonar
Pa s' postelje hop;

Do prozora l'eti,
Svud požar se svjeti,
Sad kuda će on? —
U turnju ga eno:
Tu kljenca, tu cvenka
U turobni zvon!

Gle vojnika hrlog
Pomaman gdje trči
Te nesreće rad';
„Na vatru, na vatru
— U bubanj udara —
Pogore nam grad!“

Svak bodreći starac
Čuv žamor, čuv buku,
Čuv žalostni glas,
Svim hrapavim glasom
Sa ložnice buči
Siv skubuć si vlas:

„Oj čeljadi mila —
Oj skači na noge!
Uzpiri se plam!“
Svi smutjeni — s'neni,
Sa postelje skaču
Zapušćuju hram;

Uzdrmanim srdcem
Uzbunjeni lete
Kam' vabi jih var;
Ki vodom ki stubom,
Na djelo svi hrle
Kam' tjera ih har.

Tu groznu strahotu
Opisati tko će —
Spodobiti s čim?
O uzašni prizor!...
Vijuga se crne
U oblake dim.

Potamnilo zvjezdam
Iskreće se lišce,
Čist zgusnuo zrak;
Užasnomu strahu
Svû stolicu crnu
Ustupio mrak;

Popucali zidi...
Pukotinom gmiže
Tmast-plamena trak;
Vaj praskaju grede!
Odletaju iskre
— Kô žarnik — u zrak.

Navrvilo svjeta!
Pomače i ruši
Kî temelj, kî krov.
Uzalud... sve zaman!
Na prozore hrli
Val plamena nov.

Prestrašenim ljudem
Oslabile sile —
Sad udriti kam?
Razplakane duše
Utiču se Bogu
Presveti u hram.

Zamreži se nebo
Izčeznu vedrina'
Sa prestola svog'.
Na srdačne molbe
Razcviljena puka
Usmili se Bog.

Razsvjetli se crkva,
Zablještilo ljudem,
Zaorio grom:
Sva drndaju stakla
Već zavija vjetar
Svom bjesnoćom svôm.

Trenutak ne prodje
Zašumila kiša.
Oh blažena stvar!
Grad smočila curkom,
Udušila mahom
I plamen i var! —

U tudjini.

U tudjinu udes me odpravi,
Gdje se vidi, čuje ... mili Bože!
Sve, što srdce ljudsko želit može;
Al se u môm radost ne pojavi.
Srdce moje, kud veselje tvoje?

U tudjini: dižu se planine
A pod njimi šume bučne r'eke,
Tu odziva odziv čudne jeke;
Za tim srdce ni mrava ne gine.
Srdce moje, kud veselje tvoje?

U tudjini: poljem raste cvjeće,
Do njeg voće svakovrstno zrije,
Uz njeg potok prskajuć se vije,
Na to srdce, ni pogledat neće
Srdce moje, kud veselje tvoje?

U tudjini: sunce, mjesec sjaje,
Zvjezde noćne udes gorak slade,
Tihi vjetri žarke grudi hlade,
To u srdcu umnožuje vaje.
Srdce moje, kud veselje tvoje?

U tudjini: plamenkom se žari
Kano sunce djevojačko lice,
Oči plamte, trepte kô zvjezdice;
Srdce zato nimalo nemari.
Srdce moje, kud veselje tvoje?

U tudjini: svega, svega ima
Al tudjina nije domovina,
Ma i rajska bila ta tudjina
Ipak meni tu veselja nima.
Srdce moje dom veselje tvoje!

J. S. Krasanin.

Noć na Dunaju 29. kolovoza 1521.

Vihar bjesni, valovi se dižu
Vrh bregovah Slavonije naše.
U brod plahi Turići se nižu
Smjelim begom crnog Ali-paše
Da zavladnu patrijarkom rimskim
Pred pôdnevom prije zore rane
Dok junaštvo na noge nestane.
Nebo smršti paklenim oblakom,
U kom žrvanj urnebesah kreće —
T'elo štrepi, a u čamcu lakom
Tuh se koči s nemile nesreće;
Čelovodji nedalo se drugo:
Prije dana mora Dunaj preći
Pod Ilokom lovoriku steći;
„Jer je", reče, grad staroga kova
S pamtivjeka Dunajem širokim,
Nebojeć se praha ni olova
Pod vojvodom bojak bijo stókim!
Tà moram mu zidine srušiti.
Mà sr'ed bure bjesnijeh nebesa'
Smrtju panem groznoga udesa! —
Moj će biti proroka mi sveta,
Samo svojski primite uz vesla
Dost' orudjem biti će zveketa
S kog' već njekoč zemlja se je tresla! — —
Muhamede, s prestola pomozi!
Desna štita neće odparjati.
Dok znak slavja na njem nebú sjati!
Alah! alah! pod bedem Iloku!
Junački se držite junaci, —
Gdje se viju zidinam o boku
Slavni naši od njegda barjaci!
Alah! Eba! — joštera ponavljam —
Kršćan će jih ustupiti vrli
Čim mač turski kožu mu pricvrli! — —"
Od Palanke poput perca laka
Pláv je dub'kom zašenula preko,
Dunaj hùkom nadimljen oblaka
Što se nad nju djoromice steko —:
„Kršćaninah vrh nebesah Bože!
Zar satrti veliš mene ovdje
A pod Ilok četi doć bez vodje? — —
Muhamede svemožni proroče! —
Parnicom mu dede hudom svini,
Te što samo tvoja volja hoće
Hrabri turski da učine sini;
Jer je naše što nas baš i patri;
S tog idemo nesdvojni te jaki
Golim mačem k zidinam u šaki!
Pogledi jih kako se usprežu! — —"
Beg uzklikne s tamnila duševna
„Kako u moru života se stežu
Čuvstva srcl da ti pruže revna —
Daj pomozi proti Krstu-Bogu!" —
To izusti pláv oblakom svrti
I on bude žrtvom grozne smrti.
Za njim mrki potonuše vuci
Skubeć bradu s težkijeh ljutinah....
Danak grane, nestane bjesninah —
Mrkom vuku grob je u Dunaju!...
Iločanom radost srca steže —
A hvala im pram nebu odlježe.

GDJE JE MOJA DOMOVINA?

Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet.
Horat.

Nebrojne kam ticah čete
Evropejskih krajah lete
Čim proljeće jasno svjene:
Tam mi majke dom rodjene.

Gdje po gorah i dolovi'
Pjevukaju sokolovi,
Kraj njih ini tići viti:
Tam je rod moj plemeniti.

Gdje s prolomah na doline
A s dolinah u ravnine
Romon rom'ni bistrih voda':
Perivoj je moga roda.

Gdje prirodu narav kiti
Svjeta čarî osobitî,
Što jih zemlja uzplodjuje:
Tam mi srce čaćka štuje.

Gdje po humcih vinograde
U spomenu ruke sade
Krvi miła spasitelja:
Tam me vuče tamo želja.

Gdje ljeskovlje kraj borovlja
Snizuje se do dna polja',
Kimî stada sigraju se:
Tam me Slavka zove u se.

Gdje pastir na sviralicu
Ponukuje paštiricu
Na spjev glasa vilinskoga:
Tam je stanak srca moga.

Gdjeno momci i djevojke
Vijuć kolo slážu pojke
Da se brîzi s dolî ore:
Tamo dom je moj, nebore.

Gdje i noćju po dubrava'
Nikad vilah glas nespava
Da nepoje put djevicah:
Tamo j' mojih cilj zenicah.

Gdje sve milo pogleda te,
Gdje će krvi dati za te
Ako nuždan budeš dike:
To su moga doma slike.

Gdje po bogu sve je dano
Što je svjetu odabrano
Za sirotu i bogata:
Tam je naslada obilata.

Gdje kraj ovih mnoga dobra
Duh revna si sina obra:
Ej! Hrvatska ta milina
To je moja domovina!

Spievao Šumavski.

ŽENITBA.

PAVO, JANKO I MARKO.

Narodna pjesma Vrgorska, priobćena po P. P. Kadčiću, župniku u Kozici. Iz G. d.)*

Od kada su Mljetci sagradjeni;
Nije ljepše odgojeno zlato,
Što je ćerca udbinskog dizdara.
Kad joj bilo devet godin' danah,
Ljepo svoje kose zarudila;
Kad joj bilo dvanaest godin' danah,
Ljepo zlatne kose razdielila;
Kad joj bilo petnaest godin' danah,
Svoje bilo lice ubjelila,
Zlatne kose ljepo ugladila.
To je cura da joj slike nejma:
Curu prose sa sve četir strane
Turske age, paše i veziri,
Ali cura ni jednomu neće:
Još je prose tri delije mlade:
Jedno bio Zlatariću Pavle:
Drugi bio Sibinjanin Janko;
Treći bio Kraljeviću Marko.
Prvi prosi Zlatariću Pavle;
Pava prosi, dizdar mu je daje.
Namah Pavle svatbu ugovara:
„Ova svatba tri nedjelje danah;
Dok otidjem bjelom dvoru mome;
Dok pokupim kićene svatove;
Dok pobijem ovne i volove.“ —
Drugi dodje od Sibinja Janko;
Curu prosi, dizdar mu je daje.
Odma Janko svatbu ugovara:
„Ova svatba do druge nedjelje;
Dok otidjem bjelom dvoru momu;
Dok pokupim po izbor svatove;
Dok pobijem ovne i volove;
I odlijem vino u mjehove.“ —
Treći prispje Kraljeviću Marko;

*) Izvorno s malom promienom.

Marko prosi gizdavu djevojku:
On je prosi, dizdar mu je daje.
Tada Marko svatbu ugovara:
„Ova svatba do nedjelje prve.“ —
Tako rekli pak se rastanuli. —
A kad treća nedjelja svanula;
Kako rekli porekli se nisu.
Etot' idu pod izbor svatovi:
Prvi gazi Zlatariću Pavle,
A za Pavlom tri stotine drugah.
Pa je Pavlu dobra sreća bila:
Udbinska su otvorena vrata:
U Udbinu mahom uhodijo;
Tad se vrata gradu zatvorila.
Drugi ide Sibinjanin Janko,
A za Jankom dvi' stotine drugah,
Te stadoše gradu pred vratima.
U to banu i Kraljević Marko,
Na Šarinu konju velikomu,
Ali s' Markom nigdje nikog nejma,
Nego sami Relja Bošnjanine.
A Kad prvi svati se napiše:
Pošetao udbinski dizdare,
Na Udbini vrata otvorio,
Pak je Janku rieč besjedio:
„Ajde u grad Sibinjanin Janko
Da se rujna napijemo vina!
Ja od ćere negovorim ništa.
Jer sam curu drugom poklonio,
Poklonio Zlatariću Pavlu,
Jer je njega cura odabrala;
Njemu je je majka poklonila,
Ka najboljem na glåsu junaku,
Najboljemu i bogatijemu.„ —
Pa i Marka u dvor uvodio,
Svojim drugom Reljom Bošnjaninom.
Za gotove sofre posjedali,
Izpijaju crveniku vino.
A kad vino ugrijalo tilo,
Tada oni stali nazdravljati,
Sve u zdravlje novog mladoženje!
U to poče udbinski dizdare:
„Da si zdravo Relja Bošnjanine!
Kaži pravo Boga ti živoga
Komu bi ja ćercu poklonio:
Al' deliji Zlatariću Pavlu?
Al' plemiću Sibinjanin Janku?
Al' junaku Kraljeviću Marku?“
A kad Relja rieči razabrao,
On se diže na noge junačke,
Pa dizdaru vako odvratio:
„„Ej dizdare bogom pobratime!
Kad me pitaš da ti pravo kažem:
Ako želiš tvoju ćercu dati,
Za kojega bogata junaka:
Ti je podaj Zlatariću Pavlu;
Jer je u Pavla i srebro i zlato;
U njega je nebrojeno blago. —
Akoš ćercu dati za plemića:
Ti je podaj Sibinjanin Janku;
Jer je Janko plemić od starine;
Akol' ćeš je dati za junaka:
Ti je daruj Kraljeviću Marku;
Jer je Marko na glasu delija,
Da ga takog na svijetu nejma.““ —
Kad to čuo udbinski dizdare,
Opet čašu rujnog prihvatio,
Pa je Relji opet nazdravio,
I napijo novom mladoženji.
Kad to vidje Zlatariću Pavle,
Brzo sleti niz tančicu kulu;
Primače se svojemu ždralinu;
Ždralina je svoga posjednuo;
Bjesno skače preko polja ravna;
Odapinje gori u visinu:
Šest aršinah u visinu skače:
A dvanaest poljem poprieko.
Kad to vidje dizdareva ljuba,
Dizdaru je ljuba besjedila:
„O dizdare moje milovanje!
Nisam ti se bolan prevarila,
Moju milu ćercu pokloniti,
A onomu Zlatariću Pavlu,
Kad onakog neima junaka
U svem carstvu turskom ni kaurskom.“
Njeko čuje njeko i nečuje:
Dobro čuje Sibinjanin Janko,
Što besjedi ljuba dizdareva.
Pa kad ljubu Janko razumio,
Brže leti niz oblicu kulu;
Primače se svojemu putalju;
On oklopi debela putalja;
Privati ga čizmam i mamuzam;
Kucnu njega zlatali kandžiom.
Odmah se je putalj domislio,
Da je Janku danas do nevolje;
Da se gleda Jankovo poštenje.
Skoči putalj kô da se pomami:
Odapinje preko polja ravna:
Skače putalj nebu u visinu:
U visinu dvanaest aršinah,
A dvadeset poljem poprieko;
Pa poleti preko polja ravna,
Kano vila kroz goru zelenu. —

Kad to vidje dizdareva ljuba,
Dizdaru je ljuba besjedila:
„Ej dizdare moje dobro milo!
Bogme sam se danas prevarila,
Dje nedadoh moju mjezinicu.
Za junaka od Sibinja Janka;
Jerbo nejma boljega junaka,
Nad junaka Sibinjanin Janka,
Nit je onakog porodila majka.“
Njeko čuje njeko i nečuje:
Dobro čuje Kraljeviću Marko,
Što besjedi dizdareva ljuba.
Pa kad ljubu Marko razumio'
Skoči Marko na noge lagane,
Kano munja sleti niz oblicu,
Brže leti svojemu šarinu;
Na šarina bjesno zaskočio;
Pa je njemu vako besjedio:
„„Ej šarine moje dobro milo!
Svagda si mi bio u nevolji:
Ded i danas opošteni mene:
Opošteni gospodara tvoga:
Opošteni i sebe i mene!““ —
Kada šarac Marka razumio,
Ljuto se je šarac upalio:
Suče modar plamen na nozdrve;
Iz kopita vatra posipala;
Odapinje preko polja ravna:
U visinu dvadeset aršinah;
U napreda trideset aršinah;
Pa poleti preko polja ravna,
Kano zvjezda preko vedra neba.
Kad to vidje ljuba dizdareva,
Dizdaru je opet besjedila:
„„Ej dizdare moje rane grdne!
Ljuto sam se danas prevarila,
Dje ja dado moju ćercu milu,
Za onoga Zlatarića Pavla:
Dje nedadóh baš zá Kraljevića,
Kad onakog neima junaka
Medju Turcim ni medju Kauri!
Nakog nejma u tri carevine;
Nejma nakog u pet kraljevinah;
Onakoga u svietu nejma!
Nije majka podrasla junaka,
Nad junaka Kraljevića Marka! . . .
Prevarih se žalostna mi majka!“ —
Tako bilo, tako se svršilo,
Besjeda se nigda ne poreče.
Tad se svati podignuli bili,
I poveli mladjenu djevojku:
Odvede je Zlatariću Pavle.
Kad to vidje Sibirjanin Janko,
I kad vidje Kraljeviću Marko,
Svojim drugom Reljom Bošnjaninom;
Ovako je Marko besjedio:
„Čuješ bolan Zlatariću Pavle.
Kud odvede curu dizdarevu,
Na sramotu i Janku i Marku,
Daj da t' i mi svatovi budemo!
Janka uzmi za vjenčana kuma,
Uzmi Relju za djevera mlada,
Mene uzmi svatim za prvjenca,
Da ti odem na muštuluk majci.„
A kad Pavle Marka razumio,
To je njemu vrlo milo bilo;
Namah tomu Pavle privolio.
Od tolen se zdravo podignuli,
Pravo idu Zlatarića dvoru.
A kad blizu svati dohodili,
Otisnu se Kraljeviću Marko
Na šarenu konju velikomu,
Pa zapjeva preko polja ravna:
„Veseli se Zlatarića majko,
Eto tebi nevjestice mlade,
Mile ćerce udbinskog dizdara
Eto t' zdrava tvoga sina Pavla!“
A kad stara rieči razabrala,
Od radosti ona zapjevala,
Ovako je ona započela:
„„Hvala Bogu i Bogorodici,
Kad mi Pavle ugrabi djevojku,
Na sramotu Sibinjanin Janku,
I junaku Kraljeviću Marku;
Na sramotu Relji krilatomu!““
— Uzččas je po se zapjevala,
A i po se i po svoga Pavla. —
Kada začu Kraljeviću Marko,
Kako mu je stára zapjevala:
Namah natrag s konjem poletijo,
Mimo svatà bjesno proletijo.
A do Relje svoga doletijo.
Sve mu kaže što je rekla stara;
Pa je Relju dobro podjario:
„A moj Relja milo dobro moje!
Znam da možeš hitro poletiti:
Ja ću malo svate zabaviti.
Ti privati mladjanu djevojku,
Pa poleti preko polja ravna.
Pravo leti mome dvoru bjelu
Doklen i ja za tobom prispijem.“ —
Kad to reče kroz svate udrio,
Sve je svate bio razmješao.
U tomu je svate zablenuo

Udarajuć gdje god koga može,
Doklen dodje Zlatariću Pavlu.
A kada se k' njemu primaknuo,
Ljuto ga je topuzom kucnuo,
I s crnom ga zemljom sastavio.
Mrtav Pavle crnoj zemlji pade,
A družtvo se razbjegnulo bilo.
Tada Marko doma poletio,
Svomu drugu Relji Bošnjaninu.
Iz nenada curu privatio,
Onda bilo sad se spominjalo. —

PAKLENI SBOR.

Ulomak četvrti pjev. Tassova: Jerusolima oslobodjenâ.

Oko ratne dok se sprave trudi
Čeljad mnoga, posao bude preči,
Ljudskog traga neprijatelj hudi
Razrok pogled na krstjane izbeči,
Videć, da s' svak na liep posao budi
S mnoga jeda usne s' grize, kreči,
Kak uboden bivo muku, uzdiše,
Muk' uzdiše, svû bol tim izdiše.

Misli zato, pa se s misli neda,
Kak krštjanom zadat tugu goru
Da mu s' kupi puče, zapovjeda,
(Strašno vieće!) u tom vražjem dvoru:
Zaboravljen, da gotova j' bjeda
Opirat se nebeskomu sboru:
Jednači se s bogom neznajući,
Kak zna u gnjevu desna trieskom tući.

Stanovnike zove vječne tmine
Mukla trubnja paklenskoga roga,
Noćne špilje tresu s' iz dubine
I zrak sliepi ječi s glasa toga:
Niti zviždeć tako iz visine
Droždi triesk s svoda nebezkoga;
Nit tak zemlja uzdrmana s' trese,
Kad se u njoj gusta para snese

Roj paklenskih odmah se bogova
Odasvud u stršno vieće sbija.
Čudnih li tuj i gadnih tvorova!
Groza i smrt iz očih im sija!
Tvrdu zemlju ruje tog' podkova,
Čelu i ljudskom kosa sve od zmija,
Dug repina od zad mu se vuče,
Sad se svija, kô bič, sad se suče.

Tuj nečiste vidiš mi Aupije,
I Kentaure, Sfinge i Gorgone;
Lajat Scilu, nigda sita nije,
Zviždat Idre i cičat Pitone,
Kimeru, što rigat plame umije,
Polifeme strašne — Gerione.
I u raznom licu tûj nakaza,
Što se igda na svjetu ukaza.

Dvojaka se hrpa od raja stvori,
Pred carem se sjedne u redu pravo.
Pluto u sriedi od svih tih najgori,
Težko u desnoj žezlo mu i hrapavo,
Stiena u moru, klisura u gori,
Ili Kalpe, il Atlante upravo,
Sve to pred njim, sve to maleno je;
Čelo i roge vele tak digo je.

Strašni 'e silni, strah još veći biva
S divljeg lica slike nepodobne;
Crvene se oči, iz njih siva
Kužni otrov, kô trak zvjezde kobne;
Kosmuratih na prsih počiva
Naježena česta brade dobne;
Čeljustine s' jazne raztvaraju,
Crnom krvi nečiste bivaju

Kô sumporni iskrom razsvjetljeni
Dim iz Etne, smrdež grmljavina;
Tak mu smrad je, takovi plameni,
Tak hak crni iz tih čeljustina.
Dok on sbori, Idra, Cerben lievi
Muče; presta Kocitu hitrina;
Zadrhtaše svi ti jazi crni;
Takvi jeci šire s' glasi vjerni:

Tatarski vi dusi, sjedit vriedni
Nad suncem, gdje pravi nami stani,
S kraljestvah vi sretnih sa mnom bjedni
Bijaste u špilju tu satarisani;
Tudje sumnje, čini naši čedni,
Preziranje tudje dobro s' znani.
Onaj vlada kak će sad zvjezdami,
Buntovničke duše veli s' nami.

I mjest vedra i mjest čista dana,
Zlatnog sunca, a strane sviezdate,
Dubina nam mračna za stan dana,
Nesmete ni prvih da gledate:
Zatim (spomen braćo mučna 'e rana,
To mučniju muku čini, znate)
Čovjeka u neba pozva stane,
Kukavnog, što s pusta ila postane.

Ni to ni dosta, veće Sina svoga
Na smrt posla, kvar nam veći budi.
Došo i razbi vrata carstva toga,
I u njega stupit se usudi,
Duže i odnit s carstva paklenskoga,
Nebu plienom s' bogatim potrudi,
Pobjednikom stoje razvijena
Znamenja tam pakla pobjedjena.

Čem' spominjem muke govoreć?
Tko neznade, tko za naše biede?
Jel' on pustio, vrag nami najveći,
Bez progona čas da mimogrede?
Nij' nam mislit, to sam voljan reći,
Na stare već na nove uvriede,
Ne vidite jao! kak se trudi,
Da s' klanjaju sve zemlje mu ljudi?

Ćemo l' da nam ljenim vrieme mine?
Vatru u srcu ćemo l' uzpiriti?
Da Ozijom puk mu iz slabine,
Ćemo l' pustit, na moć veću hiti?
I židovsku pod jaram da rine?
Glas mu i ime, da i stane širiti?
I u jeziku da s' glasi još više,
U kamen se reže, pjeva, piše?

Da bolvane djele na komade?
Na službu mu budu naši oltari?
Zavjet čine, tamjanom ga kade,
Mirom, zlatom da ga sve obdari?
Da varki sve zatvoreno sade,
Gdje otvoreni pre nam hramî stari?
Da nam danka (golih duš) nestane,
Pa da u carstvu Pluto sam ostane?

Ne budi tom' tako! snaga paćem,
Snaga ona još u vami stara.
Borismo se živom vatrom, mačem
Proti carstvu, što stoji odzgora.
Neodoljesmo, ne tajim tog, jačem,
Al krieposti našoj ne bi kvara:
Njem' s' pobjeda u istinu dava,
Smionosti prave naša 'e slava

Nu što kasnim? Čete izabrane,
Vi mâ jakost, vi sva moja sila:
Hajd' hitite krivcem davat rane,
Pre neg sila b' im se osnažila;
Kraljevstvo pre neg židovsko plane,
Neka se vatra ugasila:
Udj'te med nje, i u propast njinu
Sad rabite varku, sad vrlinu.

To vam udes, mâ 'e volja, da znate:
Taj će s' skitat; past će taj na polju;
Da ljubavi varkam' vi varate;
Pomamni vam pogled, smjeh na volju;
Prot vladalcu neka mač obrate
Buntovnici, što s' sred sobom kolju;
Nek propadne, neka četa gine,
Nek joj i trag na svietu već mine,

Ne čekaše božje odpadnice
Dok vladaocu konac rieči steče,
Veće leteć gledat te zviezdice
Tamnoj noći svaka već uteče,
Kak iz špilje, a izpod litice,
S rodna mjesta vihar svjetu teče,
Zemlji, moru, nebo tamneć prije,
Rat navjestit, da se s njimi bije.

I. Dežman.

Tuga djeve.

Kukavica u dubravi,
S njom tuguje mlada djeva,
Gdjeno bistro vr'oce plavi,
Gdjeno slavulj milo pjeva.

Cvieće krasno nju okruža,
Ljubičice modre gajske,
A sbor malih rujnih ruža'
Šalje mladoj dahe rajske,

Al' negleda oko jadne,
Nit' joj uho na što sluša;
Samo strane u zapadne —
Tam' joj lete oči, duša. —

U zapadne kamo strane
Mili odè u boj slave,
Ondje da joj sunce grane,
Ondj' joj nada slasti prave.

Suze roni, pa tuguje . . . . .
Milo sada tužna sniva,
Dragog vidi u snu čuje,
Ah u slasti sva sad pliva!

Ali gledaj momka krasna,
Kraj nje kako tihom hodi
Kosah crnih, oka jasna,
Mora da ga vila rodì.

U sried lica nju zagrli,
Sad odleti sladki sanak,
K milom svomu djeva hrli,
Kano k zori bieli danak.

Tuzi djeve traga nebi,
Odkada se mili vrati,
Višnji bože još sad s' nebi
Blagoslovom svìm ih prati.

Petar Ljuboslavić.

Tužno djevojče.

Mjesec bljedi zemlju gledi,
Po polju se rosa blista,
Moja mladost tugom s'edi
Kličuć: gdje je ljubav čista'?

U draganu mom nevjernom,
Ni spomena od ljubavi —
On mi tugom i nevjerom,
Srce moje jadno zavi.

Žarko sunce baš kad sjelo,
Za brdine — da s' odmori,
Srce me je sjetno htjeło,
O mom dragom da uvjeri.

U šetnju me tako vuklo,
Ko da g' tišti želje rana —
I sborilo čisto muklo:
„Hajd' da vidiš svog dragana."

U šetnju se tužna digoh,
Da mi želja srce mine,
Al, kad na kraj sela stigoh
Nadjoh ljubav, gdjè mi gine!

Mog dragana u naručju,
Tudjeg srca spazih drago
Gdje mu veli: „ljubav vruću
Za te gojim moje blago.

Ah kad strašni prizor vidjoh!
— Gdje moj dragi drugu ljubi —
I kad k dragom bliže pridjoh,
Tuga srce mi obrubi.

U tom za me groznom hipu,
K' Ladi srce tužno kliknu:
„Nije vjere u tvom kipu!"
A ja kuneć bjedna viknu:

O nevjero! o prokleta!
Zar još srcem ljudskim vladaš?
O mladosti bila b' šteta,
Da se boljem čemu nadaš!!

Milan Atanasijević.

II. SLOVENSKO.

Naša zgodovina.

Zložil S. Jenko.

Britka žalost me prešine,
Ko se spomnim domovine,
Vsemu svetu nepoznane,
Od nikogar spoštovane.

V zlatih čerkah v zgodovini
Se beró narodov čini,
Al od našega ni glasa,
'Z prešnjega, ne zdanj'ga časa.

Kdo spominja se nekdanjih
V revni zemlji pokopanih?

Tiho bori vnuk koraka
Čez grob borega očaka.

In če ura nam odbije,
Černa zemlja nas pokrije,
Kdo bo še za nami vprašal,
Kdo se znami oponašal?

Kako rod za rodom gine.
To povest je domovine,
Vsemu svetu nepoznane,
Od nikogar spoštovane

Vse mine.

Složil V. Orožen.

Kje so moje rožice
Pisane in bele,
Moj'ga serca ljubice
Žlahtno so cvetele? —
Oh spomlad je šla od nas,
Vzela jih je zima, mraz.

Kje so moje tičice,
Kam so zdaj zletele,
Oh nedolžne pevčice,
Kak so žvergolele? —
Zanjke b'le nastavljene,
Tič'ce so se vjele vse,

Kje je hladni potok moj,
Kjer sem se sprehajal,
Kjer skušnjav nevarni boj
Mene je obdajal?
Velka, velka suša b'la,
Zemlja je popila ga,

Kje je moja utica,
Utica zelena,
Kje je hladna senčica,
Z lipice spletena?
Hud vihar poderl je jo,
Oh zelena več ne bo!

Kje je tista deklica,
V vertu je sedela,
Lepa kakor rožica,
Pesmice je pela? —
Hitro, hitro mine čas,
Mine tudi lep obraz.

Kje je fantič zdaj vesel,
Ki je to popeval,
Da bi enkrat še zapel,
Kratek čas nam delal? —
Hitro, hitro mine čas,
Ah, ne bo ga več pri nas.

Kmet.

Složil M. Vilhar.

Ko pomlad se bliža,
Svoj vertec gradim,
In orjem in sejem,
In terte sadim.

Po letu koševam
Planine, doli,
In serpe bruševam,
Ko žito zorí.

V jeseni gozdarim,
Otavu kosim,
Pšenico omlatim,
Pa grozdje mestim.

Po zimi počivam —
Kmet truden je vsak —
Orodje popravljam,
In puham tobak.

Ves teden se trudim,
Si žulim roké,
V nedeljo hladim si
Glavico, sercé.

Čim nimam le preveč
Na rami nadlog,
Vertim se in vriskam,
Daravno sem vbog.

Ak peče sercé me,
Pa vender molčim,
Ker vem, da sem rojen,
Da največ terpim.

Če kdo zaničava
Težavni moj stan,
Ta nima al serca,
Al nima možgan.

III. ČESKO.

Jonák z Miletína.

Já jsem jónák z Miletina,
Nevěstu si hledám,
Sem a tam dívky znám,
každé ruku nedám.

Ač nenosím jako pani
V městech skvostné šaty,
Plátěná halena
Přec mne dobře šati.

Mnohá slečna urozená
Po mně se ohlídá:
Kdo že jsem, odkud jsem.
Všetečně vyzvídá.

Děd i otec Češi byli,
Což i chlouba moje:
Honosím se, nestydim se
Já za plémě svoje.

Nemám zlata ani stříbra,
Pole mám a louky,
Stodolu na dolu,
Dva velké palouky!

A k tomu jsem z Miletína,
Nevěstu si hledám;
Růžeňě, jiné ne,
Jiné ruky nedám.

Kamenický.

Píšeň.

Ješte na těch našich horách
Planou purpurové révy,
Ještě vrou i v našich ňadrách
V zpěvném proudu české zpěvy;
Naše ňadra, naše zpěvy
Hřejme ohněm naši révy.
Ještě jsme to staré plémě,
A ten ráj kol naše země

Ještě skrze česká ňádra
A ty naše jaré oudy
Pnou se hrdě, pnou se statně
Oné síly svaté proudy:
Ještě v našich ňádrách pálá
Břetislava ocel stálá.
Ještě jsme to silné a t. d.

Ještě strmí v naše časy
Staré Slávy svaté hroby,
A ty strmí a již září
Jasné slunce příští doby:
Ještě pnou se naše hory
A v nich svatých reků sbory.
Ještě jsme to slavné a t. d.

Nebeský.

Lízinka.

Lízinka ach, to je děvče!
To je růže rozvitá:
Mléka, krev jsou jeji tváře,
Z očka plane nebes záře;
Kdo ji spatřil, kdo ji zná,
Hned se mu o ráji zdá,
Kdo ji spatřil, kdo ji zná,
Hned se mu o ráji zdá.

Lízinka — ach, to je děvče!
To je rajské stvořenì;
Promluvi li neb zazpívá,
Jako stříbro to zvonívá;
Dech její jest — kořeni,
Ústa — kvítků spojení.

Lízinka — ach, to je děvče,
Jako z větru utkané!
V chůzi, v tanci je se snáší,
Vděky, kam se hne, roznáší,
A to vděky neznané,
Půvaby nehledané.

Lízinka — ach, to je děvče!
To je anděl vtělený;
Dobrá, vlídná ku každému,
A pobožná k Bohu svému;
Když poklekne k modlení,
Každý by se modlil s ní.

Lízinka — ach, to je děvče!
To je Češka upřímná:
Nestydí se mluvit česky,
Ach jak jí to sluší hezky!
„Oni“ nikdy neřika,
Každému hned zavyká.

Lízinka — ach, to je děvče!
To je blaženosti chrám!
Toli děvče nedostanu,
Radši mládencem zůstanu,
Ve věnci se pohřbit dám,
Sám a sám — ach, sám a sám —

J. Marek.

IV. SLOVAČKO.

Tak mi je do plaču...

Tak mi je do plaču, tak ten duch môj žiali —
Jak ked v očkách devy hrajú slz kryštály.
Tak v tých mojich niadrach pocit smutno zneje —
Jak šuchot vetríka, ked pustinou veje.
Och! a taká bolast srdce moje sviera
Jak prsia siroty, ked jej mat umiera.
V tak boľnom výraze tvár mi nyje bladá
Jak družke, ked venčok na hrob lúbca skladá.
Stojím sta Beduín v púšti osamelý,
Mne púšt beznádejná je svet tento celý —
Ach! nie osamelý — žienka, dietok dvoje
Spínajú — o chlebík prosiac — rúčky svoje.
Zomrite o hlade družka, drahé dietky!
Chytili vtáčence, chytili do klietky.
Vtáčnici žiadajú: spievaj pernô plemä,
Dáme ti cukríky i konopnô semä!
Ach múdri vtáčnici! spievajte si sami
Váš cukrík, semiačka sú — sluby a klamy!

-b-n-

Bolo — bude.

Nápev: Mladost mają mladost atd.

Veje vetrík, veje, od Tatry k Dunaju:
Smutné hlasy idú po Slovenskom kraju.
Po Slovenskom kraju také idú hlasy:
Už sa pominuly ty slovenské časy: —
Časy naše, časy, časy našej slávy,
Ked nad Nitrou vialy Slovènské zástavy.
Hoj, Nitro, zlatý trôn krála Svatopluka,
Čo raz naň pomyslím srdce vo mne puká. —
Boli sme my, boli, medzi národami,
Ako ten náš Kriváň nad tými Tatrami.
Bol ten náš kraj v kvete, ale ten kvet svadol:
Dobrú noc, Slováci vàš deň už zapadol.
A čo aj zapadol, ved on zasä svitne,
Ten nàš Slovenský kraj v nový kvet vykvitne.
Hore sa Slovàci, hore sa! — a Bôh dà,
Bude Slovàk ešte, čim býval inohdà.
Stojí, ešte stojí Krivàň nad Tatrami:
Bude Slovàk čim bol medzi nàrodami. *Ch.*

Hore sa!

Spieva sa ako:

Dobroľníci ztúpaju . .

Hore sa junač Slovenská,
Bujará vrstva mladá!
Za práva, voľnost naroda
Uč sa hrdinský žit i mriet rada!

Hor vlastnej krve vrahovia,
Zhnuste lož netopiera;
Viac na vas svojský s ľútostou
S potupou cudzi nech nepozera!

Hor úzkoprsí Slovaci,
Čo tajne ľúbite mat;
Smelo raz hlavu povzneste,
Podte mat verne milostne objat.

Načo sa skrývat do kúta
Nam zora svieti rania;
Hrom, peklo Slavu nezničia —
Nuž vrahom na priek hor sa Tatrania!

Nech hrúzy sveta celého
Proti nam sa oboria,
S božou pomocou Slovania
Zvítazia, pyšných vrahov pokoria.

Hore sa junač Slovenska,
Bujara vrstva mlada!
Za prava, vol'nost naroda
Uč sa hrdinsky žit i mriet rada!!

Žialomil zpod Salatína.

V. BUGARSKO.

Sekulov grob.

Pominale mladi kiradžii,
Pominale kraj porti Sekuloj.
'I opitvit Sekulo'a majka
„Ajvi vie mladi kiradžii!
Al minafte reka čemerlia,
Al minafte kraj više Kjapina,
Al vidofte groba Sekulo'a?“ —
„Ajti tebje Sekulo'a majko!
Si minafme reka čemerlia
I minafme kraj više Kjapina,
Ja vidofme groba Sekulo'a,
A na glava kjarstetna bajraka,
Na bajraka dvanaeset kjarsti,
A na kjarsti kamni bezceneti.“

Goga 'odat za neviesta.

Zetašćina, čuže zemjanine!
Šćo si došol vo naša-va zemja?
Al si došol 'oro da igrame,
Al si došol vino da pieme,
Al si došol kamen da 'fjarljame?“ —
„Ajvi vie sestri nepoznajni!
Ne sum došol 'oro da igrame,
Ne sum došol vino da pieme,
Ne sum došol kamen da 'fjarljame,
Tuk sum došol po naša drugačka.“

VI. RUSKO.

Ne govorite, čto naprasno,
Čto dlja bezplodnoj liš borbi
Stremlenij čistih i prekrasnih
Dano vam stolko ot sudbi.

Čto vse, čim polno serdce ninje
Podavit žizni tjažkij gnet,
Čto vse rastatitsja v pustinje,
Čto dat moglo bi cvjet i plod.

K čemu naprasnija somnjenja!
Idite smjeloju stopoj;
Vi ne iz tjeh, v kom uvlečenja
S lietami gasnet žar svjatoj

Pust duh izvjedaet stradanje,
B borbje pust budet zakalen;
I iz gornila ispitanja
I čist krjepok vijdet on.

Hranitež čistija himeri
Duši vozvišennoj svoej,
I životvornij plamen vjeri
Pust do konca ne gasnet v nej!

V nadeždje slavi i dobra,
Gljažu vpered ja bez bojazni...
Puškin.

Bila pora, svoih sinov
Otčizna k bitvje prizivala
S tolpoj nesmjetnoju vragov,
I rat za ratju vozstavala,
I bodrd šla za ratju rat
Gerojskj smertju umirat.

No smolk orudij strašnij gul;
I otstojav svoj kraj rodimij,

Narod velikij otdohnul.
Otčizna višla nevredima
Iz toj borbi.... kak vstarinu —
V inuju slavnuju vojnu.

I vot opjat ona zovet
Svoih sinov na boj upornij;
No etot boj uže ne tot....
So zlom i tmoj, s nepravdoj čornoj

Ona zovet teper na boj
Vo imja istini svjatoj!

Ne strašen nam i novij vrag —
I s nim otčizna sovladaet...
Smotrite! už riedjet mrak,
Už svjet povsjudu pronikaet,
I sodragajas, čuet zlo,
Čto toržestvo ego prošlo.

PROZA.

SVIETOZOR.

Iz Dalmacije.

Od V. Ž. Donovskog.

Prebudši dulje vrieme u Dalmaciji, iznosim čitateljstvu „Koledara“ iz zapisakah svojih njekoje crtice, koje bog dao da mnoge krive glasove, što ih tudjinci o toj slovinskoj zemlji u sviet razturiše, izrinu, jer je drugo, upremo li u što očima u mislih priljubivih, s oholosti li nadute evropske prosvjete.

Dalmaciju moći je s osobita joj položaja i protege nazvati samo primorjem, sastojećim se iz nebo-tičnih gorah dinarskih, koje odstupajuće četimice od jadranskoga mora, ostavljaju od podnožja do igrajućih se valah doline, što ih stiene obstupiše. Sladje, plovuće uz žal dalmatinski i hrpami nebrojnih otokah i otočićah proverati te radeće, pregledat nam je svu zemlju, na koj neprestance uočujemo slike neviđane krasote naravne. Pet glavnih dolinah ili *kutah*!! prilićećih nurećim cvietom, taknu mi srdca u sried tih prastarih, siedih gorah, kako oasa u nepreglednoj pustoši i razbludjiva me razlikošću to više, što dulje oko do gostiene i vode pod sobom ni biline drveta ni zvjeri ni čovjeka nesmotri. Svaki i nesjetni, ljubeć tih pet rajićah, pridonese k divoti umjetnom i ukusnom rukom, postaviv u sried tamnozelenih gajah, u sjen prastarih gorah idealna sdanja ogromna objema, što nam je najviše o spljetskoj dolini kazat, gdje se uzimlju danas pusti dvorovi tu bivaloga rimskoga cesara Dukljanina, koj se simo pred svietskom bukom zakloni. Vrieme i ljudska ruka prometnuše krasno to sdanje u razpaline, kojim u pukotine burni vijor usija milotna cvieća i bilja, tako da ostanci oni naliče grobnicam oriaškim, što ih živa potomčad vienci ovila. Jur u glušna vremena saznao tudjin vriednost i važnost tihe obale dalmatinske, unihodio, usadio se tobože skroman na samu žalu, razmnožao se i širio po petih smijućih se dolinah, tako da prostodušni domorodac sve to više na gore uzmica nepodoban boj izvadit s hitrosti uljezah. Povrčenulo i eto svu obalu osvoji ona evropska prosvieta, koja se osniva na sustavnu lihvarenju i kramarenju. Nu tuzemci vjerujući se samo riedko dobrotvornosti te prosviete, a nedvojbeno, što se s njimi za gostoljublje svoje nezahvalno postupa, razprijateljuju se malo

ne posve s običaji došljačkimi, tako da ih učeni putnici u svojih golemih spisih nazvaše narodom neizobraženim; nepraktičnim, surovim.

Sam nadimak „Morlak“, što ga prišljaci izdjedoše, svjedokom je njihove nadutosti, jer tim slovom s necienom Dalmatina ciganinom nazvati misle, — samo misle, velimo, jer sav izobraženi sviet do danas nezna, što je besjedi „Morlak“ valjati. Jedini Kopitar dosta razumno izjasnit radi, da je besjeda Morlak samo izkvareno „Mauro valachi.“

Morlak na Splitskom tržištu.

Al nezovu se svi Dalmatinci Morlaci, već samo oni, što sa samim Turčinom susjeduju. Gdje su vršci oteglih se do neba gorah ujedno i medjašnicom onoga uzkoga razdvoja turske zemlje, što se tja do Dubrovnika lastivicc vije, — tu žiju po gorah ljudi hu skromni, trpeljivi, sam pranarod jas prostodušnosti svoje — „Morlak.“ Lju ti graniče po glavicah s Turčinom, a

podnožju s pridošlicami, imajući vlastit stan svoj u neprihodnih gorah. Često uznemirivanje s gora, prirodjeno nepovjerenje u susjedstvo pod sobom, jest uzrokom, što im nije moći tješit se za života, neimali oružja. To im je ponos, milovanje, ures. I na goloj zemlji spi on spokojan, ima li samo njekoliko ubavih torbakah.

Slika naša predstavlja Dalmatina Morlaka u Spljet s dinjami na trg došavša. Lula i turban spominju nas, s kim susjeduje, jer obojemu nauku u Turčina naučio.

Taj nizki, do boka mu driemljući oso drug mu je; sluga vieran, razuman, nu nikako uvjek poslušan, jer bezvodnica pod prljećem dalmatinskim suncem prečesto ga privoli, da se uzkukoleči i uzprkonji gospodaru.

Za putom su uviek noći, jer je inače oslu pod bremenom skapati. Uzprkos tovaru i vladajućoj tami vere se više no kraća zamjernom pozornosti s nedostupnih stienah, te pokazuje tako gospodaru za sobom pogledjujuću, kamo li mu je sigurno kročiti, kud li ići. Ipak osla mili za putom biti, znajuća, da ga u dolini kakva ljubo zelena sladčica i sladka voda čaje.

Za sitan dobitak, što ga sve voće baci, nakupi si Morlak strieljiva i vratja se miran goram svojim. Domaćnost mu je, kakvu si ju najprostije misliti možeš, kliet Morlakova sastoji se iz četiri zida, sazidana iz nasbirana kamena, ilom spojena. Gdje ter gdje jest otvor budi vrati bud oknom.

Nutrnji prostor dieli Morlak na dva i više, oddieljena rogožinami. Oko kljeti ili kuće stoji zidić, iz sabrana gradja uravnjen, s vrha busom pokrit. Okrom ložnice, s komuše i bielca napravljene, riedko ti je zamjerit kakovo pokućje, osim morda visoku klupu, koja je stolom. U oddielu ženinu nahodimo jednu dvieli prosulje, za gotovljenje kačamka ili kaše, bačvicu zelja, sud ulja, što se tuj mjesto našega masla upotriebljuje, njekoliko drvenjakah, čašah drvenjačah za vino, i njekoliko čuturicah, ili ugladčanih tako zvanih „turakah", štono su bačvicami, zaputili se Morlak, a u njih se inače i voda u kliet donosi.

U jednom kutu navrstano kamenje služi za ognjište, a do njega zidu u otvoru sjedi Morlačica, tkući ili pletući prosti bieljac, a takodjer umjetniji sag s resami, koga kak opregaču, pohodeći iz kuće, nosi. Najveća dika Morlačici jest predja, t. j. košulja, po prsiuh do vrata bogato vezena, te uviek biela kako s nieg. Osim toga nemalo drži do svoga pirinčana pasa, obložena sjajnim staklom, koju kitnju riedko je vidjeti, jer narod dalmatinski što dalje to više osiromašuje, te mu se je sujete odbiti.

Muž pokazuje gostu svoje oružje ozidu izredjeno i neriedko nadješ u najhudjoj kljeti pet i više dragocieno okitjenih pušakah na kremen. Oružja novijega lika Dalmatin nerabi, nepristajuća prihranjenu kraju svomu, s toga ni on pouzdano uzanj prionuti nemože.

Čudom se je čuditi morlakovim vrtom, kojim ipak ni drveta nesmotriš, dok im se u sjenu nedogodiš. Čini ti se, da pred sobom vidiš golo, prljećim suncem usušeno sugorje, tu zakreneš oko uzmiljućih se stienah, te se vidiš u puklosini stienja, u koj šara zelen rastja i bilja, trave i maha milo te takne i razbludi. Takve nasade hrani sama pećina sjenom svojim, da podpunice neuvehnu. Gdje sjena neima, ni vlati neizniče. U takovih sutinah sadi Morlak luka, dinjah, kukuruze, i razna zelja. Malo on snagom upre vrt obradjivat, tako da si s većega diela figu, višnju i vino pazi, koje samoraslo kuća od stabla k stablu, od stiene k stieni, preko kljeti, u nju otvorom a drugim opet van pa na najbliže drvo, tako da je često cielo stanje jednim trsom sakrito i zaosjenjeno. U istinu tu nahodimo pojedini trs, što u objamu do dvadeset palacah bere.

Gdje ležaj na gorah prostranijemu ratarstvu prija, tu se ono takodjer pazi, nu tako pralično, da neznamo, čudit li nam se je velemu umu Morlakovu, sažaljivat li se na njegovu prostodušnost.

Jer neima u gorah zanatnikah, sgotavljaju si gospodari sami sve, što im treba, kako sedla, bačve, nože, pluge,

lopate, motike i sve ino. Samo puške kupuju od Turakah. Žene opet pripravljaju latak za odielo; izvezuju predju, pletu rogože i prostirače, te se odlikuje kako i muž neobičnom, da praličnom vještinom. Marljivošt Morlačice jest poznata. Vereli se sa stiene, idući s otcem s mužem li na trg, ipak prede cielim putem, pripjevajući si. Nu nije istina, da Morlak ženu kako robinju zlostavlja, pače sasvim protivno ni žalnom rieči je neuvriedi.

Knjigah ni pisma u obće goranin Dalmatin nezna. Učione su uvedene samo ondje, gdje se namjestio tudjin, a tuj se uči jezikom Morlačiću tudjim — talijanštinom. Tako se Dalmatinu nikako duševna hrana nepodaje, i sam pop u gorah više ga uči sujevernu no pobožnu biti.

Nije dakle čuda, da čovjek Dalmatin dan na dan više zastranjuje od duha vremena, kako taj dan na dan napreduje, — te ga misle kako pomenusmo poludivljega, nit on vriedi dovit se važnosti u susjedah.

Nu uzvriedi ipak jedna čest sinah gorah dalmatinskih, u pridošlicah doviti se koje toje časti. Dielčiću tomu neizdjedoše nadimka „Morlak“, neprezire se on kako ciganin, pače mu se, kako je samo moći, laste. Mislimo stanovnike južnoga kraja druge, uzke Dalmacije, susjeda Crnogorcem.

Jur od davna sumnja je na Crnogorce, da bi smjeli razboje činiti, a istina je, da pod oružjem provaljuju kako u Tursku tako i u Dalmaciju.

Nije dakle čuda, da se čovjeku trgovcu, rataru iz svoga milotna primorja na strmu goru nad Kotorom oči otimlju, kojoj u prividno nedostupnoj, glavici vije se medjašnica zemlja Crnegore.

Pridošlicam, još samo obrtujućim i nerazumijućim se u pušku, velikom je utjehom, što medj njimi i Crnogorci, koje bajevne okrutnike kažu, dio domorodacah stanuje, koji se reći bi s puškom u ruci rode. Kotorska ponikva (Bocche di Cattaro) jest sredina njekočnje grofovine kotorske, a čvrsti grad Kotor glavno mjesto u njoj. Tvrdja Castel-Nuovo s dohoda u kotorsku kotlinu, koja sastojeći na ulazu kotorskomu zatonu krasnu luku čuva, te promet, kako i stanovničtvo od nasrtah Crnogoracah zaklanja. Kotorani — kako i susjedi jim Crnogorci — su vojaci, kakve nam poviest pranarode evropske kaže samo da se oni neučestiše volje, kojoj su vični ti pranarodi. sklanjati na, — potucanje po svietu.

Kotorani ljube svoju golu stienu tako strastno, kako Talijan svoje na glas izašle, opjevane raje. Mile su im siede gore, tihe tvrdje, gdje s puškom u ruci, mira se dovije.

Čvrsta, kako i prastare gore, jest narav sinah njihovih, te se očituje u svem živovanju kotoraninovu, u govoru i pjesmah.

Kotoranin, imajuć dosta prilike saznati nazore ostaloga svieta, jer trstjanski parobrodi pred samim kotorom ukotveni glas mu daju o svem napredku, ipak se nedade tudjimi uspjehi, vieran običajem domaćim. Kako pradjed mu tako se i on danas odieva; kako onaj mišljaše i činjaše, misli i čini i on. Što mi vriemenim napredkom zovemo, netaknulo se to dosad Dalmatina posve ništa. Što imaše i znaše pradjed, toga i unukom dostaje. Još danas tako su bodri, hrabri, gostoljubivi i iskreni kako i pradjedovi. Dječinskoj misli kotoranina čudom se čudi prosvjetjeni Evropejac. Narodna postojanost čovjeka kotoranina tako je riedak znak čvrste, neobhrvane volje, da tomu sinu gorskomu ničesa drugoga nedostaje, da bi se dogodio interesantnim u sve Evrope. — no da mjesto čiste svoje slovinske besjede — sbori po francusku.

Kroj južnoga Dalmatina jest slikovitiji no kroj u ostaloj zemlji — jest i veće samorodnosti negli kroj Morlakov, koj posve spominje na susjeda mu Turčina. Dalmatin kotoranin ljubi jasnu, veselu čohu, osobito crvenu. Morlak više drži do oplovita odiela no do šarolika. Protivno je u ženah. Žena Morlačića nosi se mnogo ukusnije no kotoranka, premda opet nebogatije i nekitnije.

Što se kotoraninu oružje dopada, vrlo nam se je čuditi. Ni djelajuć ne-

makne ga sa sebe, a na trgu li je s voćem, pokazuje se vas pod oružjem, što nikako tudjinca neprimamljuje kupit.

Poznata je prijatnost Dalmatinacah prama tudjincem, najpače putnikom, s kojimi diele, što u sebe ili pod krovom imadu. Nečine to namislivši štogodj ili od čuda. Dalmatin nije željan čuti o svietu, koga nerazumije, nu ipak radje zato radi izdovoljiti tudjinca, da ga taj posluša, jer ga veoma mili u pripovjest se dati o svojoj domovini i što se tuj slučilo.

Kotoranin.

Kako je željeti, da taj krasni narod u krug izobražena svieta bliže stupi, tako tu inokosnost važnu držimo, metnemo li oči na onu čest onih razsijanih obiteljih dalmatinskih, koje s pridošlicami po primorju susjeduju. U njih ti nespozna bratje sinom gorskim; samo krojem narodnim, što ga malo ne svaki nosi, liče se od ostalih Primoracah. Inače se drže poprav kako tržari Talijani ili prometnici Grci.

Jezik te smjese jest pravi krpeš iz besjedah svih nariečjah, što ih je u Primorju čuti. Iz ustiuh im riedko se ina no talijanska pjesma ori, pače i medj sobom besjede onom sumjesom, te necieneći niti slovah ni običajah materinskih čineći se uviek Talijani, jur svakojako na zlo upotriebljuju povodljivost njihovu. Nemilo košne srdca, vidimo li jih stajat tudjincem o boku, koji se prostodušnosti njihovoj brukaju. Prevarom i lažu domakoše se jur posve uzorom svojim, a kramarenje im je milije no kojmu drago obrt.

Nu tako ide svuda, gdje je Merkur glavnim kumirom — prosvietjenoj Evropi.

Preveo iz českoga Marković.

Sajam u nižjem Novgorodu.

Carevina ruska imade dva takova istoimena grada — veliki i nižji Novgorod. Oba su na glasu po cieloj Evropi. U prvom bijaše već njekoč sjelo mogućih ruskih knezovah. U njem središte trgovine — tako da je već u narod bilo ušlo: „tko može suprotstati bogu i Novgorodu.“ A drugi je važan ne samo stoga, što je možda središtem i stolicom Novgorodskoga okružja — već je glasovit i s trgovine i položaja. Leži bo na liepom prostranom brdašcu na utoku Volge i Oke — medju svetom Moskvom i sibirskom granicom. Sačinjava središte azijatske i evropejske Ruske i pruža s političke strane takovu važnost, da ga je već ruski car Petar Veliki namieravo učiniti stolicom ruskoga carstva. No nesamo tim — već i sa svojimi sajmovi steče Novgorod u svietu važnost i ime. A gdje je taj sajam? Već si prošao polovicu Ruske — prebacio — Novgorodska vrata — ali sajma nedomaši jošte tvoje oko. — Prebaciv silnu Volgu — okrenio ledja Novgorodu, te stigao na riečicu Oku — eto te medju riekami eto na golemoj ravnici — eto u kolu — kakvoga neima u svoj Evropi.

Golemi grad — pun štacunah — mnogobrojan na crkvah, kazalištih, bolnicah — leži pred tobom. Po njem vrvi danas preko sto hiljadah ljudskih glava — po njem ori pjesma daleka putnika — u njem život bujan i okretan ali ga već sutra tužna sudba tiska. U njem — sve je tužno — tiho, izumrlo — u njem grobna tišina. Jer čim sajam mine — neima na onom mjestu, gdje je prvo sve sa raznorodnim svietom vrvilo — ni živa stvora. No ipak nisu prodaonice gradiva platnena, ili suknena — što je obično na svakom sajmu — već su tamo navadne kuće od stalna gradiva, pače dvori od više podovah. Spredнje strane tih dućanah ili sgradah vidiš liepu prodavaonicu — a sa stražnje spavalnicu gospona i sluge. Na strani ti stoje jake straže, da se mir uzdrži — a po ulicah križa oboružan kozak, da ustraši lukava tatinu — koji polag sve pažnje vojničke bogatim pljenom skače — samo ako je gospodar neobziran. — A što se jošte više udivi — jesu bogati dvori carskoga namjestnika, koj se tako dugo u Novgorodu desi — dok se goder sajam nesavrši.

Kad izadješ na novgorodsku tvrdjicu i baciš okom po sajmu, neznaš, bi li se divio silnoj svietini, koja pritišće polje i vrvi ko rojeće se pčele, ili kolesom, koja se gomilaju gore i dolje kano morski vali, kad ih tjera silan sjever poput golemih brdinah. Tuj ti se tiskaju daleki putnici hrleći iz grada na polje, tuj opeta drugi s polja u grad. Pod nogom ti strma strana, koja vodi do riečice Oke a pod stranom njekoliko dobrih čvrstih kućah.

Od tvrdjice pa do žala vodi strma cesta — a po cesti kolo do kolesa. Po kolesih žubor — halabuka, koju radja gost dalek sa juga — sa sjevera istoka i zapada golemoga carstva Rurikova — pače tuj je i mrkasti Kavkaz — opaljeni Arap i Sibirac. Čim preko vode predješ i mosta se mašis, eto te već na pragu — velikoga sajma. Na sajmu te sastaje najprije gladan težak, koji djela traži. — za njim kozak, koji tata lovi i Pečeneg, koji robe hoće. Maknuvši se od mosta, eto te najprije med dvostrukim redom šatorah i čatrah. S jedne strane nudi te biserom, s druge kučmom s treće igrarijom — izmed kapah imadeš najviše crvenih astrakanskih okruglih turbanah — visokih kirgizkih kapicah nizkih zlatom obašvenih šepicah.

Ako si slučajno ethnolog imadeš priliku upoznati se svietom — i nauk svoj sve godinu na godinu usavršivati. Sjedši se pred kakov štačunčić vidiš eno bielolišca i plosnatonosca arhangelskoga s krznom naprtjena — za njim opet dugoušca kinezkoga gdje pod čajem stenje — za Kinezom čudnooka Tatarina — a za svimi hrpu Cirkasikah. — S druge strane eto nove sljedbe. Kožu prti kozak iz Ukrajne i ponudja bratu Azijatu, koj dojuri s azijatske Ruske, da zameni ajvar s kožetinom. Kraj Kozaka stoji kano monak u dugačkoj suknji tja do petah Persijanac iz daleka svieta — koga sliepa domamila sreća, da izmieni miris — mirodiju sa nakitom ruskoga bogatstva. — Kroz sredinu mnogobrojna svieta silom dere uralsko baškirče zadubljeno u svakakve misli — jer nemože žubora podnesti, kim žubori babilonska smiesa. Radje sluša orla sa litice — te gavrana kad se drečit stane, nego smiesu azijatske krvi.

Baciv okom malo prama jugu, susriće te slaven Moldavije koj na prste svoje čislo broji — za Moldavcem Armen - Tibetanac. Tibetanca sljedi — Azijat opaljen. Bukarejac brat njegov po krvi — dugom suknjom tja preko koljenah živ, veseo, ladrast i budalast.

Rekao bi, da se tu svi narodi svieta stiču. Suknari parižki izmienjuju s Azijati kašmir za sukno, židovi poljski varaju južnu Turad; slikari berlinski natežu i baratju s igralci. — Imade na tom sajmu i engleskih pamučarah, bavarskih kitničarah, frankfurtskih vinarah, hamburžkih pijavkarah, kraljevačkih mirodijarah, draždjanskih lularah, varšavskih duvančarah — svi ti sačinjavaju njekakav raznobojan i raznotvoran kristal — koga mogući trgovački genij proizvadja. Sputa Parižki i Englezki sajmovi, gdje se samo vara, sliepi! Ovdje toga neima. Ovdje se trguje u pravom smislu. Na sajam novgorodski neide se sa dva tri grošića — već nanj dolaze pravi bona fide trgovci — banquieri — koji često sav svoj imetak najedanput za robu uložiti znadu. Iz Novgoroda popuckuju mnoga kući vratjajuća se kola — a pod koli — stenje mnogi konj težko i pretežko!

No budući da su na tom sajmu s malom iznimkom skoro sami ruski podanici — to nećeš naći tolike razlike u opravi koliko u jeziku. Iz svakoga kuta ruskoga dolazi sviet na sajam — ali Azijatah imade ipak najviše. Pa se tim načinom u središtnom Novgorodu pozdravlja najdalnji istočnjak sa najdaljnim zapadnjakom. No premda imade tuder svieta malone sa svih stranah svieta — to nećeš ipak na cielom sajmu ženske glave naći. Kakav bi tu prizor — kakov bojovni sudar bio, da gravitetni azijat dovede sobom svoju crnooku a Parižan svoju salon damu! — No te želje nebude nikada oživotvorene — jer kakvom vatrom rigala bi istočna ljubomornost, da opazi, gdje bi crnooka istočne sa zapadnjaci u kolu plesale!

Još je samo jedan sajam u Evropi koji bi se mogao sa Novgorodskim prispodobiti — i to je lipski. No koliko zaostaje ovaj za onim! Mogao bi i posrnuti u tom, no promisliv zrelo, reći ćeš napokon, da je lipsko u tom gledištu prama Novgorodu kano nebo prama zemlji. Lipsko može biti doduše

živahnijega i veselijega oblika, jer su na tom sajmu i liepe gospoje i krasna lica ljubkih djevojakah — u obće sve — što je u Lipskom ljepa. U Lipskom je povrh toga i ta prednost, što se drži sajam na onakovu mjestu — koje je najzanimivije u Evropi — koji imade nesamo literalnu važnost već i historičku.

Gdje je usuprot Novgorod? Tko je otom štogod čuo? Novgorod je bio i jest od svieta odstranjeni dio, o kom nitko prije nije niti znao, miesto koje leži u močvari, o kojega podnožje danom i noći silne vode biju — kojega nedaleko i široko obkoljivaju žalostne; tamne nepronikljive i bezkrajne vodene ravnice, kojih nemožeš ni okom izmieriti. No polag svega toga pruža sajam Novgorodski mnogo divniji prizor od lipskoga. Mjesto lipskih slabih vietrom rušivih šatorah te kojekakvih igrarijah i tirolskih citarah vidiš u Novgorodu liepe, čvrste štacune, koji sve popučkuju od goleme težine raznih — dragocienih tvorinah i plodinah, plodinah koje ne samo da su krasne već i za život neobhodno potrebne. Imade toga doduše i u Lipskom, ali mudri sudci, sude, da sva lipska skladišta s robom nedosižu samo onoga novca, što se na sajmu novgorodskom u jednoj godini izbroji. U lipsko dodje malo kada preko 40 hiljadah kupacah i prodavalacah, dočim se u Novgorodu znade samo na dvomiesečnom sajmu preko 600,000 sakupiti. — Osim toga razlikuje se Novgorodski sajam od lipskoga i u tom, što on nepoznaje nikakvih literalnih plodinah, dočim se lipski samo uskrsni može nazvati literalnim ciele Evrope.

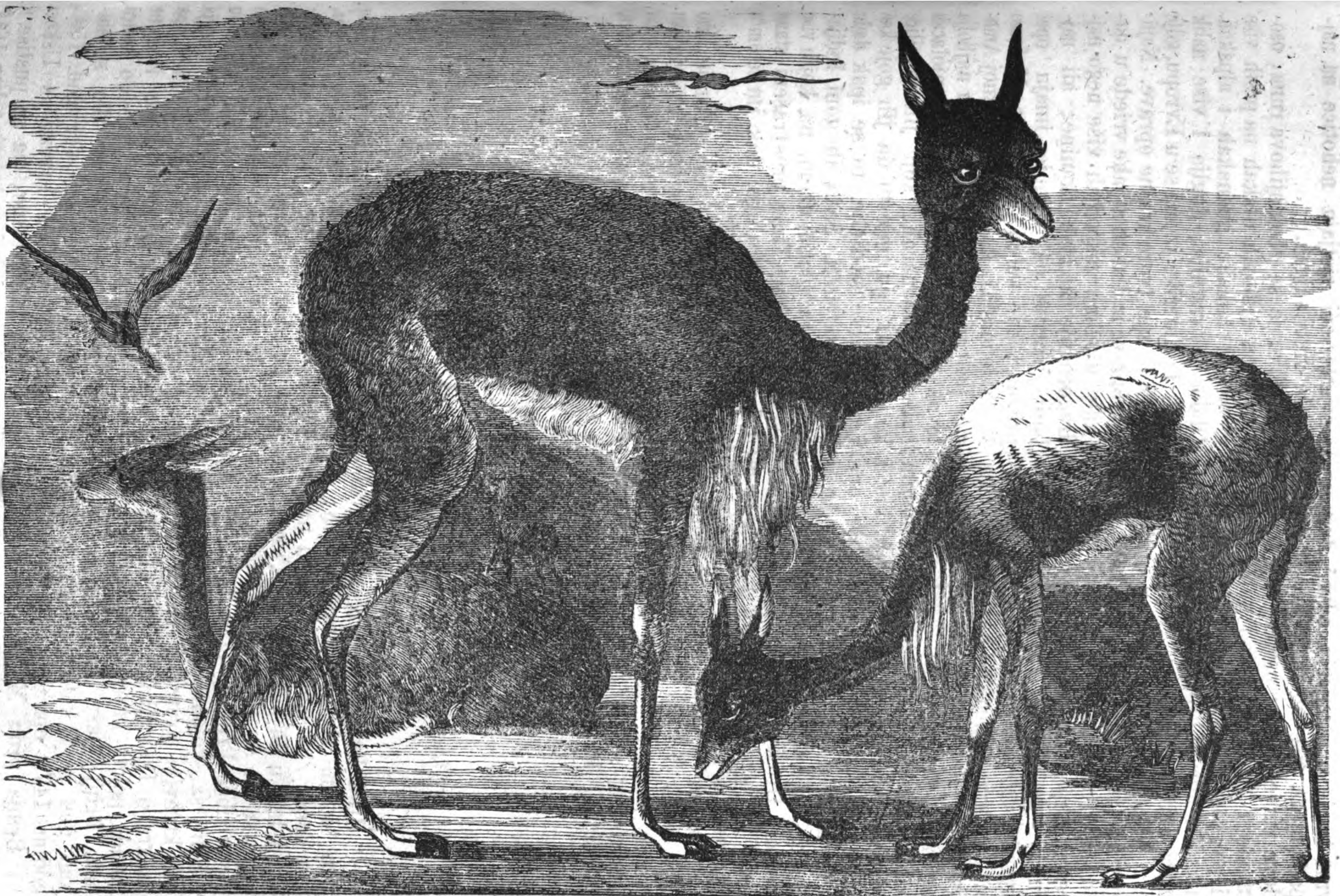
Što se sve u Novgorodu na sajmu prodaje nemožes si niti predstaviti — jer imade svega što zaželiš — osim knjigah te tičjega mljeka. U čem taj sajam lipskom prednjači jest i to što je cieli po robi razdieljen. Jedna stranka nema ništa no same mirodije; druga opet samo ribe i kaviar kojega se prodade samo u jednoj godini u vriednosti više od 800.000 forintih. U tretjem kraju opet nema ništa do gole kože — koje možeš vrlo s lahka nakupiti. Osobito se pri tom marokanska koža iz Astrakana odlikuje. Na četvrtoj strani vidiš samo sopun — a na petoj željezo orudje i oružje tulsko itd.

Najvažnija ti je strana ona — po kojoj kinez za kinezom pod svojim čajem stenje. Tamo bo trguje se na debelo ne samo na tom već i na pamučnini, vinu, svili, ogrljacih, kristalih i staklu. A mnogo oko zaviruje kroz prozor u dućan, da vidi kako revno kuje azijat željezo kako pozorno prigotavlja dragocieno srebro — kako oprezno Rus pregleda platin — a Kozak kako mudro lovi tata.

Vikunje.

Akoprem se današnji životinjari u znanstvenom opredieljenju i ograničenju preživajućega razreda devah sasma neslažu, to ga ipak ograničuju izim pravih devah obično na lame, alpake, guanake i vikunje, te prave iz žirafah pokrajnu gromadu. I vikunje stavljaju njekoji često na granicu sajgah (antilopah), akoprem ih samo gdjekoje vanjske sličnosti ovlašćuju.

Vikunje, kojih imade za sada u londonskome zvjerinjaku, jesu čudna tiela a još čudnijega gibanja: Oni dolaze s najvišjih visinah južno-amerikanskih Kordilerah, gdje se penju po najgroznijih stienah i nepristupnih klisurah poput divokozah. Ustroj im je neizmjerno lahak reć bi zračan, tielo veoma milovidno, osobito u hitrom bjegu. Noge su im nježne, vitke i opet odozdo izvinute;

vrat im je u razmjerju odveć dug, izpod njega vise im malo ne do koljena duge runje, oči su osobito liepe, velike, tamne i živahne, nos i gubica im je liepo zarubljena, podosta duga ušesa nikad nemiruju hrbat im je kriv, a zadnjica neima repa.

Vikunje su jako živahne, strastvene znati željne. Kad sam ja jednoč jednoj od tih životinjah kroz visoke željezne rešetke njekoliko dlakah iz prsah izčupao, da pobližje razvidim njezino u trgovini velecienjeno runo, to me je najprije ukorno pogledala i bacivši po drugi put svoje oko na nju, svojom vrlo neugodnom židčinom sa štropotom tako polila, da su se svi nazočni grohotom smjehati stali. Dočim sam si ja lice i očale mukom snažio, pokaza se ona vrlo nazlobnom; gledala me je bo u njekoj daljini, kako sam se brisao i trudio. Drugim ljudem grizla je spružene joj prste iznenada, i skakala je pri tom ko kakov konj.

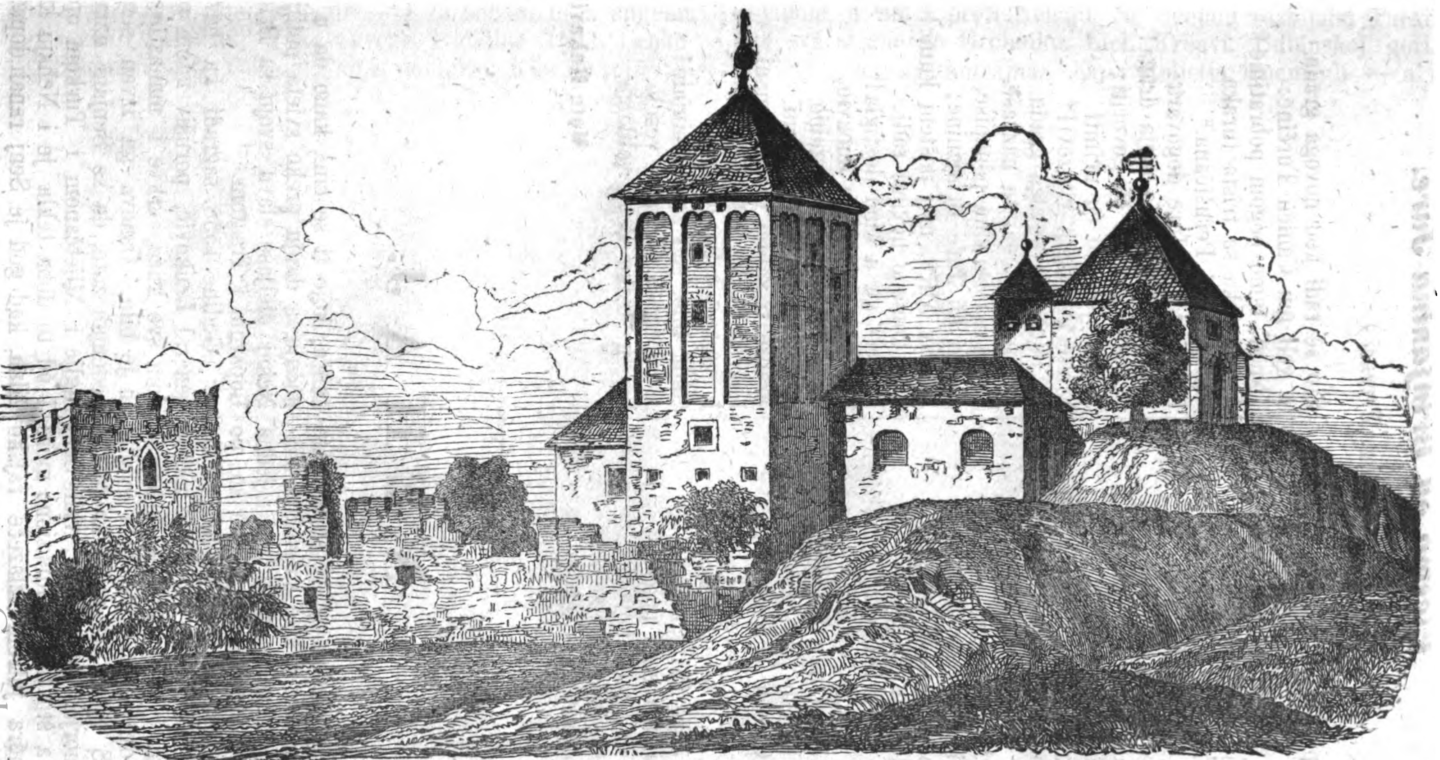
Izrasle vikunje jedva postanu pol tako velike ko što su deve, kojoj naliče svojim dugim, suhim i krivim vratom, mišičastimi udi, izkrivljenim hrbtom, zubmi itd., dočim njihove krasne, živahne i svjetle oči sjetjaju nehotice na najliepše vrsti sajgah.

Vikunje se zbog njihova runa, osobito zbog njihovih dlakah na prsih više ciene od lamah, guanakah i alpakah. Dlaka je vrstnija, duglja i više nalik svili. Iz Amerike izvozi se u Evropu, gdje tkalci iz nje tvore krasne oprave. Najfinije oprave iz dlakah alpake vriede u dućanu i u očima gospodjah više nego najdragocienije atlasne tkanine; ali najbolje tkanine od vikunje imaju opet prednost nad onimi od alpake. Možemo si dakle misliti, kako jih u južnoj Americi proganjaju; ali žalibože su najbolja lovna prava u rukuh lienih Španjolacah i divjih Indijanacah, koji jih nemilice kolju i uništaju, mjesto da jih goje kao i ovce. Kako su divlje, to se ipak dadu lahko pripitomiti. Sada ih goni Indijanac proti razapetim užem, na kojih vise svakojaka pera. Time prestrašeni stanu oni i gledaju tako dugo, dok im se omča za vrat nezamakne.

Ova slika predstavlja vikunje, kao što se nalaze u londonskom zvjerinjaku i daju pravi pojam o ovom golemom i na svietu najvećom životinjarskom družtvu.

BRINJ.

Grad Brinj bijaše njekada gizdavim sielom slavnih Frankopanah; ali mu danas živi samo golo ime u narodu. Brinj leži u Primorju. Pod Frankopani pope se on do slave povjestničke. Kano što u obće Primorje tako bijaše dakako i Brinj sa svojom okolicom mnogo putah krvavim pozorištem razne krvi. Već za kralja Ludovika I., što više za Sigmunda poleti krvca po brinjskih poljanah. Brinj bijaše utočište Frankopanah kad god su u kakvoj stisci bili. Već godine 1470. opirali su se Frankopani sa Brinja proti Matiji Korvinu. A godine 1492. postade on još mržjim pozorištem kadano se zavadiše bratja Ivan te Bernardin Frankopani sbog Senja. I upravo te spletke s jedne a nezasitnost Turakah s druge strane dade povod, da su brinjske okolice turskom rukom bile sasvim prerovane. Ali nisu samo Turci i domaći spletkari Primorja uznemirivali već i daleki Mljetčići, pa podplatjeni Arbanasi. Takove i slične posjete pratio je Brinj sve do konca šestnaestoga — i dobar dio sedamnaestoga stoljetja; jer već god. 1562. udariše Brinjani u savezu s Uskoci na Turke i Mljetčane, pa se pustiše u pogubni rat, koj se svrši tekar 1617.

i — kog ubilježi povjest pod imenom uskočkoga rata. Poslie sedamnaestoga stolietja pada Brinju slava i on upada u sve veću tminu. Pa upravo takovim postupkom dotjera na to, da ga danas samo po imenu poznademo!

Pjesma od Brinjanina Jure.

(Lička. Prvenci.)

Knjigu piše Alić-memed-aga,
Pa 'e šalje Juri Brinjaninu,
Brinjaninu svome pobratimu:
„Dodji meni na šišano kumstvo,
Šišat ćeš mi dva Turčina sina;
Dovedi mi trideset Brinjana,
I doreni dva barila vina,
A dva kume žežene rakije.
Turci će pit žeženu rakiju,
A kauri vino i rakiju.“
Kad je kume knjigu razgledao,
On uzimlje trideset Brinjana,
I uzimlje vino i rakiju;
Ali mu je bratač govorio:
„Neod' tamo moj mili braene!
Jer ćeš ludo izgubiti glavu —
Jer je Alić stara izdaica:
Tri je veće kuma pogubio.
Akol tegneš moj mili braene!
Navrati se u selo Kanižu,
Pobratimu Čaniću Turčinu.
On će tebi pravo kazivati,
Što se radi kod novoga grada.“
A veli mu Jure Brinjaninu:
„Ja ću poći, mà mi i nedoći.“
Pa on ode do grada novoga;
Navrati se na selo Kanižu,
I on pita pobratima svoga,
Što se radi kod novoga grada.
A veli mu Čaniću Turčine:
„Neod' tamo bogom pobratime!
Jer te čeka sa trista turaka,
Udbinjana i Perušićana.“
Družinom se Jure dogovara:
„Aj Brinjani braćo moja draga!
Svi slušajte, što ću govoriti;
A gledajte, što ću učiniti
Čin'te i vi moji vitezovi!“
Pa odoše do novoga grada.
„Salamaleć“ oni tu nazvaše,
Ter kada se vina ponapiše,
govori mi Jure Brinjanine;
„Zdrav Aliću, moj pošteni kume!
Koji kome o nevjeri radi,
Nevjera ga u kući dostigla!“
Pa se britke sablje dobavio,
I nevjernog kuma pogubio.
A kada to vidiše Brinjani,
Trgoše ti sablje tu prez mani,
Isikoše Turke Udbinjane,
I ostale još Perušićane.
Onda bilo, sad se spominjalo!
A mi braćo zdravo i veselo,
Sve u strahu Boga velikoga.

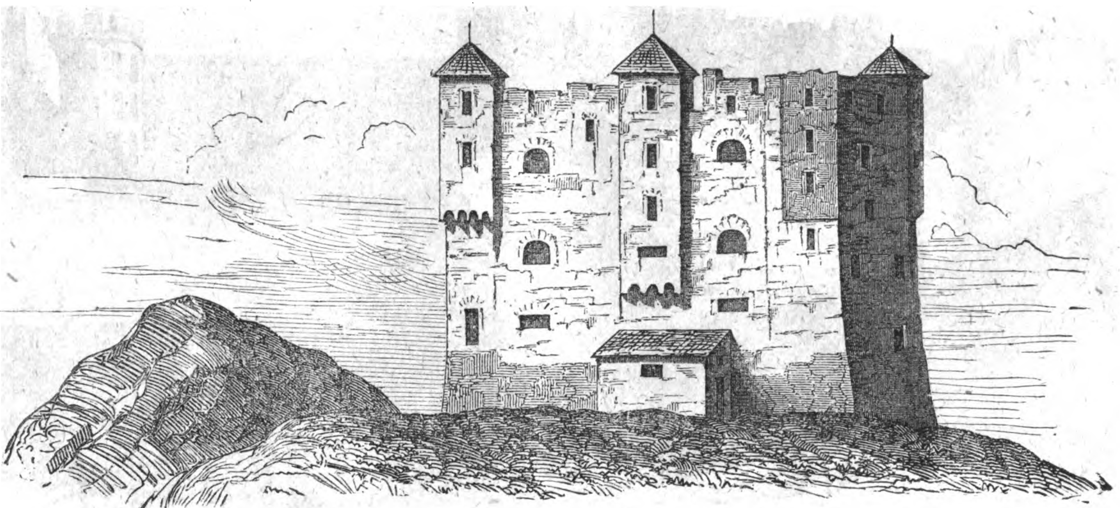
Mate Rukavina.

NEHAJ.

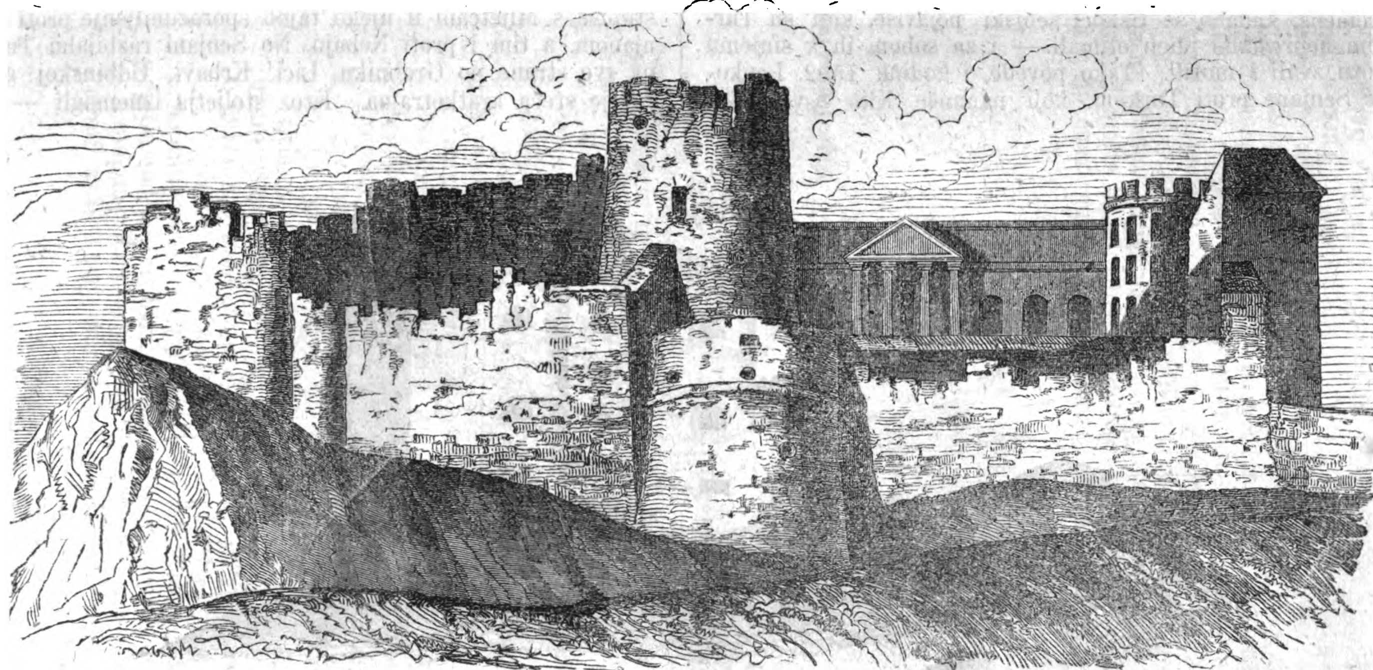
Baciv pogledom na sve strane naše domovine sukobit ćeš se s mnogom znamenitosti. No neznam, da li će ti i jedna pogled na se svrtiti tako, kano što po koja podrtina gledeća te sa goleme stiene. Baciš li se u Primorje — eto te nakon kratka puta i pod smielim Nehajem. Razvalina ova očarati će te i svojim izgledom. S njega bo vidiš kršan dio našega Primorja. Vidiš Rieku; vidiš Senj i Bakar — a što lieplje vidiš siono more — a iz mora jutrom izlazeće rajsko sunce, koje ti se čini, kano da u njem noćuje, a danju preko svieta putuje. — Nehaj dieljaše slavu svoju sa Brinjem, Loparom i Trsatom.

Godine 1558. sagradi ga hrvatski general Lenković, porušiv istom prigodom sve kuće, crkve i manastire, što ih je bilo. Osnova' ga izvan senjskih bedemah zato, da se Senjani uzmognu laglje i Mljetčanom i Turkom opirati. I od to doba tekla je i Nehaju krv iz žilah, kad god je Senj ranah dopadnuo.

Osobita perioda i neman poče stizati taj gradić od onoga vremena, kadano se Uskoci senjski pojaviše, koji su Turkom neprestano plien otimali — i za sobom ih k sinjemu moru zvali i mutili. Tako povede. i godine 1592. Lenković Senjane proti Turkom, koji naumiše Kliš osvojiti — pa pobiedjen i ranjen povuče Osmanlije za sobom, koji stupiše s Mljetčani u njeko tajno sporazumljenje proti Senjanom, a tim i proti Nehaju. No Senjani razbijahu Turke na sve strane po Grobniku, Lici, Krbavi, Udbinskoj gori. Ali je sreća kratkotrajna. Kroz stoljetja iznemogli — a i

tudjim uplivom ubijeni — počeše Senjani malaksati — a uskoci mirovati. Tako pade ne samo nutarnja, rekao bih duševna snaga toga naroda, već i materijalna. Čim se ubi duh, ubijeno bude i tielo — jer mu uda ostadoše u stostrukih okovih. Senju napiše drugi napitnicu, a Nehaju napije sam Senj; jer mu stare mišice iznemogoše, a njekadašnji odvažni duh zadriema na jedanput. Te tako smrči se nebo nad Nehajem — a silne bure i oluje počeše ga biti i lizati — dok mu napokon i prolom neudariše — dok mu neposlaše novih žiteljah sovah i gušterah!

T R S A T.

Medju svimi našimi razvalinami najvažnija i najstarija jest grad Trsat. Njegovo ime bijaše i Rimljanom poznato; ali slava njegova ostavi staru dobu pa poskoči malo u početak naše narodne povjesti. —

Kadano se najme Niemci pod Karolom velikim u naše krajeve zaputiše ovjenča si Trsat vjencem glavu i ovieči slavno svoje ime. Kod njega bo potukoše Hrvati prvi put Niemčadiju god. 799. Ali je znamenit Trsat i s toga, što upravo on stavi temelj današnjoj Rieci. I Trsat bijaše vlastničtvo Frankopanah. I njega probudiše mnogokrat razne lubarde i o njegovih zidinah razlupa si lija Azijat tvrdu lubanju; ali, kano što se život ljudski mienja, tako se promjenjuju i gradovi. I njemu zacviliše guje usried srdca, te i on dade — što je bio bogu dužan. —

ŽIVOTOPISI.

Bogoslav Šulek.

Ako reknemo, da se ljudi nesude ni po haljini ni po batini — to ćemo smieti uztvrditi, da je naš Bogoslav jedan izmed najslavnijih muževah naše domovine. On nije doduše rodjen u Hrvatskoj; ali je sve svoje sile ipak posvetio ponosu hrvatskomu. On se rodi godine 1816. u Slovačkoj nitranskoj županiji.

Otac mu bijaše evangjeličkim župnikom. Već u ranoj mladosti pokaza Bogoslav čvrsti biljeg oštroumja i svestrana duha. Zato ga dade otac u nauke. Do dvanaeste godine učio je u rodnom mjestu; a u dvanaestoj ga odvedoše u Požun. U Požunu razvi se u Bogoslavu podpuna idea narodnosti i probudi neodoljiva želja za narodnim potezom. Tuj se upozna on prvi put sa hrvatskom knjigom. Godine bo 1835. dobi on prvi put u ruke „Hrvatske novine.“ Te godine poče slova — riečcu po riečcu brati i učiti — ali gle čuda. Za deset godinah dopre Bogoslav tako daleko, da je postao urednikom onih novinah, koje je prije malo gdje i ruzumio.

U Požunu boravio je on devet godinah, te izučio, mudroslovne, pravo- i bogoslovne nauke. No čovjek težeći za prosvjetom, hoće da u svemu što savršeniji postane. Tako bi i s njim. Izučiv rečene nauke, obljubi biljarstvo i domaši u toj struci vrlo daleko. Bijaše tako nesretan, da se nije, izučiv škole — nijednomu stališu mogao posvetiti. U tom priečila ga je nagluhost. No sreća je opet što on bijaše čovjek stalan i odvažan.

Svršivši škole, htjede Šulek na put po Njemačkoj, da si izabere kojegod sveučilište i da na njem daje hranu pohlepnomu duhu. Ali gle žalosti. Uprav u to doba oboli mu otac te on morade njega zastupati sve bez redjenja! Tom prigodom nauči se on duboko misliti — gladko govoriti i rezko pisati. Po smrti otčevoj dodje si k bratu Mihalju u Brod slavonski god. 1838. U Brodu se nauči hrvatski ponješto, a god. 1839. dodje u Zagreb i htjede u slagariju, da si tim i kruh obezbiedi — i jezik nauči. Pa u istinu, proživi on tri godine u Županovoj tiskarni i izuči nesamo tiskarstvo — već učini divan napredak u jeziku — tako da je već god. 1841. počeo hrvatski pisati.

U Zagrebu se upozna s Gajem. Izprva mu povjeri Gaj svoju tiskarnu a kasnije preda mu uredjivanje „Danice“; kojom prigodom sastávi i bibliographiu ilirsku.“ — Po tom poče Šulek svestrano pisati. Već god. 1844. napisa: „Što nameravaju Iliri?“ — Zatim izdavaše dugo „Branislava“ — kojim si steče uspomenu medju Hrvati — i koji bi ga zadosta mogao oviečiti sve da i nije poslje ni rieči pisao. Godine 1846. postade urednikom „Narod. Nov.“ i prokrči put našoj književnosti. Godine 1849. pusti „Narodne novine“ i primi „Slavenski jug“, organ liberalne stranke. Iste te godine stižega nesreća — potre najme desnu nogu. Nu kada bi „Jug“ zabranjen baci se on na polje političko i izdade „austr. državni ustav.“ Godine 1850. 3. veljače postade gradjaninom zagrebačkim. I on je prvi evang. gradjan u trojednoj kraljevini. Izdade zatim: „Naputak za one, koji se uče čitati.“ — Ostaviv „Jug“ primi uredničtvo „Slavenskih novinah.“ No Bachovci ugasiše i tu vatru na našem jugu. — Ali ni tim neutrnuše plamtećeg žara u Bogoslavu. Uzprkos svim stranim težnjam dade se on još na mučniji posao: t. j. na „njemačko-hrvatski riečnik“, kojega sgotovi tekar godine 1860. — Osim svega ovoga izdao je on: Sto malih pripovjestih, biljarstvo za višje gymnazije, preveo Zippeov prirodopis, hrvatsko-ugarski ustav — te više krasnih zabavnih, filologičkih i političkih članakah. —

Svestrano ime steče si i uredjivanjem „Gospodarskoga lista“, čega rad pade mu u dio i zlatno pero. — Šulek je dakle čovjek, koga ide neumrla slava sa strane naše.

Ivan Franjin Gundulić.

Ivan rodio se je u Dubrovniku, u Dalmaciji godine 1588., a umro 1638., već u svojoj mladosti pokaza biljege bistra uma i silna duha. Stoga dadoše ga roditelji mu na nauke. On pristo najprije uz tako zvana „studia humaniora.“ Odlikovav se u naucih prigrliše ga i domari te mu povjeriše čast dubrovačkog vjećnika. S prvince bje prislonio uz pjesničtvo talijansko; no doskora uvidi da samo onaj umjetno pjeva, koj na domaćem gudalu žice napinje; stoga prisloni on uz hrvatsko pjesničtvo i uzvisi ga do nevidjene visine. Spjevao je on toga mnogo; jer samo izvornih dielah broji on 16 a prevoda jedno 4. Najveću slavu dosegnu on u svom „Osmanu“ — koj ga i neumrlim učini. Da ga nisu državni poslovi smetali — učinio bi bio Ivan mnogo više za potomstvo; no i tako „slava mu.“ —

O. Andrija Kačić-Miošić.

Rodio se je god. 1690. u Bristu, selu primorja makarskoga, pokrajini Dalmaciji te vodi lozu od staroga i slavnoga plemena knezovah Kačićah, od kojih se jedan spominje i medju onih dvanaest poslanikah naroda hrvatskoga, što no bjehu odaslani ugarskomu kralju Kolomanu, da mu pod poznatimi uvjeti ponude krunu hrvatsku.

Andrija Kačić bijaše uzor pravoga krštjanina i redovnika, muž ljubezna značaja, milostiva srdca, dobar drug i prijazan sa svakim, vrstan učitelj, govorljiv učenjak, zrcalo bogoljubstva i krštjanske poniznosti, koju zasvjedoči osobito pri gradjenju samostana. sv. Martina na otoku Braču, gdje je graditeljem na svojih ramenih kamen za zidanje prinosio.

Kačić je napisao više dielah što u latinskom, što u našem jeziku. Ali od svih najviše omili narodu, budući mu iz srdca crpljena tako zvana „Pjesmarica“ ili „Ugodni razgovor naroda slovinskoga.“ U njoj opieva pjesnik sve gotovo znamenitije dogodjaje naše povjestnice i slavna diela junakah naših.

God. 1860. proslavismo stogodišnjicu smrti fra. Andrijine, i to načinom, komu neima primjera u našoj povjestnici. Po svih gradovih domovine držahu se 14. pros. ili u ime toga dana službe božje i druge svetčanosti u slavu njegovu. Nu sve nadkrili veličanstvom svojim svetčanost zagrebačka, gdje se najviši crkveni i svjetovni dostojanstvenici sdruženi mnogobrojnim i uzhitjenim narodom snižiše pokloniti se velikomu duhu bosonoga fratra i gdjeno se možda prviput od postanka uzorite naše prvostolne crkve orijahu pred žrtvenikom Svemogućega iz ustiuh svetjeničkih glasoviti našega bogočastja narodnoga.

Vjekovi će minuti te gdješto izčeznuti, gdješto iz nova nastati; ali duh Kačićev sve će preživjeti, jer je duh njegov duh hrvastkog naroda!

SLAVNOJ USPOMENI

NARODNOG PJESNIKA

OTCA ANDRIJE KAČIĆA - MIOŠIĆA.

PJESMA: po »G. D.«

Na Parnasu gdjeno Vile
Skladno-pojke stan imaju,
U okolo ples igraju
Pjevajuči pjesme mile;
Tute Vila Slovinkinja
Sdružila se s posestrima
Ponajbolje medju svima
Slavski pjeva i začinja.
Veselo joj lišce siva,
Sjaju oči od radosti,
Ter u svojoj ponosnosti
Sve ostale nadkriljiva.
Kolo vodeć pjevat stade:
„Bože mili, kad dočeka'
„Devetna'stog da već vjeka
„Izmedj bratje mržnja pade!
„Da moj narod slavni toli,
„Ujedno se opet sdruži,
„I brat bratu ruku pruži
„Na sramotu dušman holi'!
„Dar nebeski kim od zgora
„Bog obdari umrloga
„U slobodi opet svoga
„Mio jezik dobi od Cara!"
Presta Vila pak pohiti
Dalmatinka Vila seka
Liepim vjencem gdje ju čeka
U svom rodu što ukiti.
Grli seju plemenitu
U radosti zanešenu,
I mirisno upletenu
Pokloni joj cvieća kitu;
Veleć: „Primi ovo cvieće
„Što iz slavskog sabrah polja,
„Men' i tebi gdjeno bolja
„I svem rodu sreća sviće.
„Od tog cvieća izabrana
„Neuvelu krunu spleti
„Slavnom Mužu kî t' osveti
„Od tudjina' i dušmana'.
„Cvieće, bršlan, lovorika
„Neuvehli vjenac slave
„Neka reše oko glave
„Čelo **Andre** tvog Pjesnika.
„Medj' slavne će Pijesnike
„Na Parnasu njega svomu
„Slavit Vile odklen tvomu
„Slava rodu bit ć' u vike!"
Liepih Vilah kolo tade
U okolo trikrat krenu,
I Slavjanskom pak imenu
Svaka od njih pjevat stade:
„Živio **Kačić** pjesnik slavni!
„Živio narod, bratska sloga!
„Tko jezika neće svoga
„Medj' zvjerad neka tavni."

Vicko Salinović, svećenik.

Gospodarske svaštice.

Evo na kratkom vas nauk o gnoju i gnojenju.

Gnoj i gnojenje. Buduć da rastja pravu svoju hranu dobivaju iz stvarih radjajućih se i nastajućih iz tielesah, koja su odprije živa bila, zatim pako raztvorila se i sagnjila (kao što su izumrla rastja i životinje, ili njihovi izmeti, gad, balega itd.): zato se gnojenje zemaljah osnivati mora na odpadcih od takovih tielesah, osobito pako na štalskom gnoju (djubretu).

Toga radi valja poljodielcu osobito o tom nastojati, da mu stvari ove neizlape, nego da ostanu sjedinjene i nerazstavljene, i da se ovako podnesu rastju, da ih može u se primiti i probaviti.

Nu žalibože van njekoliko samo gospodarstvah slabo se ili baš nimalo na to nepazi. Ljudi ponajviše ostavljaju gnoj pod striehom, gdje na nagnjenom zemljištu pod vedrim nebom leži; tu se ono, što je u gnoju najbolje i najkriepče, izapere te izvjetri, a za buduće gnojenje ostane, što je najgorje. Ili pako traže ljudi kojekakvih gnojnih zamjenah, ili od kojekakvih varalicah kupuju svakojake recepte, kako bi se gnoj umjetno načinjati mogao.

Voda je nesamo najpoglavitija hrana rastju, nego i jedino sriedstvo, koje čini, da rastja i svaku drugu hranu laglje mogu u se primiti.

Nu ako se izuzme Lombardia, Švajcarska, Holandezka i njekoje njemačke okolice, svjet velike koristi vode kako pri navodnjivanju (natapanju), tako i pri napravljanju gnojštine neuvidja još na toliko, na koliko ona i polag theorije i polag prakse zaslužuje.

Isto tako slabo se još u obće upotriebljava zeleno gnojenje t. j. zaor, a ovo je barem najuspješnije sriedstvo, kojim je moguće podignuti gospodarstva, sve ako neima dovoljno marhe.

A ovo gnojenje lahko je i neiziskuje mnogo troška.

Za zaor dobra su: vučak (lupina), helda, madia, pasulj itd., što se sve lahko nabavit može.

K o m p o s t t. j. mješoviti (smješani) gnoj neka se samo iz onih stvarih napravlja, od kojih u gospodarstvu ili odveć malo imade, kao što su n. pr. svojevina (blato ljudsko), smrad od peradi, smet iz kućah itd., — koje se dadu teže raztvoriti (raztočiti), kao što su beresk, treset (turfa), granje, iverje, piljevina itd.; ili u kojih ima mnogo dračnoga sjemena, kao što su n. pr. izmetnine iz žitnicah, i koje dakle same po sebi za gnoj služiti nemogu. Nu ovdje se nerazumjeva i pljeva.

Samo u ovoj zemlji običaj je pljevu neuzimati za krmu, nego upotriebljavat ju odmah za gnojenje. Po drugih zemaljah centa pljeve, kao što je bolja ili slabija, imade istu cienu, koju pol ili čitava centa siena.

Ove stvari treba medju se jednako pomješati, pištavinom (gnojnom vodom) kad i kad nakvasiti, prevratiti i zatim kao gnoj upotriebiti.

Zemljana stelja (štraja, nastor, prostirka) zaslužuje osobitu brigu i pomnju svakoga gospodara, poglavito u onih okolicah, gdje se je dosad na veliku štetu šumah, iz njih lištje, mahovina, granje itd. uzimalo i kao stelja upotriebljivalo.

Lapor, žežena ilovača, izluženi pepeo itd. spadaju medju ona sriedstva, kojimi se zemljišta očevidno popravljaju; ista sriedstva čine takodjer, da zemlje hranu laglje probavljaju i da im se i ostalo, bez čega nemogu živjeti, tim bolje podade.

Ako je komu gospodarstvo propalo pak ga je rad opet podići napravljajuć, priredjivajuć i upotriebljivajuć gnoj, onaj neka ponajprije i najvećma nastoji:

a) da gnoj iz štalah sgrtje (sgrinja) i sakuplja polag upravah na gnojištu (djubrištu);

b) da na gnojište zemlje naveze;

c) da se pobrine za travnike i za krmovito rastje. Dobar travnik neka pošteno predrlja (povlači), a zatim prištedjenim zemljenim gnojem pregnoji; a hrdjav travnik neka preore i krmovitim rastjem zasije.

Samo ako bude imao više krme, bit će u stanju od godine više gnoja, te tako i veće ljetine dobivati.

Svako gospodarstvo mora propasti, ako se sa štalskim gnojem naopako postupa, ili ako se ovaj gnoj zlo upotriebljuje, zatim ako se zanemari travnik i umjetno gojenje krmovitoga rastja, a zatim ako se žito odveć u veliko sije. Neka nitko nemisli, da ljetina raste, ako se posije više zemaljah. Kad se dobro gnoji i zemlja marljivo obdielava, dobije se na pol prostora više žita, nego li na dvaput tolikom prostoru, ako se slabo gnoji i zločesto obradjiva.

Gnoj — sa zahoda. Gnoj ljudski imade u sebi 3% dušika, zato treba do 445 funtih takoga gnoja, da nadomjesti onaj dušik, što ga izgubi batvo poljsko (ovdje se razumjeva njiva na koju treba vagan žita) kad se požanje. Da se ovaj gnoj vodom pomješa dao bi do 13 centih ili 12 viedarah gnojnice; a zemljom smiešan dao bi 12 centih prašine. Ako se pako hoče stim njiva pognojiti, kojoj treba vagan žita, potrebno je 10 centih Poudrette. 10 centih ljudskoga gnoja — bez mješanja česa drugoga, nadomještju 100 centih gnoja govedjega; a svakdanje odlučivanje od čovjeka iznosi promjerno 45 lotih — dakle na god. do 8 centih.

Sila živinske krvi. Živinska je krv vrlo dobra za gnoj. Jerbo u 100 česticah sadržaje 14% ugljika i 4% dušika. Kad je friška, dieluje tako na plodinu ko otrov na bilje. — Čega radi treba da se za 200% vode razredi i prije sagnije.

Da se dakle dušik, koga izgubi batvo nadomjesti ovakovim gnojenjem — treba u srednjem promjeru na ral zemlje 1000 ft. friške krvi — kod uljevne žetve treba 2500 ft. a kod sočiva 5400 ft.

Jedan vol dade promjerno krvi 25 do 32 ft. — s njegovom krvi dakle dalo bi se pognojiti 5 □ klaftarah.

Jaja domaće živadi. Iz mnogih krajevah doznajemo vjestih, koje se u pogledu grda ali ujedno i škodljiva vremena podpuno slažu. Veli se najme da studeno-mokro vrieme neprija ni najmanju napredku živadi i nošenju. Iz vjestih rečenih čujemo i to, da se polag toga vremena dobrota i kakvoća jajah ravna. Premda svibanj poradi svoje ljepote najbolje prija leženju peradi i nošenju jajah — ipak mu niti jesen neškodi jako, samo ako je toplá — što manje srpanj ili kolovoz. Zato treba i nato paziti — da bude stvar u redu išla; jer na prostom zraku i suncu nebiva uvjek ista temperatura, dočim se po sobah, ljevovih, kuhinjah itd. mogu jaja ili mladi u istoj temperaturi sačuvati, te tako gojiti — pa bilo vani kako mu drago zima. Naravno jest — da jaja posebne vrsti primaju i posebne učinke s vana i s nutra.

Kada čovjek kokoš, patku, gusku ili puru polaže — paziti mora dobro — kakva su jaja. Kada se jaja budi koje god vrste polažu, te ljudi hoće, da im plod bude čist, pravilan, to mora 14 danah prije polaganja odlučiti mužkarca i žensku od drugih — te ih skupa zatvori — dakle kokoš i pjevca, purana s purom itd., te prepriečiti da tudji mužkarac, ili pako drugi domaći — u bližinu nedodje. Jer ne samo da bi se tim smjesa dogoditi mogla — nego se i

*

párenje pospješuje. Ako nadalje želiš da ti pjevac dobar i za plod sposoban ostane nepuštajga nikada k više vrstah kokošijuh. Za polog nemeći pak jaja od mladih kokošijuh. Najbolja su jaja za to od kokošijuh starih 2 do 5 godinah. Isto tako pazi, da nemetješ pod kvočku jajah od debelih kokošijuh; jer u svih takovih pokrepaju mladi već u razvitku. — Oprezan treba da budeš i pri tom — kako stara jaja uzimlješ. Nikad nesmiješ takovih podmetjivati, koja idu preko 14 — osobito pako dvadeset danah. Riedke su iznimke, da bi stara jaja radjala. — Ako želis mužkarce same — izaberi poduguljasta jednako velika jaja — ako ćes usuprot, da ti izpod kvočke ili pietla ženskad proizidje, izaberi si kratka, kusasta jaja. — Osim toga paziti je i na to, da ti jaja imadu na vrhu miehurčiće plinaste izpod ljuske. Kod takova jaja nadaj se mužkarcu. — Napokon, čim su teža i punija jaja — tim su friškija, tim bolja za polog. Takova jaja razpoznadeš ako ih metneš u toplu vodu ili pako vodenicu; jer ti propadnu na zemlju. Osim toga imade to jaje i tu vlastitost, da se u toplom poti.

Ne samo kod izbora jaja i polaganja nego i kod odhranjivanja mladih imadeš dobro paziti. Najbolja je hrana za mlade trdo kuhano jaje, mehak sir, u mljeku udrobljen kruh ili crvi. — A kada ti malo porastu, slobodno ih hraniš i prosom, sasječenim zeljem, koprivami — koje mnogo dušika sadržaju, mesom ili posijami. K tomu dakako trebaš uvjek i friške vode.

Kada kvočka od kvočanja ustane treba malo hrane i mnogo manje nego onda kada leže. Ustavši — rado se ista po piesku peruši, da se maši gada, što se ga je za vrieme leženja dobavila ako pako pjevac po leženju dobro jede, znak je, da će naskoro mlade ostaviti i opeta leći.

Niti kokoš niti pura, niti nijedno drugo peradče neostavlja pologa dok je još pod njom mladih ili jajah. A kad se mladi polegu — bježe iz gniezda najprije oni, koji su jači. A da ti pako niti oni niti sjedalice s pologa neprodju meći blizu gniezda hrane. A kad se mnogo mladih pod kvočkom izleže — onda ista ponajviše stoji. No oni mladi, koji se kasnije izlegu — poginu! —

Kako živad leže. Domaća kokoš izleže obično u 20 — 21 dan. 16 — 20 jajah. Domaća (pura) izleže obično u 27 — 28 dan. 15 — 20 jajah. Domaća guska izleže obično u 28 danah 12 — 15 jajah. Domaća raca izleže obično u 28 danah 15 — 18 jajah.

Hrabrost kokošja. Koka jedna nadje si liepo mjestance i smiesti deseterо svojih mladih. — Ali za časak izmaknu se jedno malo izpod stare — te poče crve tražiti. Nu čim ono na straneto ti parcova — pa nanj. Ali u isti mah skoči stara — pa drži za vrat lopova. Što će sada. On bježi — a ona za njim — on po stieni — ona za njim. Videći da joj neće moći odoljeti — na prostom, morade pod zemlju. I od toga časa neusudi se parcov več ni jedanput u njezinu blizinu. —

Ciepljenje trsja. Ciepljenje trsja biva osobito kod francuzkih vinarah svakim danom obćenitije i pruža golemu korist. Inače bijaše i kod njih navada saditi trsje — pa trte, koje nisu ništa nosile — derati van, te druge zasadjivati. No tim načinom prolazi i vrieme — i gube se mnoge trte, koje bi jošte mogle hasan zaleći; dočim kod zaciepljena trsa već prva godina dobro nosi. Pa makar se i kasna trta u ranu uciepila — neškodi ništa; ona svakako nosi plod dapače zreliji i raniji nego obično. Dapače se tim načinom i broj grozdovah množi; jerbo zaciepljen trs nosi i tjera laglje od naravnoga — a osim toga može se trs, kad ostari — i podrezati, pa s nova uciepiti — te kolika onda korist!

Kotjenje najglavnijega domaćega blaga.

Početak bredjenja.	Kotjenje biva		
	kod konjah	kod blaga	kod svinjah
medju	medju	medju	medju
1.—15. Siečnj.	2.—16. Prosincem	8.—22. Listopad.	23. Trav. i 7. Svib.
16.—31. „	17. Pros. i 1. Sieč.	24. Listop. i 7. Stud.	8.—3. Svibnjem
1.—15. Veljač.	2.—16. Siečnjem	8.—22. Studenim	24. Svib. i 7. Srpn.
16.—28. „	17.—29. „	23. Stud. i 5. Pros.	8.—20. Srpnjem
1.—15. Ožujk.	30. Sieč. i 13. Velj.	6.—18. Prosincem	21. Lipn. i 5. Srp.
16.—31. „	14.—28. Veljačom	21. Pros. i 5. Sieč.	6.—21. Srpnjem
1.—15. Travnj.	1.—16. Ožujkom	6.—20. Siečnjem	22. Srp. i 5. Kolov.
16.—30. „	17.—31. „	21. Siečn. i 4. Velj.	6. 20. Kolovozom
1.—15. Svibnj.	1.—15. Travnjem	5.—19. Veljačom	21. Kol. i 4. Rujn.
16.—31. „	16. Trav. i 1. Svib.	20. Velj. i 5. Ožujk.	5.—20. Rujnom
1.—15. Lipnj.	2.—14. Svibnjem	6.—20. Ožujkom	21. Rujn. i 5. List.
16.—30. „	15.—31. „	21. Ožujk. i 6. Trav.	6.—20. Listopad.
1.—15. Srpnj.	1.—15. Lipnjem	7.—20. Travnjem	21. List. i 4. Stud.
16.—31. „	16. Lipnj. i 1. Srp.	21. Trav. i 7. Svib.	5.—20. Atudenim
1.—15. Kolov.	2.—16. Srpnjem	8.—22. Svibnjem	21. Stud. i 5. Pros.
16.—31. „	17. Srpnj. i 1. Kolov.	23. Svib. i 7. Lip.	6.—21. Prosincom
1.—15. Rujna	2.—16. Kolovozom	8.—22. Srpnjem	22 Pros. i 5. Sieč.
16.—30. „	17.—31. „	23. Lip. i 7. Srp.	6.—20. Siečnjem
1.—15. Listop.	1.—15. Rujnom	8.—22. Srpnjem	21. Sieč. i 4. Velj.
16.—31. „	16. Rujn. i 1. Listop.	23. Srp. i 7. Kolov.	5.—20. Veljačom
1.—15. Studen.	2.—16. Listopad.	8.—22. Kolovozom	21. Velj. i 7. Ožuj.
16.—30. „	17.—31. „	23. Kolov. i 7. Rujn.	8.—22. Ožujkom
1.—15. Prosin.	1.—15. Studenom	7.—21. Rujnom	23. Ožuj. i 6. Trav.
16.—31. „	16. Stud. i 1. Pros.	22. Rujn. i 8. List.	7.—22. Travnjem

Statističke sitnice.

Godine prošle prodalo se je austrijskoga duhana po domaćih i vanjskih tvorionicah i fabrikah za 52,676,961 for. Od ovoga duhana padoše 823 milijuna cigarah i to:„

Popušilo se je 306 milijunah vanjskih raznih cigarah Lit. *H* (100 kom. po 1 f. 80 kr.) 181 milijun prostih domaćih cigarah Lit. *J* (100 kom. po 1 f. 35 kr.) 148 milijunah virginijah domaćih (100 kom. 3 f. 15 kr.) 76 milijunah Kuba-portorico vanjskih cigarah Lit. *E* (100 kom. po 3 f. 65 kr.) 58 milijunah Cuba Lit. *D* (100 kom. 4 f. 60 kr.) 36 milijunah Havanah Lit. *B* (100 kom. po 5 f. 50 kr.) Stranjskih cigarah popušilo se je $14^1/_2$ milijuna; od ovih skoro polovica u Beču. A iz stranih zemaljah uveženo je sirova duhana u Austriju 65.000 centih; a izveženo 16.337 i to 13.873 centih prieko Rieke.

Novinarstvo u Austriji. Kraljevska policija izdade pregled svih novinah izlazećih u Austriji za godinu 1861. Potom dakle imademo u Austriji političkih novinah za Niemce 58, Čehe 4, Poljake 4, Srbe 2, Hrvate 2, Rutene 1, Talijane 10, Madjare 11, Romunje 2, Grke 1 — ukupno: 95. A nepolitičkih časopisah imadu Niemci 147, Česi 13, Poljaci 10, Srbi 4, Krajnci 4, Hrvati 5, Slovaci 1, Talijani 25, Madjari 40, Romunji 1 — ukupno 247. Dakle svih političkih i nepolitičkih novinah imade Austrija 342.

Amerikanska vojska. Službeni listovi priobćiše prošle godine stanje sjevero-amerikanske vojske od 1860 g. Polag njih sastoji ista — i to uredna iz: „2 regim. dragunah, 2 regim. konjanikah, 1 regim. strieljacah na konjih, 4 regim. topničkih i 10 regim. pješačkih. Povrh toga imade ista zbor miernički. Svaki regimenat imade 12 satnijah. A satnija broji kod dragunah 50 prostih momakah, a kod topničtva po 64, dočim kod lahke artilerije i pješačtva broji satnija 42 prosta momka. Potom sastojala bi ciela njihova vojska od 11,848 prostakah i 1083 oficira. No ako je od nužde, vlastan je svaki predsjednik saveznih državah povisiti broj na 74 momka kod svake satnije. I ovi ljudi namješteni su po zapadnih i istočnih granicah države, da čuvaju domovinu. Vidjeti je dakle da Amerikanci polag svoga pučanstva vrlo malo vojnikah imadu — ali ipak uspjevaju svuda. A zašto? Jerbo im se vojska vježba — pa onako uvježbana svrazi svoga neprijatelja! — U sadašnjem medjusobnom boju broji vojska unije do $^1/_2$ milijuna.

Stanje vojske. Najnovija vojnička iztraživanja daju nam pregled svih umrvših vojničkih višjih častnikah od g. 1788 do 1859 Potom izvješću iznosi umrvših od 1. Siečnja 1788 do konca Prosinca 1859 dakle u 72 godine: 7346 generalah i štapskih častnikah i to: 52 maršala, 114 generalah topničtva, 69 generalah konjaničkih, 535 podmaršalah, 882 generalmajora, 1030 nadpukovnikah, 1337 podpukovnikah i 3427 majorah. Od svih ovih pade na bojnom polju i poumre s ranah 285. Namještenih bijaše izmed 7346 samo 1990, a nenamještenih 5356. Nadalje bijahu izmed njih 534 vitezi reda M. Terezije; A 727 imalo ih je domaće redove, dočim je 1991 gizdao se sa stranjskimi redovi i krsti. Napokon bijahu med umrvšimi i 3 kralja, 12 nadvojvodah, 4 vojvode: princa, 58 knezovah, 676 grofovah, 1149 baronah, 2948 plemenitašah i 2665 — prostoga roda. —

Englezko brodovlje. Polag najnovijega izvješća iznosi brodovlje englezko do 392 gotova parobroda, a 55 koji se grade i popravljaju — imade ih dakle 447. Nadalje imade do 115 brodovah koje kola tjeraju — dakle s onimi prvimi koje tjera para broji Englezka 562 parobroda. Osim toga broji ista 129 ladjah s jedri. — Imade dakle Englezka svih ratnih brodovah 691. —

Novinarstvo u Austriji. Želja čitanja znatno je poskočila u Austriji od g. 1848. Jer dočim je iste godine bečko novinarstvo jedva 1.189,934 iztiska poštom razposlati moglo, razposla već god. 1855 do 15 milijunah. A prošle godine preskoči taj broj malone i 30. milijunah. Pa ako potom sve novinarstvo Austrijsko prispodobimo — i ako uzmemo, da se promierno iz svih provincijah samo 4 puta na tjedan novine razpošiljaju, to bi se moglo uzeti, da je već prošle godine prošlo poštom preko 125 miliunah iztisakah. A glede predbrojnikah proizlazi izvjestje, da se i oni umnožavaju tako u domaćem novinarstvu kanoti u vajnskom. Jer već g. 1859 spredbroji se tudjinstvo na 25.005 iztisakah već u prvoj polovici tečaja, dočim je u drugoj polovici g. 1858 isti broj samo 20.228 iznašao. Kad je dakle već u inozemstvo toliko iztisakah prošlo, koliko će ih više biti prošlo u samoj Austriji. I glede ove proizlazi broj za g. 1859 za I. tečaj 264,537 iztisakah, dočim je god 1852 u drugom tečaju samo 225.727 brojila. No pri tom se opaža, da u Beču pada broj predbrojnikah na domaće novine, dočim onaj na stranjske dobro raste. Izmed

svih 540 raznih izvanjskih čašopisah dobiva se bečkom poštom samo političkih do 170. —

Zavodi. U Londonu imade 530 dobrotvornih zavodah koji se samo darivanjem uzdržaju. Dohodarine dolazi u tu svrhu vsake godine do 2 miliuna sterlinga — 20 miliunah for. Osim toga dobiju i siromasi za isto vrieme svega skupa u vriednosti do 50.000 ₤ st. No kako je veliko nevoljničtvo u Englezkoj, suditi je i potom, što se samo po radionicah primi na godinu do 70.000 skitalacah izmed kojih je polovica tatih. Svake godine pokrade se stvarih u Londonu u vriednosti najmanje od 50.000 ₤ str. — Medju zločinci i tati imade sila božja mladeži sve izmed godine 25 i 11.

Englezko svilarenje. U Englezkoj imade preko 50.000 težakah i težakinjah, koje se samo sa svilom bave. Skoro 4 miliuna Englezah živi samo od svilarenja. Pa budući da se baš tim načinom mnogo suzdržavaju — to se je i englezka vlada zato pobrinula, da se baš takove radionice pomnože što se je i obistinilo. — Jer dočim je g. 1856 u cieloj kraljevini bilo samo 2210 svilarnah — preskoči taj broj malone i 3tju hiljadu. Naravno je da se k tomu i naselbine uzimlju. Tako je i godine 1859 uveženo u Englezku preko 2,086.341 bala svile i pamuka, od koje svote na samu Ameriku spade $^5/_7$ dio. Skoro od svake 7 bale pamuka ili svile daje sama Amerika Englezkoj petinu dočim na golemu Indiju spada samo 500.000, na Egipat 100.000 — na druge pokrajine po 9000—8000 balah. Ali ne samo da Englezi uvažaju takovu robu na debelo, već ju takodjer i u strani sviet šalju. Tako izvezoše i god. 1859 samoga pamuka u vriednosti od 47,920.720 ₤ strlinga. — Sama velika Britanija treba na godinu pamuka u vriednosti od 12 miliunah ₤ str. 120,000,000. for. —

London. Godine 1860 brojio je London poltreći miliun stanovniknh u 300.000 kućah. Iz ovoga golemoga broja zaključiti možemo, da tuj treba i silnih sudacah — odvjetnikah, štacunarah itd. I polag najnovijih izvještjah imade samih odvjetnikah preko 6000; 930 pastirah duhovnih — koji obslužavaju bogoslužje u 429 crkvih i 423 prosjačkih kućah. Izmed tih crkavah spada ih 121 independentom (nezavisnikom) 100 baptistom (krstašem) 29 katolikom, 10 židovom — a ostalo raznim vjeroizpovjednikom. Povrh toga imade u Londonu preko 5000 vinarah, 2.500 kruhoprodajah, 1700 mesnicah. 1500 mljekarnicah 3860 štacunah, 2400 liečnikah, 3000 čižmarah, 2950 krojačah — i 1500 učionah za duševni razvitak.

Razredba austrijanske vojske. Polag najnovijega ustroja, koji je učinjen u austrijskoj vojsci, sastoji ista iz: Pobočničtva careva, vrhovnoga vojnoga sudišta sa više podrazdielah; generalskoga stanoredstva i pobočne čete. Imade nadalje: 4 maršala, 16 generalah topničtva, 9 podmaršala, 124 generalmajora, 4 carske tielesne dvorske straže, 80 regulaških pješačkih regiment. a 14 graničarskih pjesaških sa 1 bataliunom Šajkašah; 1 tirolski lovački regimenat, 32 streljačka bataliuna; — zdravnistvenu vojsku, 4 redne satnije, 12 oklopničkih, 2 dragunske, 12 husarskih, 12 ulanskih pukovnijah; povrh toga 2 dobrovoljačka husarska i 1 dobrovoljački hulanski reg. — 12 bojnih topničkih — a 1 pomorski topnički reg. prskavacah. 19 bojnih oružanah, 12 mjerničkih a 6 oklopničkih bataliunah; pomorski sbor, vojničko vozarstvo, 19 oružničkih pukovnijah, vojničko redarstvenu stražu, 9 ergelskih i konjodarstvenih zapovjedničtvah, 6 vojničkih zdriebarnicah, 5 vojničkih nemoćnicah — vojničko mjernički zemljopisni sbor; vojničku pisarničku struku; 34 zapovjedničtva tvrdjavska, 8 odievnih povjerenstvah 5 vojničkih nižjih a 6 višjih odhranilištah, 3 pjesačke učevne satnije 1 konjaničku učevnu četu, 4 bojna učevna zavoda za kadete, 1 mjernički, 1 obkoparski zavod, akademiju pješačtva i konjaničtva, vojničko učiteljski i tehnički — zatim višji bojni i višji mjernički zavod, vojničko osredni — konjanički i vojnički osredni bojni zavod, te vojničko admi-

nistrativnu učionu, ljekarničko ranarničku Josipovu akademiju; živinsko-ranarski zavod, zatim zavod za odhranjivanje oficirskih i drugih opet za odhranjivanje vojničkih kćerih, 1 morski sbor — 1 regimenat pomorskih pješakah i 1 sbor pomorskih oružnikah.

Prošle godine bijaše razteretnicah u vriednosti od 475,196.640 for. sr. Od ovih razteretnicah spadalo je:

Dolnjoj Austriji .	40,424.160	for.	sr.
Gornjoj „ . .	17,062.120	„	„
Solnogradskoj . .	2,697.290	„	„
Štajerskoj . . .	21,550.560	„	„
Koruškoj	6,581.040	„	„
Krajnskoj	9,027.970	„	„
Tirolskoj	6,448.530	„	„
Českoj	44,172.210	„	„
Moravskoj . . .	27,512.950	„	„
Šlezkoj	3,309.200	„	„
Gorici	879.630	„	„
Trstu	92.270	„	„
Istriji	1,134.730	„	„
Području lavovskom	48,492.630	„	„
Velikomu vojvodstvu krakovskomu	3,123.520	„	„
Području krakovskomu	29,094.320	„	„
Bukovini	4,275.400	„	„
Području buda-peštanskom . . .	21,060.230	„	„
Požunskomu pod. .	27,787.470	„	„
Kašavskomu „ .	19,423.240	„	„
Velikom Varadinu .	24.079.290	„	„
Hrvatskoj . . .	14,548.420	„	„
Vojvodini	38,297.580	„	„
Sedmigradskoj . .	24,463.520	„	„
Ukupno .	475,196.640	„	„

Pregled dohodarine i razhodarine austrijske države godine 1860.

Izravni porez iznosio je .	99.729,059	f.
Neizravni porez . . .	178.036,875	„
Prihod od drž. imovinah .	8.863,894	„
Suvišak zakladah za izplač.	11.265,918	„
Kupovnina državnih dob.	3.693,709	„
Broj dohodka	301.589,455	„

Od ove svote izdato je za:

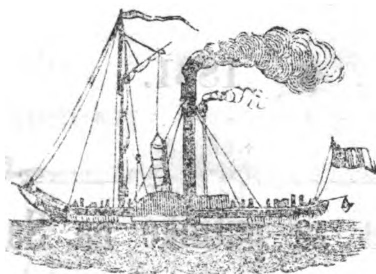
Najviši prejasni dvor .	6.175,998	f.
Vanjsko popečiteljstvo .	2.606,890	„
Unutarnje „ .	36.914,458	„
Financijalno „ .	24.161,474	„
Pravosudno „ .	14.345,167	„
Nauka i bogoštovja popeč.	5.028.630	„
Redarstveno popečiteljstvo	8.427,535	„
Vlast prigledna popeč.	3.535,920	„
Vojničtvo i marina (pom.)	134.621,680	„
Zahtjevi državnog duga	101.462,085	„
Sbroj izdatka	344.554,316	„
Odbivši dohodak	301.589,455	„
Deficit	42.964,861	„

Od godine 1836—2843. iznosio je godišnji prihod na 137—150 milijunah, rashod na 131—148 milijunah; dakle svake je godine preticalo od $1^1/_2$ — $11^3/_4$ milijuna. Tako godine 1837. preticalo je 11.719.197 for., god. 1842. 9.200.946 for. — God. 1844. daje deficit 1.855.410 for. 1845. god. 5 milijuna, 1843. 9 milijunah, a 1847. god. 42 milijuna. Ali od 1842—1847 god. potrošeno je od prilike 73 milijuna na gvozdene putove, telegrafe. Od godine pak 1848 prodani su gvozdeni putovi, državna dobra itd.; porez je na nečuven način podignut, i opet deficit narastao ovako:

g. 1848 falilo je u blag.	58.600.726	f. sr.
„ 1849 „ „ „ „	135.478.756	„ „
„ 1850 „ „ „ „	86.376.073	„ „
„ 1851 „ „ „ „	86.767.620	„ „
„ 1852 „ „ „ „	77.856.664	„ „
„ 1853 „ „ „ „	84.810.367	„ „
„ 1854 „ „ „ „	177.058.339	„ „
„ 1855 „ „ „ „	157.224.214	„ „
„ 1856 „ „ „ „	87.492.247	„ „
„ 1857 „ „ „ „	30.533.809	„ „
„ 1858 „ „ „ „	96.127.750	a.v.
„ 1859 „ „ „ „	280.939.213	„ „

Za dvanaest godinah iznosio je deficit u okrugu 1350 milijunah. — Godine 1848 sav državni dug iznosio je 913.872.775 fr. sr.; — sad pak iznosi sav dug blizu 3000 milijunah. Trošak na sam taj dug iznosi godišnja 144 milijuna: i budući da redovni prihod iznosi na godinu 264 milijuna, to više od polovine prihoda državnog pojede sam dug.

Prvo c. kr. povlašćeno družtvo

parobrodarstveno na Dunavu.

Vožnje parobrodarstvene
za putnike na Savi.

Uz vodu.

Iz Zemuna u Sisak: četvrtkom u pódne.
„ Mitrovice u Sisak: četvrtkom po pónoći.
„ Broda u Sisak: sriedom k večeri u 7 uri.
„ Gradiške u Sisak: Subotom k večeri u 5 uri.
☞ Došastje u Sisak: subotom k večeri u 5 uri.

Iz Zemuna u Sisak: nedjelom u pódne.
„ Mitrovice u Sisak: nedjelom po pónoći.
„ Broda u Sisak: ponedielkom k večeri u 7 uri.
„ Gradiške u Sisak: utorkom u jutro u 7 uri.
☞ Došastje u Sisak: utorkom k večeri u 5 uri.

Niz vodu.

Iz Siska u Zemun: ponedielkom u 5 uri jutrom.
„ Gradiške u Zemun: ponedielkom u 12 uri u pódne.
„ Broda u Zemun: ponedielkom u 5 uri k večeri.
„ Mitrovice u Zemun: utorkom u 9 uri prije pódne.
☞ Došastje u Zemun: utorkom k večeri u 5 uri.

Iz Siska u Zemun: četvrtkom u 5 uri jutrom.
„ Gradiške u Zemun: četvrtkom u 12 uri u pódne.
„ Broda u Zemun: četvrtkom u 5 uri k večeri.
„ Mitrovice u Zemun: sriedom u 9 uri prije pódne.
☞ Došastje u Zemun: sriedom u 5 uri k večeri.

☞ Sve ove vožnje, uz i niz vodu stoje u savezu sa peštansko zemunskimi brodovi.

U Zemunu 15. travnja 1860.

Inspektorat za agencije broj IV.

1861.

Tarifa za putnike na Savi.

Od	Mjesto	U Sisak	U Jaseno-vac	U staru Gradišku	U Brod	U Šamac	U Županje	U Rajevo-selo	U Raču	U Mitrovicu	U Klenak	U Zemun
		st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.
Siska	I.	.....	4.20	6.30	8.40	10.—	11.—	12.60	14.70	15.70	16.80	18.90
	II.	.....	2.80	4.20	5.60	6.70	7.30	8.40	9.80	10.50	11.20	12.60
	III.	.....	1.40	2.10	2.80	3.30	3.70	4.20	4.90	5.20	5.60	6.30
Jasenovca	I.	3.60	.....	2.10	4.70	6.60	7.50	8.40	10.50	11.50	12.60	16.10
	II.	2.40	.....	1.40	3.20	4.40	5.—	5.60	7.—	7.70	8.40	10.70
	III.	1.20	.....	—.70	1.60	2.20	2.50	2.80	3.50	3.80	4.20	5.40
St. Gradiške	I.	5.30	1.70	.....	3.40	5.20	6.10	7.—	8.80	10.10	11.—	14.[illegible]
	II.	3.50	1.10	.....	2.20	3.50	4.10	4.70	5.90	6.70	7.40	9.90
	III.	1.80	—.60	.....	1.10	1.70	2.—	2.30	2.90	3.40	3.70	4.90
Broda	I.	7.—	3.90	2.80	.....	2.60	3.70	4.20	6.30	7.30	8.40	11.40
	II.	4.70	2.70	1.90	.....	1.70	2.40	2.80	4.20	4.90	5.60	7.70
	III.	2.30	1.30	—.90	.....	—.90	1.20	1.40	2.10	2.40	2.80	3.80
Šamca	I.	8.30	5.50	4.30	2.20	.....	1.10	2.60	4.70	5.70	6.80	9.60
	II.	5.50	3.70	2.90	1.50	.....	—.70	1.70	3.10	3.80	4.50	6.40
	III.	2.80	1.80	1.50	—.70	.....	—.40	—.90	1.60	1.90	2.30	3.20
Županje	I.	9.20	6.20	5.10	3.20	1.—	.....	1.60	3.70	4.70	5.80	8.70
	II.	6.10	4.10	3.40	2.10	—.70	.....	1.10	2.50	3.20	3.90	5.80
	III.	3.10	2.10	1.70	1.10	—.40	.....	—.50	1.20	1.50	1.90	2.90
Rajeva-sela	I.	10.60	7.—	5.90	4.—	2.50	1.50	.....	2.10	3.10	4.20	7.90
	II.	7.10	4.70	3.90	2.70	1.60	1.—	.....	1.40	2.—	2.80	5.20
	III.	3.50	2.30	2.—	1.30	—.90	—.50	.....	—.70	1.—	1.40	2.70
Rače	I.	12.30	8.80	7.40	5.20	4.—	3.10	1.90	.....	1.30	2.40	6.—
	II.	8.20	5.90	4.90	3.40	2.60	2.10	1.30	.....	—.90	1.70	4.[illegible]
	III.	4.10	2.90	2.50	1.80	1.40	1.—	—.60	.....	—.40	—.80	2.[illegible]
Mitrovice	I.	13.10	10.—	8.40	6.10	4.90	4.—	3.10	1.20	.....	1.10	4.80
	II.	8.70	6.70	5.60	4.—	3.30	2.70	2.—	—.80	.....	—.80	3.20
	III.	4.40	3.30	2.80	2.10	1.60	1.30	1.—	—.40	.....	—.40	1.70
Klenka	I.	13.90	10.50	9.20	7.—	5.70	4.70	4.20	2.20	1.10	.....	3.80
	II.	9.20	7.—	6.10	4.60	3.80	3.10	2.80	1.50	—.80	.....	2.50
	III.	4.60	3.50	3.10	2.40	1.90	1.50	1.40	—.80	—.40	.....	1.30
Zemuna	I.	15.80	13.40	12.30	9.50	8.10	8.—	7.90	5.90	4.80	3.80	.....
	II.	10.50	8.90	8.20	6.40	5.40	5.30	5.20	3.90	3.20	2.50	.....
	III.	5.30	4.50	4.10	3.20	2.90	2.80	2.70	2.—	1.70	1.30	.....

Tarifa za kabine, kola, konje i pretežnju (za njemačku funtu) na Savi.

od	U Jasenovac	U Staru Gradišku	U Brod	U Šamac	U Županje	U Rajevoselo	U Raču	U Mitrovicu	U Klenak	U Zemun
	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.	st. nv.
Siska	5. — 8. — 7. — —. 1	8. — 13. — 11. — —. 1	11. — 18. — 15. — —. 1	13. — 21. — 17. — —. 2	15. — 24. — 19. — —. 2	17. — 27. — 22. — —. 3	19. — 31. — 25. — —. 3	21. — 34. — 27. — —. 3	23. — 37. — 30. — —. 3	25. — 40. — 32. — —. 3
Jasenovaca		6. — 10. — 8. — —. 1	9. — 15. — 12. — —. 1	11. — 18. — 15. — —. 1	13. — 21. — 17. — —. 2	15. — 24. — 19. — —. 2	17. — 27. — 22. — —. 3	19. — 31. — 25. — —. 3	21. — 34. — 27. — —. 3	23. — 37. — 30. — —. 3
Stare Gradiške			6. — 10. — 8. — —. 1	8. — 13. — 11. — —. 1	10. — 16. — 13. — —. 1	12. — 19. — 15. — —. 2	14. — 23. — 19. — —. 2	16. — 26. — 21. — —. 3	18. — 29. — 23. — —. 3	20. — 32. — 26. — —. 3
Broda				5. — 8. — 7. — —. 1	7. — 11. — 9. — —. 1	9. — 15. — 12. — —. 2	11. — 18. — 15. — —. 2	13. — 21. — 17. — —. 2	15. — 24. — 19. — —. 3	17. — 27. — 22. — —. 3
Šamca					5. — 8. — 7. — —. 1	7. — 11. — 9. — —. 1	9. — 15. — 12. — —. 2	11. — 18. — 15. — —. 2	13. — 21. — 17. — —. 3	15. — 24. — 19. — —. 3
Županje						5. — 8. — 7. — —. 1	7. — 11. — 9. — —. 1	9. — 15. — 12. — —. 2	11. — 18. — 15. — —. 2	13. — 21. — 17. — —. 2
Rajevasela							5. — 8. — 7. — —. 1	7. — 11. — 9. — —. 1	9. — 15. — 12. — —. 2	11. — 18. — 15. — —. 2
Rače								5. — 8. — 7. — —. 1	7. — 11. — 9. — —. 1	9. — 15. — 12. — —. 1
Mitrovice									5. — 8. — 7. — —. 1	7. — 11. — 9. — —. 1
Klenka										5. — 8. — 7. — —. 1

Opazka.

Prvi redak naznačuje cienik za kabine.
Drugi " " " " kola.
Treći " " " " konje.
Četvrt. " " " " pretežnju.

1861.

Cienik za kiriju i novčani Porto medju Siskom, Zemunom i Biogradom.

od	u											
	Sisak	Jasenovac	Staru Gradišku	Brod	Šamac	Županje	Rajevoselo	Raču	Mitrovicu	Klenak	Zemun	Biograd
	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl, kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.
Siska	. . . .	—.35 —. 5	—.40 —. 6	—.45 —. 7	—.50 —. 8	—.55 —.—	—.55 —.10	—.60 —.12	—.60 —.12	—.65 —.14	—.65 —.14	—.75 —.15
Jasenovca	—.35 —. 5	. . . .	—.35 —. 6	—.40 —. 7	—.45 —. 8	—.50 —.—	—.50 —.10	—.55 —.12	—.55 —.12	—.60 —.14	—.60 —.14	—.70 —.15
Stare Gradišk[e]	—.40 —. 6	—.35 —. 6	. . . .	—.35 —. 6	—.40 —. 7	—.45 —.—	—.45 —. 9	—.50 —.11	—.50 —.11	—.55 —.13	—.55 —.13	—.65 —.14
Broda	—.45 —. 7	—.40 —. 7	—.35 —. 6	. . . .	—.30 —. 6	—.40 —.—	—.40 —. 8	—.45 —.10	—.45 —.10	—.50 —.12	—.50 —.12	—.60 —.13
Šamca	—.50 —. 8	—.45 —. 8	—.40 —. 7	—.30 —. 6	. . . .	—.30 —.—	—.35 —. 7	—.40 —. 9	—.40 —. 9	—.45 —.11	—.45 —.11	—.55 —.12
Županje	—.55 —.—	—.50 —.—	—.45 —.—	—.40 —.—	—.30 —.—	. . . .	—.25 —.—	—.35 —.—	—.35 —.—	—.40 —.—	—.40 —.—	—.50 —.—
Rajevasela	—.55 —.10	—.50 —.10	—.45 —. 9	—.40 —. 8	—.35 —. 7	—.25 —.—	. . . .	—.30 —. 6	—.30 —. 7	—.35 —. 8	—.35 —. 8	—.45 —.10
Rače	—.60 —.12	—.55 —.12	—.50 —.11	—.45 —.10	—.40 —. 9	—.35 —.—	—.30 —. 6	. . . .	—.25 —. 6	—.30 —. 7	—.30 —. 7	—.40 —. 8
Mitrovice	—.60 —.12	—.55 —.12	—.50 —.11	—.45 —.10	—.40 —. 9	—.35 —.—	—.30 —. 7	—.25 —. 6	. . . .	—.25 —. 6	—.30 —. 7	—.40 —. 8
Klenka	—.65 —.14	—.60 —.14	—.55 —.13	—.50 —.12	—.45 —.11	—.40 —.—	—.35 —. 8	—.30 —. 7	—.25 —. 6	. . . .	—.25 —. 5	—.35 —. 6
Zemuna	—.65 —.14	—.60 —.14	—.55 —.13	—.50 —.12	—.45 —.11	—.40 —.—	—.35 —. 9	—.30 —. 7	—.30 —. 7	—.25 —. 5	. . . .	—.10 —.—
Biograda	—.75 —.15	—.70 —.15	—.65 —.14	—.60 —.13	—.55 —.12	—.50 —.—	—.45 —.10	—.40 —. 8	—.40 —. 8	—.35 —. 6	—.10 —.—	. . . .

Opazke.

Prvi redak naznačuje cienik za kiriju;
drugi „ „ za Porto od novacah, kojemu se za svaki list bez razlike vriednosti priračunava jošte 15 novč.
Za glasovire plaća se polag cienika od težine, nu priračunava se i 25% tako, da nesmie nikad biti manji nabitak od 2 for.

Cienik od vožnjah za putnike

na

c. k. brzovozih iz Zagreba.

u	pošte	plaća se u a. v. for.	plaća se u a. v. novč.	u	pošte	plaća se u a. v. for.	plaća se u a. v. novč.	u	pošte	plaća se u a. v. for.	plaća se u a. v. novč.
Zidani most				**Rieku**				**Vukovar**			
Samobor	$1\frac{7}{8}$	2	10	Rakov potok	$1\frac{2}{8}$	1	40	Dugoselo	$1\frac{3}{8}$	1	54
Kršku vas	$1\frac{1}{8}$	3	36	Jasku	1	2	52	V. Ivanić	$1\frac{3}{8}$	3	8
Krško	1	4	48	Karlovac	$1\frac{1}{8}$	4	20	V. Križ	$\frac{7}{8}$	4	6
Radelcu	$1\frac{1}{8}$	5	74	Netretić	1	5	32	Popovaču	$\frac{7}{8}$	5	4
Zidani most	1	6	86	Severin	$1\frac{5}{8}$	7	14	Kutinu	$1\frac{1}{8}$	6	30
Varaždin				V. Selo	$1\frac{2}{8}$	8	54	Novsku	$1\frac{6}{8}$	8	26
Popovac	1	1	12	Skrad	1	9	66	Okučane	$1\frac{2}{8}$	9	66
Sv. Ivan n. Z.	$1\frac{1}{8}$	2	38	Delnice	$1\frac{1}{8}$	10	93	N. Gradišku	1	10	78
Bresnicu	1	3	64	Jelenje	$1\frac{4}{8}$	12	60	Verbovu	1	11	90
Varaždin	$1\frac{7}{8}$	5	74	Rieku	$1\frac{4}{8}$	14	28	Oriovac	1	13	2
Čakovac	$\frac{7}{8}$	6	72	**Gospić**				Brod	$1\frac{4}{8}$	14	70
Poličane				Rakov potok	$1\frac{2}{8}$	1	40	Garčin	1	15	82
Bistru	$1\frac{4}{8}$	1	68	Jasku	1	2	52	Vrpolje	$1\frac{2}{8}$	17	22
Oroslavje	1	2	80	Karlovac	$1\frac{4}{8}$	4	20	Mikce	1	18	34
Krapinu	$1\frac{4}{8}$	4	48	G. Stol	$4\frac{6}{8}$	6	16	Vinkovce	$1\frac{3}{8}$	19	88
Rogatac	$1\frac{2}{8}$	5	88	Munjavu	$1\frac{4}{8}$	7	84	Djakovo	1	18	34
Poličane	$1\frac{4}{8}$	7	56	Jezerane	2	10	8	Vuku	1	19	46
Sisak				Žutelokve	$1\frac{2}{8}$	11	48	Osjek	$1\frac{1}{2}$	21	14
Goricu vel.	$1\frac{2}{8}$	1	40	Otočac	$1\frac{2}{8}$	12	8S	Vukovar	$1\frac{3}{8}$	21	42
Lekenek	$1\frac{2}{8}$	2	80	Perušić	$2\frac{2}{8}$	15	40	**Gjurgjevac**			
Petrinju	$1\frac{2}{8}$	4	20	Gospić	1	16	52	Dugoselo	$1\frac{3}{8}$	1	54
Sisak	$\frac{6}{8}$	5	4	Medak	1	17	64	Verbovac	$1\frac{2}{8}$	2	94
				Sv. Rok	1	18	76	V. Sv. Ivan.	$1\frac{1}{8}$	4	20
				M. Halan	$1\frac{1}{8}$	20	2	Belovar	$1\frac{3}{8}$	5	74
				Obrovac	$1\frac{4}{8}$	21	70	Gjurgjevac	$1\frac{6}{8}$	7	70
				Smilžić	$1\frac{6}{8}$	23	66				
				Zadar	$1\frac{4}{8}$	25	34				

Proračun kamatah u austrijskoj vriednoti.

Kamate po 4%							Kamate po 5%							Kamate po 6%						
Kamat-na svota	Za jednu godinu		Za pol godine		Za jedan mjesec		Kamat-na svota	Za jednu godinu		Za pol godine		Za jedan mjesec		Kamat-na svota	Za jednu godinu		Za pol godine		Za jedan mjesec	
For. austr. vr.	for.	novč.	for.	novč.	for.	novč.	For. austr. vr.	for.	novč.	for.	novč.	for.	novč.	For. austr. vr.	for.	novč.	for.	novč.	for.	novč.
1	—	4	—	2	—	1/3	1	—	5	—	2 1/2	—	5/12	1	—	6	—	3	—	1/2
2	—	8	—	4	—	2/3	2	—	10	—	5	—	10/12	2	—	12	—	6	—	1
3	—	12	—	6	—	1	3	—	15	—	7 1/2	—	1 3/12	3	—	18	—	9	—	1 1/2
4	—	16	—	8	—	1 1/3	4	—	20	—	10	—	1 2/3	4	—	24	—	12	—	2
5	—	20	—	10	—	1 2/3	5	—	25	—	12 1/2	—	2 1/12	5	—	30	—	15	—	2 1/2
6	—	24	—	12	—	2	6	—	30	—	15	—	2 1/2	6	—	36	—	18	—	3
7	—	28	—	14	—	2 1/3	7	—	35	—	17 1/2	—	2 11/12	7	—	42	—	21	—	3 1/2
8	—	32	—	16	—	2 2/3	8	—	40	—	20	—	3 1/3	8	—	48	—	24	—	4
9	—	36	—	18	—	3	9	—	45	—	22 1/2	—	3 3/4	9	—	54	—	27	—	4 1/2
10	—	40	—	20	—	3 1/3	10	—	50	—	25	—	4 1/6	10	—	60	—	30	—	5
20	—	80	—	40	—	6 2/3	20	1	—	—	50	—	8 1/3	20	1	20	—	60	—	10
30	1	20	—	60	—	10	30	1	50	—	75	—	12 1/2	30	1	80	—	90	—	15
40	1	60	—	80	—	13 1/3	40	2	—	1	—	—	16 2/3	40	2	40	1	20	—	20
50	2	—	1	—	—	16 2/3	50	2	50	1	25	—	20 5/6	50	3	—	1	50	—	25
60	2	40	1	20	—	20	60	3	—	1	50	—	25	60	3	60	1	80	—	30
70	2	80	1	40	—	23 1/3	70	3	50	1	75	—	29 1/6	70	4	20	2	10	—	35
80	3	20	1	60	—	26 2/3	80	4	—	2	—	—	33 1/3	80	4	80	2	40	—	40
90	3	60	1	80	—	30	90	4	50	2	25	—	37 1/2	90	5	40	2	70	—	45
100	4	—	2	—	—	33 1/3	100	5	—	2	50	—	41 2/3	100	6	—	3	—	—	50
200	8	—	4	—	—	66 2/3	200	10	—	5	—	—	83 1/3	200	12	—	6	—	1	—
300	12	—	6	—	1	—	300	15	—	7	50	1	25	300	18	—	9	—	1	50
400	16	—	8	—	1	33 1/3	400	20	—	10	—	1	66 2/3	400	24	—	12	—	2	—
500	20	—	10	—	1	66 2/3	500	25	—	12	50	2	8 1/3	500	30	—	15	—	2	50
1000	40	—	20	—	3	33 1/3	1000	50	—	25	—	4	16 2/3	1000	60	—	30	—	5	—
5000	200	—	100	—	16	66 2/3	5000	250	—	120	—	20	83 1/3	5000	300	—	150	—	25	—
10000	400	—	200	—	33	33 1/3	10000	500	—	250	—	41	66 2/3	10000	600	—	600	—	50	—

Sajmovi

u trojednoj kraljevini.

Almaš: 2. srp.; 15. kolovoza.; 8. rujna; na ime Marije.
Andriaševci: 30. studenoga.
Babinagreda: 10. kolovoza.
Babska i Novak: na Brašančevo: na malu Gospu 8. rujna.
Bakar: 13. srpnja: 1. i 30. stud.
Belec: na Gjurgjevo; u utorak po Trojaki; na Ladislava; na porod B. D. M.; na Miholje; na sv. Katu; dan po B. D. M. sniežnoj.
Bistra: 26. srpnja; dan po ml. Gospi 9. rujna.
Bobovac: 3. svibnja; 14. rujna.
Bodegraj: 27. kolovoza.
Bogićevac doljni: na hr. Spasovo.
Bogićevac gornji: na duhovski utorak.
Bosiljevo: 26. srpnja: 24. kolovoza na Bartolovo.
Bošnjake: na Martinje 11. stud.
Božjakovina kod sv. Brcka: na vel. petak; u nedelju poslje Tielova; u nedjelju poslje pošašća B. D. M.; u nedelju poslje Jakovljeva; 13. studenoga.
Brač: 29. lipnja.
Brezovica: u 4. korizmeni ponedeljak; 11. lipnja; 7. kolovoza.
Bribir: 29. lipnja.
Brinj: svaki četvrtak tjedni sajam.
Brod (hrvatski): 24. veljače; 21. ožujka; 25. svibnja; na križevski ponedjelak; 13. lipnja; 12. srp.; 24. kolov.; 14. ruj.; 30. stud.
Brod: (slavonski); na hr. Blagovjest; na Trojstvo; na Porciunkulu; na sv. Katu 25. stud. — Svaki put prije tog na osam danah marvinski sajam.
Cerna: 5.; kolov. 8. ruj.; 29. ruj.; 29. listop.
Cernik: u nedelju poslje Spasova; na Linardu.
Čakovec: na cvjetnicu: 29. lip.; 2. kolov.; 25. stud.
Čazma: u poned. poslje kralja; na duhovski utorak; 22. srp.; u nedelju poslje sv. Kate.
Ćepin: na Trojstvo; na hr. Miholje.
Dalj: na hr. Gjurgjevo; na hr. Lučinje.
Darovar: u hr. bielu nedelju; u nedelju poslje hr. Spasova; 26. srp.; u nedelju poslje male Gospe.
Djakovo: 1. svib.; 26. srp.; 28. listp.
Dragalić: 29. kolovoza.
Drenovci: 15. kolov.; 8. ruj.; 29. ruj. —
Dubica: na hr. Duhove; 29. lip. Svake subote raštel na glasu.
Dubrovnik: 3. veljače.
Feričanci: na Josipovo; na Stipana kralja; na Svesvete; na Bartolovo.
Garčin: 1. svib.; na Duhove; 29. lip.; 21. ruj.
Garešnica: na duhovni utorak; 20. lip.; 2. srp.; 2. stud.
Gjurgjevac: na Gjurgjevo; dan poslje Spasova; 10. kolov.
Glina: 16. svib.; 20. ruj.
Gorica velika: 1. svib.; u ponedjeljak poslje Tielova; 10. kol.: u ponedjeljak pred mal. Gosp.; 21. ruj.; 15. listp.; dan poslje Lucije.
Gospić: 1. svib.; 10. listp. (traje svaki po 3 dana.)

Gradiška Nova: 25. ožuj.; 20. kolov.; 1. studenog.
Gradište: 4. list.
Grobnik: 1. svib. na Trojstvo.
Grubišnopolje: 19. ožuj; 5. svib.; osmi dan poslje Spasova; 4. listp.
Imošci: 2. kolovoza.
Ivanić grad: 12. ožuj.; ~~4. svibnja~~; 29. lip.; 4. listp.; 21. pros.
Ivanićkloštar: dan poslje tri kralja; dan poslje Svječniče; dan poslje Blagoviesti; dan poslje vel. Gospe; dan poslje zač. B. D. M.
Ivankovo: 24. lip.
Jamnice na kiseloj vodi: na Ignjatiu.
Jasenovac: 6. srp.; 15. kolov.; 6. prosinca. Svaki četvrtak raštel.
Kapela: (hrvatska) 22. srp.
Kapela: (slavonska) u nedjelju poslje Duhovah; u nedjelju mal. Gospe.
Kaptol: dan poslje Petrova.
Karlovac: 8. svib.; 15. lipnja; 25. srpnja; 29. rujna; 21. prosinca.
Kastel Lastva: svakog utorka; svakog petka.
Kastel Novi: 15. kolovoza.
Klanjec: dan poslje tri kralja; u ponedjeljak prije Pokladah; u ponedjeljak poslje svake kvaterne nedjelje; u ponedjeljak posle Cvetnice; u ponedjeljak posle 4. pouzkrsne nedjelje; u ponedjelak poslje Petrova; na Lovrinčevo; na Lenardovo.
Knin: 13. lipnja.
Kobaš: 15. kolov.; u nedjelju poslje Miholja.
Kopanica Velika: (u brodskoj regementi) 20. srpn.; na sv. Trojstvo. Veliki i glasoviti sajmi, osobito marvinski, koji po 8 danah traju.
Koprivnica: dan poslje Blagovjesti; na Pohod B. D, M.; dan poslje Nikole. Osim toga; 13. sieč.; 17 veljč.; 9. ožuj.; 6. trav.; 18. svib.; 22. lip.; 20. srp.; 17. kolov.; 21. ruj.; 12. listp.; 16. stud.; 28. pros.
Kostajnica. 12. ožuj.; 29. srp.; 14. stud.
Kotor: 3. veljače.
Krapina: 19. ožuj.; dan poslje sv. Floriana; 16. svib.; 27. lip.; 16. srp.; u poned. poslje Spasova; u poned. poslje imena Marije; 29. ruj.; 11. stud.; 6. pros.
Križevci: 20. sieč.; u ponedjeljak poslje Cvjetnice; na našašće sv. križa; u utorak poslje Duhovah; 27. lip.; 2. kolov.; 14. ruj.; 18. listop.; 11. stud.; u ponedjeljak pred Božićem.
Kukojevci: na sv: Trojstvo.
Kutina: 3. pros.; na Petrovo.
Kutjevo: na vel. Gospu; na mal. Gospu.
Legrad: 13. ožuj.; 24. kolov.; 2. stud.; 13. pros.
Lezina; 10. svib.
Lipovljani: 19. ožuj.; 20. srp.;
Ludina: 8. svib.; 29. ruj.
Lužani: na 3kralja; na Cvjetnicu; na mladi uskrs; 13. srpnja.
Medjurić: 8. ruj.; 6. pros.
Miholjac: na Porciunkulu; na Miholje.
Mikanovci Novi: 24. kolovoza. Prije toga za 14 danah najveći je u Slavoniji marvinski sajam.
Mokar: 29. lip.; 10. srpnja.
Morović. 5. kolovoza.
Moslavina: na mladi uzkrs; na malu Gospu.
Munjava: prvi četvrtak svakoga mjeseca.
Našice: na Antuna Padov.; na vel. Gospu; na 40. mučenikah; na Andriju.
Niemci: na Cvjetnicu; na Duhove; na Petrovo; na Stiepana kralja; na sv. Katu.
Novska: 25. ožujka.; 18. listopada.
Nuštar: na Duhove sva tri dana; 26. srp.; 28. listop.
Obrovac: 19. ožuj.; na Duhove.
Ogulin: svake sriede; sva tri dana po Duhovnom ponedeljku; na 9. 10. i 11. rujna.
Okučani: na hr. Cvjetnicu; 5. travnja.
Oravica; 13. svibnja.
Oriovac: na Emerika; na Tominje.
Orubica: 14. veljč.; 20. srpnja.
Osiek: 20. sieč.; 24. trav.; na Erazmovo; 30. i 18. listop.; 25. stud. (sve veliki sajmi.) Prije svakog je ta-

kodjer za 8 danah glavni marvinski sajam.

Otočac: tri dana poslje Trojstva; 6. 7. i 8. listopada.

Otok: 19. ožuj; 6. pros.

Pakrac; na hr. Blagovjest: na hr. Duhove; na hr. Ilinje; na hr. mal. Gospu.

Petrievci: 6. pros.

Petrinja: na vel. Petak; u petak poslje Brašančeva; na Lovrinčevo; na Tominje.

Petrovo selo: 17. sieč. 13. lipnja.

Pitomača: 15. lip.

Podgajce: na Trojstvo.

Podgorač: na Ivana Nep.; na Martinje.

Podvinje: na Blagovjest; 13. lip.; na vel. Gospu; na sve Svete; na Tominje.

Požega: na Antuna O.; na Cvjetnicu; na Duhove; na Tereziju; na Tominje.

Privlaka: 11. studenog.

(Rac) Miholjac gornji: na hr. Duhove.

Racka Kaniža: na Ivana Nep.; na Ivana Krst.; na Lovrinčevo.

Radoboj: utorak poslje uzkrsa; utorak poslje Trojakah; na Jakobovo; dan poslje vel. Maše; dan poslje male Maše.

Rajevoselo: 20. srp.

Raić gornji: 29. lipnja; 21. prosinca.

Rieka: 23. travnja; 24. lipnja; 15. kolovoza; 8. rujna.

Samobor: 14. veljč.; 19. ožuj.; na veliki Petak; 22. svib.; 28. srp.; 10. kolov.; 21 pros..

Sarvaš: 14. veljč.; 24. lip.; 18. listp.; 21. prosinca.

Semeljce: 8. ruj.

Sesvete (kod Zagreba): 25. svib. 2. stud.

Sibinj: u nedelju poslje Spasova; u nedelju poslje Ivanja; u nedelju po Matijevu.

Sisak: u sriedu poslje Svećnice; utorak poslje Cvjetnice; na Florianovo; 15. srpnja.; na sv. Klaru; 16. rujna; 19. studenoga.

Sladojevci: 13. lip.; na Barbaru

Slatina: na hr. Petrovo; na hr. svet. Nikolu.

Sotin: na Prenešenje Gospino; na Vidovo.

Svilaj: 24. trav.; u 5. nedelju poslje uskrsa; na ime Marije ili u nedelju poslje male Gospe.

Šamac: na Petrovo; u nedelju poslje vel. Gospe.

Šibenik: 25. 26. 27. srpnja.

Špliet: 7. svibnja.

Terezovac (Suhopolje); 8. lip.; 28. listp.

Tomašica: na 7. žalostih Marije; 13. lip.; 4. pros.; 21. pros.

Toplice (kod Varaždina); dan poslje Filiplja; dan poslje Tielova; dan poslje uzviš. sv. križa; dan po Martinju. —

Topolje Novo: 1. kolovoza.

Topolovec: na obrač. sv. Pavla; u poned. poslje cvjetnice; na Ivana krst.; na Lučijno.

Topusko: prve nedelje poslje hr. uzkrs.; 15 lipnja 2. srpnja; 6 srpnja.

Tovarnik: 21. rujna.; 24. kolovoza.

Uskoki: 16. kolovoza.

Valpovo: 24. lip.; na začeće Gospino; na Matiju apost.

Varaždin: na Gjurgjevo; na Ivanje; na Jakobovo; na Emerikovo.

Velika (u Slav.) na Markovo.

Vrbanja: na ime Marijno.

Vrbica: 2. srp.

Vrbje: 19. ožujka.

Vrbovec: na Florianovo; na Vidovo.

Vrhovina: 15 kolovoza.

Vrpolje: na Ivana krst.; na Stipana kralja.

Vidovec dolnji: na Benkovo.

Vinica: u poned. poslje Markova; na malo Tielovo (Brašanč.); u poned. poslje kraljeva; u veliki četvrtak; na Nikolje; u ponedeljak za svakom kvaternom nedeljom.

Vinkovci: na Ivana Nep.; na preobraženje; na Svesvete.

Virje: 20. siečnja; 1. svib.; 25. srp.; 11. stud.

Virovitica: na sv. 3 kralja; na Filiplje; na Porciunkulu; 2. ruj.

Vis-Lissa: 15. kolovoza.

Vukovar: 1. Svibnja; 24. lipnj.; 15. studenog.

Zadar: od 8. do 15. listopada.

Zagreb: u četvrtak prije cvjetne nedelje; dan poslje sv. Marka; na sv. Margaretu; dan poslje Stiepana kralja; na Šimunje; dan poslje začeća B. D. M. — Najznametiji je sajam na kraljevo.

Zaptat — Raguska vecchia: na veliku Gospu.

Zdenci veliki: 15. veljače 15. svib.; 10. kolovoza: 15. studenog.

Zrin: 24. travnja.

Županje: na našašće sv. križa; na sv. Roka; na usjekovanje sv. Ivana; na sv. Luciju *).

II. U povećih gradovih ostale Austrije.

Arad stari: u nedelju prije Cvjetnice; dan prije Petrova.

Arad novi: 10, ožuj.; 16. lip.; 18. listp.

Baja: 24. trav.: 22. srp.; 21. ruj.; 6. pros.

Beč u nutrnjem gradu: ponedeljak poslje Misericordie; jesenski na Tereziu. Svaki traje po 14. danah.

Predgradje Leopoldovo: na Margaretu. Rosao: 26. trav.; 1. srpnja; 27. rujna.

Brno: ponedeljak poslje čiste sriede; ponedeljak poslje duhovskog ponedeljka; ponedeljak prije porodjenja Marijinog; ponedeljak prije začeća B. D, M.

Budim: 1. ožuj.; 27. lip.; 14. ruj.; 30. stud.

Celovac: poned. poslje Ivana Nep.; poned. poslje Uršule. Svaki po 14. danah.

Ćernovic: 12. srp,; 12. stud.

Debrecin: na tri kralja; 27. trav; 15. kolov.; 9. listp.

Gjur: poned. utor. i sriedu tjedna Priske; velike nedelje; pred brašančevo; tjedna Mandalinovog; o porodjenju B. D. M. i svete Kate.

Gorica: na sv. Veselku (Hilarius) na Bartolovo; poned. poslje sv. Andrije.

Gradac: u subotu prije Egidije. Traje 14 danah.

Insbruk: prvi utorak korizme; 15. srp.; 8. listp.; poned. tjedna sv. Tome.

Kaniža: svjetlo Marine; poned. poslje Cvjetnice; poned. prije Duhovah; poned. prije Terezije; 8. prosinca.

Kaloča: 25. veljč.; 21. lip.: 15. kolov.; 30. stud.

Kronstadt: dan poslje Brašančeva; dan poslje Svihsvetih.

Lavov: na sv. Janu; 4. svib. 12. listp.

Linc: 8 danah poslje uskrsa; 10. kolov.; treći poned. u svibnju; prvi poned. poslje Miholja.

Ljubljana: 25. sieč.; 1. svib.; dan poslje Petrova; 19. studena. —

Milan: svaki dan u Broletto; svake subote iza Porta Ticinese (Tićinske kapije.)

Mitrovica: na hr. 40 mučenikah; na hr. spasovo; na hr. Ilinje; na hr. malu Gospu.

Mletci: slobodna luka. Svake subote.

Mohač: 20. sieč.; 7. svib.; na sv. Trojstvo; 21. rujna.

Novi Sad: 20. ožuj.; 19. svib.; 10. srp.; 29. listp.

Pečuh: tjedna svjetlog marinja; tjedna prije Duhovah; 15. kolov.; tjedna o sv. Kati.

Pešta: na Josipovo; na Medardovo; na usjekovanje Ivanovo; na sv. Lavoslava.

Požun: 20. sieč.; na uzašašće g. Isukrsta; 2. srp.; 10. kolov. 29. ruj.; 6. pros.

Prag: dan poslje svjet. Marinja; na sv. Vjenceslava.

Ruma: na hr. čist. četvrtak; na hr. Petrovo; na hr. Miholje; na hr. Trifunovo.

Segedin: poned. prije Gjurgjeva; poned. prije Ciriaka; poned. prije sv.

*) Gdje god je pridati hr. znači hristjanski ili pravoslavni svetak.

Kate; poned. prije Ignjacie; ponedelj. prije Andrijeva.

Seksard: poned. i utor. poslje Cvjetnice; prije uzašašća Isusova; tjedna pohodjenja Marijina; tjedna uzvišenja sv. križa; tjedna sv. Jalžabete.

Sibinj (Hermannstadt): poned. poslje tri kralja; 3. svib.; 11. rujna.

Solnograd (Salzburg): pokladni ponedeljak; Matijevo.

Sombor: 25. ožuj.; uzašašće Isusovo; uzašašće Marijino; 25. studenog.

Šopron: 1. Svib.; 6. kolov.; 19. studen.

Stolni Biograd: prve postne nedelje; tjedna 24. travnja; 24. kolov.; 6. listop.

Trst: 20. rujna; 3. studenog.

Temišvar: 19. ožuj.; 29. lipnja; 1. ruj.; 17. pros.

Vac: Poned. prije Cvjetnice; poned. poslje pohodjenja Marijina; tjedna prije Božića.

Veliki Varadin: 6. sieč.; srieda poslje tri kralja: prvog korizmenog tjedna: dan poslje Brašančeva; tjedna pohodjenja B. D. M.; na Egidijevo; na Franju Serafina.

Vesprim: 6. sieč. 12. ožuj.; 10. kolov.; 6. pros.

Zemun: na sv. Matiju 24. veljč.; na našašće sv. Križa, 4. svib.; na sv. Luciju 13. prosinca. —

Ljestvica od biljegovine,

kako je do godine 1861. obstajala.

I. za mjenice — austr. vredn.

			do	100	f.	—	f.	7	kr.
preko	100	f.	„	200	„	—	„	13	„
„	200	„	„	300	„	—	„	19	„
„	300	„	„	500	„	—	„	32	„
„	500	„	„	1000	„	—	„	63	„
„	1000	„	„	1500	„	—	„	94	„
„	1500	„	„	2000	„	1	„	25	„
„	2000	„	„	4000	„	2	„	50	„
„	4000	„	„	6000	„	3	„	75	„
„	6000	„	„	8000	„	5	„	—	„
„	8000	„	„	10000	„	6	„	25	„
„	10000	„	„	12000	„	7	„	50	„
„	12000	„	„	16000	„	10	„	—	„
„	16000	„	„	20000	„	12	„	50	„
„	20000	„	„	24000	„	15	„	—	„
„	24000	„	„	28000	„	17	„	50	„
„	28000	„	„	32000	„	20	„	—	„
„	32000	„	„	36000	„	22	„	50	„
„	36000	„	„	40000	„	25	„	—	„

Od svako 2000 for. što je preko 40000 for., plaća se 1 for. 25 novč. biljegovine, kod toga ima se svaki iznosak izpod 2000 smatrati kao podpun.

II. za dokaznice — austr. vredn.

			do	20	f.	—	f.	7	kr.
preko	20	f.	„	40	„	—	„	13	„
„	40	„	„	60	„	—	„	19	„
„	60	„	„	100	„	—	„	32	„
„	100	„	„	200	„	—	„	63	„
„	200	„	„	300	„	—	„	94	„
„	300	„	„	400	„	1	„	25	„
„	400	„	„	800	„	2	„	50	„
„	800	„	„	1200	„	3	„	75	„
„	1200	„	„	1600	„	5	„	—	„
„	1600	„	„	2000	„	6	„	25	„
„	2000	„	„	2400	„	7	„	50	„
„	2400	„	„	3200	„	10	„	—	„
„	3200	„	„	4000	„	12	„	50	„
„	4000	„	„	4800	„	15	„	—	„
„	4800	„	„	5600	„	17	„	50	„
„	5600	„	„	6400	„	20	„	—	„
„	6400	„	„	7200	„	22	„	50	„
„	7200	„	„	8000	„	25	„	—	„

Od svakih 400 for. preko 8000 for. plaća se biljegovine 1 for. 25 novč., kod toga ima se ostatni iznosak izpod 400 for. smatrati kao podpun.

Smiešice.

Njeki profesor naravopisa bješe električnu makinu nabio, te reče svojim slušaocem: „Vidite, moja gospodo, munjina ove ploske jeste tako jaka, da je kadra čovjeka ubiti a vola omamiti.“ Pri ovih riečih pako stupi on k makini odveć blizo, ova se izkrca te ga na tla baci. Djaci mu priskočiše u pomoć, nu bijaše suvišno, jer se profesor ustade s riečmi: Hvala Bogu, bio sam samo omamljen.

U kuhinji.

Imate co za dratovat?

Šestostruki naboj. Kad je knez Vindišgrec godine 1848 Beč obsjedao te narodna garda takodjer se na boj spremala; dobi i njeki krojač pušku, akoprem za cieloga života nikakve nije ni u šakah imao. On uze fišak te ga turi u ciev, zaboravi pako da ga odgrize. Sad ju namjeri te odapne; ali neide.

„Ja hoću još jedan unutar staviti“, reče on te stavi i drugi. Nema ni sad vatre.

„Mislim, da moram još malo unutar staviti“, timi riečmi turi on i tretji fišak u ciev, ali po svem tom puška neće da se opali.

„To su mi čudne diple“, stade on misliti. Škoditi neće ni četvrti, a možebit koristio bude. Opet namjeri — nu sve je zahman, kad nije prvi fišak odgrizao, puška šuti.

„Da te vrag odnese“, stade on kleti, te metne još peti i buduć da još neće da ide, i šesti naboj.

Sav izvan sebe, što mu se puška neda opaliti otidje on k svomu korporalu te reče: Evo vidite, gospodine, ovaj vrag neće da pukne.

Kum kapral razvidi pušku te mu reče: Ja vam vjerujem da neće puknuti, jer na naprašnici neima praha.

Zatim naspe na naprašnicu praha te mu ju natrag dade. Ovaj namjeri i odapne. Strašan triesak uzdrma sve okolo stojeće, a puška se tako susbi i trže, da je krojača daleko bacila, koji noge k nebu pruži. Na njegovu kriku i viku dodje njegov kapral te dignu pušku.

„Pustite ju, pustite ju," reče pun groze siromak krojač; ona će još pet putah puknuti, ja sam bo šest nabojah u nutra metnuo.

Njeki dečak bi od učitelja na račun pozvan, što je u školu zakasnio. „O! gospodine učitelju, oprostite mi, jer kad u školu podjoh, biaše toliki led i tako sklizko, da sam pri svakom koraku dva natrag napravio." — „Ali kako si onda mogao ovamo doći?" upita ga nadalje učitelj. — „Dà gospodine", bijaše odgovor, „onda sam počeo natrag ići."

Njeki ljekar reče svojemu šestogodišnjemu unuku, koji uvjek hotiaše zemlje jesti, da nek jede samo kruha, da se od njega dobije liepo crveno lice. Na to mu diete odgovori; „Dedo, vi ste sigurno mnogo kruha jeli, jer imate liep crven nos."

Njeki seljak tuži jednog drugog seljaka, da mu je lopatu ukrao. „Kako možete Vi to dokazati?" upità ga sudac. „Ja imam čovjeka za svjedoka, koji je to vidio", bijaše za odgovor. — „A što možete vi na to odgovoriti? zapità sudac obtuženika. — „Ja imadem dvadeset svjedokah, koji to nisu vidjeli", odgovori ovaj. „A! tako", odvrati oštroumni Solon, dvadeset svjedokah više vriede, nego jedan: vi ste prosti."

„Ja te ljubim ko dragi krušac, koga se čovjek nikad zasititi nemože" reče njeki vojnik svojoj djevojci. — „Lopove", odgovori djevojka, „ti si pri tom valjda takodjer misliš, da čovjek neživi samo o kruhu."

Brzina. Vidite, kod nas ide zidanje mnogo brže. — Tako sam na primjer onomadne idući na ladanje u predgradju u jutro mimo njekog mjesta išao, gdje su baš stavljali temelj krčmi — a na večer, kad se vratih, već su bacali prvu pijanicu iz nje na polje.

Izpričavanje. Njeki školnik psovaše svoga djaka zbog lienosti te mu stavljaše za primjer njegvoga druga, koji je slučajno nakriž gledao. „O, odgovori on," to nije čudo, što ovaj više znade neg ja; on bo čita uvjek obadvie strane zajedno."

Dvovrstni židovi. U njekoj gostioni dodje govor i na židove i njetko mišljaše, da je ipak čudno, što berolinski židovi u obće više upliva imadu a što su zajedno bogatiji nego li bečki. — „Nu", reče njeka budala, koja je htjela biti učenom, „to ja nalazim sasma naravno: luteranski židovi su mnogo pametniji od katoličkih."

Njeki plemić pripovjedaše njekoč od jednoga svojih predjih, kako se je borio u Palestini sa nevjernici: „Njeki Saracen odsječe mojemu pradjedu obadvie noge; nu ovaj razpaljen od boja nije ništa ćutio, već se je bjesno dalje borio, samo se je čudio, što je na jedanput tako malen postao; ali si je mislio, da je valjda zemlja pod njim propala."

U V. bi njeki pruski učenjak od poslužnika s naslovom: milostivi gospodine nagovoren. Čedno mu ovaj kaže, da nije plemić, ergo da ga taj naslov neide. „Neka si milostivi gospodine nikakve brige zbog toga nedelaju" odgovori tiešeći ga poslužnik, „mi zovemo ovdje svakog lupeža milostivim gospodinom."

Gospodin Virounę bijaše izvanredno debeo i jak, nu od još većega obsega bijaše mu stričević vojvoda Annont-ski. Kad su njekoč obadva na dvoru prisutna bila, reče kralj prvomu: Vidi se,

da bivate od dana do dana deblji, kažu mi, da neimate dosta gibanja." — „To je očevidno ogovaranje, odgovori Viroune, „nijedan bo dan neprodje, gdje nebi bio barem triput moga stričevića Anmonta obišao."

U bretanjskom selu Pleyeran vlada njeki čudan običaj kod zakonenja. Odmah po svetom obredu dade mladoženja svojoj zaručnici pljusku govoreć: Tako je, kad sam ljut! i zatim poljubac s riečmi: Tako je, kad sam dobar! Kada bi njeka švabica neznajuć za taj običaj i stupiv iz crkve, od svoga vjerenika tim načinom pozdravljena, to mu dade jak udarac na nos vičuć: Tako je, kad sam dobra! i izčupav mu polovicu vlasih reče: Tako je, kad sam ljuta. Kažu, da od te dobe onaj običaj sve više te više gine.

Njeki profesor na sveučilištu običavaše život djaka sa onimi četiri vrstih računstva prispodabljati. „Otac", reče on, sbraja kod kuće, sinčić odbija na sveučilištu, te ako otac imetak neumnoža, to ga sin brzo razdieli.

Raztrešenost. Njeki poznanac dodje raztrešenomu L. u pohode L. siedjaše dugo mukom mučeć uz njeg, napokon se probudi te reče: „Dà, što sam htieo reći, živjeli još vaš pokojni otac?"

„To nije istina, što liečnici govore, da jaje i čaša vina mogu čovjeka dvadeset i četiri sata uzdržati", reče njetko, koi je baš iz krčme kući basrljao; ja sam evo šestnajst jajah pojeo i kojih trideset čašah vina popio, pa se jedva mogu na noguh uzdržati."

Uspomena pridošlice

na modri ponedeljak u gornjoj Ilici.

Nabita batina. Njeki siromašni poljski židov putovaše kroz goru, u kojoj ga vuk napade. Prestrašeni židov pruži samo svoju batinu preda se, i po njegovu srieću ustrieli za njim stojeći lovac vuka. „Čuda golemoga," zaviknù potomak Izraelov, koji lovca nije vidio, već samo puškomet čuo, „ja imadem ovu batinu već dvadeset godinah i nisam znao, da je nabita.

Na njekom balu bijaše toliko množstvo plesačah, da je velika sparna vrućina vladala. Pri toj prilici reče njeki plesač svojoj plesačici: Ovdje je nepodnosno vruće, ja se znojim kao kakav magarac; nepotite li se i vi gospodična tako? — Ne, odgovori ova, ja spadam k drugom spolu.

Njekoč se popravdaše židov i krštjanin, čiji da zakon ima više svetacah. Napokon se sjediniše, da svaki svoje svetce poimence imenuju, i pri naimenovanju svakoga onomu drugomu jednu iz brade izčupa. Židov poče i imenova Abrahama te izčupa krštjaninu jedan vlas. Krštjanin imenova Petra te izčupa židovu jednu kosu, i tim načinom nastaviše oni i nadalje. Krštjaninu postade to najposlje dosadno, on spopade židova za cielu bradu i reče: „Sv. Uršula sa jedanajst tisućah djevicah", te mu izčupa cielu bradu.

Koliko imadeš prstah na rukuh a koliko na noguh, zapità učitelj kod izpita jednog izmed svojih pitomacah. — Kako prve izbroji, reče on; Na rukuh imadem deset prstah, a nožne prste danas nemogu brojiti, jer sam zbog izpita čižme obukao.

———

Njekoga bogatoga skupca zamoli njegov brat, koj imadjaše veliku obitelj, pismeno za malu podporu. Skupac mu odmah odgovori sliedećimi riečmi: „Dragi brate! Tvoje zadnje pismo, u kojem me za podporu prosiš, nisam ja dobio.“

———

U njekoj kupelji zapità liečnik njeku gospoju, koja je prvi put vodu pila, kako da joj je voda činila. „Kod prve čaše bijaše mi zlo, nu kod druge i ostalih već bolje, odvrati gospoja.“ Tako počmite sutra drugom čašom, naredi oštroumni liekar.

———

Njeka gospoja naloži svojemu služaku, da vidi, jeli je barometer pao. Služak došav natrag reče: Nije, milostiva gospojo, umirite se, on visi još čvrsto na čavlu.

———

Njeki vlastelin iz Sležke pripovjedaše, da se u njekojih brdinah svojega zavičaja jeka 96 putah odziva. „To su trice“, reče njeki drugi. „Kod moje kuće jest jeka, ako ja zovem: dobro jutro, gospodičnà jeko! — to odgovara: Hvala liepa gospodine barune!“

———

Nemožete li mi kazati, jeli je to mjesec ili sunce? zapita njeki pijanac, koji nemogaše već razabrati mjesečinu od sunčane svjetlosti, čovjeka mimoidućega. — Žao mi je, što vam nemogu kazati, reče zapitani, ja sam ovdje tudji.

———

Njeki odveć uljudni Bavarac primetnu na koncu lista: Neka oprosti njihova svjetlost, što sam vam danas zbog nesnosive vrućine u rukavih pisao.

———

Prevareni tat. Njeki inglezki trgovac, koji bješe baš 4000 for. digao i u svoju listnicu spravio, htjede ići pješke na objed k svojoj kući izvan varoša. Bijaše još sumračje i on morade prieko njeke livade ići. Tu mu prepriěči njeki lupež put, te zahtjevaše s kuburom u ruci od njega život ili novce.

„Ja neimam novacah“, odgovori trgovac.

„Ti si baš sada dobio 4000 for.“ odvrati hajduk, „i te moram ja imati.“

„Dakle i ti znaš za to, druže?“ upade mu trgovac u rieč.

Ja netrebam dakle pred tobom sakrivati, da sam i ja u istoj nakani ovamo došao. Nu da se naš goso s punom listnicom neprepłaši, ako nas skupa vidi, to se sakri odmah za ovaj plot, ja ću se pako sakriti na drugoj strani i kad ja zašvijukam, baciti ćemo se na naš plien. Predlog bi primit i trgovac odleti brzo kući, dočim drug uzalud na znamenje čekaše.

———

Ostavak. Ja niže podpisani odredjujem svoga ljubljenoga brata za jedinoga baštinika cieloga moga imetka, i buduć sam pako uvjeren, da bi on svojom razsipnošću u brzo moj imetak raztepao, to je moja čvrsta i nepromienjiva volja, da mu se baštinstvo tek po njegovoj smrti izruči. —

———

U njekom veselom družtvu od mladićah i gospodičnah bi predlog učinjen nažimati se, te koji po izrieci većine glasovah najbedastije lice delao bude, da se nagradi. Gospoje nek sude, a gospoda troškove nek nose.

Svi bijahu zadovoljni, a mladići davahu si sigurno truda, da čim gadnije lice si izvrate, te tim nagradu zasluže. Na jednoč se obrati njeka gospoja k jednom gospodinu te reče; Doista, vam pripada nagrada!

Meni, odgovori ovaj, meni! Oprostite gospodično, ja još nepomislih na to, da lice izvratjam, ovako ja uvjek izgledam.

———

Neki stari flegmatični Hollandez jašeć prieko njekoga mosta blizo Ma-

stricha okrenu se k svojemu konjušniku, te ga zapità: Adame, jedeš li rado jajah? — Dakako, gospodaru! — Tu prestade razgovor. Uprav jednu godinu kasnije jahaše isti Hollandez prieko istog mosta, te se obrati i nastavljajuć svoj lanjski razgovor reče slugi svomu: Al kakvih? — U putru kuhanih! — bijaše odgovor vrlom pametju nadarenoga Adama.

Domaći magnet. Njeka ponješto ostariela gospoja uzè si mladu i liepu služkinju. Zapitav ju njezina stara prijateljica, žašto da je to učinila, to ona reče: Moradoh to učiniti, da moj suprug opet radje kod kuće ostaje.

Kada njeka razpikuća ništa više neimadjaše, to ode u vojnike. „Tako jeste“, reče njetko, kad čovjěk srebro i zlato raztepe, to se mora železa latiti.“

Njetko pripovjědaše u družtvu, kako se je puštao na nespretan način prevariti, i doda tomu: Nijeli istina, ja sam bio ipak pravi magarac? — „Da se s vami nesvadjam, neću da vam protuslovim“, dobi za odgovor.

Zločest nalazak. Otac. Nu gdje si bila, Ljubico? Ljubica. Na sajmu, pa što misliš, da sam tamō našla? Otac. Nu što bi moglo biti? Da nisi uprav kesu novacah našla? Ljubica. To ne, već sam našla, da je sve skupo.

Najstarija tvornica. Puškarnica u Solingenu u Beržkoj vojvodini jest veoma stara. Njeki putnik, koji si davaše sgrade pokazivati, zapita svoga vodju, kada da je ona tvornica utemeljena. Godinu vam nemožemo pobližje kazati, odgovori ovaj dostojanstvenom ozbiljnošću, samo toliko znademo, da je mač, kojim je angjeo Adama i Evu iz raja iztjerao, u Solingenu kovan.

Njeki profesor predavajuć računstvo reče: Kad je Pythagora svoju viečno slavnu zasadu iznašao, to se je tako veselio, da je bogòvom jednu hekatombu (sto volovah) žrtvovao. — Tim se može iztumačiti, zašto pri odkritju svake nove istine voli drhtju.

Njeka plesačica bi izazvana, našto se ona zahvali sliedećimi riečmi: Štovani moji, ova večer jest najliepši dan mojega života.

Njeki cipelar karaše svoga sinčića te se napokon na njega izdreči: Jezik za zube, ti bolvane! Zar ti moraš imati uvjek zadnju rieč, — to da bi ja bio svojemu otcu učinio! „I to mi je bio liep otac“, mrmljaše dečko, — na što cipelar u svojemu gnjevu zaviknù: „Ipak deset putah bolji nego tvoj, gubava ti žabo.“

U njekoj krčmi zaiska njeki gost, koji je sčuke jeo, još jednu čašu vina govoreći: Riba hoće plivati! — Njegov susjed, koji je baš govedine jeo, reče poslužniku hoteći se takodjer dosjetljivim pokazati: „Meni takodjer maslić, vol hoće lokati!“

Njeki mladić stade na balu drugomu mladiću na njegve grbave noge. U bjesnilu zapita ga ovaj: Zar mislite, da sam ja svoje noge ukrao? — Bože sačuvaj! bijaše odgovor, to bi si vi bili sigurno bolje izabrali! —

Čestitka k mladomu ljetu. Odmah po novoj godini sastade se župnik njekoga varošića s ondašnjim načelnikom. „Gratulor, gratulor, pozdravi on ovoga, ja vam želim sve zdravlje i veselje i svako dobro na duši i tielu.“ Neučeni načelnik htjede mu takodjer djački odgovoriti te reče: „Gratias, gratias, gospodine župniče, ja vam želim contrarium.“

Biskupi Zagrebački.

Od postanka svoga pa do danas broji zagrebačka biskupija sliedeće biskupe:

1. Duh, rodom Čeh postav. god. 1093
2. Bartol . . . . „ „ 1098
3. Singiden . . . „ „ 1102
4. Manases . . . „ „ 1106
5. Franciza . . . „ „ 1113
6. Macelin . . . „ „ 1131
7. Gotsald . . . „ „ 1150
8. Bernald . . . „ „ 1161
9. Job — (najposlje nadbis Ostrogonski) . . . . „ „ 1166
10. Prodan I. . . . „ „ 1170
11. Ugrin . . . . „ „ 1175
12. Prodan II. . . „ „ 1176
13. Timotej . . . „ „ 1186
14. Dominik . . . „ „ 1190
15. Gotard . . . „ „ 1207
16. Stiepan I. . . . „ „ 1215
17. Stiepan II. . . „ „ 1225
18. Filip (poslje nadb. Ostr.) . . . . „ „ 1248
19. Timotej II. . . „ „ 1266
20. Anton $1/2$ god. . „ „ 1287
21. Anton I. utemeljitelj tvrdje Ivanić . . . . . „ „ 1288
22. Mihalj (pos. nadb. Ostr.) . . . . „ „ 1295
23. Augustin sv. Gatzot . . . . . „ „ 1304
24. Stiepan III. . . „ „ 1319
25. Mikula I. . . . „ „ 1321
26. Jakov I. . . . „ „ 1322
27. Ladislav I. . . „ „ 1324
28. Jakov II. . . . „ „ 1325
29. Ladislav II. (pos. nadb. Kuločki) . „ „ 1326
30. Jakov III. . . „ „ 1343
31. Dionis (pos. nadb. Kuločki) . . . „ „ 1349
32. Mikula II. (poslje nadb. Kuločki) . „ „ 1350
33. Stiepan IV. . . „ „ 1356
34. Dmitar I. (poslje nadb. Ostr.) . . „ „ 1356
35. Pavao I. (sbačen 1387) . . . „ „ 1379
36. Ivan II. . . . „ „ 1388
37. Ivan III. (sin palatina Mikule Gara — poslje nadb. Kuločki) . . . „ „ 1395
38. Eberhard (poslje odišao na Varadinsku stolicu) . „ „ 1398
39. Andraš . . . „ „ 1408
40. Eberhard (povratio se) . . . . „ „ 1410
41. Ivan IV. (za ovim vladali su biskupiom 10. stranjski bis.) . . . „ „ 1420
42. Benedikt I. . . „ „ 1440
43. Toma (pos. ostavio biskupiu) . „ „ 1454
44. Baltazar . . . „ „ 1457
45. Toma (povratio se) . . . . . „ „ 1458
46. Dmitar II. Čupor. „ „ 1464
47. Osvald (biskupovao sjajno 33g.) „ „ 1466
48. Luka . . . . . „ „ 1500
49. Ivan V. Dakić . „ „ 1513
50. Simeon I. Erdödy „ „ 1518
51. Mikula II. Olah (pos. nadb. Ostr.) „ „ 1543
52. Volfgang Gyulay „ „ 1549
53. Pavao II. Gregorianac . . . . „ „ 1550
54. Matija Braman . „ „ 1558
55. Juraj I. Drašković, koji je prisustvovao Trid. Conc. . . . . „ „ 1563
56. Ivan VI. Monoslay „ „ 1570
57. Petar I. Herešincy . . . „ „ 1585
58. Gašpar Stankovačky . . . . „ „ 1589
59. Mikula IV. Selnicary . . . . „ „ 1600
60. Simeon II. Bratulić (uveo u Zagreb Isusovce) . „ „ 1604
61. Petar II. Domitrović (pod njim striela načini do

200.000 for. kvara u crkvi) . . . „ „ 1613
62. Franjo I. Ergeli „ „ 1628
63. Benedikt II. Vinković . . . . „ „ 1637
64. Martin I. Bogdan „ „ 1643
65. Petar III. Petretić . . . . . „ „ 1648
66. Martin II. Borković (poslje nadb. Kaločki) . . . „ „ 1667
67. Aleksandro Mikulić . . . . „ „ 1688
68. Stiepan V. Selišević . . . . „ „ 1694
69. Martin III. Brajković . . . . „ „ 1704
70. Imbro Esterhazy (pos. nadb. Ostr.) „ „ 1708
71. Juraj II. Branjug „ „ 1723
72. Franjo II. Klobušicky (poslje Kaločki nadb. „ „ 1748
73. Franjo III. Tauszy „ „ 1751
74. Ivan VII. Paxy . „ „ 1770
75. Josip I. Galjuf (Ostavio 300.000 for. za uboge.) . „ „ 1772
76. Maximilian Verhovac . . . . „ „ 1787
77. Alagović . . . „ „ 1829
78. Haulik (6. svib.) „ „ 1838
a nadbiskupom svečano proglašen 1853 i u konsistoriju rimskomu (16. lipnja) stožernikom učinjen 1856.

Tarifa za zagrebačke fiakere od 1. rujna 1861. valjana.

I.

1. Od Jelačićeva trga do	Černomercah	1	for.	— novč.
2. „ „ „ „	sv. Duha	1	„	— „
3. „ „ „ „	savs. mosta	1	„	— „
4. „ „ „ „	Jurjavesi	1	„	— „
5. „ „ „ „	sv. Xavera	1	„	— „
6. „ „ „ „	Trnja ili kolodvora			70 „

II.

Na dan.

1. Za ceo dan od jutra 7. do 9 ure u večer	6 for.	50	novč.
2. „ pol dana od jutra 7. do 12. ure ili od 2. ure posliepodne do 9. ure u večer	3 „	22	„

III.

Na ure.

1. Za pol ure ili manje	— „	50	„
2. „ ceo sat	1 „	—	„
3. „ svaku dalnju uru	— „	80	„
4. „ svaki pol sata ili manje po izmaku prvog sata	— „	40	„

IV.

Za omnibus.

1. Od Jelačićeva trga do Černomercah .	— „	15	novč.
2. „ „ „ „ sv. Duha . . .	— „	15	„
3. „ „ „ „ savs. mosta . .	— „	15	„
4. „ „ „ „ Jurjavesi . . .	— „	15	„
5. „ „ „ „ sv. Xaver . . .	— „	15	„
6. „ „ „ „ Trnja ili kolodvora	— „	10	„

